

VALERIU BRANIȘTE

corespondență 1911-1918

vol. IV



Editura Argonaut
Cluj - Napoca
2001

Valeriu Branîște

CORESPONDENȚĂ

1911 – 1918

Vol. IV

VALERIU BRANIȘTE
CORESPONDENȚĂ
1911 - 1918

VOL. IV

SUB REDACȚIA : GHEORGHE IANCU
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE : GHEORGHE IANCU
VALERIA CĂLIMAN
STELIAN MÂNDRUȚ

EDITURA ARGONAUT
CLUJ – NAPOCA 2001

Coperta: arh. Tiberiu Trenea

Volumul a apărut cu sprijinul financiar al doamnei doctor Sânziana Migea din Braşov, nepoata lui Valeriu Branişte

Tiparul a fost executat la Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj-Napoca

Pe prima copertă: sus stânga, Lugoj; sus dreapta, Bucureşti
jos stânga, Budapesta; jos dreapta, Viena

Pe coperta a-IV-a : Scrisoare a lui Valeriu Branişte adresată lui
Andrei Bârseanu

Culegere computerizată : Minerva Lovin

Tehnoredactare computerizată : Minerva Lovin

CUPRINS

Remember	5
Studiu istoric	8
Notă asupra ediției	13
Correspondență	15
Indicele emitenților	353
Glosar	358
Indice de nume	365

Remember

Fiecare volum care apare are o mică istorie, dar aceasta în cele mai multe cazuri rămâne necunoscută cititorilor. Când ele sunt mai multe și se constituie într-o serie – cum e și cazul colecției *Correspondenței Valeriu Branște* – ideile, faptele și întâmplările firești sau surprinzătoare, ivite în activitatea de elaborare, aflate dincolo de *evidentul* foii de titlu se adună în număr mai mare și parcă doresc să fie cunoscute.

Tocmai de aceea în cazul acestui volum, ca o premieră și pentru mine, încerc să dau la o parte vălul care le acoperă, să le cobor de pe un soclu imaginar și rece și să le apropiu de inimile și mințile cititorilor. Sper ca astfel nu numai perioada la care se referă *Correspondența (1879-1918)* ci și cea în care au apărut volumele (1985-2001) să fie mai bine cunoscute, mai vii.

Regret nespuse că personaje cheie ale demersului pe care îl invoc au trecut între timp în Lumea Umbrelor (Valeria Căliman și academicianul Ștefan Pascu). Cuvintele mele se vor și un pios omagiu adus personalității lor debordante.

Pe Valeria Căliman (1901-1992) am cunoscut-o la Brașov unde locuia în anul 1975. Am căutat-o fiindcă dânsa era fiica lui Valeriu Branște (1869-1928), fost membru în Consiliu Dirigent al Transilvaniei (1918-1920), instituție care-mi era subiectul tezei de doctorat. Am finalizat doctoratul în anul 1979 și am publicat trei cărți dedicate Consiliului Dirigent.

După prezentările de rigoare, "martor" fiind și un câine mare și rău și care nici peste ani nu a devenit mai politicos, dânsa m-a întrebat brusc "În ce limbă doriți să discutăm domnule Iancu?" "În limba franceză" am răspuns eu și conversația s-a pornit agale. Probabil se plictisise de cotidianul tern, de închistarea realismului socialist și de lipsa de respirație intelectuală ce domnea în jurul dânssei.

Nu puteam bănui atunci că începea o colaborare ce avea să dureze 25 de ani.

M-a condus într-o cameră mare, austeră, plină de cărți, de ziare vechi, fotografii și documente istorice de valoare. Peste toate trona un număr impresionat de scrisori care aveau ceva vechime.

Am revenit de mai multe ori la Brașov, la Arhive, dar și în casa d-nei V. Căliman de pe strada Maior Creanță. Între timp

apăruseră câteva volume de corespondență George Bariț, îngrijite de istorici clujeni.

Așa se face că i-am propus d-nei Căliman să publicăm și noi corespondență Valeriu Braniste. Dânsa a acceptat și am stabilit ca dânsa să transcrie scrisorile pe care le avea acasă iar eu pe cele aflate la Biblioteca Academiei și la Biblioteca Centrală de Stat din București, de la Arhivele și Biblioteca Județeană din Brașov și de la muzeul din Șcheii Brașovului. Timpul fizic și resursele financiare nu mi-ar fi permis să transcriu la fața locului în instituțiile amintite un număr așa de mare de scrisori. De aceea i-am împărtășit ideea noastră academicianului Ștefan Pascu, directorul Bibliotecii Academiei, filiala Cluj-Napoca și al Institutului de Istorie, solicitându-i sprijinul pentru a face fotocopii după scrisorile aflate în afara Clujului pe banii Bibliotecii Academiei din Cluj-Napoca, care avea un laborator foto bine utilat. Acest sprijin mi-a fost promis cu multă gentilețe și în timp onorat în totalitate.

Așa a început odiseea depistării de către mine a scrisorilor și a microfilmării lor de către instituțiile care le dețineau, care a durat circa 3 ani. Cadrele de film au devenit fotocopii de o foarte bună calitate în laboratorul Bibliotecii clujene care era și proprietara lor. Șefului aceluia laborator, istoricul Ioan Gabor, îi mulțumesc în scris abia acum pentru competența și amabilitatea cu care m-a înconjurat.

Doamna Maria Ursuțiu căruia îi mulțumesc călduros, a putut astfel înregistra și cota peste 4000 de fotocopii, care după aceste operații au putut ajunge pe masa mea de lucru.

Înainte de începerea transcrierii ne-am întâlnit la Brașov, d-na Valeria Căliman, academicianul Ștefan Pascu și cu mine, prilej cu care s-au stabilit normele de transcriere și structura volumelor.

Studiul introductiv la volumul I scris de academicianul Ștefan Pascu apare ca ceva firesc în contextul dat.

Menționez că doamna Căliman a transcris multe scrisori și de pe fotocopii. Majoritatea notelor explicative au fost redactate de mine, V. Căliman rezervându-și pe cele cu un accent specific, cu ceva pitoresc în ele. Dânsa, în schimb, a transcris piesele în limbile germană și maghiară și le-a tradus apoi.

Volumele I și II din corespondența Valeriu Braniște au apărut la Editura Dacia din Cluj-Napoca.

Directorul editurii, Leontin Stoica, un activist de partid, a refuzat să publice și volumul III. În disperare de cauză, V. Căliman a trimis un Memoriu lacrimogen Secției de propagandă a Comitetului Central al P.C.R. – cât de sumbru sună pentru mine și acum acea instituție de politruci – solicitând ca volumul III să apară la editura Minerva din București.

Minuni [bune] s-au întâmplat arareori și în comunism. Vol. III a apărut într-adevăr la Minerva (1989). A fost ultimul pe care V. Căliman l-a mai văzut. Această lucrare i-a adus o foarte mare satisfacție. La propunerea mea, Consiliul Științific al Institutului de Istorie din Cluj-Napoca a propus să i se acorde doamnei V. Căliman premiul Academiei. Secția de istorie a Academiei Române a preluat această propunere și a susținut-o astfel că premiul obținut de V. Căliman îi încununa strălucit o activitate științifică remarcabilă.

Și încă ceva, cu totul rar de întâlnit. Pentru a avea bani pentru bătutul la mașină a vol. I, V. Căliman a vândut verigheta fostului soț, dr. Nicolae Căliman. La cel de-al doilea a vândut un capac de la un ceas de aur care aparținuse tot lui N. Căliman și în sfârșit la cel de-al treilea a vândut două covoare de Buhara.

Altruism, trăire științifică, cu singurul țel de a proiecta un fascicol de lumini multicolore asupra omului politic și de cultură Valeriu Braniște și asupra epocii în care a trăit.

Aceluiași scop i-au servit și cele două volume publicate cu articole scrise de tatăl său ca și munca uriasă de transcriere a caietelor cu *Amintiri* scrise de V. Braniște în închisoarea din Seghedin (1918) și care au devenit cartea, V. Braniște, *Amintiri din închisoare*, București, 1972, 609 p. În aceasta numele V. Căliman nu apare pomenit. Modestie, nerecunoștință? Doar Dumnezeu știe.

Acum, la 100 de ani de la naștere, invoc pe Atotputernicul să o odihnească în continuare în pace. Sufletul dânzei, larg, mare și generos o merită din plin.

Cluj-Napoca, martie 2001

Dr. Gheorghe Iancu

Scrisorile, fără a fi considerate neapărat ca surse decisive pentru reconstituirea trecutului, prin specificul lor închis – ele nefiind decât rareori destinate a fi cunoscute de publicul larg din epocă – prin lejeritatea de expresie, printr-un grad înalt de sinceritate aduc un iz de intimitate, insolit și de nonconformism în laboratorul de creație al istoricului.

Precedentul volum din Corespondența Valeriu Branîște, *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)* a apărut la Reșița în anul 1996. Acesta a fost un op aparte, special, strict delimitat cronologic: perioada de detenție a lui Valeriu Branîște – 3/16 februarie – 1/14 octombrie) și care a sărit și a nesocotit cronologia (anii 1911-1917), elementul fundamental stabilit inițial în aranjarea scrisorilor. Aceste mărturii de epocă, scrise sub un regim de cenzură militară, aplicată atât întemnițatului cât și soției lui aflată acasă la Lugoj, lângă copii și lângă o parte notabilă din viața lui V. Branîște, ziarul "Drapelul", parcă s-au grăbit să iasă mai rapid în față pentru a-și dezvălui conținutul, uneori cu tente dramatice, unor cititori aflați în plin proces de tranziție, după evenimentele din decembrie 1989. Mesajul lor, care prefigurase Unirea de la 1 decembrie 1918, care așezase societatea românească într-o albie unitară și firească, putea avea un efect tonic pentru oamenii anului 1996.

Acum, după 5 ani de la acea apariție și la 11 ani de la ieșirea de sub tipar a vol. III (1902-1910), se reia firul început în 1985 – vol. I (1879-1985) și 1986 – vol. II (1895-1901).

Se pornește de la anul 1911, se ajunge la 1917 și se completează anul 1918 cu scrisorile de până în 3/16 februarie și de după 1/14 octombrie, zvâcnind în poarta istoriei naționale românești spre a deschide zăgazurile spre Alba-Iulia.

Un specific al actualului volum este că scrisorile, de fapt evenimentele, parcurg trei etape istorice din evoluția societății europene și mondiale: prima, de pace – 1911 – iulie 1914; a doua – de război mondial – august 1914 – noiembrie 1918; și o a treia, noiembrie-decembrie 1918, în care, deși buimăcite puțin,

revin la o epocă de pace atât de mult așteptată și pe care românii au populat-o cu fapte remarcabile.

În anul 1911 V. Braniște avea 42 de ani, dintre care ultimii 10 petrecuți la Lugoj, era de acum un om matur, gazetar cu multă experiență și perspicacitate, analist fin și detașat al faptelor și evenimentelor, om politic și de cultură de anvergură, tată iubitor și soț devotat.

Oameni politici, de cultură, fruntași ai bisericii ortodoxe îi împărtășeau gândurile, ideile și speranțele lor, îi cereau sfatul în chestiuni de ordin general sau personal, îl invitau să participe la reuniuni oficiale sau confidentiale.

“Colaboratorii” lui Braniște în ale Corespondenței au fost însă și oameni obișnuiți, fiecare cu frământările și aspirațiile proprii.

Acest evantai de corespondență conferă volumului substanță, un inedit coplesitor și o plasticitate percutantă a expresiei. El se prezintă ca un tot informațional unitar, liantul fiind personalitatea lui V. Braniște.

Prin publicarea acestor scrisori, evenimente importante din viața politică, culturală, religioasă și economică a românilor din Ungaria devin mai bine cunoscute, dobândesc contururi mai precise și mai nunațate. Ele confirmă teze și aserțiuni ale unor istorici și literați, le completează pe altele sau le amendează într-o măsură mai mare sau mai mică.

Nu ne propunem acum să integrăm în detaliu informațiile din acest volum și fluxul istoric general și particular, rezumându-ne doar la a aminti în mare, problematica care în viitor devine mai consistentă.

Istoria Partidului Național Român, disputa dintre conducerea partidului și “tinerii oțeliți” stingerea ei prin medierea lui Constantin Stere, consfătuiri ale Comitetului Executiv al partidului, tratativele cu guvernul maghiar, activitatea Astei, a Societății pentru crearea unui fond de teatru român, a fundației ziariștilor români din Ungaria, al cărui președinte era V. Braniște, a Comunității de avere din Caransebeș, a fundației Gojdu, evenimente din eparhia Caransebeșului – religioase și școlare – a învățământului românesc, plecările unor români pe front, scene din prima conflagrație mondială, starea de spirit a românilor deportați de autoritățile maghiare, atmosfera din lunile

octombrie-decembrie 1918, viața de familie a lui V. Branște și ale altor eminenți și multe aspecte se îmbogățesc substanțial prin informațiile oferite de volum.

Multe scrisori au ca tematică centrală tratativele purtate de reprezentanți ai P.N.R. cu guvernul maghiar, în credința că românii vor fi mai bine reprezentați în structurile de putere ale statului și că vor obține drepturi politice și culturale care li se cuveneau. V. Branște a avut un rol important în aceste demersuri, făcând parte atât din Comisia de 10, cât și din cea mai restrânsă, de 3, desemnate de conducerea P.N.R. pentru a reprezenta interesele românilor la aceste tratative. Relevăm ca exemple concrete contribuția lui Branște la elaborarea actului din dezbatarea Comisiei de 10 din 13-14 ianuarie 1913 și a Memorandului din 11 puncte din noiembrie 1913 ca și al faza finală a discuțiilor, care au încetat definitiv în februarie 1914. Cu toate presiunile Berlinului și ale Vienei liderii politici maghiari s-au menținut pe o poziție rigidă și exclusivistă.

Momente de fast dar și de bilanțuri realiste, cu o evidentă tentă politică-națională, le-au constituit adunarea festivă de la Lugoj (1911), dedicată împlinirii a zece ani de apariție a "Drapelului", serbările jubiliare ale ASTREI de la Blaj (1911) și cele organizate la Orăștie (1913).

Este demn de remarcat că ziarul "Drapelul" a avut suflul necesar pentru a apărea fără întrerupere și în intervalul 1911-1918, fiind la un moment dat singura gazetă politică românească din Ungaria. Meritul lui V. Branște este covârșitor în această privință și el trebuie neapărat evidențiat într-o viitoare istorie temeinică a presei românești. Un lanț al gazetarilor români din Transilvania și Banat ar putea foarte bine începe așa: Bariț, Branște...

Din corespondență reiese că ziarul avea mulți abonați – sursa principală de susținere – că era citit în varii medii. Cele mai emoționate rânduri de apreciere a lui au fost cele trimise de pe front, ultima scrisoare din volum fiind de-a dreptul impresionantă.

Ilustrative sunt – ca și în vol. III – mesajele trimise de V. Branște soției, Maria (Miți) din multe centre, veritabile rapoarte de activitate, despre acțiunile ce le întreprindea în acele locuri și care creionează astfel un tablou pitoresc despre epocă, oameni, habitat, fapte și mentalități. "Pater familias" îi înconjură și de

departe pe cei dragi cu o afecțiune discretă. Acest dialog "familiar" va cunoaște, din nefericire pentru cei doi soți, apogeul în timpul detenției de la Seghedin (1918).

Comportamentul militarilor români din armata asutro-ungară reiese pregnant și foarte nuanțat din volum. Vitejia, eroismul, spiritul de sacrificiu dovedite pe câmpurile de luptă de ei erau argumente folosite de liderii români pentru a se reafirma originea nobilă a românilor și pentru a apăra și obține drepturi politice.

În anii războiului mulți români au fost deportați și internați de autoritățile maghiare, unii chiar la declanșarea conflagrației, alții după intrarea României în război alături de Antantă. V. Braniște, "Drapelul", Ștefan Cicio-Pop, Teodor Mihali și firește și alții le-au sărit în ajutor cu vorba și fapta. Unii au fost eliberați, altora li s-a căutat atenuarea suferințelor.

În anul 1917 ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, A. Appony, a inițiat acțiuni dure împotriva școlilor confesionale românești sub pretextul că în ele spiritul patriotic se manifesta prea palid. S-a înființat o "zonă culturală" la granița cu România, în care numărul școlilor românești a scăzut drastic.

Oameni politici, autoritățile celor două biserici românești – ortodoxă și greco-catolică - au întreprins demersuri bine fundamentate pentru apărarea școlilor, fără rezultate deosebite. O reparație binevenită s-a produs în acest plan prin adoptarea Legii învățământului primar din anul 1924 de către guvernul român.

Fără a fi prea numeroase informațiile din lunile octombrie – decembrie 1918 relevă acțiunile bine concertate ale românilor din Ungaria și din Regatul român pentru unirea Transilvaniei cu România și pentru instituirea vieții de stat românești în această provincie.

Finalul studiului nostru îl rezervăm destinatarilor și emitenților, adică celor care alcătuiesc osatura fundamentală a volumului, chiar dacă aceasta poate părea o revenire.

Căutăm, prin aceasta, să punem și mai mult în evidență galeria personajelor din carte, dintre care multe au deja un loc bine definit și recunoscut în mișcarea de emancipare națională a românilor și în participarea la procesul de modernizare a României de după anul 1918.

Emitenți ca: Victor Braniște, Elie Dăianu, Patriciu Drăgălina, Teodor Mihali, Virgil Onițiu, Ghiță Pop, Izidor Pop, Aurel C. Popovici, Pavel Rotariu, sunt parteneri de dialog epistolar cu V. Braniște încă din primul volum. Alții intră în joc” în volumele II și III: George Dobrin, Gheroghe Noaghea, Gheorghe Pop de Băsești, Emanuil Ungureanu, Andrei Bârseanu, Caius Brediceanu, Miron Cristea, Geza Duca, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Ion Mișu, Alexandru Mocioni, Alexandru Vaida-Voevod. Dintre cei *noi* din acest volum îi amintim pe: Aurel P. Bănuț, Romul Boilă, M. Grossu, Petru Jucu, Ion I. Lapedatu, Horia Petra-Petrescu, Gheorghe Popescu. Un clasament *suis-generis* al emitenților din acest volum îi plasează pe primele locuri pe: Teodor Mihali (34 scrisori), Miron Cristea (31 scrisori), Ion I. Lapedatu (29 scrisori) și Iuliu Maniu (21 scrisori). Credem că și prin prisma corespondenței cei mai apropiați sufletește oameni politici i-au fost lui V. Braniște: T. Mihali și I. Maniu. Dintre destinatari se detașează soția sa.

Localitățile de expediere a scrisorilor erau din apropierea Lugojului: Caransebeș, Ilia, dar și mai departe: Sibiu, Ocna Sibiului, Brașov, București, Viena, ajungându-se până la Simbirsk pe Volga, Polonia, Isonzo, Boemia.

Gheorghe Iancu

Stelian Mândruț

Notă asupra ediției.

Volumul cuprinde 301 scrisori, cu notele explicative, ceea ce face ca până acum să fie publicate 1105 epistole, scrise sau primite de V. Braniște. Un corpus documentar important, care stă la dispoziția istoricilor, literaților și a publicului larg.

Am preluat și scrisori apărute în "Drapelul", valoroase mai ales pentru locurile de unde veneau. Nu am inclus în lucrare scrisori de interes pur personal pentru V. Braniște sau pentru alți emitenți.

Ele s-au transcris conform ortografiei actuale, lăsând însă rostiturile specifice autorului. Emitentul a fost pus în stânga sus. În cazuri de mai multe semnături, emitentul s-a indicat cu o denumire colectivă. Când actul purta doar pseudonimul sau numele mic, am identificat emitentul și i-am pus numele întreg la locul cuvenit, fără paranteze pătrate.

Indiferent unde apăreau locul și data și cum erau scrise, în volum s-au pus în dreapta, denumirea actuală a localității și data, după normele actuale de transcriere.

Lucrarea cuprinde și un glosar, un Indice de nume și unul al emitenților. Cifra din dreptul emitenților reprezintă numărul scrisorii.

Prescurtările utilizate în volum sunt următoarele:

Biblioteca Academiei Române. Secția manuscrise, București = BAR

Biblioteca Națională, București = BN

Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Fotocopii = Ft.

Direcția județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Fondul Valeriu Braniște (900), inventar I-X. Nr. scrisorii = DJC, 900, V/22.

Biblioteca județeană "George Bariț", Brașov = BJB.

Mulțumim colegial instituțiilor mai sus amintite, la care adăugăm Biblioteca Universitară "Lucian Bălgă" din Cluj-Napoca, pentru concursul dat în adunarea materialului sau în întocmirea notelor din volum.

Ținem să precizăm și contribuția concretă a celor care s-au preocupat de apariția volumului.

Gheorghe Iancu, ca redactor de carte, s-a îngrijit de adunarea scrisorilor în volum, de culegerea lor computerizată și de tehnoredactare. A găsit fondurile financiare care au făcut posibilă apariția cărții. A obținut ISBN-ul și a stabilit locul de tipărire și editura în care să apară lucrarea. A corespondat cu Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională și Muzeul Județean Arad pentru clarificări de cote și de text.

În privința editorilor.

Valeria Căliman a transcris o parte a scrisorilor și a întocmit note explicative provizorii. Gheorghe Iancu a depistat și a transcris scrisori pentru întregul interval cronologic al volumului, a redactat notele pentru scrisorile din anii 1915-1918, a clarificat un mare număr de cote. A scris *Remember* și a contribuit la întocmirea Studiului introductiv, a Indicilor, a glosarului și a copertii.

Stelian Mândruț a elaborat notele pentru anii 1911-1914 și a participat la întocmirea *Studiului istoric*, a indicilor a glosarului și a copertii.

Adresăm și de data aceasta un apel către instituții sau persoane care dețin scrisori V. Branște să aibă amabilitatea să ni le înmâneze. Constatăm cu regret că de la apariția primului volum de corespondență, nimeni n-a fost sensibil la solicitarea noastră.

Încheiem cu speranța că și acest volum înseamnă o contribuție la istoria evenimentială, dar și la cunoașterea și evoluția mentalităților individuale și de grup ale românilor din perioada abordată.

Gheorghe Iancu

Stelian Mândruț

CORRESPONDENȚĂ

1. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 4 ianuarie 1911

Iubite amice

Numai din foile de azi aflu că "Drapelul" și-a serbat jubileul existenței sale de 10 ani¹. Deci mă grăbesc să mă înșir eu între aceia care își exprimă admirația sa pentru tactul priceperea cu care ți-ai putut câștiga inima românilor din ace colț de țară.

Dumnezeu să te ție ca să mai poți fi ani îndelungi sufletul tuturor pornirilor bune din Banat și colaboratorul tuturor acțiunilor mari și grele din viața neamului întreg.

Cu deosebită stimă

Episcop Miron²

BN, ms. nr. 23021; Ft. 429/702.

-
- 1 "Jubileul Drapelului", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXI nr. 4, 6/19 ianuarie 1911, p. 2; **Românul**, I, nr. 3, 5/ ianuarie 1911, p. 3; **Telegraful Român**, LIX, nr. 11/24 ianuarie 1911, p. 17; **Tribuna**, XV, nr. 4, 6/ ianuarie 1911, p.2; **Drapelul**, XI, nr. 2, 4/17 ianuarie 1911, p. 1-2.
 - 2 Miron Cristea(1868-1939), episcop Caransebeșului(1909). Vezi **Pagini dintr-o arhivă inedită**. Ediție de Antonie Plămădeală. București, 1988. Antonie Plămădeală, **Românii din Transilvania și teroarea regimului dualist austro-ungar(1868-1918)**, Sibiu, 1986; **Valeriu Braniș** **Corespondență, vol. III(1902-1910)**. Ediție Gheorghe Iancu, Valeria Căliman. București, 1989.

2. GEORGE NOAGHEA

Caransebeș, 24 decembrie 1910
/ 6 ianuarie 1911

Prea stimate domnule director,

Am primit azi în ajun biletele. Întârzierea e din cauza poștei. Vă mulțumesc frumos atât în numele meu cât și al domnilor Orzescu și Ilnoiu¹. Posibil că mâine sau poimâine voi pleca, împreună cu Orzescu câteva zile la București

În Caransebeș e jale. Azi dimineață a murit Costică (dr. Constantin Ghidiu), feciorul protopopului², în floarea vieții, după ce abea de 1-a luni a luat doctoratul în medicină. Să fi avut 20-24 ani. Mâine, în ziua de Crăciun, va fi înmormântarea, probabil după-amiază. Mare e jalea nemângâiatului părinte, pierzând unicul său odor, după ce acum 6-8 luni a pierdut pe celălalt fiu, pe Tit.

Domnule director, știind că dumneavoastră aveți în vedere numai binele obștesc și că sunteți dușman neîmpăcat al imoralității ori în ce formă s-ar practica ea, voiesc – spre împăcarea conștiinței mele – să vă informez la cazul candidatului de învățător Traian Miși. Știți că Miși a picat de două ori la examenul de calificare și astfel numai cu voia ministrului se mai poate prezenta la un nou examen. Ei bine, Miși a dat rugare la minister. Ministrul³ a trimis rugarea episcopului spre binevoitoarea luare în considerare. Episcopul,⁴ respectiv Consistorul, ne-a trimis-o nouă ca să dăm informații amănunțite și să facem propunere concretă. Am cetit rugarea către minister și m-am crucit. Între altele spune în rugare că episcopul Popea⁵ l-a dat afară din slujbă pentru sentimentele sale patriotice, pentru că a votat cu guvernul la alegeri și pentru că a dus alegătorii români în tabăra guvernului și se provoacă la notar și fibirău că e așa, cum zice el. Și totuși directorul nostru⁶ l-a sprijinit în conferința noastră profesorală și a zis să-l recomandăm pe Miși spre a fi admis la un nou examen. Eu am declarat de două ori că sunt contrar, dar domnul director nici n-a pus la vot chestiunea.. Las' că informațiunile "amănunțite" s-au dat în câteva cuvinte, că adică a picat de două ori la examen, fără să se mai spună că a

venit beat la examen și a înjurat pe coridor pe comisari și profesori. Ce bine era să se fi pornit atunci imediat cercetare disciplinară contra lui! – cum ați zis dumneavoastră.

Am spus aceste, ca să-mi împac conștiința și ca să cetiți și dumneavoastră în întregime rugarea lui, când se va pertracta cauza în Consistor. Mă mir de domnul director cum poate sprijini un astfel de om!

Sunt convins că veți păstra totală discrețiune cu privire la persoana mea.

Altă noutate e că Regman⁷ a forțat – așa zicând – aducerea pe tapet a desființării sale în ședința extraordinară a Senatului școlar, ținută marți, și chestia s-a și adus în dezbatere, dar afacerea s-a amânat pe ședință proximă ordinară. Pentru aceea el e foarte necăjit. Se aude că a fost redactor plătit al "Severinului"⁸ (de la însuși primarul⁹ s-a auzit). Mi se pare că e un mare intrigant și denunțiant. Bine ar fi să se ducă de la noi. Eu nu-s dușman lui, dar evit societatea lui, cunoscându-l om periculos.

Scuzați-mă, domnul director pentru aceste informații, dar mă simt dator să le dau dumneavoastră, care nu aveți în vedere decât binele instituțiilor și care judecați calm și pătrunzător chestiunile.

Vă doresc sărbători fericite!

Cu tot devotamentul

George Noaghea¹⁰

Profesor

BN, ms. nr. 23196; Ft. 429/1008-1009.

-
- 1 Profesori la Institutul pedagogic-teologic din Caransebeș.
 - 2 Andrei Ghidiu(1849-1937), publicist și istoriograf local, președinte al "Băncii populare" și al Societății "Progresul", protopresbiter al Caransebeșului. Vezi **Drapelul**, XI, nr. 2, 4/17 ianuarie 1911, p.3; Grigore Ploșteanu, **Andrei Ghidiu**, în **Reghinul cultural**, III, 1994, p. 210-219.
 - 3 Zichy János(1868-1944), ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în guvernul Khuen-Héderváry Károlyi.
 - 4 Miron Cristea.

- 5 Nicolae Popea(1826-1908), fost episcop al Caransebeșului până la decesul survenit în 26 iulie 1908.
- 6 Iuliu Iosif Olariu(1859-1920), protosinghel, profesor și director al Institutului pedagogic-teologic din Caransebeș, autor de lucrări teologice.
- 7 Nicolae Regman(1881-1951), profesor la Institutul pedagogic-teologic și referent școlar în Caransebeș.
- 8 "Severinul"(1907-1910), săptămânal social-economic-politic, editat la Caransebeș. Vezi Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, **Dicționarul presei românești**, București, 1995, p. 385.
- 9 Octavian Bordan, vezi în **Severinul**, V, 1911, nr. 1, p.3.
- 10 George Noaghea(1877-1956), fost redactor responsabil la "Drapelul", profesor și ulterior director al Institutului pedagogic-teologic din Caransebeș.

3. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, 10 ianuarie 1911*

(Către Ioan Mihu¹)

Mult stimat domnule Mihu,
Înainte de toate An Nou fericit!

Cum a fost cel vechi știm cu toții, iar dumneata în special ai avut prilej bogat să faci prețioase experiențe. Cum va fi cel nou vom vedea. Ca român bun creștin adevărat însă îți doresc din inimă anul nou să fie bogat și în roade și după marea cheltuială de inteligență și energie ce ai depus dumneata în serviciul devotat și credincios al neamului².

Deși nu mă simt chemat a-ți da sfaturi, totuși cred că nu depășesc modesta mea competență dacă zic că după toate câte ai pățit *nu ai cuvânt să descurajezi*.

Problema este mare și merită ca tocmai cei mai buni să-și ducă toate forțele în joc, nesperiindu-se de nici un obstacol ce li se pune în cale, ori de câte ori și unde ar veni.

Eu am cunoscut de la început toate greutățile, le văd și acum, cu toate acestea pot zice: *Ne apropiem de țintă!* Dar vorba românului: cu încetul se face oțetul!

Alăturat trimit literile fundamentale³, pe cari le-am primit de la domnul Agârbiceanu⁴. Le-am semnat fiind pe deplin de

acord și le trimit, mulțumindu-ți în numele nenorocitei noastră gazetărești.

Am stat pe gânduri să nu renunț în interesul cauzei de face parte din epitropie⁵, după ce cu domnul Lupaș ne-a încurcat atât de prost⁶. Dar m-am gândit să nu complic chesti
La caz însă că dumneata ai crede că îndepărtarea mea este interesul cauzei, te rog să dispui și poți fi înaintea sigur de deplir
mea aprobare.

Mulțumindu-ți încă o dată și dorind toate cele bune, t
rog să primești asigurarea sincerei mele admirațiuni.

Dr. V. Braniște

Arhiva familiei.

* Tipărită în Ioan Mișu, **Spicuri din gândurile mele politice, culturale, economice**. Publicate cu un studiu introductiv de Silviu Dragomir, Sibiu, 1938, p. 276-277.

1 Ioan Mișu(1854-1927), avocat, latifundiar, proprietar băncii "Ardeleana" din Orăștie, cunoscut filantrop președinte al "Societății pentru crearea unui fond de teatru românesc".

2 Referire la menirea de mediator asumată de I. Mișu, drept persoană particulară, în tratativele desfășurate în lunile iulie și septembrie 1910 cu emisarii guvernului maghiar, în legătură cu "reconcilierea maghiaro-română" și cu seria de deziderate reclamate de conducerea Partidului Național Român din Transilvania; discuțiile reluate de tandemul I. Mișu - Tisza István, în 14 ianuarie și 28 februarie 1911 soldate cu un previzibil eșec. Vezi V. Braniște **Correspondență, vol. III**.

3 Este vorba de actul intitulat "Literile fundamentale ale Fundațiunii Dr. Ioan Mișu, proprietar în Vinerea, pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria", în valoare de 25.000 coroane, Vinerea, 30 decembrie 1910. Vezi **Telegraful Român**, LIX, nr. 65, 18 iunie/1 iulie 1911, p. 280; Vezi I. Mișu, **op.cit.**, p. 273, 394-396.

4 Ioan Agârbiceanu(1882-1963), preot greco-catolic în Orlat(Sibiu), ziarist din gruparea "Tribunei"de la Arad și membru al Epitropiei înființate cu scopul de a gestiona donația I. Mișu.

5 Atât Valeriu Braniște, "ziarist", cât și Ioan Lupaș(1880-1967), "protopop greco-ortodox" în Săliște, inspector școlar confesional, deputat în sinodul mitropolitan și în ce

eparhial de la Sibiu, ca și în Congresul național bisericesc, au făcut parte din Epitropia compusă din cinci membri. Vezi I. Mihu, **op.cit.**, p. 395.

- 6 Se vizează aici prelungirea în timp a disputei polemice dintre cei doi cu privire la alegerile de membri la ultima adunare generală a "Astrei", Dej, 18-19 septembrie 1910. Vezi V. Braniște, "**Picătura de pelin**", în **Drapelul**, XI, nr. 2, 4/17 ianuarie 1911, p.3.

4. IOAN SUCIU

Budapesta, 3/16 ianuarie 1911

Iubite amice!

N-am primit nici o informație despre pașii întreprinși în interesul aranjării unui mare meeting al partidului nostru în Lugoj¹.

Te rog cu insistență să pornești lucrările de pregătire.

Spre orientare: arădanilor le-am recomandat una din zilele săptămânii dintre 6 și 12 februarie².

Voi ar fi bine să nu lăsați pe martie, ci posibil pe una din zilele dintre 13 și 19 februarie să defigeți termenul adunării.

Rugându-te de răspuns ori la Arad, adresa Luther nr. 1, ori la Budapesta (Rákóczi út 17 IV 14).

Te salut

Cu veche prietenie

Al tău

I. Suci³

BAR, ms. nr. 149986; Ft. 393/46

1 Serie de adunări protestatate împotriva sporirii cheltuielilor militare, pentru drepturi și libertăți democratice, în cadrul cărora reprezentanții PNR au dezbătut situația politică a națiunii proprii în contextul dat. Vezi "**Adunarea de la Lugoj**", în **Drapelul**, XI, nr. 62-64 din iunie 1911.

2 "**Adunarea de la Arad**", în **Idem**, XI, nr. 15, 5/18 februarie 1911, p. 1,2; **Românul**, I, nr. 25, 1/14 februarie 1911, p. 1-2; **Idem**, nr. 27, 4/17 februarie 1911, p. 1-8.

3 Ioan Suciu(1862-1939), fost deputat în parlamentul maghiar și membru de frunte al conducerii PNR. Vezi Doru Bogdan, **Dr. Ioan Suciu, părinte al patriei**, Arad, 1999.

5. TEODOR MIHALI

Dej, 17 ianuarie 1911

Iubite amice,

Am întâmpinat greutăți mari la scoaterea jurnalelor partidului și cu propunerea în lucrare a biroului de organizare¹. Începutul s-a făcut, să sperăm că munca și jertfele ce le facem în serviciul cauzei noastre vor aduce roadele așteptate.

Fiind prea convins despre greutățile enorme ce ți se ivesc cu editarea jurnalului "Drapelul", care cu multă dibăcie promovează interesele partidului național, pre lângă toate greutățile ivite, conform dorinței tale îți trimit ajutorul de 1500 coroane.

Te salut cordial,

Al tău amic

Dr. T. Mihali²

BAR, ms. nr. 149948; Ft. 392/301-302.

1 Se are în vedere nou înființata publicație de la Arad, "Românul", cu un supliment săptămânal pentru popor, alături de alte periodice de tradiție, precum "Drapelul"(Lugoj) și "Gazeta Transilvaniei"(Brașov); ca și grupul însărcinat cu coordonarea activității de presă în cadrul conducerii colective a partidului.

2 Teodor Mihali(1855-1934), avocat, director al băncii "Someșana" din Dej, deputat în parlamentul de la Budapesta și vicepreședinte al PNR.

6. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 18 ianuarie 1911

Mult stimată doamnă Braniste!

Cu multă bucurie am citit în "Drapelul" despre "jubileul" său dar și al dumatăle¹. Te rog să mă primești și pe mine între acei gratulanți cari îți sunt mai sinceri. Și gratulez și lugojenilor, intelectuali și popor, pentru că știu să-și manifeste recunoștința în mod atât de frumos, nobil. Lucru cam rar acesta la poporul nostru.

Trimit simultan stimatei doamne² respectuoase sărutări de mâini și vă poftesc ca ambii să ajungeți zile cu mult mai bune, bucurii cu mult mai mari din partea neamului românesc.

Al dumneavoastră devotat

P. Rotariu³

BN, ms. nr. 23118; Ft. 429/858.

-
- 1 Dublul "jubileu" este menționat cu privire la deceniul de existență al "Drapelului" și aniversarea zilei de naștere a directorului publicației, 10 ianuarie, după stilul vechi.
 - 2 Soția destinatarului epistolei, Maria V. Braniste (1848-1931). Vezi Valeriu Braniste, **Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)**. Ediție de Valeria Căliman și Gheorghe Iancu. Reșița, 1996.
 - 3 Pavel Rotariu (1840-1919), avocat și publicist-colaborator la majoritatea gazetelor românești bănățene. Vezi Valeriu Braniste, **Corespondență, vol. I-II (1879-1901)**. Ediție de Valeria Căliman și Gheorghe Iancu. Cluj-Napoca, 1985-1986.

7. IOSIF ȘTERCA ȘULUȚIU

Sibiu, 28 ianuarie 1911

Stimate domnule Doctor !

Primesc alăturata hârtie de la oameni și firmă necunoscuți ; nu știu mă privește această socoteală pe mine, sau Asociațiunea ; ori e despre broșurele trase din corespondențele « Drapelului », care s-au făcut la comanda Dvoastră, în urma rugării mele¹.

Aveți bunătate, vă rog, a mă clarifica, ca să pot orienta și acomoda.

Primiți salutările mele sincere

Iosif Șterca Șuluțiu²

BAR, ms. nr. 150170; Ft.394/240.

1 Posibile extrase/separate din/după "impresii, cuvântări, reflexiuni... scrise în ultimii doi ani", vezi introducerea la **Pagini reslețe**, Lugoj, 1910.

2 Iosif Șterca Șuluțiu(1827-1911), avocat și publicist, membru de frunte al vechii conduceri PNR, președinte al "Astreii" și al băncii "Albina". Vezi portretul creionat de Ion I. Lapedatu, în **Memorii și amintiri**. Ediție de Ioan Oprîș. Iași, 1998, p. 78-79.

8. DE LA BIROUL CENTRAL AL PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN

GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Budapesta, 10 februarie 1911

Stimate domnule!

Iubite frate!

Comitetul Central al Partidului nostru Național Român a pornit pe toate terenele o muncă înțetită.

S-a înființat noul organ al partidului, ziarul "Românul" din Arad¹.

S-a luat în propria regie a partidului nostru foaia "Poporul român" din Budapesta².

S-a compus, primit și pus în executare un plan de acțiune în ale lucrărilor de organizarea sistematică a partidului nostru. Și mai ales în acest interes s-a constituit în Budapesta (Rákóczi út 17 IV 14) biroul central stabil al partidului nostru³.

Toate aceste întreprinderi și lucrări recer însă acum la început sume considerabile de bani. Care nu le putem aduna și avea din altă sorginte. Decât numai din simțul datoriei de-a jertfi, ce trebuie să rezide în sufletul fiecărui fruntaș și aderent sincer al partidului.

Apelăm la toți aderenții fruntași ai partidului în credința că nime nu se va retrage de la jertfe bănești pentru scopurile constituționale ale partidului.

Conform repartiției compusă de către o comisie specială și primită și în planul comitetului nostru național, pe aderenții din comitetul dumneavoastră cade o contribuție proporționată de 1500 coroane, care are să incurgă cel mult până la 15 martie

Te rugăm ca în coînțelegere cu domnii dr. George Popovici, dr. Ștefan Petrovici, dr. Petru Corneanu și dr. Ioan Nedelcu⁴ să aveți bunătatea a întreprinde fără întârziere colecția între aderenții partidului și a trimite banii adunați pe adresa domnului Iustin Marșieu⁵ avocat în Arad (Széchényi utca 1) avizând totodată și pe acest birou central.

Pentru comitetul central
Al Partidului Național Român

G.Pop de Băsești⁶

Dr. V.Lucaciu⁷

Președinte

secretar general

BAR, ms. nr.150014; Ft. 393/87-88

- 1 **Românul**, Arad, sâmbătă, I, nr. 1, 1/14 ianuarie 1911. Vezi Răduică, G., Răduică, N., **op.cit.**, p. 370.
- 2 "**Către cititori**", în **Poporul Român**, X, nr. 51, 12/25 decembrie 1910, p.1; Organ popular al PNR. Proprietar dr. Aurel Vlad. Vezi Răduică, G., Răduică, N., **op.cit.**, p.319-320.
- 3 Instituit cu data de 1 ianuarie 1911, vezi în **Românul**, I, nr. 1, 1/14 ianuarie 1911, p. 11.
- 4 George Popovici(1862-1927), protopop de Lugoj, membru în conducerea centrală a PNR, fost deputat parlamentar. Vezi V. Braniste, **Correspondență**, vol. I-III; Ștefan Petrovici(1859-1922), avocat, membru în conducerea centrală a PNR, fost deputat parlamentar; Petru Cornean(1864-?), avocat în Oravița și fruntaș politic local. Vezi V. Braniste, **Correspondență**, vol. I-III; Ioan Nedelcu, avocat în Oravița și membru în conducerea colectivă a PNR.
- 5 Iustin Marșieu(1878-1955), avocat și lider al mișcării naționale românești din zonă.
- 6 George Pop de Băsești(1835-1919), avocat, președinte al Partidului Național Român din Transilvania(1902-). Vezi Irineu Pop-Bistrițeanul, **Băseștiul și ilustrul său bărbat**, Cluj-Napoca, 1995.
- 7 Vasile Lucaciu(1852-1922), preot greco-catolic în Șișești, fost deputat parlamentar, reînnoit în funcția de secretar general al partidului(1908-). Vezi Blaga Mihoc, **Dr. Vasile Lucaciu**, Oradea, 1993.

9. IOAN SUCIU

Budapesta, 10 februarie 1911

Iubite amice Valer,

Alăturat îți trimit proiectul de rezoluțiuni pentru adunarea populară¹.

Te rog frumos porniți și voi lucrările de pregătire a meetingului din Lugoj².

Drept că în vreme de ger mare, cum e acum, nu prea poți aduna oameni mulți. E de sperat însă că înghețul ăsta va

ceda în răstimp de 2-3 săptămâni. Amânarea pe mijlocul lunii martie ar avea eventual urmarea că pe atunci nu mai poți aduna multă țărănime.

Te salută cu vechea prietenie

Al tău devotat

I. Suciu

BAR, ms. nr. 149987; Ft. 393/47.

1 Expeditorul cumula funcția de secretar al Comitetului Executiv al PNR. Vezi Doru Bogdan, **op.cit.**, 1999, p. 64-66.

2 Adunare populară organizată la Lugoj, în 15 iunie 1911, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62-64, iunie 1911.

10. ELIE DĂIANU

Cluj, 13 februarie 1911

Comitetul de redacție al revistei

Răvașul

Cluj, str. Jokái nr. 6

Iubite amice,

Aseară am avut plăcerea să ascult cetindu-se cu glas înalt într-o societate excelentul tău articol din nr. 12 al "Drapelului", cu care începi a arăta "sbuciumările" lui Slavici et Comp¹.

Și-mi era plăcerea cu atât mai mare că cel ce cetea, cu entuziasm, cu vădit deliciu, era amicul dr. Frâncu², care nu era întotdeauna în perfect acord cu politica ta. Vin să te felicit în numele meu și al amicilor din Cluj, pentru frumusețea adevărului

cu care tratezi pe acești speculanți; nu mă îndoiesc că vei continua tot așa.

Eu n-am ajuns să pot ceta broșura "meșterului" Slavici deși am comandat-o de mulțisor³. De abia aștept să o văd, cred adecă că-mi va da și mie multe prilejuri de primenire sufletească, și de tristă satisfacție, ca și ție.

Mai ales, după ce naționaliștii noștri aproape toți, conduși de spiritul lui Slavici et Comp. m-au prigonit cu o campanie așa de infamă, de care văd că pe adevărații trădători îi cruță toți – îmi cade bine să vad pe acești magistri – "in albis"⁴.

Ar trebui însă nu numai dezvăluit ci urmărit, mai ales ei, cu o campanie energetică, spre a statua un exemplu îngrozitor. Ori vei începe tu campania asta, ca cel mai chemat între publiciștii de azi, ori nu, eu îți trimit nițel material⁵, care azi face efectul unor bombe. Sunt nește extrase fidele din articoli de ai acestor mari meșteri – și urmează pe paginile următoare.

Te salută al tău prieten

Dr. E. Dăianu⁶

I.

Mangra și programul național

Greșelile sau abaterile de la dreapta credință aduc pierderea sufletelor, iar greșelile politice aduc umilirea și pierderea națiunilor.

Nenorocita politică de maghiarizare este cea mai mare greșală politică, care va duce Ungaria în mormânt.

Politica de maghiarizare însă, erijată în sistem de guvernământ este negațiunea evidentă a libertății și egalității.

În contra acestei politici agresive, întemeiați pe dreptul legitimei apărări, noi românii am luat poziție definitivă în programul național de la 1881.

Vas. Mangra⁷

"Tribuna poporului", nr. 5 din 1897.

II.

Mangra și legămintele rușinoase

Sunt 30 de ani de când maghiarii singuri stăpânesc țara. Toate legile create de dânșii poartă timbrul maghiarizării. Și este firească și legitimă apărarea noastră.

Ținem la cultura și individualitatea noastră etnică cu același drept cu care și maghiarii țin la a lor. Vrem să fim egal îndreptățiți. Ștefan cel Mare ne-a lăsat testament că dacă ni se vor cere *legămintele rușinoase* atunci mai bine să murim prin sabia dușmanului, apărând legea și libertatea patriei, decât să fim privitori *defăimați ai împilării neamului*.

V.Mangra

“Tribuna poporului”, nr. 5, din 1897.

III.

Mangra și autonomia Ardealului

Cercurile politice maghiare conduse exclusiv de ideea maghiarizării, consideră punctul din program relativ la autonomia Transilvaniei ca îndreptat în contra integrității statului. De aceea forța publică a pornit prigoană asupra frunțașilor poporului român care stăruiesc pentru recâștigarea ei, și la grea temniță i-a osândit.

Programul însă este clar și partidul național a promis din capul locului că și cu privire la autonomia Transilvaniei numai pe teren legal va lucra.

De pe terenul legal n-a depășit nici un moment [...].

Ocârmuirea maghiară de treizeci de ani n-a dat absolut nimic în schimb românilor pentru uniune, și dacă autonomia Ardealului n-ar fi luată în programul național, *noi am fi constrânși să primim astăzi*, când scoși suntem din cadrul constituției ungare și primejduiți suntem mai mult ca oricând în existența noastră națională.

"Tribuna poporului", nr. 10, 1897.

IV.

Mangra și maghiarizarea

Programul național cuprinde toate postulatele legitime ale poporului român, și dacă guvernele maghiare nu au voit să știe nimic de autonomia Transilvaniei, de ce nu ne-au respectat atunci dreptul de limbă? Dreptul autonom al școalelor și bisericilor noastre? Căci și noi să ne împărtășim de bunătățile constituționalismului și liberalismului lor?

Evident că scopul ce-l urmăresc nu este întărirea și strângerea legăturilor cu naționalitățile, ci desființarea sau maghiarizarea lor, scop *necinstit și nemoral*.

V. Mangra

"Tribuna poporului", nr. 10 din 1897.

Să se dea: una la zi! În loc de frunte, cu literă aparte. Atunci vor urma și ale lui Slavici, Brote! Etc⁸.

BAR, ms. nr. 150030; Ft.393/120-124.

-
- 1 Dr. V. Branște. "**Sbuciumările politice ale dlui Ioan Slavici. Constatări**", în **Drapelul**, XI, nr. 12, 29 ianuarie/11 februarie 1911, p.1; Idem. "**Fapte restabilite**", în **Idem**, nr. 13-14 februarie 1911.
 - 2 Amos Frâncu(1861-1933), avocat și director al băncii "Economul" din Cluj, membru de vază al conducerii locale PNR.

- 3 Ioan Slavici. **Sbuciumări politice la Români din Ungaria**. București, 1911; autorul încearcă să motiveze adeziunea tandemului compus din Eugen Brote și Vasile Mangra la direcția oficială a Partidului Național al Muncii, condus de contele Tisza István.
- 4 Veșmânt preoțesc alb, specific religiei catolice; în context sugerează absența/lipsa păcatelor umane!
- 5 Dihotomia programatică/tezistă apare evident în măsura în care se face raportare la opțiunea politică exprimată de către Brote și Mangra cu mult timp în urmă, la sfârșitul veacului al XIX-lea.
- 6 Elie Dăianu(1869-1956), protopop greco-catolic de Cluj, director la revista "Răvașul", membru de seamă al mișcării naționale din zonă. Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. I-III.
- 7 Vasile Mangra(1852-1918), vicar episcopal la Oradea, membru al Academiei Române(1909) și deputat guvernamental în parlamentul de la Budapesta(1910). Vezi V. Braniște, **Correspondență**, Vol.I.
- 8 Ioan Slavici(1848-1925), dascăl de liceu, stabilit în România și înregimentat politic liberal, adept al politicii oficiale maghiare în "chestiunea națională"(1910). Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. III; Eugen Brote(1850-1912), agronom, imigrat la București și situat în tabăra liberală, mesager al cooperării cu autoritățile maghiare în soluționarea problemei naționalităților. Vezi V., Braniște, **Correspondență**, vol. I, III.

11. GEZA DUCA

Viena, 13 februarie 1911

Îmi permit să vă anexez o petiție, ce mi-a fost înaintată și să vă rog în interesul bietului petiționar să aflați de la domnul Brediceanu¹ despre ce este vorba, în ce stadiu se găsește cauza sa la Comitet² și de ce autoritate depinde acum soluționarea? Dacă se va putea face ceva în interesul oamenilor, o voi face cu toată energia.

În Pesta se pregătește ceva între contele Tisza³ și mine, sper să fiu în curând în situațiunea să mă sfătuiesc cu dumneavoastră despre aceasta.

Cu salutări cordiale

BAR, ms. nr. 149927; Ft. 392/258.

-
- 1 Caius Brediceanu(1879-1953), avocat și membru activ al mișcării naționale române din comitatul Caraș-Severin. Vezi V. Braniște, **Corespondență**, vol. III.
 - 2 Organul executiv la nivelul administrației comitatului se numea congregația comitatensă.
 - 3 Tisza István(1861-1918), conte, avocat, om politic, fost prim ministru și lider al Partidului Național al Muncii(1910). Predicție făcută în legătură cu asumarea rolului de intermediar în reluarea tratatelor de "împăciuire" între reprezentanții PNR și emisarii guvernului maghiar.
 - 4 Geza Duca(1867-1913), baron de Cadar, membru în Casa Magnaților, deputat sinodal și congresual în Caransebeș, mediator al intereselor românești la Budapesta.

12. IUSTIN MARȘIEU

Arad, 23 februarie 1911

Dr. Marșieu Iustin ügyvéd ; Arad
Széchény utca I Sz. I Emelet
Telefon sz. 581¹

Mult stimate domnule redactor,

În chestiunea adunării populare din Arad referitor la notița perfidă din "Tribuna"², alăturat am onoarea a vă trimite un articol care totodată e și răspuns la somația domnului Oncu³, cu

acea rugare că dacă-l aflați bun să-l publicați⁴. E scris de un redactor de la "Românul" și m-a rugat să ți-l trimit.

Cu deosebită stimă

Dr. Iustin Marșieu

BAR, ms. nr. 150048; Ft. 393/169

-
- 1 în traducere: Dr. Marșieu Iustin, avocat, Arad, Str. Széchény nr. 1, et. I., telefon nr. 581.
 - 2 "**Adunarea populară din Arad**", în **Tribuna**, XII, nr. 27, 4/17 februarie 1911, p. 1-4.
 - 3 "**O somare**", în **Idem**, nr. 28, p. 1: apel făcut public și în care se solicită dovezi referitoare la atitudinea "echivocă" a "Tribunei" în politica națională, respectiv de subminare și trădare a intereselor generale românești. Nicolae Oncu(1862-1939), avocat, directorul băncii "Victoria" din Arad, fruntaș politic local implicat în confruntarea dintre partizanii "Tribunei" și cei ai "Românului".
 - 4 Nu am depistat nimic publicat în coloanele "Drapelului". Vezi totuși răspunsul semnat de către V. Braniște, în editorialul sugestiv intitulat "**La adresa Tribunei**", apărut în **Drapelul**, XI, nr. 20, 17 februarie/2 martie 1911, p.1.

13. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, 23 februarie n. 1911

Prea stimate,

Am onorarea a te invita la ședința comitetului central al partidului național pe ziua de 6 martie a.c. în Cluj¹, hotel Central 10 oare din zi.

Obiectele de pertractat vor fi următoarele:

1. Situația politică
2. Executarea hotărârilor aduse în ședința comitetului ținută în Budapesta, 20 decembrie n. 1910²

3. Constatarea situației ziarelor înființate de comitet la Arad și Budapesta³

G. Pop, președinte

Dr. Lucaciu, secretar

Arhiva familiei

-
- 1 **Drapelul**, XI, nr. 23, 24 februarie/9 martie 1911, p.2: informare lapidară despre ședința de lucru, fără nici un comunicat oficial, dar cu opinia unanimă privind "rezolvarea conflictului" dintre conducerea centrală și grupul de la "Tribuna". Vezi ecoul în presă: reuniți 19 membri, în **Românul**, I, nr. 42, 22 februarie/7 martie 1911, p.5; **Tribuna**, XV, nr. 43, 23 februarie/8 martie 1911, p.2; articolul de fond, "**Contribuiri la istoria tristelor noastre vremuri**", în **Idem**, nr. 44, 24 februarie/9 martie 1911, p.1.
 - 2 În dezbateri se aflau trei decizii importante vizând remedierea stării tensionate creată în cadrul presei autohtone, datorită poziției intransigente a "bătrânilor moderați" față de atitudinea tranșantă a "tinerilor oțeliți", atenționate fiind "Tribuna", "Lupta" și "Poporul Român". Vezi V. Branște, **Corespondență**, vol. III.
 - 3 În principal "Românul" de la Arad, drept un nou organ de presă al PNR, sub conducerea lui Vasile Goldiș.

14. SILVESTRU MOLDOVAN

Brașov, 25 februarie 1911

Stimate domnule Branște

În articolul de joi din "Gazetă"¹ așa cum vei fi aflat și Dta, ești vizat că ai avea în posesiune scrisori de-ale d-lui Oncu, în care recomandă de episcop pe Olar², etc. Dl Oncu ne-a trimis azi "O somare"³, în care te somează pe Dta să dai în vileag scrisorile *în termen de 8 zile*.

Somarea n-am publicat-o până azi câștigând timp până luni⁴, ca să te pot întreba: Ai aceste scrisori? Că dacă le vei publică ori ba? Asta atârnă de la Dta. Dacă cumva nu ai nimic, atunci cred că nu public nimic. *Rog a aviza la redacție telegrafice.* În toate însă rog *discreție.*

Salutări cordiale.

Devotat

Silvestru Moldovan⁵

BAR, ms. nr.. 150053; Ft. 393/180.

-
- 1 Articolul de fond, "**Tribuna**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 31, 10/23 februarie 1911, p. 1-2.
 - 2 Iosif Iuliu Olariu.
 - 3 Vezi în **Tribuna**, XV, nr. 34, 12/25 februarie 1911, p.3.
 - 4 A. C. Popovici, cu articol de fond, **Situația "Tribunei"**, în **Gazeta Transilvaniei**, nr. 35, 15/28 februarie 1911, p.1-2; despre riposta lui N. Oncu din "**Tribuna**"(Arad, 24 februarie 1911), vezi în **Ibidem**, p.3.
 - 5 Silvestru Moldovan(1861-1915), profesor, ziarist, redactor la "**Tribuna**" și "**Gazeta Transilvaniei**".

15. G. DEMETRESCU

Craiova, 5 martie 1911

Liga pentru unitatea
Culturală a tuturor românilor
Secțiunea Craiova
Sediul: Str. Unirii
Casele Cantacuzino

Domnule director,

Binevoți a face de a ni se trimite de acum înainte la adresa sus indicată, organul dumneavoastră "Drapelul" pentru secțiunea culturală a Ligii culturale.

Nu știm dacă până aci s-a trimis vechiului comitet al Ligii organul dumneavoastră, de a cărui luptă și manifestare politică dorim să nu fim străini.

Vom avea grijă ca după 1 aprilie să subvenim cu sprijinul nostru foaia dumneavoastră.

Cu cele mai bune sentimente

G.Demetrescu¹

Avocat

Secretarul Ligii

DJC, 900, V/90.

1 Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol.III, p. 111.

16. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Brașov, 13 martie 1911

Târgul Inului

Lenșor 28

Iubite amice

Cristea și Ivan¹ par a se fi pus pe lucru. Întâlnindu-mă cu Goga² pe tren, mi-a spus că are de gând să-și facă o revistă sistând colaborarea la "Tribuna". Era miercuri. Ivan sosise marți pe la amiazi acasă – dar Goga mi-a spus că nu l-a întâlnit. Precum ți-am spus îi scrisesem vineri, înainte de conferința din Cluj, lui Cristea. De la el a primit, prin dr. Morariu³, Ivan scrisoarea expres, luni în 6 l.c. Ivan însă a tăcut față de mine cu

toate că-i comunicasem lucrul. Cristea, până a nu apărea articolii – "Tribuna" în "Gazeta Transilvaniei"⁴ s-a făcut într-o ureche. Acum îi scrie lui S. Moldovan să nu mai publice în "Gazeta Transilvaniei"⁵ articoli în care se constată că el a fost candidatul comitetului și sprijinit de acesta. Mie nu mi-a răspuns la scrisoare după vechile sale maniere. Toate acestea ți le scriu ca să fi în curent. Până ce nu-i dezlipim pe Goga și Lupaș de "Tribuna"⁶, orice muncă e zădarnică. Dezlipi îi putem numai cerându-le lui Cristea și Ivan astfel de situații încât să-i înduplice ori din convingere ori din silă de a nu mai colabora la "Tribuna". Nimic nu a produs atâta efect ca și articoli "Tribuna" din "Gazeta Transilvaniei", la Cristea, Ivan și astfel [lui] Goga și Lupaș. Fiind ele sinonime, "Tribuna" se ascunde, Oncu și Ciorogariu tac [sic]⁷ insultând pe autorul anonim. Am deci de gând să vin să-i provoc cu iscălitura și să declare și să te rog pe tine să servești dovezile.

Fiindcă în public nu se vor fi putând publica toate, voi propune un juriu: Stere, Goga, dr. D. Onciu⁸. Tot ce voi găsi de efect și probabil de a fi dovedit în articuli "Tribuna" din "Gazeta Transilvaniei" voi înșira. Te rog să-mi comunic telegrafic, dacă în cazul acesta o să-mi stai în ajutor cu dovezile ce le ai? Căci până nu le voi arăta că sunt porci de câini cei de la "Tribuna", opinia publică și aici în Brașov pretinde "dovezi".

Trebuie date dovezile. De altcum ei vor mai umbla cu ocaua mică 1-2 ani, cât vor ținea fondurile⁹.

Bine ar fi dacă și tu ai stărui pe lângă Cristea în scris ori verbal, să curme activitatea distrugătoare a lui Goga și Lupaș. În momentul când aceștia întorc spatele "Tribunei", criza s-a terminat prin supunerea absolută a lui Oncu și Ciorogariu.

Tot e mare obrăznicie ca Cristea să tolereze ca comitetul și tu care ai preparat voturile majorității lui Cristea – pe când eu am exoperat întărirea lui¹⁰, să fim terfelți de penele amicilor lui: Lupaș și Goga.

Fă bine, dă-mi posibilitatea să-ți cer în public dovezile în contra lui Oncu și Ciorogariu. Aștept depeșa ta.

Cu dragoste frățească,

Alexandru Vaida¹¹

- 1 Nicolae Ivan(1855-1936), asesor consistorial al Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, vicepreședinte al PNR, implicat în polemica dintre mandatarii direcției "moderate" și a celei "oțelite" din cadrul mișcării naționale.
- 2 Octavian Goga(1881-1938), gazetar, poet, redactor. Membru marcant al tinerei generații ce promova ideea reorganizării partidului, modificarea programului și a tacticii strategice.Vezi **Mustul care fierbe**. Ediție de Teodor Vârgolici. București, 1992.
- 3 Ștefan Morariu, avocat în Cluj, juriconsult al institutului de credit "Vatra", membru în conducerea centrală a PNR, decedat în 27 aprilie 1914. Vezi în **Drapelul**, XV, nr. 43, 17/30 aprilie 1914, p.3.
- 4 **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 31, 10/23 februarie 1911, p. 1-2; **Idem**, nr. 40, 20 februarie/5 martie 1911, p.2; vezi și replica, "**Calomniatorii**", în **Tribuna**, XV, nr. 42, 7 martie/22 februarie 1911, p.3; A. C. Popovici, "**Situația Tribunei**", în **Gazeta Transilvaniei**, nr. 35-36, februarie 1911.
- 5 Silvestru Moldovan acționa în calitate de redactor al periodicului românesc din Brașov.
- 6 Membru al aripii radicale, Ioan Lupaș se afla angrenat în fronda deschisă față de conducerea PNR și colabora asiduu la "Tribuna" din Arad, alături de I. Agârbiceanu, I. Chendi, O. Ghibu, D. Goga, Șt. O. Iosif, S. Pușcariu, O. C. Tăslăuanu etc. Vezi și "**Declarația**" din **Tribuna**, XV, nr. 38, 2 martie/17 februarie 1911, p.1.
- 7 Articole semnate de N. Oncu: "**O somare**", în **Tribuna**, nr. 34, 12/25 februarie 1911, p.3; "**Propunere**", în **Idem**, nr. 44, 9 martie/24 februarie 1911, p.1; "**O declarație**", în **Idem**, nr. 45, 10 martie/25 februarie 1911, p.2; Roman Ciorogariu(1852-1936),profesor și director al Institutului pedagogic-teologic din Arad, editor al revistei "Biserica și Școala", militant pentru cauza "Tribunei" în disputa de principii cu "Românul"; vezi articolul "**În chestie personală**", în **Tribuna**, XV, nr. 53, 6/19 martie 1911, p.5.
- 8 Constantin Stere(1865-1936), avocat, profesor universitar, om politic, scriitor. A fost angrenat ulterior în acțiunea de "mediere" de la Arad, prin care bunurile materiale ale "Tribunei"(în valoarea de peste 100000 coroane) au fost răscumpărate pe seama rivalei, "Românul". Vezi V. Branîște, **Amintiri din închisoare**. Ediție de Al. Porțeanu. București, 1972, p. 220, 458; Dimitrie Onciul(1856-1923), istoric și profesor universitar, cunoscut de către destinatar

din epoca bucovineană a existenței și acțiunii desfășurate la Cernăuți(1897-1900).

- 9 Referire la datoriile "Tribunei" față de conducerea colectivă a PNR, estimate la peste 100000 coroane.
- 10 Opinie reiterată despre contribuția conjugată a celor doi la confirmarea validării alegerii de episcop la Caransebeș, în vara și toamna anului 1910. Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. III.
- 11 Alexandru Vaida-Voevod(1872-1950), ~~1872~~^{Vaida}, membru în conducerea executivă a PNR, deputat parlamentar, spirit dinastic marcat de opțiunea federalistă a cabinetului militar de la Belvedere, s-a aflat în relații cordiale cu personalitățile politice maghiare și cu factorii guvernamentali de la București, implicându-se decisiv în conflictul intern mișcării naționale și în tentativele de reconciliere cu Budapesta. Vezi Liviu Maior, **Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles**, Cluj-Napoca, 1993; **Alexandru Vaida-Voevod, Memorii**. Ediție de Alexandru Șerban. Vol. I-IV. Cluj-Napoca, 1994-1998.

17. GHEORGHE POPESCU

Brașov, 5/18 martie 1911

Stimate domnule,

Banii trimiși pe luna februarie (st. v.) 25 coroane i-am primit în 3 martie v. Vă mulțumesc.

Se apropie sfârșitul anului școlar. Domnul director¹ ne-a dat și îndrumările necesare pentru examenul de maturitate. Trebuie – cel mult până la 24 martie vechi să așternem onoratei direcțiuni rugărilor în cari cerem baza documentelor alăturate – să fim înscriși la examenele de maturitate. Afară de extras de botez toate testimoniile (de la gimnaziu) 2 timbre cu câte o coroană ... mai trebuie alăturat la rugare 24 coroane, taxa pentru examenul de maturitate și o declarație! Să declar că voi continua studiile... . Dar unde și la ce? Nici eu nu știu.

Și de câte mai depinde și aceasta. Dar totuși, poate că nu va strica deloc să vă cer de acum și sfatul dumneavoastră în chestia acesta atât de delicată și hotărâtoare pentru întreaga viață . Adevăr dacă mai este timp până când trebuie să mă

decid definitiv, dar fiind nevoie de aceasta și acum, v-aș ruga dară încă odată să mă sprijiniți cu sfatul dumneavoastră și acum.

Cu școala o duc bine. Dar e rău că domnul profesor (de română și germană) dr. A. Bogdan² e bolnav și poate că nu o să mai vină până la Paști. (Se zice că ar fi la Pesta la o operație). Am pierdut vreo câteva ore de română. Dar o să-l înlocuiască domnul director (la limba română).

Alta: în luna viitoare va ține dr. Jászi Oszkár³ o serie de conferințe sociologice aici la Brașov (din 2 aprilie stil nou în fiecare seară până în 10 aprilie). M-am insinuat și eu (taxa pentru toate conferințele 3 coroane), Din clasa noastră o să ia parte vreo 20 inși.

Dorindu-vă tot binele vă salut al dumneavoastră
Gheorghe Popescu, cls. VIII⁴

Arhiva familiei

-
- 1 Virgil Onițiu(1864-1915), profesor și director al Gimnaziului ortodox român din Brașov, membru corespondent al Academiei Române, vicepreședinte al "Societății pentru fond de teatru românesc", gazetar, autor de manuale, amic din studenție și cumnat, prin alianță, cu V. Braniște. Vezi V. Braniște, **Corespondență**, vol. I-III.
 - 2 Alexandru Bogdan(1881-1914), gazetar, profesor de română la Gimnaziul ortodox român din Brașov, președinte al "Reuniunii de cântări și gimnastică". Vezi **Bogdanii, o familie de cărturari**, Brașov, 1996.
 - 3 Jászi Oszkár(1875-1957), gazetar, profesor universitar, lider al curentului radical burghez din mișcarea politică ungară ce milita pentru democratizarea sistemului statal existent. Redactor-șef al revistei progresiste "XX Század" și conducător al cercului de studii sociologice "Galilei". Autor de studii teoretice și de turnee de conferințe în Transilvania. Vezi articolul "**Pacea cu naționalitățile**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 77, 6/19 aprilie 1911, p.1.
 - 4 Sigur este vorba de unul dintre cei foarte mulți elevi români de la liceul de stat din Lugoj, care au fost sprijiniți material/moral în trecerea la cel din Brașov și în adaptarea la mediul nou de studiu. Decedat în 1915. Vezi V. Braniște, **Corespondență**, vol. III, p. 254, 287-288.

18.IOAN SUCIU

Budapesta, 26 martie n. 1911

Iubite amice!

S-a imprimăvărat și totuși de la voi nici o veste despre conchemarea adunării popoarelor. Pentru bunul Dumnezeu nu vedeți că tot mereu e invinuit comitetul de nelucrare și cu neexecutarea ori prea târzia executare a concluzelor sale. Vi s-a comunicat concluzul din decembrie anul trecut al comitetului¹, care a dispus convocarea a cel puțin trei adunări mari pe ianuarie-februarie. Iată că expiră și martie și se începe timpul lucrului de câmp, când pe zile de lucru nu mai poți avea popor iar pe zile de sărbătoare nu mai poți avea preoțimea și învățătorimea la adunare. Ș-apoi dacă voi așteptați dalbe zile de mai, o să vină ... s-o împingă cu comoditățile până la toamnă.

Încât nici acum nu o să luați lucrul în mână, biroul central va fi silit să raporteze comitetului despre acest caz.

N-avem cuvinte să vă descoperim destul de cuprinzător marea noastră nedumerire față de ținuta atât de nepăsătoare a inteligenței noastre din Caraș-Severin.

S-ar putea aplica proverbul "satu arde, baba se piaptână" la vederea absolutei voastre liniști sufletești, cu care tratați și în "Drapelul" chestii academice și nici măcar notițe dezaprobatore nu luați despre mistificările din "Tribuna"², despre atacurile infame aduse lui Vaida, Maniu, Goldiș³. Vine Roșu cel falnic Bürgermeister⁴-moderat și mistifică lumea în chestia cu ingerarea lui Oncu în afacerea alegerii de episcop de la Caransebeș, povestind un incident de înainte cu un an de scrisul epistolelor vestite. Și voi, în mâini cu epistolele lui Oncu, tăceți la asta, ba înghițiți și sentența cutezată a lui Oncu, dată pe urma somației. Stăm cu toții zăpăciți în fața acestei ținute. Dacă aveți nescari considerente care vă împiedecă a sări și voi în luptă, este minimum ce vă putem cere, să ne dați nouă dovezile ce le aveți, spre întrebuițare. A pune însă lacăt pe ele înseamnă a sta pasiv când interesele cauzei pretind să faci ceva⁵.

Astea-s nu numai ale mele păreri, ci și ale amicilor cu care am convenit și în Arad și în Budapesta. Cred că nu te superi dacă ți le-am descoperit sincer.

În curând, în prima jumătate a lunii aprilie, o să țină comitetul iar ședință.

Te salută

Vechiul tău prieten

I. Suciu

BAR, ms. nr. 150155; Ft. 394/187-190.

-
- 1 Vezi V. Braniște, **Corespondență**, vol. III, p. 291-292: V. Lucaciu, secretar general al Comitetului PNR, cu invitare la ședința comună de la Budapesta, în 19-20 decembrie 1910; **Idem**, p. 295: I. Suciu, secretar al Comitetului PNR, despre deciziile adoptate unanim acum.
 - 2 "**Rotomotadele Dlui Goldiș**", în **Tribuna**, XV, nr. 42, 7 martie/22 februarie 1911, p. 4-5;" **V. Mangra și V. Goldiș**", în **Idem**, nr. 50, 3/16 martie 1911, p. 2-3; "**Articolul Dlui Maniu**", în **Idem**, nr. 52, 5/18 martie 1911, p. 1-3; "**DI. Maniu și ziarul nostru**", în **Idem**, nr. 53, 6/19 martie 1911, p.1; "**DI. Vaida apelând la opinia publică ungurească**", în **Idem**, nr. 56, 10/23 martie 1911, p.1; "**Noua ieșire a Dlui Maniu**", în **Idem**, nr. 57, 11/24 martie 1911, p.2-3; "**Atacurile Dlui Goldiș**", în **Idem**, nr. 59, 13/26 martie 1911, p.5.
 - 3 Iuliu Maniu(1873-1953), avocat al arhiepiscopiei greco-catolice de la Blaj, fost deputat parlamentar, membru în conducerea colectivă a PNR. Vezi Apostol Stan, **Iuliu Maniu, naționalism și democrație. Biografia unui mare român**. București, 1997; Ionel Pop, **Amintiri despre Iuliu Maniu**. Ediție de Livia Boilă-Tîtieni. Cluj-Napoca, 1998; Vasile Goldiș(1862-1934), gazetar, profesor, redactor, membru în conducerea centrală a PNR și director al "Românului" de la Arad. Vezi V. Goldiș, **Corespondență**, vol.I. Ediție de Gheorghe Șora. Cluj-Napoca, 1992; Gheorghe Șora, **Vasile Goldiș, o viață de om așa cum a fost**, Timișoara, 1993.
 - 4 În traducere, primar de localitate pentru numitul I. M. Roșu, avocat și deputat congressional în Biserica Albă(azi Bela Crvka, în Iugoslavia).

- 5 Unic articol de fond semnat de V. Braniște despre rolul asumat de V. Goldiș în conflictul cu "Tribuna", în **Drapelul**, XI, nr. 20, 17 februarie/2 martie 1911, p.1.

19. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Viena, 26 martie 1911

Iubite amice!

Te rog să-mi trimiți la Brașov scrisorile lui Oncu¹ ca să văd până unde pot merge în campania ce o încep în contra celor de la "Tribuna"². Fără autorizarea și învoiala ta nu o să le public, ci o să ți le retrimite. E timpul suprem să dăm fără milă, căci lumea e în multe părți nedumerită, neputând judeca clar din lipsa dovezilor zdrobitoare.

Plec peste un ceas la Brașov
Te îmbrățișează
Alexandru

BAR, ms. nr. 150072; Ft; 393/234.

-
- 1 Vezi nota 3 de la scrisoarea expedită de I. Suciuc în 26 martie 1911.
 - 2 Vezi riposta polemică la adresa grupului "dizident"(vizați îndeosebi N. Oncu și R. Ciorogariu), sub titlul "**Pentru Redacția Tribunei**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 62, 18/31 martie 1911, p. 1-2; Al. Vaida-Voevod, "**Răspuns Tribunei**", în **Românul**, I, nr. 66, 22 martie/4 aprilie 1911, p.3.

20. BIROUL ASTREI

Sibiu, 18/31 martie 1911

(Telegramă)

Șuluțu președintele Asociațiunii murit astăzi¹.

Înmormântarea duminică.

Biroul

BAR, ms. nr. 150173; Ft. 391/4.

1 Vezi necroloagele din presa română transilvană: **Drapelul**, XI, nr. 33, 19 martie/1 aprilie 1911, p.1; **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 63, 19 martie/2 aprilie 1911, p.1; **Românul**, I, nr. 64, 19 martie/1 aprilie 1911, p.4; **Telegraful Român**, LIX, nr. 31, 19 martie/1 aprilie 1911, p. 140; **Tribuna**, XV, nr. 64, 19 martie/1 aprilie 1911, p.1-2.

21. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Brașov, 31 martie 1911

Frate Branîștel!

Din Viena ți-am scris, rugându-te să binevoiești a-mi trimite scrisorile lui Oncu¹. Dacă nu vrei să mi le trimiți, din oricare cauză, te rog să-mi comunici măcar conținutul lor. Eu pregătesc o broșură² și nu știu, fără a cunoaște conținutul acelor scrisori, până unde și în ce chip să procedez în contra lui Oncu. E timpul suprem însă să dăm în cap "Tribunei", căci nu ai idee ce stricăciuni face în Transilvania³.

O citesc o mulțime de țărani și pe aceștia îi otrăvește. Sărutări de mâini doamnei din partea mea și sărutări din partea soacrei și nevestei mele⁴.

Te salută frățește

Alexandru

-
- 1 Vezi scrisoarea aceluiași emitent, datată în 26 martie 1911.
 - 2 **Mangra, Tisza și "Tribuna"**, Brașov, 1911, cu replică ulterioară din partea lui R. Ciorogariu și O. Goga, în **"Spre prăpastie"**, Arad, 1911; **Ce e "Tribuna" zilelor noastre**, Arad, 1911.
 - 3 Exprimarea intenției de sistare a conflictului dintre "Tribuna" și "Românul", până la medierea survenită prin intermediul lui C. Stere, în vara anului 1911, tocmai în litera necesarei discipline și solidarități de partid.
 - 4 Elena Vaida, născută Safrano. Soacra, Elena Safrano, născută Popovici, soră cu Mihai Popovici. Vezi Alexandru Vaida-Voevod. **Memorii**. vol. I-IV.

22. IOAN MIHU

Vinerea, 5 aprilie 1911

Dragă Valer,

M-ai îndatorat prea plăcut prin trimiterea Foilor răzlețe¹ în care sper a afla inima dumitale caldă și înțelegerea superioară a trebuințelor noastre, cu care sunt obișnuit.

M-ar fi bucurat să ne vedem la Brașov², dar pentru a nu conturba somnul de iarnă al confrăților de la Brașov, am crezut să nu iau inițiativa eu, cu toate că am citit în « Gazetă » că Vecerde³ a renunțat la postul său.

Te salut cu toată dragostea
Dr. Mihu

DJC, 900, V/192.

-
- 1 Titlu corect, "Pagini reslețe"
 - 2 Invitare făcută în calitate de președinte al "Societății pentru fond de teatru român"(1907), cu sediul central la Brașov.

- 3 Nicolae Vecerdea(1862-1938, avocat, directorul filialei băncii "Albina" și membru în comitetul de conducere al Societății sus menționate.

23. IULIU MANIU

Blaj, 6 aprilie 1911

Scumpe amice,

Am citi actul predat mie la Cluj¹. Ne mai pomenită prostie! Numai Babeș² e în stare să comită astfel de absurditate. Expresiunile folosite și acuzate nu formează fapt punibil. În forma aceasta ai putea să iei la proces toate ziarurile din lume.

Nu înțeleg pentru ce nu publici scrisoarea lui Oncu³. Lumea mare nu onorează după merit considerațiile de această natură. Toți cei străini de culise cred azi lui Oncu și nu "Gazetei"⁴. Și din una conchid la toate acuzațiile ce i s-au făcut. Notița din numărul ultim al "Drapelului"⁵ foarte bună și energică da-i pusă la loc prea modest în colțul ziarului. Trece neobservată.

Cu adunarea din Lugoj⁶ cum stai?

Te salut cu tot dragul

al tău
devotat

I. Maniu

BN, ms. nr. 150051; Ft. 393/174

-
- 1 Vezi aluzia cuprinsă în epistola trimisă de Al. Vaida Voevod în 13 martie 1911.
 - 2 Emil Babeș(1858-?), fiul lui Vincențiu Babeș și frate cu Victor Babeș, avocat în Budapesta, politician cu vederi "moderate" în rezolvarea "problemei naționale".
 - 3 Vezi notele de la scrisorile lui Al. Vaida(13 martie) și I. Suci, Al. Vaida(26 martie 1911).
 - 4 Vezi nota anterioară.
 - 5 "**O mică răfuială**", de N. Oncu către V. Braniște, Arad, 31 martie 1911, în **Drapelul**, XI, nr. 34, 22 martie/4 aprilie 1911, p.2.
 - 6 Adunare populară convocată pe 2/15 iunie 1911, în **Drapelul**, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1.

24. IOAN SOFRON PENȚIA

Răcășdia, 11 aprilie 1911

Stimate domnule doctor,

Pentru bunăvoința și bunătatea ce mi-ați arătat sfătuindu-mă și îndreptându-mă cum să-mi trimit rugarea către venerabilul consistoriu din Caransebeș ca să câștig un ajutor pe seama fiului meu din fundațiunea în Domnul răposatului Dimitrie Peția și a fiului său Ioan¹ și pentru ajutorul cu care m-ați ajutat intervenind în persoană pentru mine la locurile trebuincioase.

Acuma cu plăcere vă rog și vă sărut mâinile binevoști a primi călduroasele mele mulțumiri și a tuturor membrilor din familia mea. Dumnezeu a toate făcătorul să verse darul și bucuria sa peste dumneata domnule doctor și peste stimata dumitale familie, să fiți pururea bucuroși și în voie bună cum bucuroși și în voie bună am fost noi acuma la sfânta ziua a Învierii de bunătatea și osteneala cu care dumneata domnule doctor v-ați ostenit și îngrijit pentru noi, căci fiul nostru au și căpătat acuma de sfintele sărbători un ajutor de una sută șazeci de coroane de la casa diecezană din Caransebeș, și fiindcă știm bine că numai dumneata sunteți în această cauză sprijinitorul nostru, de nou vă rugăm primiți mulțumirile noastre, care din inimă vi le trimitem.

Și rugăm pe bunul Dumnezeu ca să vă țină întregi, vii și sănătoși la mulți, mulți fericiți ani.

Ai dumitale plecați supuși familia

Ioan Sofron Penția abonent sub nr. 915²

Arhiva familiei

1 Reprezentanții unei bogate familii de negustori români din localitate, ce a instituit un fond material pentru sprijinirea tineretului studios din Caransebeș și împrejurimi. Vezi Liviu Groza, **Fundații, testamente și donații ale grănicerilor bănățeni**, în **Studii și articole de istorie**, LY/LXI, 1992, p. 74-75.

2 Ioan Sofron Penția(1891-1931), învățător și, ulterior, referent-asesor școlar. Vezi Nicolae Cornean, **Monografia eparhiei Caransebeș**, Caransebeș, 1940, p.63.

25. IULIU MANIU

Blaj, 13 aprilie 1911

Scumpe amice,

Mulțumesc din toată inima pentru bucuria ce mi-ai făcut prin cartea trimisă¹.

Am citit multe din foiletoanele adunate la apariția lor, multe însă mi-au scăpat². Mă bucur înainte de bucuria ce oi avea citindu-le. Cât de fericit aş putea fi dacă m-aş putea revanşa trimițându-ți vreo carte de a mea. Dar dorința mi-e zadarnică. N-am darul și timpul de a putea crea. Va trebui să mă mulțumesc a-ți trimite drept mulțumită o frățească strângere de mână pentru aducerea aminte cu care m-ai distins și asigurarea sentimentelor mele de sincer și frătesc devotament.

Cât privește scrisoarea lui Oncu n-am dubitat nici un moment în bunele tale intenții de a da de gol pe domnii de la "Tribuna"³. Înțeleg pe deplin scrupulii tăi, dar tactica adoptată în aceasta o găseam nepotrivită. Oncu a scăpat "teafăr"⁴ în această chestiune înaintea celor mulți. Scrisoarea lui Oncu publicată în "Tribuna " toată lumea o consideră ca o negare a existenței scrisorii sale adresată la bănățeni pentru Olariu⁵. Scăpat odată el va tăcea tăcerea peștelui și nu va mai veni acasă pentru demascarea lui.

Mai mare necaz e că, după cum deduc din scrisoarea ta, ținerea adunării în Lugoj⁶ întâmpină greutăți. Situația de azi, atât internă a partidului, cât și cea politică a țării pretinde o acțiune din partea noastră. Neputând face acțiune politică dezvelim o parte vulnerabilă a noastră.

Câte ar fi de spus azi într-o adunare publică, toate de o dureroasă actualitate.

Îmbrățișându-te cu drag și dorindu-ți sărbători fericite,
rămân al tău
devotat prieten

Iuliu Maniu

BAR, ms. nr. 150050; Ft, 172,173

-
- 1 **Pagini reslețe**, Lugoj, 1910.
 - 2 Foiletoanele au fost publicate treptat în "Drapelul".
 - 3 Vezi mesajul din 6 aprilie, semnat de același emitent.
 - 4 "**O somare**", în **Tribuna**, XV, nr. 34, 12/25 februarie 1911, p.3; "**O declarație**", în **Idem**, nr. 45, 10 martie/25 februarie 1911, p.2.
 - 5 Iosif Iuliu Olariu, menționat deja în calitate de deținut local.
 - 6 Vezi apelul din **Drapelul**, XI, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1.

26. EUGENIA MOCIONI

Căpâlnaș, 13 aprilie 1911

Onorate Domnule Branîște,

Îți mulțumesc din inimă pentru buna și interesanta carte¹ ce ai avut amabilitatea a mi-o trimite. Cetind-o încontinuu trebuia să mă gândesc la neuitatul, iubitul meu unchi Sándor². Cât de trist este că un om atât de distins, nobil și bun ne-a părăsit. Prin buna-ți carte se va păstra și mai vie memoria iubitului nostru "unchiu Sándor" în inimele acelor care l-au priceput și iubit.

Mulțumindu-ți încă o dată călduros pentru carte rămân cu salutări distinsse

Eugenia Mocioni³

- 1 Este vorba de lucrarea "**Pagini reslețe**", ce include un studiu amplu despre viața și activitatea lui Alexandru Mocioni(p.149-375).
- 2 Alexandru Mocioni(1841-1909),avocat, gazetar, compozitor, om politic, lider al mișcării naționale române din Banat, deputat parlamentar, președinte al "Societății pentru fond de teatru român", al băncii "Albina", al "Astrei" etc. Vezi schița din I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 79-80.
- 3 Unul dintre cei cinci copii ai lui Eugeniu Mocioni(1844-1901), frate al lui Alexandru Mocioni. Vezi Teodor Botiș, **Monografia familiei Mocioni**, București, 1939, p. 379-380.

27. VASILE GOLDIȘ

Arad, 17 aprilie n. 1911

"Românul"
Ziarul Partidului
Național Român din
Ungaria și Transilvania

Arad
Strada Batthyáni nr. 2

Dragă Valer,

Amicul nostru domnul Caragiale¹ m-a rugat să-ți scriu ca să ai bunătatea a-i trimite "Drapelul" gratuit la adresa: "Caragiale, Schönenberg bei Berlin. Innsbruckerstrasse 1".

Fă-i serviciul acesta căci dorește să fie la curent cu viața de la noi².

Te felicit pentru admirabilii tăi articoli în chestia noastră³.

L-ai pus pe domnul poet⁴ cu botul pe labe.

Te salut cu drag

Vasile Goldiș

-
- * Publicată în Vasile Goldiș, **Correspondență**, vol.I., p.62.
- 1 Ion Luca Caragiale(1852-1912),clasic al literaturii române, dramaturg, prozator și publicist, interesat de conflictul dintre "Tribuna" - "Românul" și colaborator al celei din urmă publicații. Vezi Vasile Fanache, Caragiale, Cluj-Napoca, 1997.
 - 2 Exemple concrete despre "neutra implicare" a scriitorului în disensiunile interne din cadrul PNR: **Nevoile obștii și așa-numita "Casa Noastră"**, în **Românul**, I, nr. 64, 19 martie/1 aprilie, 1911, p. 1-3; **"Diplomație subțire"**, în **Idem**, nr. 66, 22 martie/4 aprilie 1911, p.1-2; **"Termitele"**, în **Idem**, nr. 70, 27 martie/9 aprilie 1911, p.1-2.
 - 3 **"Treuga Dei. Răspuns dlui Octavian Goga"**, în **Drapelul**, XI, nr. 35, 24 martie/6 aprilie 1911, p.1; **"Mărturisirea dlui O. Goga. Glose"**, în **Idem**, nr. 39, 2/15 aprilie 1911, p.1-2.
 - 4 Același "poet" Goga a fost pomenit critic de către emitent în câteva articole din **Românul**: **"Ave Caesar"**, nr. 66, 22 martie/4 aprilie 1911, p.2-3; **"Sirene de păinjinis"**, nr. 71, 29 martie/11 aprilie 1911, p. 1-2; **"Fără răspuns"**, nr. 78, 6/19 aprilie 1911, p.1-2.

28. AUREL ȘTERCA ȘULUȚIU

Ploiești, 23 aprilie 1911

Stimate domnule Braniște,

Într-unul din numerele "Neamului românesc"¹ domnul N.Iorga scrisese din incidentul morții neuitatului meu tată, un articol de fond conținând oarecari aprecieri atât superficiale pe cât de nedrepte.

Conduc de un sentiment de pietate filială ce datoram memoriei lui Iosif Șterca Șuluțiu am scris îndată domnului Iorga²,

căutând să pun în lumină adevărată personalitatea fostului
prezident al "Asociațiunii".

Domnul Iorga s-a și grăbit să-mi publice scrisoarea în
numărul literar al "Neamului românesc" de la 10 aprilie st. v³.

De vreme ce văzui articolul de fond al domnului Iorga
reprodus în "Drapelul" nr. 37 (29 martie st. v.)⁴, îmi permit a vă
ruga să binevoiți a reproduce și scrisoarea mea din chestie,
publicată în "Neamul românesc" spre edificarea pe deplină a
numeroșilor cititori ai onoratului domniei voastre ziar⁵.

Mulțumindu-vă anticipativ pentru binevoitoarea domniei
voastre atențiune vă rog să primiți expresiunea distinsei mele
stime.

Aurel Șterca Șuluțiu⁶

BAR, ms. nr. 150156; Ft. 394/191-193

1 **Neamul românesc literar**, III, nr. 11, 27 martie 1911, p.
161-162.

2 Nicolae Iorga(1871-1940), istoric, profesor universitar,
gazetar, om politic. Nu am depistat scrisoarea în volumele
de corespondență N. Iorga, editate până în prezent!

3 "**O scrisoare a dlui Aurel Șterca Șuluțiu**", în **Neamul
românesc literar**, nr. 13, 10 aprilie 1911, p. 20-23.

4 "**Iosif Șterca Șuluțiu**", în **Drapelul**, XI, nr. 37, 29
martie/11 aprilie 1911, p. 2.

5 Vezi în **Drapelul**, nr. 43, 14/27 aprilie 1911, p.1-2.

6 Aurel Șterca Șuluțiu, fiul celui decedat, profesor la liceul din
Ploiești.

29. ANDREI BÂRSEANU

Brașov, 13/26 aprilie 1911

Am primit prin fratele Oniț¹ frumosul volum de
*Pagini reslețe*², ce ai binevoit a mi-l trimite.

Deși cunoșteam pe cele mai multe din "Drapelul"³, totuși le-am răsfoit din nou cu plăcere, iar studiul asupra lui Alexandru Mocioni⁴ l-am citit cu un interes deosebit și cu adevărată mulțămire sufletească. E – fără compliment - o contribuție de valoare la istoria noastră mai nouă, o lucrare care pune în adevărata lumină una dintre mințile cele mai senine și unul din sufletele cele mai curate ce le-am avut noi, românii în timpurile din urmă. Studiul tău însă totodată lămurește multe cestiuni încurcate, ale căror urmări le simțim până în ziua de astăzi, și prin urmare are și o valoare practică politică.

Bine ar fi să-l citească cât se poate de mulți din tinerii noștri, ca să vadă, cum trebuie înțelese și apărate condițiile de existență ale neamului nostru în această țară și să se convingă că lumea nu se începe numai de la ei.

Te felicit din toată inima la activitatea ta literară-politică, deși desfășurată în condiții așa de măștere, și-ți doresc sănătate și putere ca s-o urmezi mai departe, până la adânci bătrânețe, spre binele unei neam vrednic de o soartă mai bună.

Complimente stimatei doamne Braniște și s-auzim de bine

Al tău devotat

A. Bârseanu⁵

BAR, ms. nr. 150081; Ft. 394/13-14.

1 Virgil Onițiu

2 Lugoj, 1910, în editură proprie.

3 Majoritatea articolelor au fost publicate anterior în gazeta "Drapelul".

4 Alesandru de Mocsony, p. 149-375.

5 Andrei Bârseanu(1858-1922), profesor și publicist în Brașov, vicepreședinte al "Astrei".

Caransebeș, 26 aprilie 1911

Iubite amice

Am aflat acasă după reîntoarcerea de la Uzdin¹ răspunsul ministrului de culte în cauza ajutorului de stat². Mi se cere în cauza lui dr. Bădescu³ să dau garanță în scris că pe viitor se va purta bine. Răspunsul cuprinde oarecari momente, pe cari doresc a le consulta și cu voi. Deci ar fi bine ca să poștești aici cel mai iute, ca să cetim împreună rescriptul ministerial și să combinăm un răspuns corect. Dacă va fi de lipsă vom consulta și cu alții. Nu știu dacă poate veni și domnul dr. Dobrin⁴ acum sau mai târziu.

Dacă veniți ambii îmbinăm ceva definitiv, încât eu să nu fiu silit a amâna mult plecarea la băi.

Aclud și spesele de drum, ca să poți veni mai iute.

Cu stimă

Miron
episcop

BN, ms. nr. 23001; Ft. 429/668-669.

-
- 1 Uzdin, localitate aflată azi în Banatul sârbesc(Iugoslavia). Vezi despre "Serbările de la Uzdin", în Drapelul, XI, nr. 47-48 aprilie 1911.
 - 2 Obținerea unui sprijin material concret din partea ministerului de resort, pe seama rețelei de instituții școlare și bisericești nemaghiare, a fost condiționată de îndeplinirea unor programe educaționale și de învățământ, propice aplicării proiectelor de generalizare a limbii oficiale.
 - 3 Iosif Traian Bădescu(1858-1933), asesor eparhial și profesor la Institutul pedagogic-teologic din Caransebeș.
 - 4 George Dobrin(1862-1952), avocat, publicist, membru de vază al mișcării naționale române din Lugoj și zonă, dirigitor de instituții social-economice și culturale. Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. II-III.

31. IONEL MOCIONI

Căpâlnaș, 7 mai 1911

Prea stimate domnule Branîște,

Scuzați, vă rog, întârzierea mea de a vă mulțumi pentru amabilitatea ce ați avut-o, de a-mi trimite un exemplar din *Paginile răzlețe*¹ și biografia fieiertatului unchi Alexandru². Dar nefiind acasă numai în zilele trecute am primit cartea.

Vă rog, deci, să primiți mulțumirile cele mai sincere pentru amabila atențiune și pentru bucuria ce mi-ați cauzat cu o carte, care o citesc acum cu cel mai mare interes.

Mulțumindu-vă încă o dată rămân

Al dumneavoastră

Ionel Mocioni³

BAR, ms. nr. 149854; Ft. 392/118-119.

1 Lucrare redactată în regie proprie și apărută în ajunul Crăciunului 1910.

2 Alesandru de Mocsonyi (Material biografic), p. 149-375.

3 Ionel Mocioni (1893-1930), orfan de tată, a fost crescut de unchiul său, Alexandru Mocioni. Vezi T. Botiș, **op.cit.**, p. 384.

32. ISIDOR POP

Lipova, 7 mai 1911*

Amice Valer!

Nu înțeleg, ce te reține să nu publici răspunsul dat părintelui Ciorogariu¹. E timpul suprem. Dealtcum fă ce vrei! Așa-i lumea, se vede, să sufere!

Te salut!

Isidor Pop²

DJC, 900, V/247.

* Carte poștală adresată Dsale D-lui Dr. Valer Braniște profesor, Lugoj

-
1. Nu am aflat nimic în numerele "Drapelului" pe luna în curs. Credem că este vorba de o replică în legătură cu dezbaterile problemelor școlare din Sinoade, respectiv în dieceza Aradului. Vezi în "**Drapelul**", X, nr. 47, 26 aprilie/9 mai 1911, p. 2; **Idem**, nr. 48, 28 aprilie/11 mai 1911, p. 1. Despre atitudinea lui R. Ciorogariu în domeniul învățământului în limba română, vezi în Roman R. Ciorogariu (1852-1836), Oradea, 1981, p. 204-206, 329-330.
 2. Izidor Pop (1870-1913) avocat al Episcopiei greco-catolice de Lugoj, director la banca "Poporul". Vezi și epistola lui V. Braniște din 18 iulie 1911.

33. GHEORGHE POPESCU

Brașov, 10 mai 1911¹

Stimate domnule dr. Braniște,

Este o săptămână decând am avut ultimul examen la clasă.

Marți s-a publicat rezultatul examenului. Am trecut numai cu "bine". Testimoniile încă nu le-am căpătat, dar cred că am vreo 4-5 "foarte bine", ceilalți "bine".

Miercuri s-a început examenul scripturistic pentru matură.

Miercuri am avut din limba română, am căpătat tema: *Influențe populare în literatura noastră cultă*. Joi din limba maghiară: *A magyar eposz fejlődése Zrinyitól Arany Jánosig*¹. Vineri latină: *Raportul învingerii de la Cummae în Cartago*, text latinesc din Livius. Iar sâmbătă, ziua ultimă am avut matematică:

o temă cu diferențial și integrală și alta din trigonometria sferică.
Lucrările scripturistice mi-au reușit foarte bine.

Și acum a venit vacanță sau mai bine zis timp de
preparat pentru verbal, vreo patru săptămâni, căci în 6 iunie stil
vechi va începe examenul oral. Doamne ajută-mi!

Rămân al dumeavoastră fiu recunoscător

Gheorghe Popescu
Abiturient

Vă rog să faceți bine să-mi trimite-ți banii pe luna aceasta, căci
azi e în zece și încă nu am primit nimic (Tot la gimnaziu adresat).

Arhiva familiei

1 Scrisoare datată, din eroare, 1910. Ștampila poștei este
însă 1911. Am procedat la corectura necesară.

2 Dezvoltarea epopeei maghiare, de la Zrinyi la Arany János.

34. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Brașov, 15 mai 1911

Frate Braniste!

Te rog să anunți dacă se poate din cauze
tehnice, cu o zi înainte de ce ai pune la cale expedarea broșurii,
apariția ei în "Drapelul"¹. Îți trimit 400 exemplare. Expedarea să
se facă îndată ce vei primi broșurile, că astfel să o primescă
abonații tăi, ca și ai "Gazetei Transilvaniei", "Românului",
"Telegrafului Român" și ai "Unirii" în aceeași zi.

Sper, că le-am dat din greu de lucru "oțeliților"². Sărut
mâinile doamnei, pe tine te îmbrățișez cu frățească dragoste

Alexandru

Saftu e întărit!³

- 1 Dr. Al. Vaida-Voevod, deputat. **Mangra, Tisza și "Tribuna". Un mănunchiu de dovezi adunate din "Tribuna"**. Brașov, 1911, 128 p. Prețul 1 cor. Pentru România, 1 leu 50 bani. De vânzare la librăria A. Mureșianu, Brașov precum și la redacția noastră. În: **Drapelul**, XI, nr. 53, 10/23 mai 1911, p.3.
- 2 Volumul sus amintit se încheie cu o "**Scrisoare deschisă către dl. Octavian Goga**", liderul generației tinere, "răzvrătite" împotriva Comitetului executiv al PNR în probleme de tactică și strategie politică.
- 3 Vasile Saftu(1863-1922), profesor la Seminarul "Andreian" din Sibiu și protopop de Brașov. Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 51, 5/18 mai 1911, p.3

35. ION ORZA

Mehadia, 30 mai 1911

Onorată redacțiune!

Fiindu-mi coloanele ziarului "Drapelul" și până acum deschise vă rog cu toată [indescifrabil] pentru ospitalitate ca să binevoiți alăturatele memorii a le însera în foisoara "Drapelului", iar la caz dacă nu-mi acordați ospitalitatea să binevoiți a le retrimite pre acest scop și 45 fileri marce poștale pentru poștă¹.

Primiți de altmintealea promisiunea deosebitei stime ce vă păstrez.

Ion Orza
înv. pens.

BN, ms. nr. 21820/1; Ft.429/232

1 Nu am aflat nimic în acest sens la rubrica "**Foița Drapelului**", spațiul fiind ocupat de "**Amintirile**" semnate de Mihail Gașpar și evocările creionate de Iradie Porumbescu.

36. IOSIF BLAGA

Brașov, 7 iunie 1911

Societatea pentru fond de Teatru Român

Iubite amice

Domnul Vidu¹ îmi trimite o chitanță despre 500 coroane, însoțită de scrisoarea ce-ți alătur aici.

Vorbind azi cu fratele tău² în chestia asemnării sumei, mi-a zis să-ți scriu întâi ție și să te rog să deslușești tu chestia cu domnul Vidu.

Domnul Vidu nu amintește în scrisoarea sa dacă ți-a tipărit compozițiile³, de care era vorba anul trecut că sunt gata de tipar și despre care ne-a și transpus consemnare.

La cererea domnului Vidu, comitetul Societății a hotărât că e aplicat a-i vota ajutor, dacă își tipărește lucrări, care n-au fost până acum tipărite.

Domnul Vidu ne-a trimis în urma aceasta o consemnare a lucrărilor ce pregătise pentru a le tipări, declarând că acelea n-au mai fost tipărite.

Pe acest timp însă nu mai avem noi nimic în buget. Așa i s-a scris anul trecut să conteze pe un ajutor de 500 coroane, ce se pun în bugetul anului acestuia. I s-a și pus, se înțelege.

E vorba acum: s-au tipărit acelea lucrări? Dacă da, suma se asemează imediat. Are să trimită 20 exemplare comitetului, conform hotărârii, ce se aplică în toate cazurile. Dacă însă nu s-au tipărit acele piese, ar fi bine zice Onițiu să ni se dea o declarație că se tipăresc în cutare timp și chitanța să se scrie în acest sens.

Te rog deci pe tine, la însărcinarea vicepreședintelui⁴ ca să deslușești tu, care ai cunoștință de toate și ești bărbatul de

încredere al comitetului, cu domnul Vidu afacerea, ca să fim în ordine și să nu fie nici o supărare în nici o parte.

Te salut cu iubire frățească
Dr. Blaga⁵
Secretarul Societății

BJB, ms. nr. 2965.

-
- 1 Ion Vidu(1863-1931), profesor, compozitor și dirijor al "Reuniunii de cântări și muzică" din Lugoj.
 - 2 Victor Braniște(1874-1938), fratele directorului de la "Drapelul", redactor la "Gazeta Transilvaniei" din Brașov.
 - 3 Nu am găsit nimic publicat. Vezi Doru Popovici, **Preste deal. Viața compozitorului Ion Vidu**, Timișoara, 1980.
 - 4 Virgil Onițu
 - 5 Iosif Blaga(1864-1937), profesor la Gimnaziul ortodox român din Brașov și secretar al "Societății pentru fond de teatru român"(1901).

37. DUMITRU BOGOEVICI

Bozovici, 11 iunie 1911

(Telegramă)

(Braniște)

Salutăm adunarea supunându-ne concluzelor!
Rugăm pe apostolii neamului a cerceta valea Almajului! Dorindu-i

Dumitru Bogoevici

DJC, 900, X/58

-
- 1 Unul dintre cele câteva zeci de nume-semnatore ale "Invitării" la "Adunarea poporală" de la Lugoj, din 2/15 iunie 1911, publicată în **Drapelul**, XI, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1.

38. GEORGE FLEȘARIU

Cincu-Mare 13 iunie 1911

Prea stimate domnule doctor,

Vă rugăm respectuos a dispune în adunare salutul nostru pentru marea zi de 15 iunie¹.

Românii din Ciuncu Mare și jur însuflețiți și îmbucurați de măreața adunare a românilor bănățeni îi salută cu toată dragostea și iubirea de frați, dorindu-le deplină izbândă în lupta pentru drepturile lor și ale neamului.

Omagiile noastre de credincioasă aderare vrednicului Comitet național și venerațiilor lui membri adevărați, reprezentanți ai poporului român precum și valoroșilor noștri deputați naționali.

În voi avem nădejdea, harnici deputați,

În voi toată credința, luceferi luminați [...]

Maxima-ți ferecată – în formă de broșură

Făcut-a din călugăr – o, Vaida, scrum și zgură.

Lucați deci mai departe, luptați ca niște lei,

Luptați cu bărbăție – cu voi e Dumnezeu,

Cu voi este tot neamul – la bine și la rău,

Că dincolo de truda și jertfa trudei noastre

Surâde-ne - mplinirea a dorurilor noastre.

Luptați plini de speranță și plini de veselie

"Că este o dreptate și trebuie să vie".

În numele la toți

George Fleșariu

DJC 900, IX/5

-
- 1 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1.
 - 2 Alexandru Vaida-Voevod, **Mangra Tisza și "Tribuna"**, Brașov, 1911.
 - 3 Maior în retragere, stabilit în localitatea Aigen de lângă Salzburg, vezi în **Românul**, II, nr. 125-126 din iunie 1912(apel pentru studii militare).

39. ALEXANDRU ACIU

Tășnad, 14 iunie 1911

(Telegramă)
Dr. Braniște

Cinstesc inima celor buni. Aduci învingere
brațelor tari. Trăiască lugojenii¹

Avocat Dr. Aciu²

DJC, 900, X/57

-
- 1 Mărturisire patriotică exprimată sub imboldul adunării populare organizată în orașul de pe Timiș.
 - 2 Alexandru Aciu (1875-1954), avocat în Șimleu, directorul Băncii "Silvania". Vezi în Onisifor Ghibu, **Nu din partea aceea**. Ediție de Vasile Popeangă. București, 1985, p. 289, 299.

40. ROMUL BOILĂ

Vinț, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Drapelul

Pentru Vasile Lucaciu¹

Fiind ocupat la pertractarea petițiunii din Vinț², nici la adunare, nici la ședința comitetului³ nu mă pot prezenta. Aderez tuturor hotărârilor

Dr. Romul Boilă⁴

DJC, 900, X/50

-
- 1 Dr. V. Lucaciu apelat în dublă calitate, de secretar general al PNR și orator la Lugoj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.4-5.
 - 2 Este vorba de procesul intentat de alegătorii români împotriva candidatului guvernamental în cercul electoral al Vințului(I. Maniu înfrânt în 1910), vezi "**O sentință. Petițiunea de la Vinț respinsă**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 259, 26 noiembrie/10 decembrie 1911, p.1.
 - 3 Adunarea populară de la Lugoj a fost urmată de reunirea Comitetului central executiv al partidului, la care au participat G. Pop de Băsești, T. Mihali, V. Lucaciu, G. Goldiș, Șt. Ciceo-Pop, I. Suciuc, A. Vlad, V. Braniște, C. Brediceanu, G. Dobrin etc., vezi în **Drapelul**, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1; "**Comunicatul Comitetului Național**", în **Idem**, nr. 65, 11/24 iunie 1911, p. 1-2.
 - 4 Romul Boilă(1881-1946), avocat în Târnăveni, director al băncii locale "Vulturul", secretar al despărțământului "Astei", membru în conducerea colectivă a PNR.

41. MIRON CRISTEA

Lovrana 15 iunie 1911

Stimate amice,

Cred că în zilele acestea îți va fi comunicat domnul Dobrin cuprinsul scrisorii. Eu stau aici de vreo trei săptămâni; îs toate bine, bucuros să văd pe acia pe vreo săptămână.

În 14/VI n. a fost examen curs IV pedagogic. Cred că a decurs normal, fără incidente. Aștept să mă avizați despre hotărârea voastră².

Aci a fost câteva zile urât, dară acum trebuie să urmeze și frumos.

Vorbește cu domnul Dobrin cum s-ar face ca din șirul Zorilor să încete cu planurile lor de atac². Eu nu știu cine e în spatele lor. Unii spun că dr. Barbu³, alții zic că dr. Cioloca⁴ scrie, pentru că nu i s-a dat ajutor de 1000 coroane.

Dacă nu vă veți decide a veni, poate că mă reîntorc și eu mai iute.

La tot cazul aștept avizul vostru fie și telegrafic.

Hotel Lovrana

Tot binele

Dr. E.M.Cristea

Aerul de la mare face bine

BN, ms. nr. 429/658-659; Ft.

-
- 1 Lovran(azi în Croația), stațiune balneară la Marea Adriatică.
 - 2 Referire la proba finală de absolvire a celor patru ani de studiu la Institutul pedagogic-teologic din Caransebeș.
 - 3 Probabilă menționare a subvenției materiale cuverite pe seama bisericii parohiale din comuna aflată la 20 km. de Lugoj. Vezi în N. Cornean, **op.cit.**, p. 639.
 - 4 Petru Barbu(1864-1941), preot, profesor, redactor, director al băncii populare din Caransebeș, autor de manuale școlare. Vezi Mircea Păcurariu, **Dicționarul teologilor români**, București, 1996.
 - 5 Dimitrie Cioloca(1874-1963), preot, referent școlar și profesor la Institutul pedagogic-teologic din localitate. Vezi N. Cornean, **op.cit.**, p. 95.

42. CRISTUR ȘI ALȚII

Panczelcseh¹, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Drapelul, Lugoj

Urăm partidului. Respectăm disciplina. Condamnăm răzvrătirea prin "Tribuna".

Cristur, Costin, Papp, Onaciu

Arhiva familiei

1 azi Panticeu, localitate în județul Cluj.

2 Vizată aripa radicală, dizidentă a PNR și organul de presă de la Arad.

43. GEORGE FLEȘARIU

Salzburg, 15 iunie 1911

Preaonoratului domn

Dr. Valeriu Braniște

Lugos, Ungarn

(Telegramă)

Pentru 15 iunie 1911 n.

Mica colonie română din Salzburg-Austria cu mare însuflețire și dragoste românească salută marea adunare de azi a românilor bănățeni în frunte cu vrednicul nostru comitet național și harnicii noștri deputați naționali¹.

Salzburg, 15 VI, 1911

G. Fleșariu

DJC, 900, X/64

1 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1.

44. "GAZETA TRANSILVANIEI"

Brașov, 15 iunie 1911

(Telegramă)

"Drapelul"

Salutăm adunarea și fruntașii neamului dorind succese depline¹

"Gazeta Transilvaniei"²

DJC, 900, X/61

1 Vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 120-121 din iunie 1911.

2 Vezi "**Gazeta Transilvaniei**". **150 de ani de la apariție**. În: **Cumidava**, XXI, 1997.

45. IGRIȘENII

Igrîș, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Braniște ,Dr. Dobrin¹, Lugoj

Suntem aderenți sinceri ai partidului național. Ne identificăm cu toate hotărârile. Salutăm adunarea². Trăiască valoroșii conducători. Piară trădătorii³.

Naționaliștii Igrîșeni

DJC, 900, X/47

-
- 1 G. Dobrin pomenit în dubla calitate asumată, de organizator al adunării populare și de prim/ultim orator la Lugoj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1-2; **Idem**, nr. 64, 9/22 iunie 1911, p.2.
 - 2 Vezi în **Drapelul**, nr. 63-64 din iunie 1911.
 - 3 Situat în vizorul criticii tocmai grupul "tinerilor oțeliți", reunit în jurul lui O. Goga și a "Tribunei".

46. IULIU MANIU

Blaj, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Dr. Braniște, șef redactor

Din cauza investigației (indescifrabil) regret imposibil să merg¹. Salut cu însuflețire adunarea rugând scuze pentru absență Iuliu Maniu

DJC, 900, X/46

-
- 1 Nu figurează între participanții marcanți ai Adunării de la Lugoj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1.

47. ȘTEFAN MORARIU

Cluj, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Dr. Braniște¹, Lugoj

Pentru afaceri importante absent. Însă aderez întru toate deciselor comitetului dictate de conștiința datorie față de neam regretând că simbriașii trădătorilor zăpăcesc (indecifrabil) de buni români.

Dr. Ștefan Morariu³

DJC, 900, X/54

1 V. Braniște este apelat drept organizator și orator la Lugoj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1; **Idem**, nr. 64, 9/22 iunie 1911, p.1-2.

2 Incriminați aici toți colaboratorii interni și externi ai gazetei "Tribuna" de la Arad.

3 Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. III, p. 263.

48. ȘTEFAN MORARIU ȘI ALȚII

Cluj, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Braniște

Bravilor bănățeni întruniți, călduros salut frățesc

Dr. Ștefan Morariu, Leontin Pușcariu, Onisifor
Beju, Eugen Roșescu, Iuliu Roșescu, Ioan Hossu¹

DJC, 900, X/59

1 Membri ai clubului local al PNR din comitatul Cluj, care nu
au putut lua parte la Adunarea de la Lugoj.

49. Dr. OPREAN

Sînmiclăuș, 15 iunie 1911

(Telegramă)

(Hotel Concordia)

Lugoj

Dr. George Pop [de Băsești]

Bolnav fiind regret că nu pot participa la ședință. Cer
scuze.

Dr. Oprean¹

DJC, 900, X/55

1 Nestor Oprean(1857-?), avocat în Sânnicolaul Mare, asesor
consistorial, membru marcant local al mișcării naționale
române din comitatul Timiș. Vezi Ioan Munteanu, Vasile
Mircea Zaberca, Mariana Sârbu, **Banatul și Marea Unire**
1918, Timișoara, 1992, p. 244-245.

50. Dr. PENȚIA ȘI ALȚII

Panciova¹, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Dr. Braniște, Lugoj

Felicităm comitetul național. Salutăm adunarea poporală². Aderăm la concluse.

Dr. Penția, Stănilă, Cimponeriu, Maliția,
Boleanțiu³

DJC, 900, X/60

-
- 1 Oraș situat azi în Banatul sârbesc(Pančevo,Iugoslavia).
 - 2 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62-64 din iunie 1911.
 - 3 Membri ai organizației locale a PNR din comitatul Torontal, care nu s-au putut deplasa la Lugoj.

51. ARITON M. POPA

Reghinul Săsesc, 15 iunie 1911

(Telegramă)
Braniște

Trăiască adunarea poporală¹. Fie razim sincer și neclintit comitetului și partidului național!

Pentru mai mulți,
Ariton M. Popa
Protopop²

DJC, 900, X/53

1 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1.

2 Ariton M. Popa(1871-1946), protopop greco-catolic în Reghin, militant al PNR în zona Târnavelor. Vezi micromonografia semnată de Grigore Ploeșteanu, în **Reghinul cultural**, II, 1990, p. 209-215.

52. Dr. IOAN POPOVICI

Orșova, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Dr. George Dobrin, avocat Lugoj

Fiind morbos de ochi regret că nu pot participa la adunarea populară. Primiți salutul meu frățesc. Aderez din tot sufletul meu la rezoluțiunea adunării.

Dr. Ioan Popovici avocat Orșova¹

DJC, 900, X/51

1 Semnatar al "Invitării" oficiale la Adunarea populară organizată la Lugoj, în 2/15 iunie 1911, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 56, 17/30 mai 1911, p.1.

53. REȘIȚENII

Reșița, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Dr. Dobrin, Lugoj

Salutăm obștea română întrunită

Reșițenii¹

DJC, 900, X/56

1 Un grup de membri ai clubului local PNR, care nu a făcut deplasarea la Lugoj.

54. CONSTANTIN SAVU

Arad, 15 iunie 1911

(Telegramă)

“Drapelul” Lugoj

Fiul Banatului inima-mi simțește cu voi, frați bănățeni, salut cu dragoste marea adunare și pe voi iubiți frați. Trăiască luptătorii adevărați ai neamului, piară renegații și trădătorii¹.

Constantin Savu²
Redactor “Românul”

DJC, 900, X/52

1 Reiterată obsesiv atitudinea coercitivă față de facțiunea “refractoră” din cadrul conducerii colective a PNR!

2 Vezi V. Branște, **Amintiri**, p. 534.

55. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Karlsbad¹, 15 iunie 1911

(Telegramă)

Branște Lugoj

Înțelepciunea țăranilor și prevederea cărturarilor români va răzbi să susțină solidaritatea noastră națională și să

delătare din calea luptei drepte și sfinte a partidului național român pe intriganții trădători și pe limbuții grandomani².

Salut cu însuflețire falnică voastră adunare³, manifestarea solidarității poporului român cu chemații și fireștii săi conducători. În lupta pentru drepturile noastre naționale, fie Bănatul fruntea.

Dr. Alexandru Vaida-Voevod

DJC, 900, X/65

-
- 1 Azi Karlový-Varý (Republica Cehia), vestită stațiune balneară unde emitentul își desfășura activitatea de medic curant într-un sanatoriu ("Haus Zawojski am Marktplatz").
 - 2 Apelativ utilizat întru desemnarea incriminatorie a "tinerilor oțeliți" de la "Tribuna" arădeană.
 - 3 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 62, 4/17 iunie 1911, p.1.

56. MARIOARA RAȚIU-PORUMBESCU

Câmpina, 24 iunie 1911

Prea stimate domnule și amice,

Îmi iau dreptul de a da titulatura aceasta unei persoane care a *ridicat* și a *reînviat* numele prea scumpului meu frate *Ciprian!*¹

Nu am destule cuvinte *de mulțumire*. Totodată vin să vă mulțumesc și pentru broșurile² – care vă rog să le socotiți în prețul lor – în socoteala ce o avem cu notele lui Ciprian!

Vă mulțumesc pentru toate *articolele*³, pentru tot ce ați scris în memoria iubitului și prea scumpului meu frate, Ciprian. Toată lauda lugojenilor care au fost la înălțimea lor.

Numai scrisoarea despre Verdi mă miră că nu ați găsit-o între scrisori din Italia, și dânsul singur pe patul, suferind și bolnav, ne-a istorisit de multe ori vizita lui *la Verdi*⁴.

Am fost acasă la părintele Morariu⁵, de unde am vorbit mult despre fila frumoasă scrisă, - broșură – numai dumnealui s-a supărat puțin de cuvintele unde ziceți că preoții din Bucovina sunt prea depărtați de popor, sunt multe excepții în Bucovina! La timpul său voiesc să vă fac o descriere a casei părintelui Morariu, să publicați în ziarul dumneavoastră⁶.

Mi-a făcut familia și casa acesta o impresie atât de adâncită, că voiesc numaidecât să o public, cu cât mi-ar fi cu modestele mele științe literare în putere.

Doresc mult a vă face cunoștința personală, poate la toamnă vom veni cu familia soțului meu la Lugoj. Încă odată stimate domnule Braniște și amice al familiei Porumbescu exprim mulțmirile mele cele mai sincere.

Maria L. Rațiu n. Porumbescu⁷

Salutări din partea soțului meu.

DJC, 900, X/262

-
- 1 Ciprian Porumbescu(1854-1883), compozitor și interpret celebru în epocă.
 - 2 **Ciprian Porumbescu. Icoane din frământările unui suflet de artist.** Lugoj, 1908. Vezi V. Braniște, **Amintiri**, p. 350, 355, 446.
 - 3 **Viața și activitatea lui Ciprian Porumbescu. Conferință.** Lugoj, 25 mai/7 iunie 1908, în **Drapelul**, VIII, nr. 57/1908; vezi și Eraclie Porumbescu, **Violina lui Ciprian Porumbescu**, în **Idem**, XI, nr. 66-67 iunie 1911.
 - 4 Vezi subcapitolul intitulat "**Petrecerea în Italia**"(p. 103-110) și despre presupusa vizită la Verdi, în Genova(p.107).
 - 5 Constantin Morariu(1854-1927), preot în Pătrăuți, Suceava, poet, gazetar, redactor, membru important al mișcării naționale românești din Bucovina.
 - 6 Nu am lecturat nimic în acest sens în numerele din "Drapelul" de până în toamna anului 1911.
 - 7 Mărioara-Rațiu Porumbescu(1860-1932), fiica dascălului Iraclie Porumbescu și sora compozitorului Ciprian Porumbescu. Vezi V. Braniște, **Corespondență**, vol. III.

Cluj, 28 iunie n. 1911

Onorată redacțiune!

Ziarul "Alkotmány" din Budapesta vorbește în numărul său de la 24 iunie n.¹, care abia azi mi-a ajuns în mână, despre proiectata reuniune socială literară "Sfânta Unire", pentru a cărei înființare lucrează unii fruntași ai clerului gr. cat. român. În legătură cu aceasta se amintește și de vorbirea cu care eu am avut onorul a saluta pe excelența sa domnul ministru de Culte, contele Zichy, în numele bisericii gr. cat., când la 24 mai 1910, ca reprezentant al Majestății sale a prezidat o promoțiune sub "auspiciis regio"² la Universitatea din Cluj, și când, ca om în importantul său post, toate confesiunile l-au salutat corporativ, prin delegațiuni. Autorul aceluși articol, pe care nu am onorul a-l cunoaște personal, reproduce cu unele omisiuni părți din vorbirea mea, care n-a fost cunoscută decât într-un cerc restrâns. După ce deci un ziar a dat publicității un fragment din acest cuvânt ocazional, și l-a dat într-o formă, care mai ales în atmosfera de azi a vieții noastre publice³, poate provoca nedumeriri ori false interpretări, aflu de lipsă a vă ruga, să binevoiți, a lua act de această scrisoare și întrucât credeți asemenea a reproduce în întregime cuvântarea mea în traducere fidelă⁴. Pentru deplină lămurire vă alătur 1 exemplar al textului original și 1 exemplar al traducerii autentice.

Primți vă rog, onorată redacțiune, expresiunea deosebitei stime ce vă păstrez,

Elie Dăianu
Protopop

BAR, ms. nr. 150104; Ft. 394/71

1 Dr. Hadzega Gyula, "Román dolgok"(Probleme românești), în *Alkotmány*, XVI, nr. 148, 24 iunie 1911, p.2.

- 2 Promovarea sub auspiciu imperiale înseamnă procedura solemnă uzitată la încheierea festivă a anului universitar.
- 3 Se referă la același conflict dintre cele două direcții din cadrul PNR.
- 4 **"Salutul protopopului Dr. Elie Dăianu la adresa ministrului cultelor"**, în **Drapelul**, XI, nr. 68, 18 iunie/1 iulie 1911, p.2.

58. ELIE DĂIANU

Cluj, 29 iunie 1911

Iubite frate Branîște!

Folosesc această ocazie pentru a constata că eram hotărât să te felicit și eu – eu care știi că pot fi foarte obiectiv în diferendul cu "Tribuna"¹, care m-a insultat – pentru atitudinea ta mai calmă și nepătimașă în adunarea din Lugoj².

Cu atât mai mult că am înțeles că ai fost drept și prietenos față de mine – la alții mai mari Îți mulțumesc. Dar te rog, lucră pentru a se sfârși odată scârbele păgubitoare în măsură mare. Eu nu m-am putut dumiri că doar "Tribuna" să fie mangristă!³ De aceea nu a căzut bine inimii de român cuvântul lui Bârseanu⁴.

Ti-o spun ție, care ai acum o autoritate de "bătrân"⁵ în lupte. Faceți ceva să fie pace: selecționați, concentrați și consolidați. Altfel rău faceți.

Vechiul prieten

E. Dăianu

BAR, ms. nr. 150103; Ft. 394/70

1 Emitentul discută faptul că poate rămâne obiectiv în situația marcată de starea conflictuală internă mișcării naționale, chiar suportând consecințe polemice în presă, nefiind deloc angajat politic de partea vreuneia dintre tabere.

- 2 Vezi discursul pronunțat de V. Braniște la adunarea populară de la Lugoj, în **Drapelul**, XI, nr. 64, 9/22 iunie 1911, p.1-2; V. Braniște, **La adresa "Tribunei"**, în **Idem**, nr. 65, 11/24 iunie 1911, p.2; **Idem**, " **Perspectivă limpede**", în **Românul**, I, nr. 131, 16/29 iunie 1911, p.1-2.
- 3 Se subliniază un anume spirit pro-guvernamental propagat de V. Mangra și aderenții săi în rândul "tinerilor oțeliți" de la "Tribuna". Vezi "**Mangra prevestind descompunerea Comitetului Național**", în **Drapelul**, XI, nr. 65, 11/24 iunie 1911, p.2; V. Braniște, editorial despre V. Mangra, în **Idem**, nr. 66, 14/27 iunie 1911, p. 1-2.
- 4 Vezi comentarii pe marginea dezvoltărilor făcute de A. Bârseanu cu privire la relația dintre N. Oncu și V. Mangra, în **Drapelul**, XI, nr. 73, 30 iunie/13 iulie 1911, p.1; **Tribuna**, XV, nr. 129, 14/27 iunie 1911, p.1-2.
- 5 Vizează cu siguranță întreaga acțiune dezvoltată de omul politic Valeriu Braniște în cadrul mișcării naționale și a partidului, în Transilvania, Bucovina și Banat.

59. VALERIU BRANIȘTE

Brașov, 18 iulie 1911

(Către soție)

Episcopul Cristea va fi sâmbătă în Lugoj. Sosește la 11 înainte de amiază și pleacă la 4 spre Făget, ca să înceapă vizitația canonică¹. Îți scriu aceasta spre orientare, căci poate să vină la noi în vizită. De altfel așa cred că și noi sosim sâmbătă la 11 acasă.

Aici i-am găsit pe toți bine. Lelia² a dat un examen strălucitor din canto, îți va povesti Izidor³ care a fost de față. Cu Izidor nu m-am mai întâlnit, căci a fugit azi dimineață de aici.

Te sărută al tău

Vr

Despre sosirea noastră te voi aviza telegrafic.

Arhiva familiei

1 Vezi în **Drapelul**, XI, nr. 75, 5/18 iulie 1911, p.3

- 2 Lelia Popovici(1892-?), cea mai mare dintre cele două surori adoptate. Vezi V. Branște, **Amintiri**, p. 344, 410; Idem, **Correspondență**, vol. II., p.173, vol.III., p. 123.
- 3 Izidor Pop(1870-1913), avocat al Episcopiei greco-catolice din Lugoj, director la banca "Poporul", fost delegat pentru administrarea "Drapelului" și bun prieten de familie.

60. ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

Karlsbad, 29 iulie 1911

Iubite amice!

Trimit alăturata sumă 200 kor. Pentru acțiunile iscălite de mine¹. Regret că nu am avut mai bun noroc să adun acționari.

Te îmbrățișez cu dragoste și stimă

Alexandru

DJC, 900, V/326

-
1. Nu am găsit detalii semnificative în literatura de specialitate. Presupunem că sunt acțiuni strânse pentru a se sprijini financiar evoluția micului organ de presă românesc de la Arad, "Românul", după medierea conflictului cu "Tribuna" în vara anului 1911.

61. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 6 august n. 1911

Dragă Valer,

Am primit cele trimise. Le-am pertractat și primit în ședința comitetului¹ ținută ieri dar cu modificarea esențială că am stabilit *2 ani de tranziție*, în loc de unul, ca astfel să coincidă acțiunea definitivă în angajarea noului director (artistic) fie el Bănuț² sau altul, căci cu Bănuț suntem în obligo încă de 2 ani. Și

până e el cu vechiul angajament, nu putem aplica în toate noul plan de acțiune.

Textul tău cu modificările noastre îl vei primi cu poșta de la Blaga ca să-l tipărești în Lugoj pe spesele societății și să-i faci corectura tot tu acolo. La Blaj le vom prezenta tipărite ca proiecte³.

Alta !

Apropo de tineri, care să se califice pentru *directori de bancă*! Am avut anul acesta în clasa a VIII un *pur eminent*, băiat scuturat, inteligent și foarte muncitor. E fecior de negustor român. Tatăl său are prăvălie în Baia de Criș. Pe băiat îl cheamă *Rom. Platon Coțoiu*. Mai are un frate mai mic, care a făcut și el tot acum clasa a VIII la noi. I-am recomandat eu în scris tatălui său să-l aplice la cariera asta, pregătindu-l cum am vorbit cu tine: la drepturi, la matematică și la comerciale la noi și în străinătate. Tată și băiat s-au învoit. Dar având omul 2 băieți de-acum la studii academice a completat la un stipendiu de la Gojdu⁴ pentru cel mai mare (pentru cel cu studiile de bancă) și-mi cere sprijin, ca să poată susține stipendiu. Folosesc ocazia ca să ți-l recomand cu căldură și te rog să intervii la episcopul Cristea și alții⁵ pe care îi știi, că băiatul numit la tot cazul să-i acorde un stipendiu bunicele și să-l deoblige a urma cursurile combinate de drept, filosofie și comerț, în vederea calificării sale contemplate.

Te rog să nu uiți!

Sărut cu drag pe toți!

Te sărută

Virgil

BJB, nr. 2957.

1 Conducerea "Societății pentru fond de teatru român" era alcătuită din nouă persoane, care se întruneau periodic în ședințe de lucru, prefațatoarele ale adunărilor generale anuale, precum cea preconizată la Blaj; vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 161, 24 iulie/6 august 1911, p.3.

- 2 Aurel P. Bănuț(1881-1970), avocat, actor, gazetar, director artistic al "Societății"(1908), animator al vieții culturale și autor dramatic.
- 3 Probabil că se referă la raportul general de activitate și planul de perspectivă pentru reuniunea de la Blaj, din 16/17-29/30 august 1911. Vezi în **Anuarul XV pe anul 1910-1911**, Brașov, 1912, p. 54-93; **Drapelul**, XI, nr. 87, 3/16 august 1911, p.1.
- 4 Fundația Gojdu(1870). Conform actului testamentar întocmit de Emanuil Gojdu(1802-1870), întreaga sa avere este cedată spre a sprijini material tinerii studiosi români ortodoksi. Vezi Maria Berényi, **Istoria Fundației Gojdu (1870-1952)**, Budapesta, 1995.
- 5 În calitatea deținută oficial la Caransebeș, episcopul Miron Cristea făcea parte, de drept, din Consiliul ce discuta și aproba cererile de bursă.

62. NICOLAE IORGA

București, 9/22 august 1911

Numai două cuvinte de răspuns la articolul domnului Braniște de la "Drapelul" din Lugoj cu privire la amestecul reciproc al românilor din deosebitele ținuturi în afacerile lor¹.

Eu nu vreau, cum zice domnia sa, ca politica domnilor Sturdza și Take Ionescu² să învie față de ardeleni, și nu văd cum ardelenii ar practica-o față de noi, ci vreau atenție frățească, ajutor mutual și solidaritate.

Se poate că cer mult, dar desigur nu mai mult decât trebuie.

Deci cât privește frica unei noi împărțiri a ardelenilor în "liberali" și "conservatori"³ ca la noi, - nu mai aveți de așteptat nicăieri și nu e asta un motiv pentru a sprijini, cum faceți în realitate, un partid sau altul contra opinei publice? Ea nu e îndreptățită. Eu cer tocmai ca și alți români să ne ajute în lupta pe care o ducem împotriva teribilei plăgi a partidismului însuși, a cârdășiilor de amândouă numirile. Și dacă pentru a scăpa de această primejdie "liberală" și "conservatoare" închipuită, domnul Braniște recomandă a nu se face vreo deosebire de cei de "dincolo", "neavând în frații din Regat alta decât români", asta e

același lucru ca și noi am pune tot într-o oală pe domnul Ciocan, pe domnul Șerban de la Făgăraș, pe profesorul Alexici⁴, pe Moldovan Gergely și pe oamenii cari acolo au alt suflet și fac alte fapte, de la venerabilul bătrân Pop de Băsești până la inimosul deputat Maniu.

Domnul Branîște făgăduiește să se amestece numai în acele "chestii în care sântem toți una". Astfel de chestii n-au existat și nu vor exista, unitatea de vederi nefiind cu putință într-o țară unde partidele sunt înființate tocmai pentru a o împiedica. Iar dacă nu mă înșel foarte, chestia țărănească nu e chestie de partid, născocită de unii pentru a da în cap altora, ci o chestie de exigență națională.

Că ardelenii au partea lor – cum încheie cu mândrie domnul Branîște - în mult puținul bine ce este în România, n-a tăgăduit-o nimeni iar eu am ajutat întrucâtva, poate, să pun în lumină. Dar ardelenii aceia n-au umblat cu finețe diplomatică și neintervenționism, ci de la înălțimea conștiinței lor curate, au rostit vorbe energice. Să mai amintesc întregul lor șir, de la Gheorghe Lazăr, care plângea "anii blestemului" până la Ion Măiorescu, care ca și domnul Slavici⁵ astăzi și-a pus toate rosturile vieții în primejdie, spunând deslușit care e boala și cu ce leac se poate înlătura?

Deci dacă e vorba de o "deplasare a chestiei" nu mă simt vinovat cu nimic.

Și am scris aceste rânduri tocmai pentru a o "replasa" acolo unde o plasează toată greutatea ei de unde n-ar trebui să o clinească nimeni.

N. Iorga

Arhiva familiei

1 Nu am depistat articolul respectiv în colecția presei române transilvănene din lunile iulie-august 1911!

2 D. A. Sturdza(1833-1914), om politic, președinte al Partidului național liberal, fost prim ministru în mai multe guvernări; Dumitru Take Ionescu(1858-1922), om politic, lider al Partidului conservator-democrat(1908), fost ministru în mai multe rânduri. Emitentul sugerează astfel

tactica politică duplicitară a guvernelor de la București față de PNR din Transilvania, în funcție de convergența seriei de interese conjuncturale interne/externe.

- 3 Rotativa guvernamentală atrăgea după sine implicarea liderilor PNR în conflictul politic pentru acapararea ori deținerea puterii în România.
- 4 Distincția este aleatorie între personalitățile considerate "compromise/renegate" în urma acceptării ofertei politice a Budapestei; Ioan Ciocan(1850-1915), deputat guvernamental, profesor universitar; Nicolae Șerban(1865-1832), avocat, deputat parlamentar "independent"; Gheorghe Alexici(1864-1936), filolog, romanist, profesor universitar; Grigore Moldovan(1845-1930), etnograf, istoric literar, profesor universitar la Cluj.
- 5 Gheorghe Lazăr(1779-1823), profesor, cărturar luminat, întemeietor al învățământului autohton; Ioan Maiorescu(1811-1864), profesor, militant pașoptist, agent diplomatic la Frankfurt.

63. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, 11/24 august 1911

(Către Andrei Bârseanu¹)

Stimate amice,

Scuză că te deranjez cu o rugare.

Plec cu întreaga redacție la Blaj². Numai paginatorul meu Jugănaru rămâne cu tipografii.

Ca să pot scoate marți la timpul obișnuit ziarul ar trebui să am discursul tău luni dimineața în tipografie, căci are să fie publicat în loc de prim.

Te rog deci – dacă se poate – dată fiind legătura mizerabilă poștală a Ardealului cu Lugojul să aibi bunătatea ca încă sâmbătă seara, ori cel mult duminică dimineața, să dispui a se trimite o copie în plicul alăturat, căci altfel rămân blamat cu scoaterea acestui număr important al foaiei⁴.

Te asigur de cea mai mare discrețiune. Și orice spese ar fi cu copiatul și trimisul le voi achita la Blaj.

Sperând că dacă se poate nu vei denega împlinirea rugării mele

Te salut cordial

Dr. V. Braniște

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, Colecții speciale, Corespondența lui A. Bârseanu, vol. I, p. 123-124.

-
- 1 Abordat în calitatea de vicepreședinte al "Astrei" și organizator al Serbărilor festive de la Blaj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 80, 16/29 iulie 1911, p.2.
 - 2 Despre desfășurarea propriu-zisă, vezi în **Idem**, nr. 85, 28 iulie/10 august 1911, p.1; nr. 88, 5/18 august 1911, p. 1-2; nr. 91, 18/26 august 1911, p. 1-2. Vezi și opinia subiectivă a unui participant, în I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 135-139.
 - 3 Nicolae Jugănar, tipograf, ulterior redactor responsabil.
 - 4 "**Serbările de la Blaj. Cuvânt de deschidere, în 15/28 august**", în **Drapelul**, nr. 92-93, august 1911.

64. VALERIU BRANIȘTE

Blaj, 31 august 1911

(Către soție)

Din orașelul unde prima dată s-a înălțat aeroplan pe pământul Ardealului te salută și sărută împreună cu copiii¹
Valer

Am regretat nespuse de mult că nu ați însoțit pe iubitul meu amic Valeriu, salutat de mine cu tot dragul în micul nostru orașel.

Vă sărută mâna

-
- 1 Menționare a zborului efectuat de inginerul-aviator Aurel Vlaicu pe "Câmpia Libertății" de la Blaj, vezi în **Drapelul**, XI,nr. 88, 5/18 august 1911, p.1-2; nr. 93, 18/31 august 1911, p. 2. Vezi descrierea unui martor ocular, în I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 139-140.
 - 2 Iuliu Maniu a fost prezent și în calitate de organizator din partea Episcopiei greco-catolice .

65. VALERIU BRANIȘTE

Ocna Sibiului, 31 august 1911*

(Către soție)

Sosit în pace. Astăzi am avut prima ședință, după cum au pornit țin ședințele cel puțin o săptămână. La Ocna stăm tocmai în chilia de anul trecut – Villa Anna nr. 3 – același pat, aceeași cameră și totuși schimbare : a introdus lumina electrică. Încă n-am dat aici de nici un cunoscut. Vremea urâtă din săptămânile trecute a alungat toți oaspeții. Acum e vreme admirabilă.

Te sărută al tău
Valer

DJC, 900, VI/42

* Carte poștală: D S. Doamnei Maria V. Braniște, Besán palota, Ugos, Kraszó Szővegi megye.

66. VALERIU BRANIȘTE

Sibiu [înainte de 5 septembrie 1911]

(către soție)

Miți dragă. În Sibiu ne-am întâlnit cu Dobrin¹ și stăm aici până duminică. El a plecat la Brașov în chestia manualelor școlare² și mâine (joi) seara sosește el aici, unde vom fi împreună cu episcopul³, care a sosit astăzi. Pe Onae⁴ l-am expediat astăzi la Lugoj. Mâine va fi acolo. Biata nevastă a venit la Sibiu din întâmplare, fără să știe că-și găsește bărbatul mort. În Sibiu am aflat de Jeni Pușcariu (n. Moga)⁵ că este foarte rău din o operație.

Te sărută,
Valer

DJC, 900, VI/38

-
1. Este vorba de colegul și prietenul lugojean, George Dobrin.
 2. Ambii s-au aflat la Sibiu reuniți într-o adunare consultativă a forurilor laice și bisericești, referitoare la probleme legate de situația învățământului în limba confesională și a stării credincioșilor ortodoxi români din Arhiepiscopia Transilvaniei. Vezi următoarea epistolă nedată, cea de până la 8 septembrie 1911.
 3. Miron Cristea.
 4. Alexandru Onae (1875-1911), învățător-dirigent al Școlilor greco-ortodoxe din Lugoj, decedat subit la 5 septembrie 1911, vezi în "Drapelul", XI, nr. 96, 25 august/7 septembrie 1911, p. 2.
 5. Eugenia Pușcariu, născută Moga, soția lui Anton Pușcariu, fratele mai mare a lui Sextil Pușcariu, vezi în Sextil Pușcariu, Memorii, București, 1978, p. 863.

67. VALERIU BRANIȘTE

Ocna Sibiului, 5 septembrie 1911

(Către soție)

Am terminat. Mâine – vineri plec la Orăștie. Dacă e ceva urgent poți trimite vineri cu poșta și sâmbătă telegrafic pe adresa: dr. Vlad Aurel, Szásvaros¹. Sâmbătă noaptea ori duminică

plec acasă. Din Sibiu ti-am trimis o scrisoare recomandată, ca să nu se piardă cu potopul de aici. Partea din stânga Sibiului până la Șura Mică e sub apă (și casa de nebuni), două poduri rupte etc etc. Aproape ca la noi. Numai dâlma trenului e peste apă. Acum se retrage.

Te sărută și îmbrățișează
VI.

Arhiva familiei

- 1 Aurel Vlad(1875-1953), avocat și director al băncii "Ardeleana" din Orăștie, deputat parlamentar(1903-1910), lider al organizației locale și membru în conducerea centrală a partidului. Vezi și Valentin Orga, Aurel Vlad. **Istorie și destin**, Cluj-Napoca, 2001.

68. ION. M. ROȘIU

Biserica Albă, 6 septembrie 1911

Mult stimat și iubite frate Branște,

Multe lucruri frumoase au ieșit din pana ta dexteră și dibace. La diferite ocazii și întruniri publice culturale și politice am admirat puterea ta intelectuală și bogăția vastă a cunoștințelor din diferite domenii a vieții noastre românești. Dezbaterile și suferințele întâmpinate în decursul lung al activității tale obștești te-au oțelit și stai astăzi teafăr, viguros și sănătos, înconjurat de stima și dragostea celor chemați și prieteni adicți ai tăi, cari cu mine împreună îți îmbie drept decorare recunoștința lor. Cetind aceste rânduri te-i întreba involuntar că ce fel de incident a dat ansă acestor expresii a unui vechi prieten¹, carele nu e obișnuit a elogia în față ceea ce simte și despre ce e convins ?

Ei vezi, frate Branîște, trebuie să-ți mărturisesc că cetind astăzi în « Drapelul » articolul de fond *Arhieriei noastre*² și știind că e creația ta, nu am putut oprima izbucnirea însuflețirii și a nemărginitului meu entuziasm ca să nu vii repede pe această cale și îmbrățișându-te să nu-ți gratulez la *magistra descriere a tabloului viu a arhieriei noastre, cari la nunta din Blaj*³ s-au afirmat ca *giganți ai simțirii și cugetării românești*.

De mult purtam în sufletul meu dorul de-a vedea cu ochii noul botez al românismului nostru din țară ; nu de mult trudeam la distrugerea despărțirii și cu tine împreună - nu odată la masa vlădicească am ridicat cuvântul întru unirea și întărirea energiilor ambilor frați, căci aceasta o poruncește « *sentimentul obștesc al poporului* » precum zici tu în descrierea ta magistrală.

Și acum vedem cu toții via întrupare a acestui ideal, puternicul izvor al viitorului cultural românesc, deci vei pricepe incidentul și îndemnul, de carele eram predispus să-ți aduc aceste calde cuvinte.

Cu salutări frățești al tău vechi
Roșiu

BN, ms. nr. 23194 ; Ft.429/1004-1005.

-
- 1 Cunoștința dintre cei doi datează din anii de debut ai ultimului deceniu al veacului XIX, ambii fiind partizani declarați ai tezei "mocioniste" în mișcarea națională română din Banat.
 - 2 Vezi apeii la colaborare și înțelegere între cele două confesiuni, în favoarea izbândeii generale românești, în **Drapelul**, XI, nr. 95, 23 august/5 septembrie 1911, p. 1-2.
 - 3 Serbările festive ale "Astrei" de la Blaj, din august 1911, au constituit un prilej de fortificare a demersului național autohton într-un dublu palier, cultural/spiritual și economic/politic.

69. VALERIU BRANIȘTE

Sibiu [până la 8 septembrie] 1911

(Către soție)

În fine am terminat și la Asociațiune și la Epitropie¹. Atâta am "șezut" în ședințe de mă gândesc la hunii, care își tocau carnea sub șa². Fiind marți și ținând seamă de vorba ta, plec mâine, miercuri dimineața și sosesc seara, la 7 în Lugoj. Aduc cu mine un coș cu fragi, dacă nu mă lasă în baltă baba la care le-am comandat și mi le aduce proaspete la gară până plec.

Vă sărută, dorește și îmbrățișează,
Valer

DJC, 900, VI/39.

-
1. Vezi epistola anterioară, nedatată, dar apoximată ca fiind emisă înainte de 5 septembrie 1911.
 2. Aluzie la una din caracteristicile strămoșilor poporului ungar, migrator în câmpia Panonică din cuprinsul Asiei îndepărtate.

70. VALERIU BRANIȘTE

Ocna Sibiului, 8 septembrie 1911

(Către soție)

Ieri seară a sosit Dobrin. Acum suntem împreună. Vremea s-a îndreptat. Regretă mult că n-a avut inspirația să vă aducă deși și soția sa avea chef să vină. Azi dimineață m-a pus să-i telefonez doamnei să plece încă astăzi cu tine încoace și să petrecem aici împreună până duminică. A și venit doamna Dobrin la telefon dar n-a priceput nimic din ce i-am spus. Cu telegrame n-am cutezat să operăm, ca nu cumva să vă speriați, mai ales acum după cazul [indescifrabil]. Noi stăm aici până duminică, dar dacă ne avizați telegrafic că vreți să ne surprindeți, mai putem sta vreo 2-3 zile.

[Carte poștală: D. S. Doamnei Maria V. Braniște, Besán palota, Lugos, Kraszó Szőréni megye].

71. AUREL P. BĂNUȚ

Brașov, 4 octombrie 1911

Stimate domnule Braniște,

Mi-am permis să fac acesată propunere comitetului național « Gazeta Transilvaniei » o publică în numărul de vineri, 6 octombrie n¹. Dacă credeți că e ceva de capul celor cuprinse întrânsa, vă rog a o publica în « Drapelul »².

Slujba mea și interesele de altă natură a « Societății teatrale » cer ca persoana mea să rămână necunoscută, prin urmare vă rog a retăcea pe autorul articolului.

Al dumneavoastră vechi și sincer stimător

Aurel P. Bănuț

Arhiva familiei

-
- 1 Articolul-apel, redactat sub pseudonim de un "personaj competent din generația tânără", propunea conducerii PNR întemeierea unui fond al presei pentru popor, vezi **"Gazete pentru popor"**, în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 208, 23 septembrie/6 octombrie 1911, p. 1-3.
 - 2 Nu s-a publicat nici măcar o minimă referință tangențială în periodicul de la Lugoj!
 - 3 A. P. Bănuț îndeplinea funcția de director artistic al "Societății"... de la Brașov(1908-1914). Vezi Ioan Stratan, **Dor de frați. Epistolar lugojean**, Timișoara, 1977, p. 44-50.

Caransebeș, 24 noiembrie 1911

Stimate amice,

Am scris domnului dr. Dobrin să urnească pe cei de la Oravița odată, ca să răspund lui dr. Crăciunescu¹, care urându-se a mai aștepta a concurat la Craiova.

Eu văd că cei din Oravița - afară de dr. Corneanu² – au interesele lor personale și nu le zace biserica la inimă. Ei caută un om, de la care sperează și strecurarea trebușoarelor lor.

Te rog a te înțelege cu dr. Dobrin să interveniți ca să-i răspundă lui dr. Crăciunescu. Eu nu știu ce a cerut el de la ei. Aș vrea să aflăm omul și pentru Oravița³, de unde mereu sună glasuri desperate.

Eu plec zilele acestea la Budapesta

Salut,

Miron episcop

BN, ms. nr. 23008 ; Ft. 429/678-679.

-
- 1 Cornel Crăciunescu, avocat și notar în localitate, a eșuat în competiția cu administratorul protopopesc Augustin Ghilezan, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 134, 22 noiembrie/5 decembrie 1911, p.3. Ulterior a izbândit ca deputat, Ilie Trăilă, vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 265, 3/16 decembrie 1911, p.2.
 - 2 Petru Corneanu, avocat, președinte al comitetului parohial din localitate, vezi în **Drapelul**, nr. 132, 17/30 noiembrie 1911, p. 2.
 - 3 Protopresbiterul Andrei Ghidiu a fost desemnat deputat clerical pentru Congresul bisericesc național, vezi în **Drapelul**, nr. 134, 22 noiembrie/5 decembrie 1911, p.3, iar dr. Ioan Nedelcu a fost stabilit deputat mirean, în **Idem**, nr. 138, 1/14 decembrie 1911, p.3.

Caransebeș, 28 noiembrie 1911

Stimate amice,

Încă mai de mult te-am fost rugat, când ai răgaz, să concipiezi o petiție către ministru pentru a ne da un ajutor la zidirea seminarului¹. Cunoști și situațiunea, ajutoarele votate altora și, deci poți motiva.

Dacă ai nițică vreme, nu-ți uita de acest lucru, căci n-aș voi să se amâne mult. N-am nici o speranță, dar în sfârșit să batem la toate ușile.

Ar fi fost după părerea mea în favorul colectei², dacă și o foaie mai cunoscută ca "Foaia diecezană" de aicea ar fi publicat contribuiri. Cine le citea, se mai îndemna sau în cazul cel mai rău vedeau și alții isprăvile noastre. Chiar și Stroescu³ zicea când a fost aici: "Foile noastre zi de zi trebuie să agite ascensiunea chestiei culturale în loc să se tot certe".

Eu preste tot nu-mi pot explica de ce voi de la "Drapelul" ați avut o ținută așa de rezervată față de această colectă? Câte o notiță cât de scurtă despre ofertele intrate desigur ar fi interesat pe cetitori și de la "Drapelul" ar fi luat notiță și alte foi⁴.

Salut

Miron episcop

BN, ms. nr. 23010; Ft. 429/682.

1 În discuție se afla un ajutor material reclamat de episcopia de Caransebeș ministerului de resort pentru edificarea clădirii instituției seminariale din localitate.

2 Vezi în **Tribuna**, XV, nr. 246, 10/23 noiembrie 1911, p.7.

3 Vasile Stroescu(1845-1926), avocat, filantrop, patriot român din Basarabia, pasager în dese rânduri prin Banat, la Caransebeș și Lugoj, chiar în toamna anului 1911. Vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, p.300.

4 Vezi apelurile și listele de subscripție, reluate periodic, în **Drapelul**, XI, nr. 129, 10/23 noiembrie 1911, p.3; nr. 135, 24 noiembrie/7 decembrie 1911, p.3.

74. IOAN SUCIU

Arad, 3 decembrie n. 1911

Iubite amice Valerie!

Din raportul anexat vei afla c-a venit rândul ca și stările noastre din Arad¹ să se cristalizeze în spre bine.

Am ținut să retac în raport acuzele penibile, provocate mai ales de slăbiciunea senilă a bătrânului exponent inconștient al "neo-tribuniștilor"² care arunca cuvinte de insultă la adresa mea ("perfidie"), (Ștefan Pop ("minciună") V. Goldiș ("obraznicie")³ și amenința conferența întregă "să nu cutezați a vă atinge cu mâini sacrilege de "Tribuna".

Capătul a fost că oamenii "Tribunei" și ai "Victoriei"⁴ care adunaseră pe toți ai lor la conferență (5 comproprietari ascunși ai "Tribunei", 2 exponenți: Bocu, Nichin⁵, 1 colaborator, 3 oficanți d-ai "Victoriei") d-abia au înjghebat 17 voturi, cu ale lor proprii laolaltă, și atâtea numai așa, că și ei, care la început amenințau că imediat ce se amestecă chestia "Tribunei" în treaba abzicerii comitetului imediat se depărtează – au votat mai târziu pentru propunerea țăranului din Șiria⁶, care îi dezaproba, căci încă nu-i punea sub disciplina comitetului național.

Tu, frate Valerie, ești destul de deștept ca să ști aprecia însemnătatea acestui eveniment în Arad. Te rog ca să susții cauza noastră cu toată demnitatea, pentru că e nu numai chestia locală a arădenilor ci o afacere de purificare de interes general⁷.

Te salută cu drag
al tău vechi amic
Suciu

BAR, ms. nr. 149988 ; Ft. 393/48-49

1 Este vorba desigur de confruntarea acută, mai ales la nivelul strict local, între reprezentanții celor două direcții

- teziste din mișcarea națională română, grupați în jurul lui O. Goga, la "Tribuna", și V. Goldiș, la "Românul".
- 2 Nefiind în posesia "raportului anexat", pomenit în propoziția introductivă, supoziționăm că referirea se face la persoana Mihai Veliciu (1846-1921), avocat, președintele comitetului-director al băncii "Victoria".
 - 3 Ștefan Ciceo-Pop(1865-1934), avocat, deputat parlamentar, membru în conducerea centrală a PNR.
 - 4 Banca "Victoria" a luat ființă în anul 1887 și se afla sub conducerea lui Nicolae Oncu, partizan și susținător material al cauzei "tinerilor oțeliți".
 - 5 Sever Bocu(1874-1951), contabil, redactor și director la "Tribuna". Vezi Ioan Munteanu, **Sever Bocu**, Timișoara, 1999; George Nichin, administrator al tipografiei și ziarului "Tribuna".
 - 6 Să fie oare un titlu, peiorativ folosit, pentru a designa aportul lui G. Lazarescu, într-o citire "oarbă" cauzată de absența documentului incriminat în debutul scrisorii? Mulțumim domnului Dan Demșea de la Arad pentru informații.
 - 7 Vezi decizia consfătuirii conducerii PNR, de la Budapesta, 11-12 decembrie 1911, cu privire la situația din Arad după demisia președintelui clubului comitatens și însărcinarea lui Aurel Vlad cu girarea acțiunii de reorganizare politică locală, în **Gazeta Transilvaniei**, LXXIV, nr. 263-264, decembrie 1911.

75. CASSIAN R. MUNTEANU

Craiova, 10 decembrie 1911

Am trecut granița în pace și ... legal. Azi plec spre

București.

Cu stimă
C. Munteanu¹

DJC, 900, V/203

1 Cassian R. Munteanu(1892-1921), originar din Vermeș, comitatul Caraș-Severin, studii liceale la Oradea și Lugoj,

colaborator cu proză și versuri în "Foița Drapelului", militant patriot, descoperit și persecutat de autorități trece în România, evitând "vama cucului"! Vezi I. Stratan, **op.cit.**, p. 161.

76. GHIȚĂ POP

București, 16 decembrie 1911

Iubite Valer,

Aș vrea să contribui și eu cu ceva pentru fondul de teatru¹. Firește că cel mai simplu ar fi să bag mâna în buzunar și să scot o sumă oarecare. Din nefericire însă nu am bani. Și atunci m-am gândit la altceva. Știi că cu prilejul ultimei noastre întâlniri ți-am vorbit de o dramă pe care am scris-o în timpul din urmă². Această lucrare aș vrea să o pun la dispoziția Societății, fie că acesta ar tipări-o pe cheltuiala ei, și ar vinde-o în profitul ei propriu, fie că aș prezenta-o pentru un premiu publicat de ea, și în acest caz de izbândă aș pune suma la dispoziția comitetului, eu renunțând la ea. Te rog, comunică-mi de ce părere ești tu, și dacă pot să trimit manuscrisul.

Salutări cordiale de la al tău devotat

Ghiță Pop³

Strada Armenească 43

DJC, 900, V/243.

1 Corect, "Societatea pentru fond de teatru", cu sediul la Brașov.

2 Promisiune făcută, probabil, cu ocazia serbărilor festive ale "Astrei" de la Blaj, din august 1911. Nu am aflat nimic consemnat în Anuarul, ultim tipărit pe anul 1910/1911, al "Societății" sus amintite!

3 Ghiță Pop(1864-1915), fost profesor la Brașov, refugiat în România, publicist, scriitor, autor de manuale. Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. I-II.

77. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 28 decembrie 1911

Iubite amice,

Ieri mi-a scris domnul Gall¹. E necăjit că a căzut la Arad. Mă roagă să-l alegem în un cerc de al lui Szerb². Eu cred că-i bine să-l mângâiem noi pe bietul bătrân. Arădanilor le testează averea³ și ei se poartă așa față de dânsul.

La Bocșa am vorbit cu protopopul⁴. Cred că-l scoate ușor acolo. Aș voi să vorbesc și cu voi în cauza asta, sau să-mi scrieți de cumva nu veniți de curând pe aici.

Doresc să veniți tu și protopopul⁵ aici după Bobotează ca să combinăm statutele f. de pensie⁶. Apoi vom chema pe dr. Nedelcu la ceva mai gata. Ar fi bine să vă înțelegeți acolo ambii, căci dacă pui eu termenul – poate nu nimeresc.

Eu scriu azi domnului Gall ca să nu se impacienteze că în curând îi dau răspuns definitiv în cauza alegerii sale. Când am fost la Pesta l-am cercetat și am aflat că i-ar cădea foarte rău căderea. El scrie și de domnul A. Mocioni⁷, întrebând: "Nu cumva abzice de cercul Caransebeșului?"⁸ Eu mai cred că la Lipova s-ar putea alege tot unul dintre ei, Petru⁹, ca să nu lase un loc pe seama *altora*, cari s-au sporit destul de tare.

Toate cele bune în anul nou

Miron
episcop

BN, ms. nr. 23011 ; Ft. 429/683-684.

1 Iosif Gall(1839-1913), avocat, om politic moderat, fost deputat guvernamental, membru în Casa Magnaților.

- 2 George Szerb(1850-1914), avocat, fost deputat guvernamental, secretar al Fundației "Gojdu".
- 3 Este vorba de fundația preconizată să fie creată, prin testament, pe seama bisericii ortodoxe române din Transilvania. Vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, p. 243, 305; Al. Vaida-Voevod, **Memorii**, vol.I., p. 213, vol. IV, p. 49.
- 4 Mihail Gaspar(1880-1929), ziarist și redactor la "Drapelul".
- 5 George Popovici(1862-1927), protopop de Lugoj, fost deputat parlamentar, membru de vază al organizației locale a PNR.
- 6 Statutele fondului de pensie.
- 7 Anton Mocioni(1882-1943), fiul lui Zeno și nepot al lui Alexandru Mocioni. Vezi T. Botiș, **op.cit.**, p.381.
- 8 I. Gall va fi ales deputat onorific în cercul Caransebeș, vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, p. 247.
- 9 Petru Mocioni(1885-1915), fiul lui Eugeniu Mocioni(1844-1901), căzut pe frontul primului război mondial. Vezi T Botiș, **op.cit.**, p. 382.

78. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAȘ

București, 15 ianuarie 1912

Onorate domnule doctor,

"Seara" reproduce un prea elogios articol al cărui autor presupun că nu poți să fi decât dumneata, căci e prea bine scris, prea binevoitor pentru mine și mai ales competent, ca să-l poată fi scris altcineva¹.

Mulțumindu-vă din suflet, rămân al Dumneavoastră recunoscător

Al. Tzigara-Samurcaș²

Domniei Sale Domnului Dr. Braniște
Director "Drapelului" Lugoj

DJC, 900, V/119

1 Relatarea despre solemnitatea așezării pietrei fundamentale la Muzeul Național din București, semnată - b-, a apărut doar în nr. 871, din 19 iunie 1912. Nu recunoștem deloc stilul lui V. Braniște! Relația dintre cei doi se permanentizase în timp, după ce specialistul de la

București fusese invitat să conferențieze la Lugoj, vezi în **Drapelul**, XI, nr. 144, 148, decembrie 1911.

- 2 Alexandru Tzigara-Samurcaș(1872-1952), istoric de artă, etnograf, director al Muzeului de artă națională, profesor universitar. Vezi Al Tzigara-Samurcaș, **Memorii**, vol. II. Ediție de Florica și Ioan Șerb, București, 1999.

79. GEORGE POP de BĂSEȘTI

Băsești, 31 ianuarie 1912

P.T.¹

Vă invităm la ședința Comitetului central executiv al Partidului Național Român pe ziua de 13 februar a.c. în Budapesta la 10 oare din zi².

Localul de întâlnire se va indica la cafeneaua hotel "Cornul de vânătoare".

Obiectele de pertractare:

1. Situația politică.
2. Constatarea situației foilor partidului „Românul” și „Poporul Român”.
3. Propuneri.

Dr. V. Lucaciu
Secretar

George Pop de Băsești
Prezident

BAR, ms. nr. 150015; Ft. 393/89

1 Pleno Titulo, formulă latină pentru a indica titulatura cuvenită destinatarului.

2 Nu am găsit nimic consemnat în presa vremii, anterior ori ulterior datei indicate. Credem că medierea reușită de C. Stere, în 8 februarie 1912, în "afacerea Vaida-Goga", a modificat datele problemei printr-o amânare consensuală și că periodicele românești au omis deliberat comentarea evenimentului. Chiar dacă se pomenea de serbarea festivă a Societății "Petru Maior", tocmai în seara zilei de 8 februarie 1912, cu participarea membrilor conducerii PNR., vezi în **Românul**, II, nr. 25, 1/14 februarie 1912, p.3.

80. IOAN MIHU

Vinerea, 8 februarie 1912

Dragă Valer,

Te-ai încărcat cu un greu păcat lăsând pe Lupaș și Agârbiceanu singuri în societatea mea¹, căci i-am demoralizat aproape cu totul în cele ale politicii intransigente.

Singura dumitale mângăiere poate fi că părăsind atmosfera de la Vinerea, poate își vor reveni în fire...

Trimit conceptul alăturat, crezând că poți avea lipsă de el.

Te salut

Dr. Mihu

Am scris lui Goldiș și Lapedatu² în chestie.

BN, ms. nr. 23103; Ft. 429/827-828

1 În ședința de lucru de la Vinerea, din 6 februarie 1912, emitentul, în calitate de președinte-fondator, a comunicat membrilor din conducerea Epitropiei faptul că ministrul de interne a aprobat statutele Societății. Acum au fost stabilite normele provizorii de funcționare și s-a desemnat componența forului diriguitor: V. Braniște, I. Lupaș, I. Agârbiceanu, I. I. Lapedatu. Vezi în **Drapelul**, XII, nr. 13, 28 ianuarie 1912, p.2. Referirea expresă îi viza pe cei doi, drept partizani-gazetari ai "tinerilor oțeliți".

2 Ion I. Lapedatu(1876-1951), expert în finanțe, autor de lucrări în domeniu, redactor la "Revista Economică", secretar al băncii "Albina" și al "Solidarității". Vezi I. I. Lapedatu, **op.cit.**

81. VALERIU BRANIȘTE*

Lugoj, 9 februarie n. 1912

(Către Ioan Mihu)

Iubite domnule Mihu,

Am sosit în pace acasă¹ spre marea bucurie a copilașilor mei, care – deși toți născuți în Banat – au gustat cu sfântă evlavie pâinea, șunca și merele „din Ardeal”. Dovadă că sângele nu se face apă.

La scrisoarea aceasta alătur conform promisiunii:

1. Unsprezece exemplare din „Simptoamele de pace” ale lui Mocioni². Un exemplar „dedicat” cât pentru cancelarie, iar 10 pun la dispoziție a le distribui ocazional la oameni cu *pricepere* pentru asemenea chestii. Recunosc că e cam mult 10 exemplare. Dar cum chestia va fi încă multă vreme actuală, poate tot se vor găsi mușterii. La caz însă că s-ar epuiza și ai mai avea trebuință, mai pot servi cu exemplare, căci în naivitatea mea am tipărit 200 exemplare din acest articol.

La tot cazul te rog ca un exemplar să alături la dosarul „Tratatelor din 1910”³ căci din acest prilej am tradus și tipărit articolul. Poate îi va rămânea astfel mai sigură urma.

2. două exemplare din discursul meu despre regretatul Brediceanu⁴. Unul iarăși „dedicat” și unul de cheltuială. Cred că te va interesa.

3. Alătur un exemplar din dovada materială a „trădării” mele: Scrisoarea lui Duca către alegătorii din Sasca⁵. Este textul revizuit și aprobat de guvern, tipărit și distribuit în 2000 exemplare. În textul original a fost precis formulat sufragiul universal, egal, direct și secret și cu votarea în comune, precum și că partidul național român este *singurul chemat* a vorbi în numele poporului român. Aceste două chestii apar în scrisoare mai spălăcite, de aceea nu mai pot considera textul de al meu. Dar cred că și așa cum este oferă interes. Nu uita că s-a redactat înainte de alegerile din 1910, când aveam ceva mai mult motiv a crede în seriozitatea celor din Budapesta.

Te rog deci spune-mi verde, ca bărbat, dacă eu n-am refuzat pe Duca, la a cărui cinste și corectitudine țin și astăzi, când mi s-a cerut ca în *interesul cauzei* (nu al său) să-i fac acest serviciu?! Spune-mi, te rog, este măcar și o nuanță de naivitate ori răutate în chestia aceasta, de care aș avea cuvânt astăzi să mă rușinez?! Eu regret numai că astăzi nu mai pot atribui chestiei aceeași importanță ce am atribuit-o atunci, încolo sunt pe deplin împăcat cu mine.

Te rog însă spune-mi judecata fără înconjur. Nu pentru publicitate, căci nu simt trebuința a mă justifica în public.

Eu țin că în viața publică poți lucra cu succes numai câtă vreme dispui de încrederea celor în al căror nume lucrezi. Eu astăzi dispun de această încredere *aici*. Și când voi pierde-o nu mai ajută explicații și comentarii.

Eu am expediat comunicatul ziarelor: „Gazeta Transilvaniei”, „Românul”, „Tribuna”, „Telegraful Român”, „Libertatea”, „Unirea”, și bineînțeles „Drapelul”. Cred că sâmbătă vor apărea în toate acestea⁶.

Contul și recipisele le voi trimite lui Lapedatu⁷ pentru arhivă.

Am compus comunicatul din memorie, căci în emoția despărțirii am uitat notițele mele pe masa de scris a dumatile.

Cam pe marți am de gând să trimit și apelul⁸. Tot pe atunci prezint și Comitetului național adresa⁹. Apoi voi mai vedea ce mai facem. Eu mi-am împărțit țigarele de tutun Regal așa ca să-mi ajungă până ce ne întâlnim iarăși. Caută deci să nu fiu nevoit a face prea mare economie.

Și acum ca încheiere: Ceterum censeo!¹⁰

1. Nu te retrage de la fondul de teatru! Arată condițiile între cari voiești ori poți să rămâi și noi ne supunem orbește. Dacă te retragi, acum: s-a dus dracului munca de patru decenii¹¹.

2. Ține ferm în mână chestia tratativelor¹². Ești singurul om care poate face ceva *cinstit* și poate ține la distanță pe speculanții chestiei. Se va mai lămuri și la noi chestia. Lucruri mari nu se fac peste noapte.

Vorba românului: afacerea se află în *bună mână*! Nu o scăpa deci din mâini.

În fine, iartă că am făcut atâta vorbă. Trăiesc încă sub stăpânirea amintirilor din Vinerea.

Primește, te rog, asigurarea sincerei mele stime și admirațiuni.

Dr. V. Braniște

Arhiva familiei

* Publicată în I. Mișu, **op.cit.**, p.339-340.

1 Vezi scrisoarea expediată de I. Mișu în 8 februarie 1912.

- 2 Nu am descoperit articolul/studiului în presă și nici ca exemplar separat!
- 3 Se referă la consultările din lunile iulie și septembrie 1910, între I. Mișu și emisarii politici maghiari, cu care ocazie V. Braniște a avut menirea unui "curier itinerant" între Budapesta și București, pentru a informa factorii responsabili din capitala României despre mersul evenimentelor. Vezi V. Braniște, **Amintiri**, p. 459.
- 4 Publicat în suplimentul din **Drapelul**, XI, nr. 42, 9/22 aprilie 1911, p. 5-7, și în broșură.
- 5 Vezi reproducerea ulterioară în **Drapelul**, XIII, nr. 10, 12/26 februarie 1913, p.2.
- 6 Vezi în **Drapelul**, XII, nr. 13, 28 ianuarie/10 februarie 1912, p.2, reprodus în toate ziarele pomenite.
- 7 Toate actele enumerate de la banca "Ardeleana" au fost expediate secretarului Societății în cauză.
- 8 "**Apel către opinia publică românească**"(pentru sprijin moral și material prin conferințe, prelegeri, serbări), în **Drapelul**, XII, nr. 14, 31 ianuarie/13 februarie 1912, p.2.
- 9 "**Adresa specială către Comitetul Executiv al PNR și banca "Solidaritatea"**(pentru ajutor moral și material), în **Drapelul**, XII, nr. 18, 9/22 februarie 1912, p.2.
- 10 "Ceterum censeo, Carthaginam esse delendam"(Cato cel Bătrân, 234-149 î. e.n.), respectiv, "Așadar, Cartagina trebuie să fie dărâmată"; expresie utilizată cu sensul de a sublinia ceva important, asupra căruia se insistă prin revenire.
- 11 I. Mișu nu a demisionat imediat, totuși, din funcția deținută(1908), vezi în **Românul**, II, nr. 246, 7/20 noiembrie 1912, p.4: președintele Mișu absent de la Adunarea generală ținută la Brașov, în 7 noiembrie curent.
- 12 Se vizează reluarea seriei de dezbateri, dat concretizat prin cele două întâlniri avute cu contele Tisza István, în ianuarie și februarie 1912.

82. ALEXANDRU ISĂCEANU

Cernăuți, 1/14 februarie 1912

Iubite bădiță Braniște

Îți citesc în ceasuri târzii de seară *Pagini răzlețe*^d cu care m-ai dăruit și te am înaintea mea cu toată bunătatea de suflet, cu toată poezia ce te stăpânește în clipele de singurătate, cu toate avânturile spre o lume de cugetare senină și cu toate

zbuciumările pe care ți le aduce viața de luptător în rândurile prime pentru binele unui neam plin de necazuri și suferințe.

Am căutat să-mi încheg din toate broșurile ce ți le-am citit, din articolele de gazetă², din munca pe care o depui pentru binele altora, din cele auzite și din cele văzute – o icoană – pe care trebuie să o ai despre orice individ, care *invită* să fie cunoscut.

Și-ți mărturisesc, fără interes, că ești pentru mine unul din aceia de la care am atâta de învățat – un dascăl fără să știi.

Îți admir abnegația și mai presus *spiritul de jertfă*, cu care Dumnezeu te-a înzestrat așa de bogat... În viața popoarelor luptătoare, indivizii, care întrupează în ființa lor forța de rezistență față de dușman, sunt obiectul de admirație, de recunoștință și de nobilă pildă pentru generațiile ce vin după ei.

Sunt absolut convins că ești *factorul principal* în viața culturală și politică a românilor din Banat.

Și românii *de pretutindeni* vor scrie la capitolul din „Istoria Românilor” bănățeni, care se va chema „Dr. Valer Braniște”. Se naște acum o întrebare: Dacă viața această de muncă, de luptă, de jertfă *ți se răsplătește*, răsplata fiind un izvor de puteri nouă. Eu cred că... Da! Știu că ești om sărac – materialmente. Am văzut însă că ești așa de mult iubit de cei ce te cunosc și care se simt fericiți că te au în frunte și că *trăiești*.

Unde mai pui însă cea mai mare răsplată, pe care nu ți-o poate da nimeni: *mulțumirea sufletească a binelui făcut!*

Și aceasta cred că ți-e *fundamentul moral* de pe care lupti cu atâta putere, fără a te simți obosit, fără a te plânge măcar de oboseală. – Îți aduci aminte de conversația de acasă, când mi-ai făcut deosebirea între muncă și lucru – și curajos ca în primele zile de luptă.

De câte ori voi auzi sau vedea numele mamei, de *această* icoană îmi voi aduce aminte, dragă bădiță Braniște.

Arată, te rog, stimatei doamne Braniște multe sărutări de mâini.

Discipol devotat
Alexandru Isăceanu³

Str. Seminarului 5

- 1 Volumul intitulat corect "**Pagini reslețe**", Lugoj, 1910.
- 2 Vezi bibliografia operei în **Omagiu lui Valeriu Braniște**, Brașov, 1968, p. 83-135.
- 3 Student teolog și probabilă cunoștință timpurie din vremea activității dezvoltate de V. Braniște la Cernăuți. Vezi în **Românul**, III, nr. 135, 21 iunie/4 iulie 1914, p.5.

83. LIVIUS GHILEZAN

Modoș, 19 februarie 1912

Mult stimat dle redactor!

În ședința următoare a Consistoriului din Caransebeș va ajunge la dezbatere și chestia alegerii de protopop din Ciacova, unde, după cum știți, a fost ales fratele meu, Augustin contra lui Dr. Crăciunescu, cu 31 voturi la 13¹.

Cu toate că voința tractului s-a manifestat în mod atât de ipozant și cu toate că contra fratelui meu, care a administrat tractul până acum, nu se poate face nici o excepție bazată, fiind cunoscut de toată lumea de bărbat cinstit, capacitor și de sentiment, trei intriganți din tract, Dr. Coste, C. Diminescu și D. Cereguțiu², jigniți în ambițiu, că aiegerea nu a derurs după a lor poftă, pun la cale fel de fel de intrigi, ca fratele meu să fie abandonat, mergând atât de departe cu temeritatea lor, că prin Dr. Coste au promis 15.000 coroane pentru fonduri, dacă fratele meu nu va fi întărit, chiar de la dl. Episcop am aflat aceasta.

Sunt convins că această încercare de simonie modernă nu poate determina [indescifrabil] întrucât votul Consistoriului, dar cu toate acestea se ivesc unele simptoame îngrijorătoare, din care deduc că dintr-o parte voiesc să defereze acestor intrigi și doară că din punctul de vedere că "qui habet tempus, habet vitam"³, voiesc să ajungă cel puțin atât, ca hotărârea Consistoriului să fie amânată.

În vederea unor intrigi atât de josnice, vin să mă adresez și către prea onorata Dvs., rugându-vă să uați poziție contra

acestor porniri periculoase, care sunt în stare să submineze temeliiile bisericii, compromițând vaza forurilor mai înalte.

Vă rog să vă validați toată influență, ca tractul să fie întregit acum, căci acolo unde ies la suprafață porniri atât de anarhice, acolo se impune de sine o conducere energică și cu pricepere. Făcând acaesta nu numai că veți aduce serviciu bisericii, ci veți contribui și la existența unui preot cinstit cu 4 copilași, deobligându-l atât pe el cât și pe mine, pentru totdeauna.

Mulțumindu-vă înainte pentru întervenire, rămân al Dvs., sincer stimător, Dr. Livius Ghilezan⁴.

DJC, 900, V/140.

-
1. Augustin Ghilezan (1883-1943), protopresbiter la Ciacova, în **Drapelul**, XII, nr. 22, 18 februarie/2 martie 1912, p. 3; Dr. Aurel Crăciunescu (1877-1943), preot și profesor de teologie la Institutul din Caransebeș, vezi în Mircea Păcurariu, **op. cit.**, p. 131.
 2. Dr. Iuliu Coste, avocat în localitate, vezi în N. Cornen, **op. cit.**, p. 68; D. Cereguțiu, învățător în Pădureni, lângă Ciacova, vezi în **Idem**, p. 456.
 3. "Cine stăpânește trupul, domină viața" în traducere liberă.
 4. Dr. Livius Ghilezan, avocat în Lugoj.

84. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 8/21 februarie 1912

Dragă Valer,

I. Fiind în 29 l.c. stil nou scadența cambiului îți trimit aci o banchetă spre subscriere. O iscălești pe față în dreapta jos. Te rog să mi-o retrimiți la vreme.

II. Am primit banii trimiși pentru cartea mea¹ (40 coroane) și-ți mulțumesc mult pentru osteneală și bunăvoință. S-au trecut cam 8-900 exemplare din ea până acum. Ediția a fost de 1600 exemplare.

III. Și acum să te rog ceva, dacă se poate! Am făcut un plan subțire pentru vacanțele de Paști: Să mergem cu Victoria' și

Virgini pe vreo 3-4 zile la Constanța. Planul acesta l-am putea ușor realiza dacă prin mijlocirea ta am putea căpăta bilete de tren de liber parcurs Predeal-București și București-Constanța, tour-retour. Tu, știi că anul trecut aveai și căpătai – in bianco³ – astfel de bilete. Te rog deci, dacă ți-e cu putință, mijlocește-ne 3 bilete de liber parcurs tour-retour pe liniile indicate. Aștept răspuns hotărât dacă poți să faci această treabă? Da sau ba? Dacă da, când? Căci eventual m-aș putea adresa eu pe altă cale să capăt acest favor. Multe sărutări și salutări la toți ai tăi și ție.

De la V. Onițiu

BJB, 1/s. 2958

-
- 1 Volumul numit sugestiv, "Din cele trecute vremi", Arad, 1912.
 - 2 După toate probabilitățile, este vorba de soția și fiica sa.
 - 3 Se are în vedere posibilitatea dobândirii biletețelor de călătorie "în alb", facilitate de care beneficia redactorul-șef în deplasările efectuate în țară și străinătate.

85. ION I. LAPEDATU

Hunedoara, 4 martie 1912

„Agricola”

Societate economică pe acții

în Hunedoara Telefon nr. 4

Postsparcasse 25061

Mult stimate domnule doctor,

Scopul acestei epistole e să vă comunic unele – altele cu privire la afacerile fondului ziaristilor și anume:

1/ Am vorbit cu Lupaș și ne-am înțeles ca din prilejul sinoadelor eparhiale, la Duminica Tomii să ținem în cele trei centre câte o conferință publică al căror venit să fie destinat pentru augmentarea fondului. La Caransebeș ați avea să țineți dumneavoastră conferința; la Arad ar merge Lupaș și la Sibiu – Mișu, cât nu s-ar găsi altul – aș rămâne eu¹. Întrucât vă comunic

aceasta mă rog a mă aviza prin o corespondență, să facem publicațiile necesare,

2/ Ce privește Apelul² către publicul mare, știindu-vă foarte ocupat acum în preajma sinodului, v-aș ruga – dacă nu aveți nimic în contră – să-mi trimiteți scris câteva indigitări, să-l compun eu. Și eu sunt ocupat, dar în lungile mele călătorii am vreme să tot meditez.

3/ Când am fost în Lugoj supneați că eventual veți face și dumneavoastră o asigurare pe viață. Din parte-mi m-aș bucura dacă v-aș putea fi de ceva ajutor, căci sunt prea convins că o asigurare ar fi cel mai mare bine ce vi l-ați putea face odată și dumneavoastră și familiei dumneavoastră pe cari le-ați jertfit îndeajuns pentru binele public. Cum eu – cum poate știți – nu lucrez pentru provizii ci pentru societate și asigurați, vă rog să mă considerați pe mine, când va fi să faceți numita asigurare³.

Și odată când vă decideți, faceți-o, căci odată lăsată se uită și nu e bine.

Cu aceasta rămân devotat servitor.

I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23061; Ft. 429/763-764

-
- 1 Despre conferința rostită de I. Lupaș la Sibiu, vezi în **Telegraful Român**, LX, nr. 36-37, 39, 40-47, 49-50, din aprilie-mai 1912; despre expozeul înfățișat de I. I. Lapedatu la Arad, în **Drapelul**, XII, nr. 43, 10/23 aprilie 1912, p.3; reuniunea preconizată la Caransebeș a fost amânată, în **Idem**, nr. 39, 31 martie/13 aprilie 1912, p.3.
 - 2 "**Apel către publicul român**", în **Ibidem**, p.1, reprodus și în **Gazeta Transilvaniei**, LXXV, nr. 69, 29 martie/11 aprilie 1912, p.1.
 - 3 Nu dispunem de informații privitoare la eventuala asigurare făcută la propunerea celui recent investit în funcția de director al "Băncii Generale de Asigurare", cu sediul la Sibiu.

Arad, 9 martie 1912

Iubite amice,

Țin a te informa despre cele întâmplate aici. După dezbateri care într-un timp mi se păreau a fi fără sfârșit, comanditarii "Tribunei" la întreprinderea domnului Stere au iscălit declarația prin care pun "Tribuna" cu toată averea la dispoziția comitetului, obligându-se a face toate formalitățile juridice necesare în acest scop. "Tribuna" va fuziona cu "Românul" rămânând numele foii partidului "Românul". Astfel, numele "Tribuna" devenit atât de odios în viața noastră politică va dispărea. Celelalte condiții sunt de natură personală, unele nu chiar după plac, dar care a trebuit să le primim de dragul meritului afacerii. În direcțiunea foilor vor intra dintre comanditarii "Tribunei", Oncu și Raicu.

Duminică se va ține ședința comitetului aici în Arad la care vei primi invitare telegrafică.

Te rog să vii nesmintit împreună cu colegii noștri din Lugoj.

Observ că pacea făcută va fi valabilă numai după aprobarea ei din partea comitetului *și că până atunci nu poate fi publicată în ziare nici amintire de ea.*

Ziarele maghiare aduc știri greșite la care nu este de a răspunde.

Te îmbrățișez,

Devotat amic

I. Maniu

Chiar în aceste momente aflu, prin o telegramă de la Stere, care e în Seghedin că Goga face greutăți, ceea ce fiind declarația subscrisă de comanditari nu ne mai poate conturba.

BAR, ms.nr. 150.052, Ft. 393/175-178.

- 1 Evenimentele au avut loc conform celor menționate epistolar. Numărul festiv, de rămas bun al "Tribunei", reproduce sub titlul "Două documente", schimbul de scrisori dintre C. Stere - S. Bocu, descrierea în amănunt a desfășurării convorbirilor("Sărbătoarea frăției") și anunțul final referitor la fuzionarea cu "Românul". Vezi în **Tribuna**, XVI, nr. 47, 28 februarie/12 martie 1912, p.1, 4, 5-6.
- 2 Despre consfătuirea din 9 martie 1912 de la Arad, deciziile adoptate și procesul verbal redactat, vezi **Ibidem**, p. 2,3; **Drapelul**, XII, nr. 26, 28 februarie/12 martie 1912, p.1.
- 3 Vezi "**Comunicatul**" din **Tribuna**, XVI, nr. 47, 28 februarie/12 martie 1912, p.7.
- 4 Vezi în **Ibidem**, p. 3-4, 8, și în scrisorile expediate de la Seghedin(aprilie-martie 1912), în **Octavian Goga în corespondență**, vol. I-II, București, 1975, 1983.

87. TEODOR MIHALI

Dej, 11 aprilie 1912

Iubite amice,

Îți fac cunoscut că am primit din mai multe părți scrisori de la prietenii noștri că nu aprobă discuția începută de tine în chestia revidierii programului și în chestia tranzacțiunilor cu guvernul.

Te rog deci că până ce nu ne vom lămuri personal cu toții în aceste chestii de mare importanță, să sistezi discuțiile jurnalistice în aceste direcțiuni¹.

Te salut cordial

Al tău sincer amic

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150129; Ft. 394/130

1 Seria de editoriale din gazetă (nr.32-37 martie 1912), în care autorul vehiculează teze politice pragmatice, stârnește nemulțumirea aderenților tradiționaliști ai partidului. Vezi, de exemplu, "**Spre orientare**", în **Drapelul**, XII, nr. 40,

88. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, 13 aprilie 1912

Către Veneratul Consistoriu Diecesan Caransebeș

Raportul

Comisarului și inspectorului de la institutul pedagogic

Dr. Valeriu Braniște

Prea sfinte d-le episcop¹!

Venerat Consistor Diecesan!

În calitate de comisar și inspector la institutul nostru pedagogic îmi țin de datorință a da în cele următoare în fața întrunirii sinodului eparhial o dare de seamă despre situațiunea institutului nostru pedagogic din Caransebeș. O fac aceasta numai în liniamente generale, căci pe întreaga linie ne aflăm de prezent într-un stadiu de tranziție. Efectele recente crize prin care a trecut acest institut să răsimit încă, numărul elevilor care cercetează acest institut este încă nesuficient, corpul profesoral este abia în formațiune, ordinea examenelor este în prefacere, planul de învățământ este provizoriu, nu dispunem încă nici de manuale satisfăcătoare și nici celelalte condiții de învățământ nu sunt priicioase, așa că nu s-a putut cristaliza încă o stabilitate aproape în nici o direcție. Între asemenea condiții darea mea de seamă nu poate conține alta decât indicarea momentelor mai importante cari ne preocupă de prezent în actualul stadiu al formațiunei.

I. Înainte de toate ne preocupă însăși chestia susținerii sau abandonării acestui institut. Insuficiența mijloacelor materiale, numărul minim al elevilor și multele neplăceri ce le-a

avut dieceza în ultimii ani cu guvernul țării din cauza acestui institut au creat o atmosferă puțin prielnică susținerii acestui institut și pe mai departe. De aici multe planuri care conclud de o parte în o centralizare a institutelor din metropolie, de altă parte în o diferențiere a institutelor între singuraticile dieceze ale metropolei. Este însă evident, că nici una nici alta din aceste modalități nu poate fi corespunzătoare scopului. Câtă vreme ne susținem școalele noastre populare confesionale însăși firea chestiunii reclamă să ne îngrijim și de titrarea numărului recerut de învățători. Este fapt că astăzi nu avem acest număr de învățători și cu atât mai puțin îl vom avea dacă vom da din mână tratarea învățătorilor. Dar este și un interes eminent de viață al diecezei ca Episcopia să se îngrească cu cât mai multe institute de cultură și învățământ, căci numai astfel va putea desvolta acea putere și viață de care are trebuință pentru a se afirma în viața noastră culturală. Deci leacul potrivit pentru de a delătura neajunsurile actuale și a crea o situație avantajoasă este a ridica institutul nostru la acel nivel care să corespundă tuturor cerințelor juste și a crea toate condițiile materiale pentru ca să poată ținea pas cu celelalte institute similare ale țării. Nu este o problemă imposibilă aceasta.

Cauzele că avem prea puțini elevi sunt multiple. Înainte de toate se dedică peste tot prea puțini fii ai bisericii noastre carierei învățătoresți. Plângerea e generală în toate diecezele metropoliei noastre. Acest neajuns se poate delătura prin o propagandă prin factorii competenți îndemnând tinerii la îmbrățișarea acestei cariere; prin crearea institutelor de învățământ pregătitoare, căci este o anomalie fără pereche că o dieceză să nu aibă nici măcar o singură școală elementară primară , organizată în patru clase separate, să nu aibă nici măcar o singură școală civilă și peste tot nici măcar un curs inferior de școale medii, care să ne pregătească pe aspiranții de învățători. Și în fine trebuie să sprijinim cu stipendii pe acei tineri săraci care se dedică acestei cariere dar din lipsa de mijloace sunt lipsiți a urma studiile la institutele străine de neam și biserică unde li se oferă atâtea avantagii. Cred că și seminarul împreună cu internat, contemplat de Prea Sfinția Sa Domnul Episcop va delătura multe din neajunsurile actuale asupra cărora nu voiesc să insist îndeosebi. Deci nu abandonarea unui institut de așa

mare importanță este leacul potrivit ci dezvoltarea unui program sistematic cultural și de învățământ. Orașul Caransebeș ca sediu al diecezei noastre are datorința să-și binemeriteze această calitate prin contribuirea la crearea institutelor de învățământ pregătitoare, cari sunt indispensabile. Minimul ce-l așteptăm de la comuna bisericească a noastră din Caransebeș este să-și organizeze învățământul primar în patru clase separate și complete, din cari să poată trece elevii deadreptul în școlile medii și civile. Dieceza și eventual comunitatea de avere a grănicerilor va avea apoi de datorință să completeze lacuna dintre pedagogi și școala primară prin o școală civilă, de care avem trebuința atât de arzătoare nu numai în scopul aici indicat, ci și în scopul ridicării clasei noastre de industriași și comercianți care există în aceste părți și se desnaționalizează tocmai din cauza lipsei de șoale potrivite pentru creșterea unei sucreșențe sănătoase. Dar și câștigul nostru va fi atunci mai presus de orice îndoială. Nu vom mai fi avizați a aștepta de la școlile străine elemente cu pregătire dubioasă ori ne vom crește noi cele mai bune elemente pentru cariera învățătoarească, care este chemată să împlinească o misiune atât de importantă în viața neamului și a bisericii.

II. Relativ la învățământ am următoarele de comunicat.

Pe baza hotărârei Ven. Consistoriu am introdus în anul acesta școlar în mod provizoriu planul de învățământ de la institutul nostru pedagogic din Sibiu. Dar nu întocmai pentru că, comunicându-ne Ministerul de Culte și Instrucțiune spre eventuala conformare planul său nou de învățământ dimpreună cu instrucțiunile speciale pentru școlile de stat, dat sub nrul 78000 din 1911, am ținut ca și până la competența rezolvire a acestei chestiuni prin congresul național bisericesc să ne conformăm întru cât s-a putut în interiorul unității învățământului acestui plan ministerial. Despre experiențele făcute pe această bază nouă, după ce le vom fi dezbătut în conferința corpului profesoral nu vom întârzia a da Ven. Consistor un raport detaliat.

Tot așa ne-am conformat în anul acesta ordonanței ministeriale nr. 30.000 din 1911 relativ la schimbarea ordinii examenelor de cvalificațiune. Ven. Consistor a binevoit a aproba în ședința senatului școlar din 14/27 iunie 1911 amplificările la regulamentul pentru examenul de cvalificațiune învățătoarească și

pe baza acestora vom face și examenele până ce vom primi de la congresul național bisericesc ca singurul for competent îndrumările de trebuință. Prin această inovațiune am ușurat în mod esențial examenul de cvalificațiune învățătoarească ceea ce negreșit va contrbui mult la îmbunătățirea rezultatului acestor examene care în trecutul apropiat a fost atât de puțin satisfăcător.

Greutatea mai mare ce o întâmpinăm acum este că pentru unele studii ne lipsesc peste tot manuale în conformitate cu planul de învățământ, iar la alte studii suntem siliți a face uz de manuale anticvate și puțin corespunzătoare. Chestiunea aceasta se va putea rezolva în mod favorabil numai în legătură cu celelalte pedagogii ale metropolei noastre.

Relativ la scopul profesoral, încă nu am ajuns să putem ocupa toate studiile cu profesori de specialitate titrați. Așa nu aveam profesori de specialitate titrați pentru studiile română, maghiară, germană, economia, desenul și caligrafia. Peste tot chestia cvalificațiunii profesore la institutul nostru pedagogic încă nu este pe deplin deslușită. Pe o parte este incontestabil dreptul nostru autonom garantat în statutul organic de a ne cvalifica noi profesorii pentru institutul pedagogic. De altă parte este evident la noi stăruința de a ne conforma dorinței guvernului, deși nici la institutele de stat nu este chestiunea aceasta lămurită prin lege. Astfel este tendența la noi a cere de la profesorii institutului pedagogic aceeași cvalificație ca și de la profesorii pentru școale medii, care este regulată prin legea XXX din 1883. Este însă evident vă dacă ne punem pe această bază trebuie să și retribuim pe profesorii noștri de la pedagogie ca și pe profesorii de la școalele medii, căci dacă n-o facem acesta nu vom avea avea niciodată siguranța că nu ne vor părăsi profesorii noștri titrați îndată ce li se va deschide calea de a trece spre o școală medie. Chiar anul acesta am avut prilej a face o asemenea experiență cu un profesor nou ales care încă înainte de a-și ocupa catedra a preferit să treacă la o școală medie unde este neasemănat mai bine salariat ca la noi.

Profesori cu cvalificație completă pentru școalele medii nu avem de prezent nici unul la institutul pedagogic. Cu examenul de specialitate este Dl. George Noaghea pentru studiile matematice și fizică și Dl. Sabin Evuțianu² pentru studiile istoria

naturală și geografia. Iar Dl. Ilie Orzescu³ are cvalificație pentru școalele civile. Catedra de limba maghiară, germană și constituția patriei a suplini-o Dl. Dr. Moise Ienciu⁴, care deși fără cvalificație profesorală a realizat succese pe deplin safisfăcătoare și merită deplina recunoștință pentru jertfa ce o aduce. Avem speranțe fondate că până în anul viitor vom avea cel puțin doi dacă nu trei profesori pe deplin cvalificați pentru școalele medii și astfel punându-se capăt și multelor concedii pentru facerea examenelor și inevitabilelor supliniri în asemenea cazuri va ajunge și învățământul în mersul normal. De altfel deja în anul acesta putem constata progrese cari întrec pe cele din trecut. Cu încetul se va restabili ordinea la acest institut și se va crea o stabilitate care ne va asigura recâștigarea bunului renume de care s-a bucurat acest institut altădată. Adăugându-se la această stabilitate și condițiile indispensabile materiale sperăm să ajungem în situația ca să putem zice cu inimă liniștită că institutul este la nivel și își îndeplinește frumoasa misiune. Atunci se va restabili și încrederea publicului și va dispărea și năzuința de a șterge acest institut din șirul celor vii.

Al Ps. Tale și al Ven. Consistor
devotat
comisar și inspector la institut pedagogic

DJC, 900, IV / 60

-
1. Miron Cristea.
 2. Sabin Evuțianu (1889-1977), profesor de științe naturale la Institutul pedagogic din Caransebeș (între anii 1911-1913), vezi în **Drapelul**, XII, nr. 23, 21 februarie/5 martie 1912, p. 3.
 3. Ilie Orzescu, preot și profesor la Institutul de profil din Caransebeș, în C. Cornean, **op. cit.**, p. 89.
 4. Dr. Moise Ienciu, vezi în **Idem**, p. 77.

Sibiu, 14 aprilie 1912

Mult stimate domnule doctor,

Grăbesc a vă informa despre hotărârile Epitropiei, ținută la 14 I. crt. aci în Sibiu.

1/ S-a decis – după ce am luat act că dumneavoastră nu puteți participa – că ziaristii să facă o adresă de mulțumită către domnul dr. Mihu. Textul îl va redacta Lupaș și apoi va fi trimis redacțiilor spre opinie și aderare¹.

2/ Să se întrebe ziaristii prin ce mijloace cred că ar putea contribui mai bine pentru augmentarea fundațiunii. Circularul se va trimite și la "Drapelul"².

3/ În anumite centre – între cari, natural și Lugojul – să se aranjeze de Rusalii petreceri sau producțiuni în favorul fundațiunii³. Am stabilit lista celor cărora să ne adresăm în acest scop și ne-am și adresat deja. Pentru Lugoj ne-am înțeles să vă rugăm pe dumneavoastră să luați afacerea în mână și să aranjați ceva, fie de Rusalii, fie din prilejul serbărilor ce se vor aranja desigur, din prilejul trecerii Prea sfinției sale, domnului Episcop Hossu la Gherla⁴. Lăsăm deci totul la buna dumneavoastră chibzuială.

4/ S-a decis și Goga a lua asupra sa să facă o conferință *despre Rolul presei la poporul nostru*⁵ și își ține ca biroul să procure statutele și regulamentele reuniunii gazetarilor unguri din Budapesta și pe ale sindicatului ziaristilor din București.

Atâta tot.

Cu acestea semnez cu adânc respect

I. I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23062; Ft. 765-766

1 Mulțumiri cuvenite se adresează acum pentru donația în valoare de 25000 coroane în favoarea fondului ziaristilor, ca și pentru sprijinirea materială a Societății "Petru Maior", vezi în **Drapelul**, XII, nr. 44, 12/25 aprilie 1912, p.2.; **Gazeta Transilvaniei**, LXXV, nr. 78, 8/21 aprilie 1912, p.1-2.

- 2 Apelul, datat, Sibiu, aprilie 1912, în **Românul**, II, nr. 70, 29 martie/11 aprilie 1912, p.3-4.
- 3 Vezi în **Drapelul**, XII, nr. 46, 17/30 aprilie 1912, p.3;**Idem**, nr 51, 1/14 mai 1912, p.3;**Idem**, 62, 31 mai 13 iunie 1912, p.2.
- 4 Vasile Hossu(1866-1916), episcop greco-catolic, în curs de mutare la Gherla, vezi în **Drapelul**, nr. 69, 16/29 1912, p.3.
- 5 Vezi în **Telegraful Român**, LX, nr. 52, 17/30 mai 1912, p.210.

90. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 28 aprilie/11 mai 1912

A sosit și la noi rezoluția ministerială cu ajutorul de stat. E o adevărată batjocură. Un plus de 6800 coroane. Cu cel vechi cu tot 26.600 coroane. Lovitura cea mare este că numai ministrul îl împarte tot. La șase inși câte 4000 coroane = 24.000 coroane: Musta, Badescu, dr. Olariu, Moaca, Jianu, Corneanu toți egal, ar dr. Ciclovani¹ 2.600 cor. Adică restul. Alții cari până acum și-au primit salariul de la stat au rămas pe jos. Deci trebuie să le dăm noi preste 4000 cor. Cu deficitul vechi de 19.000 ajungem la 23.000 coroane.

Eu văd în asta o mare lovitură. Ne bagă pe cei mai deaproape oameni ai episcopatului.

Aș dori ca înainte de a pleca la Lovrana² să fac o reprezentație la guvern. Am stilizat așa din bardă și acum aș vrea ca mâine-poimâine să-l revedem, completăm și țesălăm împreună cu tine și cu Dobrin, consultând aici și pe Badescu și Musta. Vă rog deci să vă înțelegeți ambii și să veniți pe o zi aci cât mai curând.

Asemenea aș avea să numesc administrator la Oravița, căci pe bătrânul Popovici l-am pensionat³. În parohie este Correl Ștefan, care servește spre mulțumirea celor de acolo. I-am întrebat la Sinod. El poate pregăti și actele protopopești, dacă trebuie să le gireze cineva mai cu autoritate. Eu țin pe Gașpar⁴ aproape de cel mai bun, aproape, comunicație ușoară. Unii din

cei de aici doresc pe Ancușă⁵, ceea ce după mine nu se poate. Cu timpul cred că vom afla pe cineva.

Aștept deci avizul vostru.

Miron

BN, ms. nr. 23014; Ft. 429/688-689

-
- 1 Filaret Musta(1839-1930), vicar al Eparhiei Caransebeșului, profesor la Institutul pedagogic-teologic din localitate; Aurel Moaca, consilier economic și asesor-referent școlar; Ștefan Jianu(1882-1918), preot și profesor; Cornel Cornean, secretar consistorial, respectiv un mănunchi de dascăli și funcționari clericali/laici, implicat nu demult în alegerile sinodale diecezane, vezi în **Drapelul**, XII, nr. 32, 18 februarie/2 martie 1912, p.2.
 - 2 Vezi în **Drapelul**, nr. 55, 12/25 mai 1912, p. 3.
 - 3 Protopopul de Lugoj, George Popovici.
 - 4 Mihail Gașpar, membru în Adunarea eparhială locală.
 - 5 Romul G. Ancușă(1884-?), preot în Văliug. Vezi N. Cornean, **op.cit.**, p.61.

91. DIMITRIE ONCIUL

București, 8/21 mai 1912

Iubite domnule Braniște,

Am făcut să ți se trimită de la Minister colecția legilor și regulamentelor privitoare la învățământ, din care vei putea alege terminologia necesară pentru regulamentele ce voiți să le modificați¹.

La Ligă voi stăruii să se trimită suma hotărâtă². Era bine dacă scriai comitetului central, îndată după expirarea termenului. E nevoie ca cineva să reamintească aceste lucruri, căci altfel se uită.

Eu, fiind toată iarna greu bolnav, n-am putut lua parte la ședințele comitetului, ca să fac cele necesare. Și acum, fiind încă în convalescență, nu mă duc la ședințe nefiindu-mi nici permis a umbla mult. Voi vorbi însă cu prezidentul (V. Arion)³ și cu secretarul (Iorga)⁴ ca să facă cele cuvenite.

Sper să te văd astă vară, când voi veni să scoți pe domnișoara de la Institutul Oteteleșianu⁵.

Dorind să vă revedem cu bine, te salut cu prietenească dragoste.

Al dumitale

D. Onciul

Arhiva familiei

-
- 1 Desigur că în legătură cu sistemul de funcționare al școlilor confesionale din localitate și împrejurimi, aflate sub jurisdicția Episcopiei ortodoxe de Caransebeș.
 - 2 "Liga Culturală" datoră abonamentul pe trei ani la "Drapelul". Vezi V. Braniște, **Amintiri**, p. 437.
 - 3 Virgil Arion(1861-1942), profesor universitar, președinte al "Ligii Culturale".
 - 4 Nicolae Iorga, secretar al "Ligii Culturale" din anul 1908.
 - 5 Probabil una din fiicele familiei Braniște, aflată la "Institutul de fete de la Măgurele", lângă București, vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 67, 15/28 iunie 1913, p.3.

92. MIRON CRISTEA

Lovrana 18/31 mai 1912

Iubite amice,

După munca destul de obositoare de un an am crezut că voi petrece aici câteva săptămâni în deplină liniște sufletească. Câteva zile așa a și fost; dară, într-o bună dimineață intrând după dejun în sala de lectură a hotelului unde stau, aflu spre marea mea durere că din nou ne-a cercat Dumnezeu cu un potop năprasnic. De acasă mi se scrie că și mie mi-au nimic total semănăturile de pe șes. Ceva a mai rămas pe un deluț de câteva iugăre. Mă infioresc când mă gândesc la cele ce le-ați suportat voi la Lugoj și numeroșii mei fii sufletești din atâtea sate năpăstuite.

Desigur mizeria e mare și ajutor de mai nicăiri. Voi telefona directorului de la "Banca poporală" să-ți trimită 500 coroane. După primirea lor mai consultă cu protopopul¹ și cu dr.

Dobrin și împărțește-le la credincioșii noștri mai avizați cum veți crede de bine, ca să ștergeți cu ele barem unele din potopul de lacrimi, cari au rămas pe urma cumplitei inundații².

Poate ar fi mai bine să trimit ceva și la Sibiu. Se vede că s'înterupte și trenurile, căci foi românești mai multe zile n-am primit. Poate "Drapelul" nici n-a putut apărea³.

Aci mai sunt 3 lugojeni: Iorga, Comșa și doamna Onae, dară abia de loc nu-i văd⁴.

Cred că ați trecut bine peste examene⁵. V. Stroescu este la Paris, Hotel Continental. Nu cred că mai dă pe aci, fiind timp tot ploios. În toată ziua plouă.

Vă doresc și bine după atâta amar

Miron
Episcop

BN, ms. nr. 22998; Ft. 429/660-661

-
- 1 George Popovici, protopopul de Lugoj.
 - 2 "**Potopul de la Lugoj**", în **Drapelul**, XII, nr. 56, 17/30 mai 1912, p. 1-3.
 - 3 Gazeta tipărită doar joi, 17/30 mai 1912.
 - 4 Alexandru S. Iorga, student arhitect la Viena și publicist la "Drapelul", vezi serialul "Arta populară românească în Banat".
 - 5 Examenele finale de la Institutul pedagogic-teologic din Caransebeș, unde V. Branște era comisar consistorial.

93. IOAN MEȚIANU

Sibiu, 19 iunie 1912

Preastimate Domnule!

Cu rezoluția Consistoriului mitropolitan de datul 3/16 noiembrie 1909, nr. 526 M., în nextul conclusului congresual nr. 186 din 1909, pe lângă comunicarea regulamentului pentru examenul de calificățiune profesorală la instituele noastre pedagogice din mitropolie, ai primit însărcinarea de a elabora normativul prevăzut în art. 3 al acestui regulament relativ la

fixarea materialului de examinare și a pregăti textul pentru diploma prevăzută în art. 11 al aceluși regulament.

Având a înainta elaborele susindicate Congresului național-bisericesc, în legătură cu provocarea noastră din 24 iulie – 6 august 1910, nr. adm. 52/90, suntem nevoiți din nou a te pofti spre a-ți satisface mandatul¹ primit și a înainta la mitropolie cel mult până în 1/14 august a.c. elaborele recerute pentru întregirea regulamentului susprovocat, având eventual a raporta despre piedicile întreprinse.

Ioan, metropolit²

DJC, 900, X/22.

-
1. Vezi scrisoarea de răspuns, expediată de V. Braniște cu data de 23 iunie/6 iulie curent.
 2. Ioan Mețianu (1828-1916), arhiepiscop de Sibiu și mitropolit al românilor din Transilvania și Ungaria.

94. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, 23 iunie/6 iulie 1912

Înalt Prea Sfințite Domnule Arhiepiscop și Mitropolit!

Prea Venerat Consistor Mitropolitan!¹

Premisa Regulamentului pentru examenele de calificare profesorală la institutele pedagogice din mitropolie, votat sub nr. 186 de măritul Congres național bisericesc întrunit la Sibiu în zilele de 1-14 octombrie și următoarele, a fost că guvernul de atunci, zis coaliționist, făcea pregătirile pentru uniformizarea acestei calificări, pre lângă respectarea caracterului institutelor, abandonând planul guvernelor anterioare de a introduce calificare de stat ca la școlile medii pentru profesorii tuturor institutelor pedagogice din țară fără privire la caracterul lor.

Pe acest motiv a decis măritul Congres național bisericesc ca susținând deoparte Mitropolia noastră dreptul de a-și califica

Însăși profesorii pentru institutele pedagogice să introducă de altă parte la acete examene dispoziții similare cu ale statului, ca astfel să se satisfacă condițiile uniformizării calificațiunii profesionale pentru institutele noastre pedagogice între cadrele autonomiei noastre bisericești.

Căzând însă guvernul coaliționist înainte de a-și realiza gândul și îndreptându-și noul guvern deocamdată luarea aminte în alte direcții, a rămas și la stat încă în vigoare practica de mai înainte de a aplica la institutele pedagogice profesori calificați parte pentru școlile medii, parte pentru școlile civile și astfel nici Mitropolia noastră, fără a se expune la o lucrare pe deplin zadarnică, nu poate elabora planul de examinare prevăzut în art. 3 al Regulamentului din chestiune, pentru că "dispoziții similare ale statului", cum se zice în acel paragraf al Regulamentului, nu există încă și prin urmare nu a devenit pentru noi încă actuală această chestiune.

Motivele acestea, pe care de altfel am avut fericirea a le expune mai pe larg cu grai viu în ședința din august 1910 a P. Consistoriului Mitropolitan sunt cauzele că până acum nu am putut și nici cum nu putem satisface hotărârii P.V. Consistoriu Mitropolitan nr. 520 din 3/16 noiembrie 1909.

Al Înalt Prea Sfinției Tale și al Prea Veneratului Consistoriu Mitropolitan, devotat Valeriu Braniște, asesor în Consistoriul Mitropolitan.

DJC, 900, X/22.

1. Vezi mesajul anterior, datat Sibiu, 19 iunie 1912.

95. TEODOR MIHALI

Dej, 16 august 1912

Iubite amice,

Duminică, 25 l.c. după amezai la 3 oare *se va ținea* la Ileana Mare o adunare poporală, când eu voi ținea darea de seamă¹.

Te rog cu toată insistența să binevoiești a participa la această adunare.

Spre orientarea ta îți comunic că mai potrivit este trenul care sosește din Cluj la Dej la orele nouă și jumătate, înainte de amiază și merge mai departe până la Sósmező² (e la 11 oare) unde am dispus să fie trăsuri, de acolo vom merge împreună până la Ileanda Mare .

Te rog să mă avizezi dacă poți participa, ca să fiu și eu orientat.

Te salut cu drag
Al tău amic
Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149949; Ft. 392/304.

1 Darea de seamă și rezoluția, în **Drapelul**, XII, nr. 94, 16/29 august 1912, p.2; **Telegraful Român**, LX, nr. 87, 18/31 august 1912, p. 358. V. Braniște figura între cei anunțați să participe!

2 Glod, azi în județul Sălaj.

96. VALERIU BRANIȘTE

Ocna Sibiului, 4 septembrie 1912

Miți dragă,

Sunt de ieri în Ocna.

Am venit aici cu mama¹, cu care m-am întâlnit în Sibiu, unde a venit să vadă de biata Veturia².

Până ieri la amiază am fost atât de ocupat încât n-am putut vorbi cu mama decât în treacăt.

Ieri d.m. am fost să vedem pe Veturia și de acolo am venit direct la Ocna. N-am vorbit cu Veturia. M-am uitat numai prin fereastră la ea. Zăcea în pat și râdea. Ea sărmana e bine. Nu

știe unde e. Am vorbit cu doctorul, care spune că e liniștită. Mari speranțe de scăpare nu ne-a făcut.

Mama s-a liniștit după ce a văzut-o. Urmărește însă cu un interes bolnăvicios tot ce vorbește copila, numai prostii alandala.

[Indescifrabil] și Sibiu, asta o distrează. Încă nu știu cât stau aici. Aș răsufla puțin. Era vorba să vină și episcopul³ dar s-a speriat de vremea urâtă de ieri.

La caz că nu sunt sâmbătă acasă, am vorbit cu Dobrin să-ți deie bani ca să plătești tipografia (dar numai 141 coroane. Dacă nu să mulțumește cu atât, nu-i da nimic!).

Celelalte cred că sunt în ordine și fără mine. Dacă este vreun necaz, depeșează și eu plec îndată, căci nu-i musai să stau aici.

Aici e vreme frumoasă și am făcut o baie, care mi-a prins bine.

Dacă rămâne frumoasă vremea aș sta până sâmbătă și pe duminică aș fi acasă. Mama rămâne aici cât stau și eu. Să se mai liniștească puțin, căci așa se vede că în Brașov îi sar nervii.

V-am expediat ieri salam și brânză.

Stau tot la Villa Ana, nr. 3, tot odaie de serviciu. Dacă n-ar fi vremea prea măsurată, te-aș chema și pe tine aici.

Alăturatul recept trimite-l lui Jugănar⁴.

Avizează-l pe telefon că a sosit receptul și să trimită după el, ori trimite-l cu Andrei.

Te sărută pe tine și copiii, al tău

Valer

DJC, 900, X/19.

1. Maria V. Braniște (1848-1931), vezi M.V. Braniște, Amintiri, p. IX.

2. Sora Veturia, penultimul copil al familiei Maria și Moise Braniște, vezi in Idem, p. 104.

3. Miron Cristea.

4. Nicolae Jugănar, tipograf și ulterior redactor șef al "Drapelului".

Sibiu, 2/15 octombrie 1912

Hotel Römischer Kaiser
Nagyszeben
Miți dragă,

Tocmai am primit scrisoarea ta, când lucrez la raport¹. Îmi pare bine că sunteți bine și regret că duminică nu ți-a reușit planul tău. De eram acasă puteam să ne plimbăm pe acea vreme splendidă.

Eu sunt enorm de ocupat aici. Stau să cad grămadă, căci nu mai sunt așa flexibil ca odinioară. Nici la balul de ieri seara n-am ajuns să merg.

În schimb am fost duminică seara la concert, care a fost așa în pripă organizat. Capela militară și Triteanca² au salvat seara. Încolo vai și amar.

E prea mult când se îngrămădesc atâte peste olaltă. Consistor, Asociație și Congres³. Abia gați cu o ședință când se începe alta. De mâine încolo sper să fie ceva mai ușor. Scap de referatele de la Congres și apoi rămân numai ca gazetar⁴.

Pe sâmbătă cred că-i gata totul și duminică voi fi acasă.

Cvartirul mi-ar fi bun, dar n-am masă de scris și așa când scriu la hotel (ca acum), când la Onițiu, când pe la Asociație, și Consistor.

Vremea e și pe aici bună. N-a plouat deloc de când sunt aici, lucru cu care nu sunt obișnuit.

Azi am prânzit cu mireasa lui Caius⁶. E un drac și jumătate. Foarte drăguță. Cred că te vei nărați bine cu ea. Caius face o bună parte. Așa nevastă nu găsea dacă umbla șapte țări și mări.

Sperând că toți sunteți bine Vă sărut cu dor și pe tine te îmbrățișează al tău

Valer

V. Onițiu spune că la Brașov e totul bine. Din Lipova îmi spune Marta că toți copiii au tuse măgărească. Săraca Valerica!⁷

Arhiva familiei

-
- 1 V. Braniște făcea parte din comisia însărcinată cu examinarea raportului general al "Astrei" și din cea școlară a Congresului național bisericesc, unde a și prezentat o darea de seamă, vezi în **Telegraful Român**, LX, nr. 103-106, octombrie 1912. Vezi cartea poștală expedită fiului său, Virgil, Sibiu, 17 octombrie 1912, în: **DJC**, 900, VI/55.
 - 2 Vezi în **Idem**, nr. 103, 2/15 octombrie 1912, p. 426.
 - 3 Vezi despre convocarea "Astrei" la Sibiu, 13/14 octombrie 1912, în **Drapelul**, XII, nr. 101, 1/14 septembrie 1912, p.1 și despre "**Serbările Asociațiunii**", în **Idem**, nr. 107, 15/28 septembrie 1912, p.2; despre lucrările Consistoriului mitropolitan, vezi în **Telegraful Român**, nr. 103-108, octombrie 1912; despre Congresul național bisericesc, în **Gazeta Transilvaniei**, LXXV, nr. 206, 20 septembrie/3 octombrie 1912, p.1; **Idem**, nr. 214, 29 septembrie/12 octombrie 1912, p.1.
 - 4 Rapoartele expediate de V. Braniște au apărut în **Drapelul**, nr. 114-118 din octombrie 1912.
 - 5 Marioara Comșa, fiica negustorului D. Comșa din Săliște.
 - 6 Alexandru Marta(1869-?), avocat în localitate.
 - 7 Copiii familiei Missits, nepoți de-ai lui V. Braniște.

98. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 1 noiembrie 1912

(Către soție)

Am terminat aici. Mai asistăm mâine la înmormântare, [indescifrabil] prohodul lui Gal¹ și apoi plecăm. Sosesc la Lugoj sâmbătă seara pe la 10 cu acceleratul. Te rog însă ca aceasta să nu-ți deranjeze partida de duminică d.m. În tot cazul voi fi eu ocupat pe timpul acela în altă parte. Sunt bine și sărut copiii.

Te îmbrățișează al tău
Valer.

DJC, 900, VI/41.

1. Nu am aflat nimic concret în presa vremii.

Dej, 4 noiembrie 1912

Preastimate domnule!

Din încredințarea domnului prezident al Comitetului Partidului Național Român, Gheorghe Pop de Băsești, vă rog să binevoiți a participa la ședința comitetului, care se va ține în Arad la 10 noiembrie a.c. st. n. la 10 ore în localurile societății "Concordia"¹.

Cu toată stima

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149950; Ft. 392/305

¹ Vezi "**Comunicat oficios de la Comitetul Național**", în **Românul**, II, nr. 241, 1/14 noiembrie 1912, p.2, despre cele două direcții de "luptă politică" preconizate: împotriva episcopiei greco-catolice maghiare și pentru integrarea gazetarilor "oțeliți"; vezi și "**Declarația**" celor 29 de semnatari în cauză, în **Ibidem**, p.1.

100. HORIA PETRA-PETRESCU

Brașov, 25 noiembrie 1912

Mult stimate domnule Branisce!

Vin și pe calea acesta să vă mulțumesc pentru dragostea ce ați arătat-o față de mine, mai pe urmă cu prilejul adunării generale¹. O să caut să corespund așteptărilor cari le aveți, conștiu fiind că lucrez și în interesul Societății și în interesul meu personal, când îmi dedic întreaga activitate în direcția apucată acuma. Auspiciile sunt cele mai bune, e vorba să fiu sănătos, astfel vor merge toate după pofta inimei.

Cu o cale vă rog, dle Braniste, comunicați-mi, după ce ați întrebat pe conducătorul tipografiei, datele concrete în privința

tipăririi revistei plănuită "Teatrul Român"². Până acum avem ofertele de la Mureșianu și Ciurcu³, pe mâne sper să am acela a lui Bornemisa⁴. Vreau să referez comitetului în cunoștință de cauză, bazându-mă pe oferta în scris. Tipărirea revistei ne face multă bătaie de cap. Alături formatul ales. Hârtia va fi mai bună pentru noi ca să se poată reproduce și fotografiile. Sper deosebit.

Totodată vă rog de pe acum să vă gândiți la un articol pentru numărul prim⁵. Mă gândesc să scoatem numărul acesta de probă în 3 coale și cu câteva fotografii. Dar despre asta mai târziu.

Cu sărutări de mâini stimatei Doamne, al Dvs.

Devotat,

Horia Petra Petrescu⁶.

Târgul Grâului 4

DJC, 900, V/236.

-
1. Adunarea generală de la Brașov, 5/18 – 6/19 noiembrie 1912, în cursul căreia dr. Horia Petra Petrescu a fost desemnat secretar literar cu "Societatea pentru fond de teatru român", vezi **Revista teatrală**, I, 1913, nr. 1, p. 1
 2. **Revista teatrală**, I, nr. 1, ianuarie-februarie 1913, Tipografia A. Mureșianu, Braniște et Comp.
 3. Aurel A. Mureșianu (1889-1950), publicist, editor, librar; I. Ciurcu (1854-1924), ziarist, editor, tipograf.
 4. Sebastian Bornemisa (1889-?), ziarist, editor, librar.
 5. V. Braniște nu a publicat în numărul prim!
 6. Horia Petra Petrescu (1884-1962), ziarist, scriitor, secretar literar al "Societății și, ulterior directorul "Revistei Teatrale".

101. TEODOR MIHALI

Budapesta, 29 noiembrie 1912

Vadászkürt Szálloda
Budapest
Kommer Ferenc

Hotel Jägerhorn
Telefon 10-78; Interurban B-51

Stimate domnule coleg,

Alăturat trimit un exemplar al proiectul de manifest care ar fi să se publice în urma deciziei luate în ședința ultimă a comitetului¹.

Te rog ca cetind acest proiect să binevoiești – făcându-ți observările – a-ți da învoirea, pentru a fi prevăzut cu iscălitura ta.

Observ că acest proiect de manifest a fost primit de o consfătuire intimă, la care au luat parte mai mulți membri ai comitetului. Prin urmare ar fi de dorit să nu se facă în acest proiect schimbări esențiale².

Răspunsul te rog să-l dai la adresa domnului Goldiș cu cea mai mare urgență³.

Pentru cazul dacă până vineri în 6 decembrie nu ne va sosi răspunsul tău, vei fi considerat ca învoit să fii iscălit la manifest.

Te rog să primești asigurarea distinsei mele stime.

Devotat
Dr. T. Mihali

P.S. Stimată amice, Te rog ca să binevoiești a comunica proiectul alăturat tuturor membrilor din Lugoj ai comitetului național și a le cere învoirea pentru a fi iscăliți, deoarece nu am putut trimite în același oraș mai multe exemplare. Te salut cu drag Dr. T. Mihali (Pe plic scrie): Domnului C. Brediceanu spre studiere și eventuală subscriere. Te rog citește aceste și mi le remite.

V. Braniște.

BAR, ms. nr. 14952; Ft. 393/306-308

1 Vezi epistola anterioară a aceluiași emitent, datată 4 noiembrie 1912. Publicarea manifestului Comitetului Executiv al PNR a fost suspendată.

2 Vezi nota de mai sus. Explicații multiple au fost incluse în articolele de fond apărute ulterior: "**Manifestul**

- Comitetului**", în **Telegraful Român**, LX, nr. 135-136, 22 decembrie 1912/4 ianuarie 1913, p.555; "**Ce-i cu Manifestul?**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXV, nr. 277, 16/29 decembrie 1912, p.1.
- 3 "**Ce-i cu Manifestul Comitetului?**", în **Românul**, II, nr. 278, 18/31 decembrie 1912, p.4. Nu am aflat nimic altceva tipărit în gazeta de la Arad!

102. TEODOR MIHALI

Budapesta, 20 decembrie 1912

(Telegramă)

Vino neapărat cu primul tren. Te aștept la Császárfürdő¹.
Mihali

Joejoen okvetlen legközelebbi vonattal
Császárfüerdőbe.

Várlak Mihali

BAR, ms. nr. 149867; Ft. 392/149

1 Denumirea unui hotel-sanatoriu, aflat pe insula Margareta din mijlocul capitalei Ungariei. Solicitarea la consfătuirea conducerii centrale a PNR se făcea cu privire la proiectul de lege electorală elaborat de premierul Lukács László. Vezi abordarea lui Romul Boilă, în **Românul**, II, nr. 281, 21 decembrie/3 ianuarie 1913, p.1. Ca și referirea inclusă în "Comunicatul PNR", Budapesta, 12/13 ianuarie 1913, despre ședința de lucru imediat anterioară; mai vezi și nararea lui V. Goldiș, în **Românul**, II, nr. 278, 18/31 decembrie 1912, p.1.

103. MIRON CRISTEA

Caransebeș 14/27 decembrie 1912

Stimate amice

Când am fost la Budapesta pe la domnii miniștri în cauzele noastre bisericești¹, convenind toți episcopii înainte de plecarea acasă, eu am exprimat părerea, acceptată și de ceilalți, ca îndată să se mai trimită Ministrului de Culte o a doua reprezentare, în care să se insiste îndeosebi ca preoții cu calificare inferioară să fie acceptați în noul proiect de lege² dându-se lor cvincvinalii³ fie și jumătate mai mici ca la ceilalți; altcum ne pomenim că se ridică ajutoarele bisericii noastre și banii îi împarte guvernul în mod volnic, cui vrea. Asta s-a făcut. Apoi am combinat cu mitropolitul⁴ o scrisoare pe care am trimis-o baronului Duca, spre a o trimite el ministrului Zichy. În ea am vrut: a/ să se dea ajutoarele sporite ale centrelor la mâna episcopilor, spre împărțire, b/ să fie acceptați toți preoții în cadrele legii noi cu cvincvinalii.

Ministrul răspunde baronului Duca într-o scrisoare pe care o alăturez, în copie firește, confidențial. Duca așteaptă să ne exprimăm toți membrii deputației părerea și să i-o comunicăm și lui spre ulterioară purcedere. Cetiți-o împreună cu Dobrin și comunicați-mi părerea. O să o trimit și mitropolitului, eventual și lui dr. Mihu.

Eu găsesc că scrisoarea ministrului Zichy nu-i destul de clară și hotărâtă. "Hajlandó volnék"⁵ e ceva nesigur, încât nu poți deduce că pe viitor cum va purcede cu împărțirea. Probabil va da o sumă pașală; dar apoi când va vrea garanții în privința persoanelor? Înainte sau după adunare. Eu am accentuat – când am fost în deputație⁶ – că și așa îi dăm socoți și atunci are ocazia a vedea cui se dau banii.

În partea a doua a scrisorii ministrului nu pot conchide că va lua în lege pe cei cu calificare inferioară, din contra că va satisface dorințele lor: a/ cu ce va rămânea din cele 350.000 coroane (o parte mare o consumă capelanii tuturor confesiunilor), b/ din ce va cruța de la cvincvinaliile celor cu VIII clase, c/ din plusul sumelor neîmpărțite centralelor⁷.

Trimit și hieroglifele baronului Duca, ca să vedeți ce așteaptă.

Ar fi bine să combinăm un răspuns, pe care să-l dăm gata domnului Duca, spre a-i ușura sarcina. Asta ar fi bine să o facem fără multă *întârziere*.

Tot binele
Dr. Miron Cristea
Episcop

BN, ms. nr. 23013; Ft. 429/686-687

- 1 Două probleme tratate("dotația" preoțimii și sporirea ajutorului de stat), în **Românul**, II, nr. 230, 18/31 octombrie 1912, p.7.
- 2 Vezi detalii, în **Gazeta Transilvaniei**, LXXV, nr. 272, 11/24 decembrie 1912, p. 1.
- 3 Un adaos de salarizare, repetat din cinci în cinci ani. Vezi I. Mișu, **op.cit.**, p. 341-342.
- 4 Ioan Mețianu(1828-1916), arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al bisericii ortodoxe române din Transilvania(1898).
- 5 În traducere," aș fi dispus".
- 6 Delegația reunind reprezentanții Consistoriului mitropoliei din Sibiu a avut discuții la Budapesta, către sfârșitul lunii octombrie și începutul celei următoare.
- 7 Legea XVI/1913 despre "regularea competițiilor învățătorilor de la școlile populare comunale și confesionale", stipula cvincvenalele pentru preoți, în felul următor: după 5 ani(400 cor.), 10 ani(800), 15(1000), 20(1200), 25(1600), vezi în **Drapelul**, XII, nr. 55, 14/17 mai 1913, p. 3; **Unirea**, XXIII, nr. 53, 29 mai 1913, p.3.

104. TEODOR MIHALI

Dej, 31 decembrie 1912

Domniei Sale

Domnului Dr. Valeriu Braniște

Din încredințarea domnului Gheorghe Pop de Băsești prin aceasta am onoarea a convoca Comitetul Executiv al Partidului Național Român la ședința, care se va ține la 12 ianuarie 1913 st. n. în Budapesta, la 10 oare înaintea de amiază, în sala separată de la restaurantul "Katona".

Având în vedere importanța osebită a obiectelor ce se vor supune deliberării comitetului, care stau în strânsă legătură cu

situațiunea politică – stimații domni membri ai comitetului sunt cu insistență rugați să ia parte la ședința Comitetului¹.

Cu distinsă stimă
Dr. T. Mihali
v. prezident

BAR, ms. nr. 149953; Ft. 392/309

1 Consfătuirea a decis numirea unei Comisii permanente de 10 membri, cu sediul la Budapesta (între care figura și V. Braniste), cu menirea să rezolve problemele curente, să respingă proiectul de reformă electorală, să militeze pentru dreptul de vot universal și să amâne publicarea "Manifestului " PNR până la un moment oportun. Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 1, 1/14 ianuarie 1913, p.1.

105. TEODOR MIHALI

Dej, 5 ianuarie n. 1913

D-sale D-lui
Dr. Valer Braniste
Redactor la "Drapelul" Lugoj

Precum v-am adus la cunoștință, Comitetul Partidului Național Român este convocat pe 12 l.c.¹.

Ar fi consult ca înainte de ședința comitetului să pertractăm chestiile importante asupra cărora va trebui să decidă comitetul.

Spre acest scop vă rog ca să binevoiți a participa la consultarea pregătitoare ce se va ține în 10 l.c. la Budapesta localitatea "Császárfürdő"².

Cu toată stima
Dr. T. Mihali

- 1 Vezi în **Românul**, III, nr. 1, 1/14 ianuarie 1913, p. 2-3.
- 2 Inexact localitate, fiind vorba de un complex (hotel-sanatoriu) balnear, de pe insula Margareta, din centrul capitalei maghiare. Despre "ședințele" delegației Comitetului Executiv al PNR, vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 2, 2/16 ianuarie 1913, p.1.

106. VALERIU BRANIȘTE*

Lugoj, 6 ianuarie 1913

Către Teodor Mihali

Dragă Mihali,

În deplină conștiință a responsabilității ce ne apasă pe fiecare în situația dată¹, țin să fac următoarele mărturisiri politice:

Sunt și rămân membru credincios al Partidului Național Român, pe care-l consider de singurul partid îndreptățit a afirma și reprezenta politicește aspirațiile de proprie viață națională a românilor din Ungaria.

Consider existența distinctă și continuitatea vieții acestui partid de o condiție sine qua non a politicii naționale românești din Ungaria. Cu nici un preț nu m-aș putea învoi la absorbirea acestui partid în alt partid și nici la eliminarea atribuțiunii de "național" din numele oficial al partidului, văzând tocmai în această atribuțiune rațiunea de a fi a acestui partid.

Țin neclintit la programul din 1881 și nu consider de actuală o revizuire a acestui program. Nu ca și când n-aș fi convins că unele din dispozițiunile acestui program nu s-ar putea astăzi mai norocos și mai în conformitate cu exigențele politice actuale, ci pentru că nu consider oportun momentul de față pentru o asemenea revizuire din care în loc de închegare ne-am putea pomeni cu o destrăbălare desăvârșită, date fiind cele două curente opuse în cugetarea politică a publicului nostru, curente pe deplin neadmisibile în situația prezentă: curentul de a amplifica programul în direcția federalistă, ceea ce ne-ar lipsi și de puțina libertate de mișcare de care dispunem și curentul de a

reduce programul la simpla reclamare a punerii în practică a legii de naționalități, prin care am luneca pe terenul abdicățiunii naționale, căci această lege în ideea sa fundamentală nu consideră naționalitatea ca o unitate de ordin mai înalt în viața de stat, ci de o simplă însușire a individului din a căror totalitate se compune națiunea politică indivizibilă a Ungariei. Eu nu sunt un cetățean ungar de buze române, cum ne consideră concepția actuală de stat, ci sunt ca român cetățean al Ungariei, condiționându-se patriotismul meu prin libertatea politică a naționalității mele și prin scutul ce i se oferă naționalității mele ca subiect de drept pe toate terenele prin legile țării. Iar dacă legile țării sau practica de guvernământ mă împiedecă la libertatea naționalității mele, sunt pus în imposibilitatea de a cultiva și sentimente patriotice, căci izvorul genuin al credinței mele către patrie este dragostea mea de neam.

Țin la continuitatea vieții noastre de partid național și am prea multă reverință față de lupta susținută și jertfele aduse de înaintașii noștri, decât să pot admite vreo acțiune sau modificare de program, prin care fie s-ar dezavua trecutul nostru politic, fie că am veni cu acesta în contradicție. În continuitatea vieții noastre de partid și în respectul pentru acțiunile și luptele din trecut zac atâtea valori morale pentru noi, încât noi nu ne putem lipsi de această avere fără de a ne distruge cel mai important izvor de putere. Din aceste valori nu se poate face obiect de târguială.

Scopul indiscutabil al politicii noastre ca partid național român este câștigarea, asigurarea și dezvoltarea libertății naționale a poporului român din Ungaria. Acest scop îl servește programul nostru național din 1881 precum și toate programele noastre naționale de mai înainte.

Nu admit ca acest program să fie considerat de neconstituțional câtă vreme se subliniază în introducerea lui: "Calea legală" pentru realizarea postulatelor cuprinse acolo. Dar nu admit nici ca postulatele cuprinse în program ar sta în contradicție cu legile fundamentale, cari au creat actuala stare de drept public a țării.

Iar năzuințele politicii dominante de a trage la îndoială îndreptățirea ființei unui partid într-un stat cu sistem reprezentativ parlamentar, câtă vreme acest partid se afirmă în

spirit constituțional și cu mijloace legale, le consider de directe negațiuni ale parlamentarismului și constituționalismului. În consecință nu văd nici o contradicere între apartinerea mea la Partidul Național Român și între respectul ce-l datorez legilor țării și spiritului constituțional, cari condiționează viața liberă de partid în țară.

Sunt însă aderentul unei păci cinstite între maghiari și români², pace indicată de interesele comune de ordin mai înalt ale acestor două popoare. Consider de posibilă o asemenea pace numai dacă ambele popoare, avizate deja în urma situației lor geografice unul la altul, vor pricepe deopotrivă și la fel trebuința acestei păci, bazate pe drept și dreptate și condiționate prin încredere reciprocă și respect reciproc de drept. Ideea conducătoare a unei asemenea păci trebuie necondiționat să fie contopirea armonică a intereselor de existență națională a popoarelor care împreună constituie unitatea țării cu interesele integrității teritoriale și suveranității statului ungar ca rezultată a unei evoluțiuni milenare.

În serviciul acestui scop stă programul nostru național din 1881, la a cărui susținere neschimbată țin până atunci când situația de astăzi rămâne neschimbată. Că ce modificări de program vor reclama alte situațiuni ce vor urma eventual, nu pot prevedea astăzi.

Întrucât însă s-ar considera din vreo parte sau alta că primul punct al programului nostru, adică reclamarea restabilirii autonomiei Transilvaniei ar implica ipso facto³ o negațiune a actualei stări de drept public a țării, țin să declar că consider acest punct de program – după cum rezultă aceasta din întreaga noastră evoluție politică – de un postulat garanțional, de care nu mă pot lipsi nici chiar în momentul când politica de guvernământ a țării abandonând actualele năzuințe de unificare națională forțată și artificială a populațiunii țării va oferi deplină libertate poporului român de a se dezvolta pe teren politic, economic și cultural, împărțându-l de scut și sprijin din partea statului, până ce nu va putea fi înlocuită această garanță cu alta cel puțin atât de efectivă, aptă a ne asigura aceeași influență politică ce ne-ar asigura o Transilvanie autonomă pentru de a ne putea apăra libertățile și drepturile ce rezultă din adevărata și nefalsificata egalitate de drepturi. Bogata experiență politică ne-a învățat cu

îmbelșugare că valoarea drepturilor în viața publică este condiționată prin măsura influenței politice, care garantează și controlează liberul exercițiu al drepturilor și împiedică abuzurile.

Pe cât timp deci s-ar putea înlocui această garanță cu alta cel puțin echivalentă, nu consider de o contrazicere cu spiritul genuin al politicii noastre naționale, și nici deo întrerupere a continuității noastre politice, dacă pentru acest timp, fie chiar și prin concluz al conferinței naționale – considerăm acest punct de program în actuala sa texturare ca lipsit de actualitate.

Pentru evitarea oricărei neînțelegeri declar că între altele consider de cea mai apropiată garanță, care ar putea lipsi de actualitate actuala texturare a punctului prim din program, asigurarea pe altă cale în mod neîndoios a cel puțin atâtea mandate de deputați în dieta țării, câte am avut în cadrele autonomiei Transilvaniei organizate în spirit democratic și pe temeiul celei mai desăvârșite egale îndreptățiri. Altă modalitate poate mai depărtată după starea lucrurilor de astăzi, dar negreșit mai efectivă, ar fi introducerea așa-zisului cadastru național în reforma electorală, care fără primejduirea integrității teritoriale a țării ar repartiza naționalitățile în cercuri electorale separate, dând pe de o parte fiecăreia posibilitate de a se reprezenta în dietă în număr proporțional cu valoarea sa numerică, culturală și economică și de altă parte încercând să elimine regretabilele fricțiuni naționale, cari nu se pot evita câtă vreme între cadrele arondării cercurilor actuale electorale vor alcătui membri ai mai multor naționalități câte un cerc electoral.

În fine, condiționez așezarea dezvoltării libere a țării în viitor spre bunăstare și lumină de la înstăpânirea unui regim cu adevărat democratic, sub care raport consider de cel mai apropiat mijloc introducerea sufragiului universal, egal, direct și secret cu votarea în comune și cu o împărțire justă a cercurilor electorale, ținând după putință seama de evitarea conglomerării mai multor naționalități într-un cerc electoral.

După ce însă spiritul și dimensiunile reformei electorale depind de la factori cari stau afară de sfera noastră de influență, pentru cazul că de astă dată nu s-ar putea încă realiza în Ungaria sufragiul universal egal și secret, nu aș putea sprijini altă reformă decât numai dacă de o parte acea reformă ar însemna un progres declarat spre sufragiul universal, iar de altă parte s-ar asigura în

acest proiect în mod mai presus de orice îndoială numărul proporțional de mandate nu numai pentru noi, ci pentru toate elementele progresiste și liberale din țară. Țin însă necondiționat ca acea reformă să garanteze în mod efectiv libertatea afirmării dreptului electoral și să deschidă posibilitatea practicii de eludare a drepturilor și libertăților cum este acum.

Primește, te rog, asigurarea sincerei mele stime și considerațiuni.

Dr. Valeriu Braniște

BAR, ms. Arhiva V. Braniște, fond A1729 III, plic I, doc. nr. I.

* Publicată cu unele omisiuni și câteva transcrieri eronate, în V. Braniște, **Amintiri**, p. 577-580 și A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 110-112.

- 1 Se sugerează discret iminenta reluare a discuțiilor între emisarii guvernului maghiar și liderii desemnați ai PNR în problema "reconcilierii", pe fondul agravării crizei interne a sistemului dualist.
- 2 Racursiu privitor la încercările de "împăcare" exersate de I. Miha și Tisza I., între august-septembrie 1910 și ianuarie-februarie 1911.
- 3 "Prin chiar acest fapt", în sens de implicit.

107. PAVEL LIUBA

Bruxelles, 11 ianuarie 1913

Spectabile domnule,

Te rog a primi din parte-mi omagiile mele sincere de felicitare la Anul Nou 1913.

Pe curând sunt gata cu acțiunile¹.

Al domniei tale stimător

Pavel Liuba²

DJC, 900, V/178

1 Invitația are în vedere operațiunea de transferare a acțiunilor bancare deținute de către emitent, în calitate de

acționar principal al "Societății miniere din Banat", cu sediul la Bruxelles, și numirea unui nou Consiliul de Administrație (cu V. Braniște membru designat) la Budapesta. Vezi anexa din "**Monitorul belgian**", nr. 7783 din 11 decembrie 1912.

- 2 Avocat în Oravița, fruntaș politic român local, vezi în N. Cornean, **op.cit.**, p. 59,71.

108. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 12 ianuarie 1913

Császárfürdő

Nyári és téligyógyhely

Kénes hévvizú gyógyforrásokkal¹

(Către soție)

Dragă Miți,

Am sosit în pace și m-am pus îndată la masa de scris, ca să prind încă trenul de 10, ca să-mi ducă *primu*² la Lugoj.

Te rog trimite alăturatul prim *îndată* la tipografie.

Dacă voi putea le voi mai trimite mâine ceva pentru foaie. Nu știu încă cum va fi.

Aici mi s-a rezervat o cameră mare, contându-se că vei veni cu mine.

Pe insula Margareta e serbare pe lacul de patinaj. Iluminație feerică, cu zeci de mii de lămpi în toate culorile.

Numai Mihali este aici. El m-a așteptat. Ceilalți vin la noapte³. Doamna Mihali s-a dus cu doamna Păscuțiu la un concert. Eu plec acum la gară să dau scrisoarea și apoi merg cu Mihali la cină. Grăbesc să sosesc încă la vreme.

Sărut copiii și le trimit vorbă să se poarte bine. Să nu te necăjească.

Dacă vorbești cu Dobrin, spune-i că scrisoarea ministrului prezident este o parafrizare a scrisorii trimise de noi⁴ – pe care a citit-o el – și prin urmare deja acest răspuns înseamnă un câștig.

Situația promite a deveni interesantă.

N-am idee cât va fi lipsă de mine aici.

De foaie voi griji regulat. Te sărută al tău

Valer

Din Seghedin am trimis o cartă în care am spus că dr. Blidariu⁵ mi-a plătit 10 coroane abonament pe I-X 913.

Arhiva familiei

- 1 "Baia Imperială. Stațiune balneară de vară și iarnă. Ape termale sulfuroase cu izvoare minerale".
- 2 Vezi articolul de fond din **Drapelul**, XIII, nr. 2, 3/16 ianuarie 1913, p.1.
- 3 Deja din noaptea respectivă s-au întrunit membrii Comitetului Executiv al PNR și au decis înființarea unei Comisii permanente, cu scopul de a rezolva "afacerile urgente la ordinea zilei". V. Branște făcea parte din așa-numita "Comisie de 10". Sumarul dezbaterilor dintre 13-14 ianuarie, redactat de același V. Branște, este reprodus în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 504-505, la fel ca și textul scrisorii adresate premierului Lukács László, vezi p. 505-506.
- 4 Vezi partea terminală a notei anterioare.
- 5 Probabil dr. Ioan Blidariu din Lugoj, aflat fie în trecere, fie deținut temporar în celebra închisoare din localitate. Vezi C. Bodea, Hugh Seton-Watson, **R. W. Seton-Watson și românii. 1906-1920**, vol. II., București, 1988, p. 881.

109. TEODOR MIHALI

Dej, 12 ianuarie, 1913

Stimate domnule,

Din încredințarea d-lui George Pop de Băsești, președintele Comitetului Partidului Național Român, convoc ședința comitetului partidului nostru național pe ziua de 20 ianuarie (marți) st. n. în *Budapesta* restaurantul "Katona" la ora 10.a.m^t.

Fiind obiectele ce se vor discuta de mare importanță², vă rog cu insistență ca neclintit să luați parte la această ședință.

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150131; Ft. 394/133

-
- 1 Vezi articolul de fond intitulat, "**Guvernul și Români**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 8, 11/14 ianuarie 1913, p.1.
 - 2 Este subliniat acum rolul asumat de comisia restrânsă, formată din trei membri (T. Mihali, I. Maniu, V. Braniște), ca partener de discuție al contelui Tista I., cu privire la revendicările generale formulate de PNR: votul universal, memorandumul vizând legea naționalităților, cea a învățământului, episcopia greco-catolică etc., vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 504-505.

110. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 13 ianuarie 1913

(Către soție)

Dragă Miți,

Aici este o încurcătură atât de mare, de stau ca pe spini. Nu știu de voi putea veni mâine acasă¹. În tot cazul te voi aviza. Fii, te rog, pregătită că telegrafiez după haine și albituri; în acest caz să-mi împachetezi rocul și vesta neagră, pantalonii vârgați (cei groși) și vreo 3 cămăși. Gulere etc. cumpăr eu aici.

Iartă că îți fac tocmai de Anul Nou această încurcătură. Sper încă că mâine pot scăpa. Mâine se va decide. E o frământare teribilă. Stau de dimineața până în miez de noapte la consfătuiri², deși nu e nici o nădejde să rezulte ceva din aceste. Doresc An Nou fericit.

Te sărut pe tine și copiii.

Valer.

DJC, 900, VI/44.

-
- 1 V. Braniște a revenit totuși acasă. În calendarul de buzunar pe anul 1913, nota: "13. I. ședință a Comitetului. După masă ședința Comisiei de la, la "Katona". Marți, 14 I. Comisia de 10. După masă plecat acasă." În: **DJC, 900 VII/28**.
 - 2 Vezi nota de mai sus. Și în I. Mihiu, **op.cit.**, 342.

111. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 14 ianuarie 1913

Stimate amice!

Am așteptat să-mi scrii ceva despre demersul pourparler¹-urilor cu matadorii țării: Lukács, Tisza². Dar cum ești scump la scris – nu la vorbă – văd că n-ai scris nimic. Am așteptat să vii la ședință³, dară se vede că erai tot în Pesta ori pe drum.

Acum că ești acasă, te rog să-mi scrii, ca să fiu și eu orientat asupra celor isprăvite și a prospectelor ce le aveți. Azi e totul o tragere pe sfoară, spre a domoli opoziția contra proiectului de lege electoral⁴?

Cu stimă

Miron

Episcop

BAR, ms. nr. 149887; Ft. 392/188

1 Dezbatere/discuție.

2 Lukács László(1850-1932), om politic, unul dintre liderii Partidului Național al Muncii, fost ministru în dese rânduri, premier între 22 aprilie 1912-10 iunie 1913; Tisza István, președinte al Camerei Deputaților între 22 mai 1912 și 12 iunie 1913.

3 Probabila reuniune la nivel de Consistoriu/Sinod, la Caransebeș.

4 Emitentul exprimă aici una din supozițiile presei opoziției cu privire la atenuarea reacției virulente față de noul act legislativ, pe rol în dezbaterile parlamentară, prin implicarea reprezentanților politici nemaghiari, îndeosebi cei ai românilor din Transilvania.

112. TEODOR MIHALI

Budapesta, 15 ianuarie 1913

Antet:

Császárfürdő

Budapest
Nyári és téligyógyhely
Kénes hévvezű gyógyforrásokkal

Iubite amice,

Astăzi am avut întâlnire cu președintele Camerei¹.

S-au arătat foarte mulțumit cu cele ce i-am comunicat, însă lămurire sau ceva declarație în cauză n-a făcut.

Dorește să se înceapă pertractările în merit. Spre scopul acesta ne-a poftit la locuința privată pe 21 i.c. la 10 oare din zi². Este de părere ca să păstrăm discrețiune perfectă până când va veni momentul oportun, să se dea comunicate.

BAR, ms. nr. 149869; Ft. 392/151

1 Contele Tisza István, vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 506.

2 Prima întâlnire a fost stabilită pentru 21 ianuarie 1913, vezi în **Idem**, p. 507.

113. IOAN ȘTEFAN PAULIAN

Turnu Severin, 18 ianuarie 1913

Cu începerea noului an urez profundului cugetător și distinsului luptător al Neamului viață îndelungată, izbândă și noroc în toate întreprinderile sale culturale și naționale.

Cu deosebită admirație și stimă

I. Șt. Paulian¹

DJC, 900, V/232

1 Ioan Ștefan Paulian(1864-1936), profesor de muzică, compozitor și dirijor al corului "Doina" din Turnu Severin, vezi în V. Braniște, **Oameni, fapte, întâmplări**. Ediție de

114. GEZA DUCA

Viena, 19 ianuarie 1913

Hotel Sacher

Iubite domnule doctor,

Alătur o invitație, dacă nu poți veni în nici un caz te rog să semnezi al doilea text¹ și să legalizezi semnătura, dar nu-l trimite până când nu voi telegrafia din Budapesta – unde plec marți – că prezența dumitale este absolut necesară.

Salutări cordiale de la al dumitale sincer

G. Duca

Lieber Herr Doktor,

Beiliegend eine Einladung, sollten Sie absolut nicht kommen können so bitte das zweite Schreiben zu unterfertigen und die Unterschrift zu legalisieren lassen, jedoch nicht absenden bis ich von Budapest – wohin ich Dienstag fahre – nicht telegrafiere das Ihre Anwesenheit nicht absolut nötig ist.

Herzliche Grüsse von Ihrem aufrichtigen

G. Duca

DJC, 900, V/119.

1 Se referă la numirea unui nou Consiliu de Administrație (compus din cinci membri, între care figura și V. Braniște), prin transferul acțiunilor de la Bruxelles la Budapesta. Vezi scrisoarea adresată de P. Liuba, în 11 ianuarie 1913, și cea următoare, tot 19 ianuarie 1913, aparținând aceluiași semnatar, Geza Duca.

Viena, 19 ianuarie 1913

Domnului Valeriu Braniste, Lugoj
Domnule,

Am onoarea a vă convoca la adunarea generală a acționarilor "Societății Minière de Banat", care va avea loc la Budapesta în ziua de 25 ianuarie 1913, orele 4, într-un salon al hotelului "Hungaria", având ca obiect aprobarea hotărârilor consiliului de administrație relativ la regularizarea transferului acțiilor aduse societății de domnul Liuba și remiterea acestuia a acțiilor ce-i revin¹.

G. Duca

Monsieur,

J'ai honneur de vous convoquer à l'assemblée générale des actionnaires de la "Société Minière de Banat", qui se tiendra à Budapest le 25 I. 1913 4 h de relevée dans un salon de l'hôtel "Hungaria" et qui aura pour objet approuver la délibération du Conseil D'administration relativement à la régularisation du transfert des actions apportées à la Société par Mr. Liuba e de remise à se dernier de ses actions d'apport.

G. Duca

DJC, 900, V/120.

1 Vezi datele incluse în epistolele din 11 și 19 ianuarie curent. Vezi și împuternicirea emisă pe seama baronului Geza Duca de Kedar (în franceză), pentru date de 25 ianuarie 1913, în DJC, 900 V/120.

116. TEODOR MIHALI

Budapesta, 19 ianuarie 1913

(Telegramă)

La scrisoarea în chestie a venit răspuns favorabil¹ stop.
Te aștept pe luni stop. Am comandat cameră.

Mihali

Pe poșta Lugoj: 19 ianuarie 1913

Ismert levélre kedvező válasz jött hétfőre várlak szobát
rendeltem.

BAR, ms. nr. 149870; Ft. 392/152

1 Se referă la faza tatonărilor prealabile debutului discuțiilor dintre cei trei emisari desemnați ai PNR și contele Tisza István, în 21 ianuarie 1913. Pentru detalii, vezi misiva expedită de către I. Mihai tocmai lui T. Mihali; Abbazia, 17 ianuarie 1913, în BAR ms. nr. 149882; Ft. 392/175-176. Vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 506-507.

117. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, marți, 21 ianuarie 1913

Császárfürdő

Budapest

Nyári és téligyógyhely

Kénes hévvizű gyógyforrásokkal

(către soție)

Dragă Miți,

Am primit scrisoarea ta. Mulțumesc de toate. Am telefonat la "Hungaria" lui Duca că sunt aici și îi voi depune un bilet. Cum stau lucrurile e probabil să rămân aici până sâmbătă ca să asist la prima ședință a consiliului de administrație¹. Vom vedea ce se alege din acea treabă. Dar și de altfel mi se pare că voi trebui să rămân până atunci.

Azi am avut – confidențial !!! – prima întrevedere cu T. de la 10 până la 12 ½². Vorba neamțului: Nucă tare, dar interesantă. Suntem acum cu toți împreună și dezbatem cele următoare. Mâine d.m. va fi a doua întrevedere³. Mi-e capul calendar de toate aceste.

E aici Mihali, Maniu, Goldiș, Goga, dr. Șt. Pop, dr. Vlad, Lucaci. Lipsește Vaida și Bontescu⁴. La T. am fost Mihali, cu Maniu și cu mine. 3 crai⁵. Mai mult nu pot comunica acum pe hârtie. Cât va ține comedia nu știu, dar cred că o dăm gata până sâmbătă.

De altfel e vorba să cadă guvernul actual⁶.

Cheița de la birou am luat-o cu mine din greșală, când am socotit cu tine banii. Este aici și sper că nu o pierd.

Am găsit și creionul pe care l-am căutat. Era în buzunarul de sus al vestei.

Vremea pe aici e proastă. Ninsoare umedă și lapoviță. N-am fost încă nicăieri și nici nu ajung să merg. Acum e pauză de cină între ședința de d.m. și cea ce va urma după cină.

Am profitat de pauză să-mi ticluiesc un prim⁷, pe care-l alătur ca îndată să se trimită la tipografie și acum grăbesc să dau scrisoarea la gară, ca să o primiți sigur.

De copii nu-mi scrii cum se poartă. Sper că bine și că sunt sănătoși. Îi sărut. Lui Dobrin îi mulțumesc că îți stă întru ajutor.

Pe tine te îmbrățișează
al tău
Valer

Arhiva familiei

-
- 1 Vezi invitarea făcută de către Geza Duca pentru data de 25 ianuarie curent.
 - 2 Întrevederea cu președintele Camerei Deputaților, vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p.507-508.
 - 3 De peste două zile, adică joi, vezi în **Idem**, p.510.
 - 4 Adică tocmai membrii Comisiei de 10. Victor Bontescu(1879-1933), avocat, director de bancă, membru în conducerea centrală a PNR.
 - 5 Cei trei(Mihali, Maniu, Braniste, referent) desemnați să trateze direct cu factorii politici maghiari.

6 Cabinetul dirigit de Lukács László a rezistat până în 10 iunie 1913 !

7 Articol de fond despre proiectul de lege electorală, în **Drapelul**, XIII, nr. 5, 10/23 ianuarie 1913, p. 1-2.

118. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 10/23 ianuarie 1913

Császárfürdő
Budapest
Nyári és téligyógyhely
Kénes hévvezű gyógyforrásokkal

(către soție)

Miți dragă,

Scriu în graba condeiului, ca să nu scap poșta, cum pare-mi-se am scăpat-o alaltăieri. Cel puțin Dobrin spunea că n-a sosit la timp scrisoarea mea.

Mulțumesc pentru gratulațiile în scris¹, pe care le consider numai ca anticipații. Aștept pe cele *în natură*.

Ieri seară, având primul moment liber, am fost cu Dobrin. Era planul să mergem astăzi împreună cu Izidor² la teatru, dar n-am ajuns. Nu știu ce au făcut ei.

Ambii au fost astăzi dimineață la mine să mă felicite. Se vede că tu le-ai spus. Eu uitasem. Totodată am primit și carta ta.

Astăzi am avut a doua întrevedere cu T³. Deocamdată am terminat. Peste o săptămână se vor continua. Noi ne încheiem mâine actele⁴. Apoi vom vedea ce facem. Până la 1-ma februarie nu va mai fi lipsă să venim încoace.

Mâine seară aș fi putut veni acasă, dar la sfatul lui Dobrin și Izidor rămân aici, ca să asist la ședința de sâmbătă a "S.M.d.B."⁵. Deși Duca e aici și nu am avut vreme să-l caut. Sper că mâine d.m. îl voi putea vedea. Sunt curios să aud detalii.

Dacă gat sâmbătă, plec seara și sosesc acasă duminică dimineața, dacă nu apoi vin duminică d.m. sau seara. Voi depeșa.

Te rog plătește sâmbătă la tipografie, dacă ai bani, 470 cor. Pentru zece numere, pare-mi-se nr. 136-145. Dar poți lăsa, dacă este vreo greutate și până vin eu.

Spune-le copiilor să se poarte bine, căci la caz contrar nu le aduc nimic. Îi sărut.

Pe tine te îmbrățișează

Al tău

Valer

Arhiva familiei

- 1 Felicitările au fost adresate cu prilejul zilei de naștere(10/22 ianuarie 1869).
- 2 Izidor Pop.
- 3 Contele Tisza István.
- 4 Memoriul(11 deziderate) vizând drepturile politice și culturale ale românilor din Transilvania. Discuțiile vor fi încheiate numai cu data de 13 februarie 1913.
- 5 "Société minière de Banat", vezi mesajul expediat de Duca G. din 19 ianuarie curent.

119. DUCA GEZA

Budapesta, 11/24 ianuarie 1913

Baronul Duca a telefonat că așteaptă pe Domnia Voastră mâine înainte de masă în hotelul "Hungaria"¹. Ar fi bine, de-i posibil încă înainte de zece.

[V. Braniște a notat pe bilet "11/24 ianuarie seara telefon la portar"]

Báron Duca telefonált hogy holnap délelőtt 10 órára várja Nagyságos urat a Hungáriában.

Lehetőleg már tiz előtt még jobb.

DJC, 900, V/122.

120. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 27 ianuarie 1913

Stimate amice,

Nu știi dacă mai pleci la Pesta. Probabil că vor continua pertractările¹. Între pretențiunile românești este de dorit să se cuprindă și unele chestii locale din părțile noastre. Întrucât s-a intra în amănunte. Anume:

1. Tiza promisese lui dr. Mihu² și gimnazii românești; deci să se ceară și românzarea gimnaziului din Caransebeș fiindcă studenții sunt în mare majoritate români.

2. Chestiunea Comunității de avere să fie restituită în stadiul vechi. Să fie a grănicerilor. Din venitele ei să se creeze un fond pentru susținerea gimnaziului românesc.

3. Să se ceară predarea în posesia episcopiei a celor 11 școale foste grănicerești, acum comunale. Fondurile lor au fost înființate din colecte în bisericile noastre, pedagogiile ne-au dat contingentul învățătorilor lor, totodată cantori a bisericilor noastre.

Ele au fost legătura cu biserica. Firește, ar fi greu să le susție parohiile, dară ar trebui să treacă cu ajutorul de la stat cu tot. Pentru aceste școale insistă și dl. Ungureanu³.

Vorbește și cu dr. Nedelcu, care-i în comisia de 10⁴ și încă e din parohia noastră. Am părere însă că vă învârtiți deocamdată în generalități.

Grijiți să nu tot pertractați ca sub Khuen – Héderváry până ne vor găsi alegerile nepregătiți de luptă⁵.

Miron
Episcop

- 1 A doua întrevvedere debutează cronologic în 6 februarie 1913.
- 2 Se referă strict la tratativele din vara și toamna anului 1910.
- 3 Emanuil Ungureanu(1845-1929), avocat în Timișoara, personalitate marcantă a mișcării naționale românești. Vezi Vasile Râmneanțu, **Emanuil Ungureanu**, Timișoara, 1996. Despre cele 22 puncte incluse în "Proiect al postulatelor referitoare la drepturile politice și culturale ale românilor din Ungaria", vezi și în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 521-523.
- 4 Dr. Ioan Nedelcu nu făcea parte din Comisia de 10, vezi și în **Drapelul**, XIII, nr. 1, 1/14 ianuarie 1913, p.1.
- 5 Aluzie la tratativele eșuate din timpul celui de-al doilea cabinetului al premierului Khuen-Héderváry Károly.

121. VALERIU BRANIȘTE

Viena, 15/28 ianuarie 1913

Hotel Residenz
Ludwig Domansky
Wien I., Teinfaltstrasse 6
Nächst dem k. K. Hofburgtheater
Telephon 15.880 Interurban und 23.012

(către soție)
Dragă Miți,

La 1 am ajuns aici în pace, iar la 5 plec deja – isprăvind ce a fost de isprăvit – la Budapesta, așa că deseară dorm la Császárfürdő¹.

Mâine intrăm deja în horă².

Nimic deosebit nou.

Grijiți de foaie³.

Te sărută
Valer

DJC, 900, X/17

-
- 1 Cu siguranță discuțiile referitoare la "Societatea minieră din Banat".
 - 2 Preliminariile vizând continuarea tratatelor dintre mandatarii PNR și emisarii părții maghiare.
 - 3 Este vorba de ziarul "Drapelul".

122. IULIU MANIU

Budapesta, 2 februarie 1913

Antet:
Hotel "Continental" szálloda
Budapest

Iubite amice,

Promis fiind după o delație – răspunsul pe azi am venit cu Mihali aici, ca primindu-l să facem dispozițiile necesare să veniți și voi¹. Azi a primit Mihali o scrisoare în care domnul din chestiune amână predarea răspunsului până joi². Primind Mihali răspunsul ne va chema pe toți aici.

Te salut cu drag
Al tău devotat
I. Maniu

BAR, ms. nr. 149858; Ft. 392/127

-
- 1 Membrii Comisiei permanente de 10 ai Comitetului Executiv al PNR.
 - 2 Conteșul Tisza István se angajase să ofere un răspuns grabnic cu privire la cererile incluse în Memoriul românesc. Vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1086, p. 511.

Sibiu, 4 februarie 1913

Onorată redacțiune,

Apelul nostru pentru răscumpărarea *felicităților* în favorul fundațiunii ziaristilor¹ a dat – după împrejurări – cel mai frumos rezultat. Sub acest titlu, după cât am putut urmări publicările făcute în ziarele noastre, s-au făcut contribuiri de aproape coroane 2000. Față cu acest sprijin neașteptat, socotim că e o chestie de onoare a mulțumi publicului, care a arătat atâta interes față de această mișcare. Voim deci să facem o dare de seamă finală. Până astăzi însă au încurs din contribuiri făcute numai următoarele sume:

Prin secretariatul Epitropieicoroane 1.248,60

Prin "Gazeta Transilvaniei"152,70

Total coroane 1.401,30

Pentru a putea face deci complet darea de seamă proiectată vă rugăm a ne trimite și sumele ce au intrat ca răscumpărări de felicitări la onorata domniei voastre redacții și anume cu întoarcerea poștei.

Cu această ocaze repetăm rugarea ce v-am făcut la 30 ianuarie a.c. adică de a trimite și celelalte sume ce au mai încurs la dumneavoastră pentru fondul ziaristilor. Vă rugăm a le trimite sau la "Banca de asigurare" sau la "Ardeleana".

În tot cazul vă rugăm a indica special [în sumă separată] contribuiri făcute ca rescumpărări de felicitări.

În speranța că rugarea noastră repetată va fi considerată,
Semnez mulțumind cu toată stima

Ion I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23349; Ft. 429/1201-1202

1 Vezi anunțurile repetate în **Drapelul**, XIII, nr. 1-4, ianuarie 1913.

Lugoj, 8 februarie 1913

De la masă de la Brediceanu
 Dr. Branîște Valer
 Kolozsvár New York szálloda¹

Frate Valer,

După cum poți citi în dos, până acum ne merge bine. De altfel și cele de până acu au decurs normal! Reuniunea de cântări² s-a purtat bine. De la Plopu.

Servus

Dobrin

Miron Elena Dobrin, Lucia Barbu, Lucia Rațiu,
 Dr. Florescu, Sabina Florescu, Dr. Avram Imbroane,
 Septimia Șchiau

Ce face Plopu Miți, Sofia Imbroane, Caius³

/Textul este scris pe un imprimat cu lista de bucate imprimată la Sziklai, Lugos, francată cu 2 timbre de 1 filer și 1 timbru de 8 fileri și returnată la Lugoj, fiindcă V. Branîște nu mai era la Cluj/.

Arhiva familiei

-
- 1 Hotelul "New York", Cluj. C. Brediceanu a organizat petrecerea în cinstea episcopului Miron Cristea, unul dintre participanții de vază ai festivității de instalare, la Lugoj, a episcopului greco-catolic Valeriu Traian Frențiu. Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 11, 24 ianuarie/6 februarie 1913, p.2: în program, serenadă și convenire socială!
 - 2 "Reuniunea de cântări", condusă și dirijată de compozitorul Ion Vidu.
 - 3 Membrii ai societății românești din localitate și prieteni apropiați ai destinatarului epistolei. Avram Imbroane (1880-1938), diacon-predicator la biserica ortodoxă română din Lugoj, ziarist și redactor la "Drapelul" (din toamna anului 1911).

125. TEODOR MIHALI

Dej, 8 februarie 1913

(telegramă)

A sosit răspuns, Măine seara ne întâlnim la Cluj¹.
Válasz érkezett Hólnap estére találkozzunk Kolozsvárt.

BAR, ms. nr. 149871; Ft. 392/153.

-
- 1 Este vorba de mesajul așteptat din partea contelui Tisza în legătură cu contrapropunerile de discutat în debutul lunii în curs. Vezi și telegrama anterioară expediată de G. Dobrin pe seama unui destinatar, aflat încă în localitatea designată.

126. VALERIU BRANIȘTE

Cluj, 9 februarie 1913

(Către soție)

Miți dragă,

Scriu în preajma plecării la Budapesta, după ce mi-am făcut bagajele și aștept autobuzul hotelului să mă ducă la gară.

Aici am sosit în pace. Am avut merinde admirabilă pe drum, mi-a adus Izidor¹ de la doamna Pop: sandviș cu icre și unt, șvartel, măieș, cârnat afumat (celebrul!), prăjituri, brânză și sardine. Am mâncat de la Margina până la Ilia. Cu restul cârnatului și cu prăjituri am tratat de la Teiuș încolo pe Cicio, Goldiș și Vaida, cari toți au fost încântați. Îndeosebi Cicio s-a înstăpânit asupra cârnatului și tot în exclamări de admirație pentru doamna Pop a dus-o, până a dat gata totul, cu singurul regret că nu i-am lăsat mai mult. Ba, că voi fi prost!

Sosiți aici am avut ședință până la 1 după miezul nopții, când am primit depeșa voastră, care m-a liniștit mult. Azi am

continuat dezbaterile și încheiându-le aici, avem să le continuăm marți în Pesta².

Cât voi sta la Pesta nu știu, dar greu cred că înainte de sâmbătă să scap. Abia miercuri vom ști cum se dezvoltă lucrurile mai departe. O rupem ori o întindem³, căci o ispravă mai de dai Doamne nu prea va ieși deocamdată.

Se înțelege că, după cum ți-am depeșat, azi, vom sta la Császárfürdő. Deci orișice vei avea de trimis, dirigă acolo.

Mulțumesc lui Uica că m-a absolvat de chinul de a scrie ceva pe marți⁴. De când sunt aici nu am văzut încă ziar, așa că n-am idee ce se întâmplă în lume.

Sărut copiii, dar să le spui că am scris să se poarte bine. Virgil⁵ să scrie înainte lecții, cumpărați-i *caiet de caligrafie*, căci cele din țară nu sunt bune, fiind dictando.

Fetele⁶ încă să învețe.

Dorindu-ți tot binele te sărută al tău

Valer

Cum a fost cu spargerea restului de puncte⁷?!

DJC, 900, VI/45

1 Izidor Pop.

2 Textul procesului verbal al ședințelor de la Cluj, din 8-9 februarie 1913, redactat de V. Braniște, este reprodus integral în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 512-515.

3 Tratatvele au reinceput în zilele de 13, 15 februarie curent. Vezi în **Idem**, p. 516-517.

4 "Uica" alias G. Dobrin și relatarea amănunțită a festivității de instalare a episcopului greco-catolic V. T. Frențiu, în **Drapelul**, XIII, nr. 13, 29 ianuarie/11 februarie, 1913, p. 1-3.

5 Virgil, unicul fiu al familiei Maria și Valeriu Braniște.

6 Valeria și Olga, cele două fiice naturale ale aceleiași familii sus menționate.

7 Puntea de beton peste râul Timiș, distrusă de inundații și dinamitată ulterior.

Budapesta, 14 februarie 1913

Császárfürdő
Dragă Virgini¹

Îți mulțumesc pentru marele servicii ce ne faci, dispensând pe Miți de nevoile casei, ca să poată ieși în lume.

Ieri seara a sosit în pace. Fiind eu tocmai în acel timp ocupat, a găsit singură calea la hotel, unde făceau eu toate pregătirile pentru primire

Aseară am fost cu Caius² la Orfeu, unde ne-am petrecut bine. Pentru teatru era deja foarte târziu. Astăzi iar vom merge în vre-un Orfeu, căci nu-i nimic de seamă la teatru.

La primirea acestei scrisori vor fi sosit deja banii avizați și vei fi trimis deja 300 cor. Încoace după cum a lăsat Miți vorbă. Adresa e: Császárfürdő. Dacă vrei mai poți adăuga: 85 [indescifrabil].

Sper că copii se poartă bine și nu-ți vor face necaz.

Eu cred că trebile mele³ le voi isprăvi deocamdată pe duminică, așa că apoi voi putea să mai stăm aici vreo două zile pentru petrecere. Încă nu pot fixa ziua când sosim. Dar fi liniștită că nu stăm prea mult.

La caz că nu au sosit până la primirea acestei scrisori [indescifrabil], îndată ca să fiu orientat și să fac eu de aici cele de lipsă.

Salut cunoștii care se interesează de noi.

Sărut copii.

Te sărută al tău frate Valer.

Dragă Virgini,

Scriu și eu în grabă înainte de Orfeu. Tocmai acum am avut vizite pe domnii Maniu și Mihali⁴. Am călătorit bine cu Caius. La întoarcere voi povesti mai multe. Cum am făcut azi [indescifrabil], dar m-a scormonit durerea în mână și de abia scriu acum. Să și cunoaște, așa-i? Ce fac copii și servitoarele, cum se poartă? Dar ție nu ți-e urât? Salut pe toți, salut copii, iar pe tine te sărută cu drag,

Miți⁵.

DJC, 900, IV/16.

-
1. Sora cea mai mică Virgilia (mezina familiei Maria și Moise Braniște).
 2. Caius Brediceanu.
 3. Vezi scrisorile anterioare, din luna ianuarie curent.
 4. Ambii membrii ai Comisiei de 3.
 5. Soția lui Valeriu Braniște

128. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 22 februarie 1913

(Telegramă)

Baronul Duca a murit azi dimineață Viena¹.

Miron

DJC, 900, V/59.

-
- 1 Vezi panegiricul rostit, relatarea ceremonialului și necrologul în **Drapelul**, XIII, nr. 18-19, februarie 1913. Vezi și necrologul expediat de baroneasa Duca de Kádár, în 25 iunie, în **DJC**, 900, V/122.

129. IULIU MANIU

Viena, 22 februarie 1913

(Telegramă)

Baronul Geza Duca a decedat azi dimineața la ora 4 atac de cord¹.

Iuliu

Baron Geza Duca ist heute vier Uhr früh an Herzschlag gestorben.

Iuliu

DJC, 900, V/182.

130. IULIU MANIU

Blaj, 23 februarie 1913

Iubite amice,

La reîntoarcerea din Viena¹ nu mi-a fost cu putință să stau decât câteva ceasuri în Arad pentru a-l informa pe Goldiș. Pentru aceste câteva ceasuri nu avea înțeles să te deranjez rugându-te să vii la Arad, cu atât mai tare că nu era timp fizic să putem pregăti manifestul², care ne-am înțeles cu Goldiș să-l facă, apoi să mi-l trimită mie, ca apoi eu să ți-l trimit ție, pentru a face corecturile care le vei găsi necesare.

Am pregătit în fugă un comunicat³, care a rămas să se publice luni în "Românul", în "Gazeta" și în ziarul tău, după ce îl vei fi aprobat și tu. Azi trebuie că l-ai primit deja. Te rog pune-te *în legătură telefonică cu Goldiș fără amânare* și fă-ți observările care le vei găsi de necesare. Chiar și dacă nu ai fi primit încă textul acelu comunicat, te rog să ceri pe telefon să ți se citească, ca să-ți poți face observările. De altfel comunicatul este făcut foarte blând, prea blând, dar am gândit la tine, făcându-l să nu-ți displacă. Înăspri îl poți cât vrei.

Sunt foarte vesel că am petrecut cu tine din incidentul acestei afaceri timp mai îndelungat⁴. Zilele aceste vor fi pentru mine totdeauna de o neștearsă și nespus de plăcută amintire.

Te rog predă stimatei tale doamne respectuoase sărutări de mâini, iar tu să primești multe complimente și salutări.

Al tău devotat amic,

I.ManIU

BAR, ms. nr. 149859; Ft. 392/129-130

- 1 Revenit din capitala Monarhiei, unde probabil că a discutat cu persoane din anturajul prințului moștenitor Franz Ferdinand despre rezultatul tratativilor cu Tisza, din 13-15 februarie, emitentul a redactat, împreună cu V. Goldiș și V. Branște, un document final, necesar informării opiniei publice, conform celor decise în ședința Comisiei de 10 din 17 februarie curent. Vezi "**Comunicat oficial**", Budapesta, 18 februarie 1913, în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 519, 520.
- 2 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 18, 12/25 februarie 1913, p.1.
- 3 Vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 33, 12/25 februarie 1913, p.1.
- 4 Răstimpul dintre 13-18 februarie, petrecut la Budapesta în discuțiile din cadrul Comisiei de 10 și în convorbirile cu oficialitatea, vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 512-520.

131. IULIU MANIU*

Blaj, 23 februarie 1913

Iubite amice,

După espedierea scrisorii mele de azi am aflat din "Drapelul" știrea decedării Baronului Duca¹.

Pentru a nu întârzia nici un moment și până-ți va scrie Mihali² cred că ar fi bine fără amânare să faci pașii pentru câștigarea pentru partidul nostru al cercului devenit vacant³.

Nu e cu putință să nu ne punem candidatul nostru.

Cred că ar fi bine fără [a] pierde și numai o zi să envoci la clubul comitatens și cel cercual pentru a vă înțelege asupra candidatului. Împrejurările locale vor fi desigur hotărâtoare privitor la persoana candidatului. Eu cred însă că interesele obștești pretind să fie ales sau *Vlad* sau *tu*⁴.

Ieri i-am scris și lui Vlad. Te rog pune-te fără amânare și tu în coînțelegere cu Vlad. Ar fi o mare greșeală dacă am lăsa cercul pierdut.

Grăbesc să nu pierd poșta. Scurt: rogu-te fă tot posibilul să câștigăm acest cerc.

Te rog primește cele mai călduroase salutări de la al tău

Devotat amic,
I. Maniu

Te rog răspunde-mi, dacă poți, fără amânare, despre ceea ce crezi că poți face.

BAR, ms. nr. 149860; Ft. 392/131, 132

* Publicată în Ioan Munteanu, **Mișcarea națională din Banat(1881-1918)**, Timișoara, 1994, p. 314.

- 1 Vezi rândurile expediate în 22 februarie curent. Ferpar apărut în **Drapelul**, XIII, nr. 17, 9/22 februarie 1913, p.3.
- 2 Vezi scrisoarea următoare, din 24 februarie curent.
- 3 "**Mandatul de la Sasca**"(1910), în **Drapelul**, nr. 18, 12/25 februarie 1913, p.2.
- 4 Vezi alternările de propuneri, I. Maniu/A. Vlad, în **Drapelul**, nr. 19-25 februarie 1913.

132. TEODOR MIHALI

Dej, 24 februarie 1913

Iubite amice,

Ți-am primit scrisoarea. Am expediat prelaților scrisorile în sensul conceptului trimis¹.

Ieri am fost la Oradea Mare. Episcopul Radu² aprobă procedura noastră și e de părerea ca să convocăm ședința comitetului, la care să fie invitați toți prelații, căci aceasta ar fi cea mai bună ocazie ca prelații români să se solidarizeze cu comitetul.

Unicul obiect de dezbatere la această ședință mixtă să fie raportul comitetului despre demersurile noastre³. Vestea tristă despre moartea baronului Duca⁴ m-a deprimat foarte, dacă ai ocazie exprimă și în numele meu cele mai sincere condoleanțe familiei.

Prin moartea baronului Duca ni s-a îngreunat și poziția noastră foarte mult, deoarece în cercul devenit vacant⁵, fiind un

cerc românesc, va trebui să candidăm nesmintit. Lupta electorală între aceste împrejurări critice este un adevărat dezastru pentru noi, dar trebuie să o facem.

Azi am primit scrisoare de la Vlad, dânsul nu voiește a candida cu nici un preț, motivând că după o influență grea e reconvalescent și nu-și poate reschira sănătatea⁶.

Asemenea îmi scrie și Maniu că îi este imposibil să candideze.

Astfel această sarcină grea cade asupra ta și te rog să faci de curând dispozițiile necesare și să-mi comunici numai decât câte spese să potesc ca să putem purta o luptă cinstită.

Eu aș pleca la Cluj unde voi conveni cu Maniu, de acolo îți vom scrie din nou.

Te sărut și îmbrățișez,

Al tău iubitor amic

Dr. T. Mihali.

BAR, ms. nr. 149872; Ft.392/154-155.

-
- 1 Este vorba de acțiunea de difuzare/popularizare a "Comunicatului oficial", Budapesta, 18 februarie curent, prin intermediul liderilor celor două biserici românești.
 - 2 Demetriu Radu(1861-1920), episcopul greco-catolic de Oradea.
 - 3 Adică tocmai rezultanta discuțiilor dintre lunile ianuarie-februarie 1913.
 - 4 Vezi epistolele anterioare, semnate de M. Cristea și I. Maniu în 22 februarie curent.
 - 5 Vezi scrisoarea expediată de I. Maniu, în 23 februarie 1913,despre mobilizarea electorală propusă în Sasca, circumscripția vacantă.
 - 6 A. Vlad a revenit totuși asupra deciziei inițial anunțate.
 - 7 Vezi articolul de fond despre alegerile preconizate în 18/31 martie curent, în **Drapelul**, XIII, nr. 26, 2/15 martie 1913, p.1.

Timișoara – gara- 28 februarie 1913

Scumpe amice,

În drum spre Arad nu pot să nu folosesc timpul ce-l am la gara Timișoarei pentru a-ți aduce mulțămitele mele cele mai sincere pentru prieteneștile sentimente care le-ai arătat și din incidentul candidării mele la Sasca față de mine.

Știu să atribuesc valoarea reală cuvintelor elogioase adresate mie verbal și în ziar¹, care sunt mult peste meritele mele. Ele reoglindesc mai mult bunăvoința ta față de mine decât realitatea.

La tot cazul acelea vor fi un stimulent pentru mine în lucrarea care alătura de prietenii mei distinși în viitor voi ține să o desvolt după mica mea putere totdeauna în serviciul principiilor noastre singur mântuitoare.

Acum văd și mai mult că ar fi fost o mare greșeală să fi primit onorifica voastră candidare la Sasca. Am convingerea că neputând să primești tu, singur Aurel Vlad e chemat să ia steagul în mână. El *trebuie* să-l ducă la învingere².

Te rog faceți pregătirile și până sosește Vlad. În special să se constituie comitetul electoral în Sasca ca să angajezi oamenii și până va putea Vlad personal să se pună în atingere cu ei. Depinde foarte mult de la modul cum veți conduce lucrul în Lugoj și apoi în Sasca.

Sărut mâna stimatei doamne, salut pe Dobrin. Te îmbrățișez

Amic,

I. Maniu

BAR, ms. nr. 150119; Ft. 394/111-112

1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 19, 14/27 februarie 1913, p.1.

2 **Idem**, nr. 20, 16 februarie/1 martie 1913, p.1.

Orăștie, 3 martie 1913

Frate Branîște,

Îți mulțumesc pentru celea comunicate¹. Alegerea nu poate fi numai în aprilie, pentru că din 10 martie socotind, cele 20 zile expiră numai la începutul lui april. Eu pe duminica viitoare voi să fiu în cerc și să țin una sau 2 adunări și apoi voi sta acolo până la alegere și numai pe 3-4 zile voi absenta, adică... trebuie să vin acasă².

În privința turneului am scris lui dr. Coca și dr. Nedelcu³ ca în conțelegere să fixeze planul.

Știu că lupta e grea și nici nu-mi fac iluzii, dară vreau să evit o cădere rușinoasă⁴.

Te salută cu drag al tău

A. Vlad

BN, ms. nr. 23093; Ft. 429/815-816

-
- 1 Lugoj, 27 februarie 1913, organizația locală a PNR desemnează pe A. Vlad pentru Sasca, în **Drapelul**, XIII, nr. 20, 16 februarie/1 martie 1913, p.1; despre turneele electorale în cercul respectiv, în **Idem**, nr.25, 28 februarie/13 martie 1913, p.2-3.
 - 2 În conformitate cu legea, procedura trebuia desfășurată într-un interval de până la 21 zile de la decizia privind vacantarea postului. În cazul discutat, candidat guvernamental fusese stabilit prim pretorul Korkán Péter, iar articolul de lege XV/1899 prevedea că un atare funcționar local putea fi desemnat numai dacă abdica din funcția deținută, cu cel puțin trei săptămâni înainte de debutul campaniei electorale, vezi acuzele publice rostite în **Drapelul**, nr. 19, 24-25 februarie 1913.
 - 3 Ambii în calitate de semnatari ai apelului electoral favorabil candidatului PNR, dr. Aurel, Vlad, Lugoj, 21 februarie/5 martie 1913.
 - 4 În final, victoria a surâs candidatului guvernamental, vezi în **Drapelul**, nr. 33, 19 martie/1 aprilie 1913, p.1.

Sibiu, 9/22 martie 1913

(Către soție)
 Dragă Miți,

Am sosit în pace călătorind în societatea profesorului de teologie Roșianu din Blaj¹. Am desbătut într-una și n-am dormit nimic.

În schimb am ajuns cu o întârziere de o oră. La epitropia gazetarilor² am terminat bine, luând hotărâri importante. Am fost și la adunarea "Albinei"³. Era să plec deja astăzi, dar Mitropolitul⁴ m-a rugat să stau până mâine ca să terminăm și cu comisia școlară a Consistorului Mitropolitan⁵.

Voi pleca deci mâine seara și sosesc la Lugoj luni la 11 ore n.a.

De tortă nici n-am vorbit, dar voi aduce una cu mine.

Deodată cu scrisoarea aceasta trimit un pachet cu brânză și salam, cu totul 5 kg.

Cu mine voi aduce și icre, roșii și ulei.

Plicul alăturat trimite-l *luni dimineața la 7 și jumătate la tipografie*, dacă cumva nu vine Jugănar după manuscrisul⁶, ca să aibă ce culege până sosesc eu.

Broșura alăturată cu recipisă cu tot trimite-o lui Izidor⁷, ca semn că am isprăvit comisionul.

La "Albina" am vorbit cu Dima⁸, care s-a bucurat de mine, văzându-mă. Spune că acum e tot bine acasă. De nunta Mărioarei⁹ n-a amintit și nici eu.

Spunea că a fost D. Popovici¹⁰ la Brașov și a lăudat mult pe Lelia¹¹. Dima e tot confuz, sare de la o temă la alta.

Eu sunt bine și te doresc. Sărut copiii care se poartă bine.

Te îmbrățișează al tău

Valer

Arhiva familiei

-
- 1 Ștefan Roșianu(1867-1937), publicist și profesor de teologie în Blaj. Vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 357-358.
 - 2 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 30, 12/25 martie 1913, p.2-3.
 - 3 **Idem**, p.3.
 - 4 Ioan Mețianu.
 - 5 În calitate de referent de specialitate.
 - 6 Vezi materialele publicate în **Drapelul**, nr. 30. 12/25 martie 1913, p. 2-3.
 - 7 Izidor Pop.
 - 8 George Dima(1847-1925), compozitor, dirijor, pedagog, naș de căsătorie al familiei Branște.
 - 9 Mărioara Popovici, una din fiicele adoptive.
 - 10 Dumitru Popovici-Bayreuth(1871-1927), bariton celebru în epocă.
 - 11 Lelia Popovici, celălalt copil înfiat.

136. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 25 martie 1913

Onor.

"Drapelul" Lugoj

În urma mandatului special primit de la Epitropia administrativă a Fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români, prin aceasta îmi îndeplinesc o prea plăcută datorință exprimându-vă sincerile noastre mulțumiri, pentru interesul și zelul deosebit cu care ați stăruit până acum la augmentarea numitei fundațiuni¹.

Când vă exprimăm această mulțămită, vă rugăm să ne păstrați interesul și conlucrarea dumneavoastră pentru viitor, pentru care suntem și rămânem mult îndatorați.

Cu deosebită stimă

Ioan I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23350; Ft. 429/1203

1 Vezi raportul tipărit în legătură cu bilanțul pe lunile ianuarie-februarie 1913, în **Drapelul**, XIII, nr. 22, 21

137. TEODOR MIHALI

Dej, 25 martie 1913

Dragă Valeriu,

Azi am primit aviz de la prelații orientali¹, că în prima lunii viitoare vor conveni la Pesta.

Ar fi bine dacă și noi am putea fi acolo, ca să le dăm lămuririle necesare în chestiile cunoscute².

Eu plec la Pesta sâmbătă unde voi rămâne până marți seara. Dacă poți, pe marți vino și tu, iar dacă nu poți, te rog să-mi trimiți toate protocoalele și actele referitoare la demersurile ce am făcut împreună, ca să pot da Prea sfințiților o icoană fidelă despre parlamentările avute³.

Eu voi fi la hotel Continental. Vino și tu acolo, sau trimite-mi scrisorile sâmbătă la adresa aceasta.

Te salut cu drag

Al tău amic

Teodor

BAR, ms. nr. 149954; Ft. 392/310-312

-
- 1 Conducătorii bisericii ortodoxe române din Transilvania: mitropolitul Ioan Mețianu și episcopii Miron Cristea și Ioan I. Papp.
 - 2 Vezi "**Declarațiile Excelenței Sale Mitropolitul I. Mețianu**", în *Telegraful Român*, LXI, nr. 33, 28 martie/10 aprilie 1913, p.134, și "**Memoriul în chestii culturale**", p. 135.
 - 3 Se referă la tratativele din lunile ianuarie-februarie 1913, de la Budapesta.

Sibiu, 26 martie 1913

Onorată redacțiune,

În alăturat ne luăm voie a vă trimite "Analele fundațiunii pentru ajutorarea ziarștilor români"¹ și – conform decisului epitropiei administrative din ședința sa de la 22 martie a.c. a vă ruga:

1. Să anunțați în ziarul² (revista) dumneavoastră apariția acestor anale, comentându-le după cum veți crede de bine;
2. Să folosiți ocaziunea pentru a îndemna și anima din nou publicul nostru³ ca să-și dea obolul la augmentarea fundațiunii;
3. A lua în considerare la timpul său cererea ce v-am făcut și cu altă ocaziune, anume a introduce la prețul de abonament o mică taxă în favorul fundațiunii și
4. A trimite pe seama epitropiei un exemplar gratuit din prețuitul dumneavoastră ziar (revistă).

Această din urmă rugare v-o facem pe baza unui decis special al epitropiei fundațiunii. Scopul rugării noastre e dublu: Întâi să putem urmări și însemna contribuțiunile ce se fac, pentru ca în viitoarele "Anale", după putință, să putem da o listă completă a tuturor contribuțiilor și al doilea să facem pe seama fundațiunii o colecție a tuturor ziarelor și revistelor noastre.

Credem că apreciați crererea noastră și astfel ne-o veți îndeplini fără greutate. Sperând aceasta, vă rugăm ca exemplarul din ziarul (revista) dumneavoastră să-l trimiteți pe adresa domnului Romul Simu junior⁴, Sibiu, strada Herberth nr. 15, care a luat asupra sa evidența contribuțiilor și păstrarea colecțiilor.

Cu toată stima

Lapedatu

Înțelesul în ședința Epitropiei a fost să vă rog a scrie articolul prim⁵ din prilejul apariției "Analelor".

Cu stimă

Lapedatu

BN, ms. nr. 23347; Ft. 429/1199

-
- 1 Anul I, 1912, Sibiu, 1913, 10 p.
 - 2 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 32, 16/29 martie 1913, p.3.
 - 3 Abundență de informări/inștiințări în presa română transilvană.
 - 4 Romul Simu(1857-1939), învățător și secretar al "Astrei" de la Sibiu.
 - 5 Nu am aflat nimic concret în acest sens în paginile "Drapelului", articolele de fond tratând majoritar despre campania electorală de la Sasca!

139. SAVA RAICU

Victoria

Institut de credit și economii

Arad, 30 martie 1913

Domniei sale domnului

Dr. V. Braniște

Redactorul foii "Drapelul" Lugoj

Am onoare a vă comunica că în sensul convorbirii avute cu dumneavoastră am expediat pe adresa domnului Ioan I. Lapedatu la Sibiu, libelul de depunere "Victoria" nr. 22326 o/. "Fundațiunii pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria" cu starea de coroane 512,50.

Pentru știrea și orientarea dumneavoastră comunicându-vă acestea, vă rog să primiți asigurarea distinsei mele stime.

Al dumneavoastră stimător

Sava Raicu¹

BN, ms. nr. 23372; Ft. 429/1232

1. Sava Raicu (1859-1920), fost coproprietar al „Tribunei”, economist-contabil și director executiv al băncii „Victoria” (1912). Vezi articolul de fond **Adunarea generală a „Concordiei”**, în **Românul**, III, nr. 74, 2/15 aprilie 1913, p. 1-2. Mulțumim

140. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 7 aprilie 1913

Prea stimate domnule doctor,

Trimit regulamentul și cererea către ministru spre semnare¹, cu rugarea să le puneți apoi în un plic și să le expediați la Budapesta. Regulamentul și rugarea e conceptul fidel al domnului dr. Mihu². Am făcut o mică schimbare la paragraful 9 aliniat 2 și 3 ca să redăm fidel textul modificat în ultima ședință³. În petiție se scrie că fundațiunea a ajuns la cor. 50.000, ceea ce am subscris fără rezervă, pentru că sunt sigur că în curând aceasta va fi fost.

Al dumneavoastră

devotat servitor

Lapedatu

BN, ms. nr. 23063; Ft. 429/767

1 În calitatea deținută de V. Braniște, de președinte al Epitropiei.

2 În situația inițială, de fondator al Societății(1912).

3 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 30, 12/25 martie 1913, p. 2-3.

141. RÓNA IGNÁC

Timișoara, 30 aprilie 1913

Stimatului domn dr. Valeriu Braniște, la Lugoj

În numele și în reprezentarea văduvei Jeanne Duca, baroneasă, invit cu stimă pe Domnia Voastră la consfătuirea de consiliu și la adunarea generală imediat următoare, a Societății pe acțiuni, intitulată "Société anonyme minière de Banat", care vor

avea loc la Timișoara, în ziua de luni, 5 mai, anul curent, orele 3 după-amiază, în cabinetul meu avocațial¹.

Subiectul: dizolvarea Societății pe acțiuni.

Având în vedere importanța chestiunii, rog pe Domnia Voastră să participați în mod negreșit. La ședințe va fi prezent și domnul avocat Fuchs, de la Paris.

Cus timă deosebită,
dr. Róna Ignác²

Tekintetes Branistye Valér dr. úrnak, Lugoson

Özvegy Duka Jeanne báróné nevében és képviselőletében tisztelettel meghívom uraságotat a "Société anonyme minière de Banat" című részvénytársaságnak ez évi május hó 5-én, hétfőn, d.u. 3 órakor Temesvárott ügyvédi irodámban megtartandó igazgatóági Tlésre s azt közvetlenül követő közgyűlésre.

Tárgy: a részvénytársaság felosztása.

Tekintettel a felette fontos tárgyra, kérem uraságotat, hogy okvetlenül megjelenni sziveskedjék. Az üléselen Fuchs, párisi ügyvéd úr is jelen lesz.

Temesvárott, 1913 évi ápril hó 30-án

Kiváló tisztelettel:
Dr. Róna Ignác

DJC, 900, V/271.

-
1. Vezi epistolele lui P. Liuba (13 ian. 1913) și G. Duca (19, 24 ian. 1913)
 2. Dr. Róna Ignát, avocat în Timișoara.

142. RÓNA IGNÁC

Timișoara, 2 mai 1913.

Stimate domnule redactor!

Cu referire la invitarea oficială, expediată Domniei Tale tocnai alaltăieri¹, în legătură cu "Société anonyme minière de

Banat”, am rugămintea expresă să aveți bunăvoința a participa negreșit la ședințele preconizate pentru după amiaza zilei de luni, în biroul meu. Calitatea responsabilă de membrii ai Direcțiunii ne obligă să ne consfătuim și să dedicăm împreună în chestiuni importante.

Cu stimă deosebită
Róna Ignác

DJC, 900, V/269.

1. Vezi scrisoarea din 30 aprilie 1913.

143. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 8 mai 1913

Mult onorabile domnule doctor,

Vă rog faceți în un loc potrivit al foii anunțul alăturat¹. Am intrat în sezonul cel mare și nu mai știm de capul nostru. Oamenii ne lipsesc – și de aceea și avizul alăturat. Ce ziceți de cele 4000 coroane ale doamnei și domnului Mihali²? Ori nu e frumos? În Timișoara – după despărțire – îmi spunea domnul Ionașiu³ că vor da și domnii Mocionii o sumă oarecare⁴.

Domnul Mișu e pe aci de câteva zile. Spunea că în să scrie la Pesta.

Devotat serv.
Lapedatu

BN, ms. Nr. 23065; Ft. 429/769

“Bancă Generală de Asigurări. Societate de Acții”. Sibiu⁵

Constituirea

Președinte: O. Goga, Vicepreședinte: S. Bocu. Secretar:

I. Șchiopol.

Comitet: Dr. V. Branîște, Lucian Bolcaș, dr. S. Dan, S. Moldovan, I. Montani, Gh. Pop, D. Stoica, Gh. Stoica,

Membrii fondatori: Sever Bocu, dr. Valeriu Branîște, Victor Branîște, Lucian Bolcaș, Aurel Ciato, dr. Sever Dan, Aurel C. Domșa, Octavian Goga, Mihail Gașpar, Silvestru Moldovan, I. Montani, Ioan Moța, Vasile C. Osvadă, Teodor Păcățian, Ghiță Pop, Iosif Șchiopol, Ghiță Stoica, Dionisie Stoica.

BN, ms. nr. 23063/2Ft. 429/770-771

1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 51, 4/17 mai 1913, p.3.

2 În **Idem**, nr. 44, 13/26 aprilie 1913, p.3.

3 Petru Ionașiu, administratorul domeniilor familiei Mocioni.
Vezi scrisoarea următoare, din 20 mai curent.

4 În **Idem**, nr. 53, 9/22 mai 1913, p. 1-2.

5 Vezi în I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 114.

144. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 14 mai 1913

Mult onoratului domn dr. Valeriu Branîște,
directorul
"Drapelului" Lugoj

În decursul străduințelor ce s-au depus în anul trecut în scopul augmentării Fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria ne-am convins că mijlocul cel mai potrivit pentru adunarea mijloacelor de lipsă sunt *conferințele publice*, aranjate la diferite ocazii. Ca o dovadă despre aceasta, servească faptul constatat că în anul 1912 din cinci conferințe publice și din o broșură vândută în favorul fundațiunii am primit considerabilă sumă de coroane 2.039, 86.

Convinsă de folosul material și moral al acestui mijloc de augmentare a fundațiunii noastre, Epitropia administrativă m-a încredințat să mă adresez tuturor acelor scriitori ai noștri și bărbați de inimă despre cari putem presupune că ne vor veni în ajutorul prin pregătirea și aranjarea de conferințe publice în favorul ziaristilor noștri.

Știindu-vă și pe dumneavoastră între aderenții însuflețiți a scopurilor urmărite de noi întru ridicarea presei românești Vă rugăm că la ocazia potrivită, în tot cazul încă în cursul verii curente să țineți o conferință publică ori dacă vă convine mai bine, să aranjați vreo producțiune sau petrecere în favorul fundațiunii noastre, fie în orașul dumneavoastră, fie altundeva în apropiere¹.

Lăsăm deschisă chestiunea la aprecierea dumneavoastră și ne vom simți prea mulțumiți dacă ne veți împărtăși de ajutorul dumneavoastră, fie cât de mic.

Mulțumindu-vă rămân cu toată stima
Lapedatu

P.s. Lăsăm Caransebeșul și Oravița în grija dumneavoastră².

BN, ms. nr. 23344; Ft. 429/1196.

1 Nu am depistat nici o informație în cuprinsul "Drapelului" pe lunile mai și iunie 1913!

2 Cele două localități au fost arondate, prin conferințele preconizate, sferei de influență a directorului publicației respective.

145. PETRU IONAȘIU

Timișoara, 20 mai 1913

Mult stimate domnule redactor,

Mulțumindu-vă pentru cele două exemplare din "Analele fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români" din Ungaria am onoare a vă aviza totodată că cu poșta de azi am trimis la adresa domnului I. Lapedatu în Sibiu 100 bucăți acții a 100 coroane de la "Selăgiana" din Jibou, de tot valoare nominală 10.000 coroane, ca contribuire din partea domnului Anton Mocioni de Föen la fundațiunea susnumită¹.

E însă dorința domnului Mocioni ca această modestă contribuire să formeze încât se poate un fond al acelei fundațiuni, care fond să poarte numele său.

Primiți, vă rog, domnule redactor expresiunea distinsei stime ce v-o păstrez.

Petru Ionașiu

BN, ms. nr. 23214; Ft. 429/1043-1044.

1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 53, 9/22 mai 1913, p. 1-2.

146. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 24 mai 1913

“Banca generală de asigurare”
Societate pe acții Sibiu

Mult onorabile domnule doctor,

Sunt în posesiunea stimatei dv., din 22 I. crtă. Și vă mărturisesc – ca și dv., - m-am bucurat mult de donațiunea domnului de Mocioni¹, a cărei știre o aveam deja. Da, acțiunile donate sunt bune. Sunt de la una dintre cele mai solide și mai de încredere bănci românești. I-am mulțumit provizor prin domnul Ionașiu, adaugând că mulțumita oficială va urma din ședință.

Domnul dr. Mihailescu a fost câteva săptămâni aci în Sibiu, la Sanator. Era bine. Am discutat mult chestiunea fundațiunii și a regulamentului². Dânsul a scris la Pesta la oameni de influență și în o scrisoare mai recentă îmi spune că a obținut promisiuni. Cred deci că aprobarea regulamentului va urma fără greutate. Dânsul e încă în Vinerea³.

Al dumneavoastră devotat servitor
Lapedatu

BN, ms. nr. 23064; Ft. 429/768

-
- 1 Vezi mesajul anterior, expediat de P. Ionașiu în 20 mai curent.
 - 2 Vezi epistola lui I. I. Lapedatu, din 7 aprilie 1913.
 - 3 Localitate, azi în județul Alba, ce includea domiciliul filantropului I. Mihu.

147. VICTOR VERZEA

București, 14/27 mai 1913

Cu părere de rău te anunț că nu pot veni la solemnitatea sfințirii bisericii din Vârșeț¹. Toată luna lui mai sunt reținut de importante afaceri în București.

Fără a fi sigur însă aș avea mare dorință ca la începutul lunii iunie să fac o excursie de 10 zile prin Banat². Cu această ocazie, în mod discret și liniștit, mă voi putea interesa de toate chestiunile și voi putea vedea și sate și diferiți bărbați.

Dacă voi putea face această excursie, vă voi aviza din timp de sosirea mea. Vă rog a nu comunica la nimeni sosirea mea.

Cu cele mai distinse sentimente de stimă
Victor Verzea³

Arhiva familiei

-
- 1 Vrșac, azi în Iugoslavia. Aici a avut loc, în zilele de 14-15 iunie 1913, ceremonia religioasă efectuată de episcopul Miron Cristea. Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 59, 25 mai/7 iunie 1913, p. 1-3.
 - 2 Nu am găsit informații în presă despre anunțata venire a emitentului în Banat.
 - 3 Victor Verzea(1865-?), ofițer în armata română, deseori cu misiuni "speciale" în Transilvania, vezi în Al. V. Arta Tzivescu, **op.cit.**, vol. II., p. 109-114.

148. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 30 mai/12 iunie 1913

Mult onoratului domn
Dr. Valeriu Branîște
Asesor consistorial în Lugoj

Sub ./ în copie alăturată rugarea oficiului parohial din Forotic¹ ți se trimite mult on. domniei tale în legătură cu actul consistorului ddato 12/25 februarie 1913 nr. 1149. E cu poftirea ca împreună cu asesorul consistorial dr. George Dobrin să intervini la locul competent ca decisul adunării generale a urbarialiştilor² din Forotic, referitor la achitarea împrumutului de 170.000 coroane, prin ștergere, respective prin donarea acestei sume comunei bisericești, să se aprobe, iară despre rezultatul intervenției să binevoști a ne informa.

Miron
Episcop

BN, ms. nr. 22985; Ft. 429/639

-
- 1 Forotic, localitate situată lângă Oravița.
 - 2 Termenul de urbarialist desemnează un participant, cu cotă personală la un teren comun necultivat(pășune/izlaz), acordat prin statut legal.

149. TEODOR MIHALI

Dej, 6 iulie 1913

Iubite amice,

Te rog scuză că așa târziu răspund la scrisoarea ta. La întrevenirea mea ce am făcut conform dorinței tale însă numai acum am primit răspuns încâtva afirmativ și prea cred că în timp

de 8-10 zile dorința ta va fi realizată în mare parte. Cu executarea verosimil va fi încredințată filiala "Albinei" de acolo¹.

Dacă rezolvirea finală ar întârzia mai mult de 10 zile să-mi scrii.

Te salut și îmbrățișez.

Al tău amic

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150130; Ft. 394/151-152

1 V. Braniște încerca să obțină, prin intermediar, un anumit împrumut bancar.

150. VICTOR ANTONESCU

/iulie 1913/

Mult stimată domnule director,

Desigur că ați luat cunoștință că trupa de sub direcțiunea mea compusă din artiști ai Teatrului Național și ai altor teatre din capitala României a obținut concesiunea din partea Ministrului Cultelor ungar, pentru a da o serie de reprezentațiuni, în mai toate orașele din Ardeal și Ungaria cu populație românească.

Pe anul 1913 avem dreptul să dăm 52 de reprezentațiuni, în anii viitori și mai multe¹.

Fiindcă începutul este greu și cum o asemenea întreprindere artistică românească în Ungaria este de cea mai mare însemnătate pentru mișcarea națională și pentru unitatea culturală a neamului românesc, ținem să apelăm în mod călduros la concursul moral al presei românești din Ungaria, în sensul ca să binevoiți a publica știrile și comunicările ce vi le vom trimite asupra reprezentațiilor ce le vom da².

Știm prea bine că în multe ținuturi poporul român a suferit de pe urma revărsărilor de ape³, dar totodată avem cunoștință că acest popor e tare, nu se prăpădește, rezistă – cum a știut să reziste și în anii trecuți față de inundații și n-a neglijat

chestiunile de interes cultural și național. De aceea credem că asupra oportunității turneului în anul acesta nu încapă discuții.

Apoi trupa noastră va prefera bineînțeles localitățile acelea care nu au fost bătute de inundații.

Turneul îl vom face în ordinea următoare:

Sibiu, Blaj, Orăștie, Sebeșul, Alba Iulia, Făgăraș, Brașov, Arad, Brad, Abrud, Oradea Mare, Baia Mare, Lipova, Beiuș, Caransebeș, Lugoj. Repertoriul nostru va fi compus din piesele lui Caragiale, Alecsandri etc., iar trupa noastră are în fruntea sa pe marele *Iancu Brezeanu*, pe *C. Mărculescu*, pe dna *Ciucurescu*, *M. Antonescu* și multe alte talente remarcabile. În privința aceasta vă vom ține în curent cu noi amănunte.

Deoarece subsemnatul va fi ocupat cu organizarea trupei și cu repetițiile, tot ce privește comunicările la gazete l-am împuternicit pe dl. Leonard Paukerow, corespondentul ziarelor "Adevărul", "Dimineața" și "Universul", domiciliat în Budapesta, Elemér utca 16, să le facă.

Rugăm să binevoiiți a lua la cunoștință aceasta și credem că veți avea gentileța a da publicității știrile și articolele ce le vom indica noi dlui Paukerow să vi le trimeată.

Mai menționăm că o parte din beneficiul turneului va fi destinat pentru fondul ziaristilor.

Sigur pe sprijinul dv., pe concursul dv. moral, permiteți-mi, domnule director, să vă adresez pe această cale mulțumirile anticipate cele mai călduroase. În numele întregii trupe

Victor Antonescu

Artist dramatic

Directorul companiei dramatice

Arhiva familiei

-
- 1 "Teatru Român în Ungaria", în *Drapelul*, XIII, nr. 45, 20 aprilie/3 mai 1913, p.3.
 - 2 Vezi suita de articole, "Teatru românesc la noi", în *Idem*, nr. 101-102, septembrie 1913.
 - 3 Vezi "Inundații în Banat", în *Drapelul*, XIII, nr. 69, 20 iunie/3 iulie 1913, p. 2-3.
 - 4 Vezi portrete sumare, în Leonard Paukerow, *Când joci teatru românesc în Țara Ungurească*, Budapesta, 1914, p. 33-43.

- 5 Leonard Paukerow(1887-?), ziarist și redactor.
- 6 Vezi în **Drapelul**, nr. 107, 113-114 octombrie-noiembrie 1913.
- 7 Vezi apelul semnat de Horia Petra Petrescu, în **Drapelul**, nr. 108, 28 septembrie/11 octombrie 1913, p.2.
- 8 Vezi în L. Paukerow, **op.cit.**, p. 33-35.

151. COMITETUL PAROHIAL ORTODOX DIN LUGOJ

Lugoj, 11/24 iulie 1913

Mult onorate domnule,

Mult onorat dumneavoastră ați fost instituit din partea venerabilului Consistoriu diecezan director¹ la școala noastră poporală confesională din loc.

În consecință, Comitetul nostru parohial, în ședința sa din 2/15 iunie 1913, sub nr. 82, a hotărât ca să fiți cercetați a vă începe activitatea în această calitate sau în caz contrar a vă declara în această chestie importantă pentru școlile noastre, a căror definită rezolvare nu mai poate fi amânată.

V. prezident
Indescifrabil

Imbroane

Notar
Dr. Avram

DJC, 900, IX/61

-
1. Demnitatea a fost acceptată / asumată probabil în tripla numire de asesor / comisar/ inspector al Consistoriului diecezan de la Caransebeș.

152. TEODOR MIHALI

Dej, 6 august 1913

Iubite Valer,

Am primit scrisoarea ta din 30 iulie. Sunt foarte vesel și fericit că te-ai putut ajutora¹.

Ceva noutăți mai importante nu știu afară de lucrurile înveselitoare pentru tot natul român, ce se petrec azi din mila lui Dumnezeu în țara românească.

Bunul dumnezeu să dea ca și noi să putem fi împărtașiți din succesele strălucite la care au ajuns frații noștri².

Alăturat îți trimit copia scrisorii ce am adresat azi mitropolitului Mețianu și te rog ca ocazional să comunici acest răspuns cu ilustritatea sa episcopul Cristea.

Eu cu soția mea plecăm mâine la Marienbad³ pe 4 săptămâni.

Te salut cordial împreună cu soția mea pe tine și iubita ta soție.

Al tău iubitor amic
Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149873; Ft. 392/156-157

-
- 1 Chestiunea împrumutului bancar, vezi epistola aceleiași emitent, din 6 iulie curent, a fost rezolvată, suma fiind necesară pentru achiziționarea noii clădiri de pe strada Făgetului nr. 12. Însemnările din calendarul de buzunar al lui V. Braniște notifică gestul: "Marți 8 iulie semnat cambiul lui Ferencsik pentru 1200 coroane. Marți 15 iulie Caransebeș cu Gilu și Olga. Achitat 720 cor. rată. Încasat 400 cor. pentru semestrul I. inspecție și comisariat". În: **DJC, 900, VIII/28.**
 - 2 Conferința de pace de la București prin care se încheie al doilea război balcanic. Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 79-85, iulie-august 1913; ca și Gheorghe Zbucnea, **România și războaiele balcanice(1912-1913)**, București, 1999.
 - 3 Localitate balneară, azi Máriánské Lázně, în Republica Cehia.

153. IOAN MIHU

Orăștie, 27 august 1913

Iubite Valer,

Grăbesc să-ți retrimite documentele tânărului cu pricina. Dacă voi fi de față la cenzurarea cererii sale poți să fii sigur că voi

căuta a-i susține cauza, dar rezultatul depinde în mare parte de la ținuta episcopului său, căci de acesta de regulă se ține cont¹.

În ale politicii și special ale "păcii" poate cu mai mult drept aș putea să întreb eu, cum stați?

Părerea mea e că: trenul cel vechi l-am scăpat, iar cel nou încă n-a sosit – dar, firește, prea ușor pot să mă înșel, fiind fără orice contact cu factorii hotărâtori din taberele beligerante².

Te salut cu drag

Mihu

BAR, ms. nr. 149881; Ft. 172-173

-
- 1 Probabilă solicitare de bursă din partea unui elev/student român, adresată "Fundației Gojdu", din a cărei conducere administrativă făcea parte emitentul-filantrop de la Vinerea. Vezi articolul de fond despre "**Votarea stipendiilor**", în **Drapelul**, XIII, nr. 88, 8/21 august 1913, p.1-2, și în nr. 90, 94 din august 1913.
 - 2 Referiri la reluarea tatonărilor pe lângă cel de-al doilea guvern Tisza István, instalat oficial cu data de 10 iunie 1913.

154. VALERIU CHEVEREȘAN

Valeamare, 28 august 1913

Onorată redacțiune,

În loc de cunună¹ pieritoare pe mormântul scumpului meu frate, carele au răposat în 26 august în floarea vieții în etate de 20 ani, trimit la adresa domniei voastre suma de 10 coroane cu rugarea să binevoiți a o transmite cantinei școlare².

Cu stimă

Valeriu Chevereșan

BN, ms. nr. 23216; Ft. 429/1047

- 1 Scrisoarea dezvăluie una din acțiunile inițiate de V. Braniște și anume ca, în loc de felicitări, coroanele florale de la ceremoniile funebre se răscumpărau prin donații în scopuri sociale (de ex., cantina școlară, cu meniu gratuit pentru elevii nevoiași).
- 2 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 95, 28 august/10 septembrie 1913, p.3.

155. IULIU MANIU

Cluj, 30 august 1913¹

Iubite amice,

Desigur vei fi citit ordinațiunile ministrului de culte precum și comunicatul lui Czernin în ce privește vederile lui Tisza privitor la români².

Ar fi o mare greșeală politică dacă s-ar face o apreciere favorabilă acestor acte guverniale de o rară perfidie. E evidentă cursa ce se face prin ele și noi nu-i permis să cădem în ea. În scurt timp cu vorba mai mult.

Te rog cheamă-l la tine pe părintele Boian din Marjina³ și roagă-l să răspundă. (Afacerea e de așa natură că și *acum* s-ar putea isprăvi numai ei să nu stea locului).

Sărut mâna stimatei tale doamne, iar pe tine te îmbrățișez

Al tău devotat

I. Maniu

BAR, ms. nr. 150128; Ft. 394/127-128

-
- 1 V. Braniște nota în agenda proprie: "Exp. 30 august Kolozsvár-Budapest. Sosit 2 septembrie dim. 10 h.", pentru a semnala întârzierea de trei zile, epistola survenind prin Budapesta. În: **DJC**, 900, VII/28.
 - 2 Nu am aflat nici o informație certă în presa românească! Vezi articolul de fond, apărut ulterior, în **Drapelul**, XIII, nr. 99, 7/20 septembrie 1913, p.1; Iankovich Béla (1865-1939), ministrul de resort în guvernele Lukács și Tisza; Ottokar Czernin (1872-1932), ministru plenipotențiar al

Monarhiei la București, vezi în **Drapelul**, nr. 114, 12/25 octombrie 1913, p.3 și în **Idem**, nr. 126, 12/25 noiembrie 1913, p.2.

3 Margina, azi comună în județul Timiș.

156. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, 8 septembrie 1913

Stimate domnule,

Excelența sa domnul metropolit Ioan Mețianu prin stimata scrisoare din 3 cr. invită comitetul Partidului național a participa prin delegații săi la consultarea tuturor arhieriei noastre în cauza cunoscută, care consultare este fixată pe 3/16 l.c. la Sibiu¹.

Stimate domnule, ca membru al comisiunii de 10 exmis de comitetul nostru, ești rugat să participi inomis² la acea consultare.

G. Pop

BAR, ms. nr. 149888; Ft. 392/190

1 Consfătuirea preconizată la Sibiu nu a mai avut loc. Vezi epistola trimisă de T. Mihali în 12 septembrie 1913 și în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 351-353.

2 Lectură greșită în loc de "in nominis", adică, "în persoană".

157. TEODOR MIHALI

Dej, 12 septembrie 1913

Iubite amice!

Consfătuirea convocată pe 16 l.c. în Sibiu nu s-a va ținea, deci te rog, ca în calitate de membru al Comisiei de zece să vii nesmintit în 14-15 l.c. la Orăștie pentru a ne consfătui asupra celor de făcut¹.

La revedere.

Te salut cu drag
Al tău amic
Teodor

BAR, ms. nr. 149874; Ft. 392/160

- 1 Vezi convocarea Adunării generale ordinare a "Astrei" la Orăștie, în 14-15 septembrie 1913, în **Drapelul**, XIII, nr. 90, 13/26 august 1913, p.1.

158. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, [ante] 2/15 septembrie 1913

Domnule Jugănar

Te rog pune poezia aceasta sau în fruntea foii, sau la articolul despre Vlaicu, după cum ar fi mai bine¹.

[Nu este semnătura, dar este cert scrisul redactorului șef V. Braniște]

DJC, 900, IV/41.

-
1. "Făr' de noroc". Memoriei lui Vlaicu, autor I. Pribeag, în **Drapelul**, XIII, nr. 98, 5/18 septembrie 1913, p. 1. ("Foița Drapelului")

159. VALERIU BRANIȘTE

Ilia, 1/14 septembrie 11913

"Drapelul"
ziar politic național
director
Dr. Valeriu Braniște

(către soție)

Dragă Miți,

Am sosit în pace aici.

Pe drum am aflat știrea groaznică despre catastrofa lui Vlaicu¹.

Tot a fost ieri o zi catastrofală. Am simțit aceasta.

Așa cred că toate festivitățile de la Orăștie² se vor contramanda.

Ne vom ține numai ședințele. Între astfel de împrejurări poate sosesc deja mâine seara la 7 acasă.

Să știți că seara numai la 7 pot sosi. Mai târziu nu. Scriu aceasta ca să nu mă așteptați noaptea.

De altfel depeșez negreșit când vin, ca să fiți orientați.

Tot acum am scris și lui Uica³ o scrisoare lungă în care l-am informat despre toate.

Dacă aveți ceva de comunicat, adresa mea este: Szászváros "Ardeleana" Bank, Braniște számára⁴, iar adresa lui Dobrin: Wien Hotel Rezidenz.

Pe drum era vreme admirabilă. Aici e ploios. De la [indescifrabil] mi-a pachetat salam, limbă, șuncă, și trei feluri de brânză. Am mâncat ca un boier. Aici am mâncat numai plăcinte, ca să am drept a scrie la masă.

Sărut copiii. Pe tine te îmbrățișează

Valer

Arhiva familiei

-
- 1 Accidentul aviatic a avut loc lângă comuna Bănești, în apropiere de Cămpina, la 13 septembrie 1913. Vezi necroloage în **Drapelul**, XIII, nr. 97, 3/16 septembrie 1913, p.1-2; **Românul**, III, nr. 190, 1/14 septembrie 1913, p.1.
 - 2 Lucrările "Astrei" au continuat totuși, vezi relatările din **Drapelul**, nr. 97-98, septembrie 1913.
 - 3 "Uica" Gorgoș, alias George Dobrin.
 - 4 Orăștie, Banca "Ardeleana", pentru Braniște.

Brașov, 3/16 septembrie 1913

Dragă Valer,

Îți scriu din pat, unde zac de 12 zile, bolnav de tromboză (Venenerstopfung) cu piciorul stând umflat până peste genunchi.

Îți poți închipui starea mea sufletească, mai cu seamă că boala merge încet spre bine și poate mai trece o săptămână până mă pot urni din casă. În situația asta – după ce m-am mortificat toate vacanțele cu chestia adunării generale a fondului de teatru – încurcătură nouă cu neputința de a avea un loc pentru adunarea generală a fondului de teatru mă aduce la nebunie, nu alta. Și ca pupăză pe colac mă trezesc alaltăieri cu demisia formală, rigid oficială și din partea lui Dobrin¹.

Toate la un loc. M-a apucat un urât și o scârbă de toate treburile Societății fondului de teatru, de care toți se știu scăpa, numai eu sunt silit să mă zbat și să mă chinui² cu ea fără leac de sprijin de nicăieri! Încât mă apucă toate nevricalele numai când mă gândesc la ea.

Îți scriu să te rog și să vă rog de *milă și îndurare!* Scăpați-mă – ca prieteni buni – de torturarea sufletească în care mă zbat, că zău nu știu ce fac de necaz!

Caransebeșenii s-au pus direct pe Kriegsfuss³ cu noi. Numai că nu ne amenință: să vă aducă dracul, că apoi vom vedea noi care e mai tare – Am cercat zilele trecute cu *Năsăudul* (unde în 4 octombrie e jubileul de 50 de ani a școalelor lor)⁴. Nu ne primesc nici ei.

La Brașov⁵ nu se poate din cauzele știute. Nu am alt refugiu decât să te rog și să vă rog, în numele lui Dumnezeu, *nu* să ne chemați și primiți cu alai, ci *să ne tolerați și să ne lăsați*, să ne răbdați să ne ținem adunarea generală (pentru mine irevocabil *ultima*) la voi la Lugoj. Nu trebuie să faceți nimic, nu trebuie să spesăți nimic, nu trebuie să aranjați nimic. Facem noi tot prin Horia Petrescu⁶. *Numai să ne dați afară din Lugoj*, ca să putem ține acolo 2 ședințe de adunare, atâta tot, ce vă cere un om adus la disperare!

Aștept în urgență răspunsul tău – care – nici nu mă gândesc la cazul neimaginabil pentru mine a unui refuz – sigur va fi așa cum îl aștept de la tine și de la voi.

Salut pe Dobrin și pe voi toți

Al tău

Virgil Onițiu

BJB, 1/s. 2960.

- 1 G. Dobrin a fost membru în Comitet, demisia sa survenind după cea a fondatorului Ioan Mihu.
- 2 În calitate de vicepreședinte al "Societății".
- 3 "Picior de război".
- 4 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 104, 19 septembrie/2 octombrie 1913, p.3.
- 5 La Brașov a avut loc reuniunea precedentă din 5/18 noiembrie 1912, iar în conformitate cu regulamentul, adunările trebuiau organizate anual într-un alt centru românesc transilvan.
- 6 Horia Petra-Petrescu(1884-1962), fost gazetar la "Românul, scriitor, traducător, secretar literar al "Societății" și directorul "Revistei Teatrale"(1913).

161. IOAN VICTOR VLAD

Budapesta, 9/22 septembrie 1913

Mult stimată domnule Branișce!

Permiteți-mi, vă rog, să vă mulțumesc pentru binevoiența de a mă încunoștiința despre rezultatul petițiunii mele și vă rog să nu-mi luați în nume de rău dacă vă rog să contemplați situațiunile câte sunt posibile și să vedeți care nu s-ar putea face ceva cu mine. Oare nu ar avea la Caransebeș Consistoriul vreun ajutor liber sau măcar vreun împrumut la a cărui replătire m-aș angaja. Situațiunea mea, ca întotdeauna și acum e disperată. La contribuțiile lugojenilor în sensul celei de anul trecut¹ nu contez la nici un caz. Și în eventualitatea unei absolute imposibilități îmi rămâne atâtea consolări individuale încât mai degrabă mă pot hotărâ la o demobilizare definitivă decât la o încă o umilire atât

de sângerândă. Vă rog să nu-mi luați în nume de rău aceste rânduri, căci am venit să vă rog pentru un bine și nu ca să pară că din nou v-aș supăra.

Al D-Voastră devotat,

I.V. Vlad

Adresa mea: I.V.V., IX. Ferencz-körút 44 II. 9.

[Carte poștală adresată D. Sale Dlui Valer Braniște, publicist Lugos, Strada Făgetului 12]

DJC, 900, V/335.

-
- 1 Sigur ajutor material pe seama studentului la Politehnica din Budapesta. Vezi și cartea poștală, datată Budapesta, 14 ianuarie 1914, semnată de cel ce urează un text special: "pentru propaganda sportivă: An Nou fericit!". I. Victor Vlad. În: **DJC**, 900 V/336.
 - 2 Ioan Victor Vlad (1889-1967), ulterior cadru didactic universitar la Timișoara, vezi în **Școala Politehnică din Timișoara în documente și imagini (1920-1948)**, Timișoara, 1995, p. 11, 102, 117, 119, 123. **DJC** 900, V/336.

162. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 11/24 septembrie 1913

Dragă Valer,

De 4 zile am ieșit din pat. Trebuie să umblu cu piciorul bandajat până peste genunchi. Sunt foarte slăbit.

Am prins puțină nădejde de scăpare din carta ta. Te rog încă odată nu amâna chestia, ci-mi răspunde urgent: unde să convoc adunarea generală? La Caransebeș, după precedente nu cred că va merge. Toată nădejdea mea e la Lugoș: simplu, fără tăraș, fără spese. Nicidecum nu aș vrea să se mai amâne lucrul, căci sunt lucruri însemnate de aranjat și de făcut de noul comitet, cari nu suferă amânare, iar eu cu comitetul actual nu fac absolut nimic în acest nou an de gestiune, care *nu* mai e al nostru.

Greutatea cu reconstituirea Comitetului¹ rămâne aceeași care a fost și acum un an și rămâne aceeași și acum și va fi aceeași și peste două săptămâni sau o lună. Aci amânarea absolut nu ușurează și nu lămurește mai bine situația. Premisele sunt date; eu am servit cu o modalitate de rezolvire, voi asemenea v-ați gândit. La Lugoj cei întruniți acolo pentru adunarea generală, într-o oră sau în două-trei ore, pot hotărî definitiv că ce e de făcut. Repet deci *amânarea* încurcă numai toate afacerile Societății pentru fond de teatru și nu lămurește! Te rog de aviz urgent ca să convoc adunarea generală cam pe duminica ce vine în două, mult în trei săptămâni². Te rog contribuie să fii scăpat cu o zi mai curând de această situație, devenită pentru mine imposibilă și insuportabilă și nesuferită.

Te sărut cu drag pe tine și pe toți ai tăi, carie sunt și ai noștri.

NB. Chelariu³ mi-a zis (uitasem) că-ți trimite Virgil azi sau mâine ce ai cerut.

Idem

BJB, 1/s. 2961

-
- 1 Vezi invitarea la a 41-a Adunare generală la Caransebeș, în 26-27 octombrie/8-9 noiembrie 1913, în **Drapelul**, XIII, nr. 112, 8/21 octombrie 1913, p.1.
 - 2 Vezi termenele inițiale anunțate în **Idem**, nr. 107, 26 septembrie/9 octombrie 1913, p.3.
 - 3 Gheorghe Chelariu(1855-?), profesor, fost președinte al "Reuniunii române de gimnastică și cântări" și director la Școala Reală din Brașov, în V. Braniște, **Amintiri**, p. 315, 316, 393.

163. CORNEL CORNEAN

Caransebeș, 20 septembrie/
3 octombrie 1913

Mult stimată domnule doctor,

Domnul Onițiu îmi scrie că cu prilejul adunării generale a S.p.f.t.¹ vor avea de conferențiar numai pe domnul Horia P. Petrescu și că s-ar bucura dacă s-ar mai găsi unul și anume dumneavoastră². Drept aceea vă rog, întrucât vă este posibil, să vă pregătiți cu o conferință și să comunicați domnului Onițiu titlul acesteia. În orice caz e bine să avem două conferințe, ca astfel să putem da și ceva hrană sufletească publicului prezent.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime
Dr. Cornel Cornean³

DJC, 900, V/78.

1 "Societatea pentru fond de teatru".

2 Vezi conferința secretarului literar și notar al adunării "Societății", de la Caransebeș, intitulată **Despre "Năpasta" și "O noapte furtunoasă"**, în **Drapelul**, XIII, nr. 120, 29 octombrie/11 noiembrie 1913, p.2.

3 Secretar consistorial și referent-asesor bisericesc, vezi în N. Cornean, **op.cit.**, p.60, 93.

164. ION LAPEDATU

Sibiu, 9 octombrie 1913

Onorate domnule doctor,

În anul trecut domnul protopop Gașpar¹ a înaintat la noi o ofertă pentru asigurare pe viață². Afacerea nu a perfectat-o însă până azi. Am trimis acolo pe domnul Rîmneanțu³. Vă rog a-i scrie și dumneavoastră domnului Gașpar două șire să perfecteze afacerea. Prin aceasta vă rămân prea îndatorat.

Al dumneavoastră
Lapedatu

BN, ms. nr. 23068; Ft. 429/793-794

1 Protopopul de Bocșa, Mihail Gașpar.

- 2 Ofertă făcută în calitate de director al "Băncii Generale de Asigurări" din Sibiu. Vezi în I. I. Lapedatu, *op.cit.*, p. 97.
- 3 Probabil un funcționar al instituției respective.

165. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 11 octombrie 1913

Dragă Valer,

Am primit azi avizul caransebeșenilor în fine că ne primesc în 25-27 octombrie vechi cu adunarea generală a Societății pentru fond de teatru¹. Îți mulțumesc din toată inima pentru stăruințele tale, prin care ne-ai scos dintr-o strâmtorare și încurcătură proastă. Am și telegrafiat îndată lui dr. Comean² și tot azi i-am expediat o epistolă lungă cu instrucțiuni și deslușiri la cele ce mi-a comunicat în scrisoare.

Și acum ceva în mod confidențial – pentru *tine*.

Eu la adunarea generală de al Caransebeș³ *nu* voi participa la *nici un caz*. Întâi pentru că nu sunt pe deplin restaurat; cu bandajul la picior trebuie să umblu încă o lună (așa m-a sfătuit în zilele aceste Marius Sturza⁴, ca să previn primejdia recidivei, care e proastă dacă se întâmplă și poate ușor să vină).

A doua pentru că nu vreau să mă expun la un nou bombardament general și special de sute de întrebări că de ce demisionez, și de sute de desmântări și apeluri la mine ca să nu o fac, creîndu-mi-se cele mai penibile situații, de care nu mai doresc să am parte. A treia fiindcă în cazul dat mi-i imposibil, dar absolut imposibil să mă transpun într-un Stimmung⁵ festiv și izvorâtor de îndemnuri pentru alții, fără de care nu se poate conduce așa o adunare, dacă nu vrea cineva s-o compromită și să se compromită. Peripețiile cari au precurs și acestei adunări, harța cu caransebeșenii mi-au acrit sufletul în așa fel încât lipsa Stimmungului amintit mai sus e cât se poate de explicabilă.

Și în fine prin absența mea din Caransebeș sper să ajung mai lesne și mai ieftin și mai cu puțină agitație nervoasă la punctul final al dorințelor mele după 18 ani de colaborare în comitetul fondului de teatru⁶: de a scăpa de sila morală să mai faci ce nu vrei și nu poți, de a fi lăsat să mă retrag în pace de

acolo, unde nu mai voiesc să rămân cu nici un preț și unde *nu voi rămânea nici într-o împrejurare și nici un moment după adunarea generală*.

Iată de ce te-aș ruga ca mergând la Budapesta la ședința comitetului național (aud că în zilele acestea)⁷ să vorbești cu domnul Maniu⁸ și să-l rogi ca la tot cazul să participe la adunarea generală din Caransebeș și să-l previi că eu am de gând să-l rog ca el să prezideze adunarea. Și dacă e de acord să-mi scrie ca să-l rog de cu vreme.

Mie mi-i de altfel tot una, eu pot să-l rog și pe Goldiș⁹, deși nu știu dacă va participa. Ce gândești și tu ? Las la aprecierea ta să hotărăști care ar fi mai bine să prezideze. Și să vorbești apoi în conformitate cu respectivul. Iar mie să-mi comunici cât mai în grabă ce ai isprăvit, ca apoi să-l rog pe respectivul personal, în scris.

Dar aceste să rămână în confidență între tine, respectivul și poate Dobrin, ca divulgarea să nu producă impresie rea la Caransebeș.

Vă sărut cu drag pe toți și vă doresc toată fericirea în noul palat *propriu*¹⁰, pe care Tiberius¹¹ mi l-a laudat foarte-foarte!

Aștept răspunsul tău, rămân îmbrățișându-te
Virgil

BJB, 1/s. 2962

-
- 1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 112, 8/21 octombrie 1913, p.1.
 - 2 Vezi scrisoarea anterioară, din 20 septembrie/3 octombrie 1913.
 - 3 Vezi telegrama de salut, în **Drapelul**, nr. 120, 29 octombrie/11 noiembrie 1913, p.2.
 - 4 Marius Sturza(1876-1954), medic balneolog la Waelischhof, lângă Viena și ulterior la Karlsbad(Karlovy Vary).
 - 5 "Atmosferă/dispoziție."
 - 6 O nouă echipă diriguitoare(președinte Al. Vaida-Voevod, vice, G. Dima, membru, V. Braniște) vezi în **Drapelul**, nr. 120, p.2.
 - 7 Vezi scrisoarea următoare, expediată de I. Maniu în 12 octombrie 1913.
 - 8 Alt membru al noii conduceri desemnate, vezi în **Drapelul**, nr. 120, p.2.
 - 9 A rostit discursul de inaugurare la Caransebeș, vezi în Ibidem.

10 Este vorba de noul sediu al redacției revistei de pe strada Făgetului, nr. 12.

11 Tiberiu Brediceanu(1877-1968), profesor, compozitor și membru al comitetului "Societății".

166. IULIU MANIU*

Budapesta, 12 octombrie 1913

Antet:

Hotel jägerhorn

Budapest

Telefon 10-76

Interurban b-61

Iubite amice,

Am primit cu adâncă durere știrea morbului¹ tău. Doresc din tot sufletul cea mai grabnică și deplină însănătoșire. Am regretat și am simțit mult lipsa ta de la comitet², mai ales că e *absolut necesară* venirea ta la Budapesta, fără amânare.

Contele Tisza adevă vrea să reia firul pertractărilor³. L-a rugat pe Mihali să comunice comitetului că dorește să comunice delegațiunii comitetului condițiile sale care promisese a ni le da în primăvară. Comitetul după *multă* discuție a hotărât să satisfacă dorinței lui Tisza și a încredințat delegația comitetului să ia ad referendum⁴ condițiile care le va preda Tisza și dacă va crede comisia de 10 că acele pot fi bază de pertractare să convoace comitetul, iar dacă nu, să comunice acest lucru lui Tisza. Comitetul a decis să se termine toate aceste lucruri cu cea mai mare grabă, fără a pierde multă vreme cu discuții inutile.

Mihali te roagă, deci, prin mine, ca miercuri sau joi neapărat să fii în Budapesta descinzând la Császár Fűdő, unde-și va lua și dânsul cvartirul și te roagă, ca să-l avizezi telegrafic la Dej despre timpul sosirii tale la Budapesta ca să poată și dânsul pleca de acasă, așa ca să sosiți deodată.

Regret că comunicatul⁵ nu mai am vreme să ți-l decopiez și să ți-l trimit.

Mă tem să nu pierd poșta. Îl vei avea din "Românul"⁶. În comunicat firește nu e vorba de mediația lui Tisza.

Te rog primește cele mai cordiale salutări și dorințele de grabnică însănătoșire. Sărut mâna ilustrei tale doamne.

Al tău devotat

I. Maniu

BAR, ms. nr. 149.862; Ft. 392/135.136

-
- * Publicată, fără dată, în I. Munteanu, **op.cit.**, p. 314-315.
 - 1 V. Braniște a fost bolnav în zilele de 4-10 octombrie. Vezi în calendarul propriu: "Sâmbătă 11 octombrie, am ieșit prima dată". În: **DJC**, 900, VII/28.
 - 2 Referire la ședința Comitetului permanent de 10 membri, din 11 octombrie curent, vezi anunțul în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 210, 26 septembrie/9 octombrie 1913, p.1.
 - 3 Vezi opiniile exprimate de V. Goldiș în epistola către O. Goga, Arad, 18 octombrie 1913, în **Octavian Goga în corespondență**, vol. I., București, 1975, p. 212.
 - 4 De consultat.
 - 5 Vezi în **Unirea**, XXIII, nr. 103, 14 oct. 1913, p. 1-2.
 - 6 "De la Comitetul Național", în **Românul**, III, nr. 214, 1/14 octombrie 1913, p.1.

167. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 1/14 octombrie 1913

Dragă Valer

Am primit epistola ta și pe cât îmi pare de rău că ai fost și tu bolnav, pe atât mă bucur că ai scăpat de necaz și poți ieși iarăși din casă¹.

Cu primejdia holerei², care ar putea să ne pună bețe nouă în roatele adunării generale, mi-ai vârat încă un spin în inimă. Doar ne va feri Dumnezeu și de asta și se vor isprăvi toate bine.

Ce privește ședințele comitetului, noi am ținut în anul acesta 2 ședințe plenare de comitet: una după adunarea generală ultimă, la care ai asistat și tu și Dobrin, iar pe cealaltă am

convocat-o astă primăvară (nici nu mai țin minte datul) când era la ordinea zilei concursul la premiile Cazotti³.

La această a doua ședință plenară nu s-a prezentat nici unul din colegii noștri externi. Între astfel de împrejurări, neavând obiecte deosebite, a căror rezolvare ne-ar impune ținerea de ședință plenară⁴, - eu nu am convocat o a treia ședință plenară. Noi suntem gata cu toate lucrările noastre: rapoarte, buget, socoteli etc. - și nu înțeleg de ce ar trebui să mai convoc o nouă ședință plenară la Brașov. Să discutăm din nou chestia demisiilor? Apoi nu vezi tu că oroarea de aceste discuții și de situația nesuferit de penibilă în care "ab ovo"⁵ mă aduc ele, direct mă reține de la convocarea unei ședințe plenare cu acest punct exclusiv sau principal din program pentru ședință?!

Singurul lucru pe care în situația dată îl pot face, - este - ca să convoc ședința *plenară a comitetului* pe vineri 25 octombrie v. (după amezi-seara) *preziua adunării generale*, se înțelege: *la Caransebeș*, nu la Brașov. Acolo, asistând și tu, și eventual și alți fruntași și prieteni ai societății (poate și episcopul!)⁶ se va putea rezolva chestia - singura - pendentă și mai anevoiasă: a reconstituirii comitetului. - Și în această privință am fost dat un substrat de discuție - îmi pare într-o scrisoare către Dobrin astă vară. - Din Brașov pe lângă Vecerdea, casier și dr. Blaga, secretar (după ce G. Dima spre surprinderea mea mi-a declarat ieri hotărât că nu mai rămâne nici el în comitet) se poate alege ca prezident dr. A. Vaida, ca membru în comitet dr. Tiberiu Brediceanu⁷. Fiind prezidentul (de ex. Vaida) domiciliat în Brașov, - viceprezidentul poate să fie ori de unde din alt oraș. Chestia principală e să fie cel puțin 4 inși din Brașov, ca să poată ține ședința oricând. Atât din parte-mi, ca substrat de discuție; - încolo acceptez tot ce veți crede voi de bine și de *mai* bine în acest punct. Te rog, roagă-l pe Dobrin, în numele meu, să nu se supere acum și el pe mine, ar fi prea mult cumul de amărăciune pentru mine. Îl rog să mă ierte dacă am greșit, căci n-am avut nici gânduri rele nici rezervate. La tot cazul îl rog - deoarece mandatul nostru a celor din comitetul actual și așa a expirat încă la 1 iulie, și noi nu mai suntem decât niște simpli "Geschäftsträgeri"⁸ - să nu stăruie pe lângă demisia sa (cum să-i zic, să nu fie supărare) postumă, ci să participe la ședința comitetului din Caransebeș și la adunarea generală de acolo cu

ceilalți membri ai comitetului, cari mai girează afacerile societății. În nex te rog comunică-i multe *complimente* și salutări prietenești din parte-mi.

Acum vreau să știu un lucru: e *conditio sine qua non*⁹ ca eu să țin ședință de comitet*, din care să se hotărăscă *prin concluz*, ca cine să deschidă adunarea din Caransebeș în locul meu? S-a exprimat careva dintre colegii luați în vedere în acest sens, condiționând primirea însărcinării de la un astfel de concluz de comitet?

Dacă da, - mă voi executa și o voi face, deși socotesc și cred că nu ar trebui s-o fac, deoarece e vorba de o substituie a *mea* și nu a comitetului și cred că o rugare adresată din partea mea ca viceprezident ar fi atât în fond cât și în formă de ajuns. Și apoi ar mai fi și alte considerente particulare, cari repugnă cererii subliniate ce-mi faci, dar pe cari - mi e-a urât și ți se va fi urât și ție de atâta vorbă - nu le mai înșir. Scurt: te rog deci răspunde *scurt și urgent: să convoc pentru chestia substituirii mele comitet?* ... Da sau ba?

Tot atunci te mai rog de sfat: *pe cine ai crede tu să-l încredințez (= să-l rog) să mă substituie și să conducă adunarea generală* din Caransebeș? Bine înțeles, te întreb în confidență¹⁰.

La adunare, în I ședință va ține Horia Petrescu o conferință¹¹. Cornean¹² îmi scrie azi că ei acolo (fiind timpul prea scurt) nu pot să ne furnizeze conferențiar. Eu cred că acea una conferință a lui Petrescu va ajunge, deci tu nu va mai trebui să te necăjești și cu treaba asta.

Mama e la Lipova, unde a trecut bine pojarul copiilor. Azi e dezinfectarea oficială a caselor, hainelor etc. Mama nu v-a scris nimic de acolo ca nu cumva cu epistola să vă transmită germeii boalei.

Peste vreo 2 săptămâni, când orice primejdie va fi exclusă, are să vă viziteze mama la Lugoj - așa ne-a scris astăzi.

Dorindu-ți toate cele bune *aștept în urgență răspunsul tău* la cele 2 întrebări formulate pe paginile precedente.

Multe sărutări și salutări
de la al tău
Virgil

NB. Ca să nu fiu rău înțeles:

a. *comitet plenar* voi convoca cât de curând

pentru *Caransebeș în ajunul adunării generale*

b. comitet *local* pentru chestia substituiri mele convoc
numai dacă îmi scrii (*urgent !!!!*) și îmi azeți că *trebuie* s-o fac.

Idem.

DJC, 900, V/215.

-
- 1 Vezi epistola semnată de I. Maniu în 12 octombrie curent.
 - 2 Vezi dezbateră privind combaterea epidemiei, în congregația de toamnă a comitatului Caraș-Severin, din 15 octombrie 1913, în **Drapelul**, XIII, nr. 110, 3/16 octombrie 1913, p.1-2.
 - 3 Acordate de "Fundăția Procopie Cazotti" pentru creații dramaturgice/ muzicale originale, vezi în **Drapelul**, nr. 119, 26 octombrie/8 noiembrie 1913, p.2.
 - 4 Ședința plenară din 28-29 martie 1913 a fost relatată în **Revista Teatrală**, I, nr. 1, 1914, p. 1-25.
 - 5 "De la început"(Quintilian).
 - 6 Miron Cristea, vezi discursul redat în **Drapelul**, nr. 121, 31 octombrie/13 noiembrie 1913, p.2.
 - 7 Vezi componența noului comitet, în **Drapelul**, nr. 120, noiembrie 1913.
 - 8 În sens de "administratori".
 - 9 "Condiție indispensabilă".
 - 10 Vezi **Drapelul**, nr. 120-121 din noiembrie 1913.
 - 11 Vezi în **Idem**, nr. 120, p.2.
 - 12 Vezi scrisoarea din 20 septembrie curent.

168. TEODOR MIHALI

Dej, 17 octombrie 1913

Someșana

Institut de credit și economii în Dej

Iubite Valer,

Ți-am primit scrisoarea ta din 13 crt. Sunt de acord pe deplin cu părerile tale, exprimate în chestia tratativelor și am avut ocazie a mă convinge că cei mai mulți dintre oamenii noștri împărtășesc aceste vederi. De altcum sunt convins că motivările tale sună la adresa lui Iuliu¹, care face tot posibilul ca tratativele să fie întrerupte cât mai curând, cred însă că și dânsul își va schimba părerea, căci ar cădea mare responsabilitate asupra noastră dacă am întrerupe pertractările fără motive serioase și acceptabile.

Eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, miercuri în 22 I.crt. voi fi în Budapesta în "Császárfürdő"², voind a face și câteva băi, din cauza reumei.

Te rog pe atunci să vii și tu nesmintit și să aduci cu tine toate actele referitoare la cauza noastră³.

Pe Maniu asemenea l-am avizat despre sosirea mea la Budapesta. Ar fi consult dacă înainte de venirea ta la Budapesta ai putea vorbi cu episcopul Cristea, care cunoaște demersurile mai recente în chestia noastră.

Te salut cordial, iar doamnei sărut mâna
al tău iubitor amic

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149876; Ft. 392/162,166

-
- 1 Maniu, vezi epistola anterioară trimisă de același emitent, în 14 octombrie curent.
 - 2 Vezi rândurile lui I. Maniu din 12 octombrie 1913.
 - 3 Documentația referitoare la tratative, pregătită în eventualitatea unei ședințe a Comitetului Executiv al PNR, preconizată a fi ținută în 21 octombrie 1913, vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 107, 26 septembrie/9 octombrie 1913, p.1. Despre alte amănunte, mai vezi și articolul de fond "**Chestia tratativelor**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXVII, nr. 216, 3/16 octombrie 1913, p.1.

Sibiu, 20 octombrie 1913

Onorată redacțiune¹,

Încă în anul trecut ne-am fost adresat unor din redacțiunile ziarelor și revistelor noastre cu rugarea că la reînnoirea abonamentelor să pună, respective, să reclame de la abonați o mică contribuție și pentru fundațiunea ziaristilor români, convingși că pe această cale vom putea introduce un mijloc sigur și considerabil pentru augmentarea numitei fundațiuni. Am lăsat la buna chibzuință a onoratei redacțiuni împrejurarea că aceste contribuiri să fie benevole sau în prețul de abonament. La rugarea noastră au răspuns numai două din redacțiile cărora ne-am adresat și anume "Gazeta Transilvaniei" și "Revista economică". Cea dintâi a adunat din contribuiri benevole cu ocazia reînnoirii abonamentelor peste 600 coroane, iar cea de a doua ca supra taxă de inserțiuni circa coroane 100. Sunt deci și acestea dovezi că mijloacele gândite de noi – și introduse de mult la popoarele străine – ne pot fi de mare folos și că adunarea lor se poate face fără greutate, dacă este bunăvoință.

Deoarece astăzi fundațiunea noastră este activată, și deci necesitățile ei mai mari ca oricând, prin prezenta vă rugăm să urmați în anul acesta din prilejul reînnoirii abonamentelor și dumneavoastră pilda bună a "Gazetei Transilvaniei" adunând benevolul sau în prețul de abonament contribuiri potrivite pentru Fundațiunea ziaristilor noștri. În speranța că nu ne veți refuza cererea semnez.

Cu profund respect

Lapedatu

BN, ms. nr. 23352; Ft. 429/1206.

1 Vezi în **Gazeta Transilvaniei**, nr. 222, 10/23 octombrie 1913, p.2.

Sibiu, 20 octombrie 1913

Mult onorate domnule doctor,

Din ultima dare de seamă a fundației noastre¹ ați văzut că în ultimele trei luni abia am putut aduna suma de coroane 1.474,48 și că gândul nostru de a ajunge la coroane 70.000 în anul acesta va putea fi realizat numai dacă ne vom interesa mai dinadins de procurarea mijloacelor. Ne mai lipsesc coroane 4.000.

Azi am scris lui Lupaș², și la alții să facă câte o conferință ori să aranjeze niscaiva prestațiuni de altă natură în favorul fondului. Aceeași rugare vin a v-o face și dumneavoastră.

Sunt sigur că dacă dumneavoastră ați ține 3-4 conferințe în Banat, ați aduce frumoase parale, cu cari v-ați împlini vechea dorință de a augmenta fondul dr. A. Mureșianu³.

Dar oare din prilejul adunării pentru fond de teatru nu s-ar putea face ceva? Vă rog nu ne uitați. Știu că sunteți foarte ocupat și angajat. Dar ce să facem? Și eu numai Dumnezeu mă știe cum mai pot. Cred însă că voi ține și eu vreo conferință⁴. Nu ne uitați. Vă rog faceți-ne ceva rost de venit.

Mulțumindu-vă semnez cu respect

Lapedatu

Confidențial. Pare-mi-se în "Drapelul" am cetit că la cununia lui dr. Brediceanu s-a dat pentru fondul ziaristilor coroane 100. I-am scris. Zice că poate familia miresei⁵. Neavând colecția ziarului dumneavoastră, vă rog a căuta la care număr s-a fost publicat⁶, să dăm de urma banilor, căci n-au sosit încă.

BN, ms. nr. 23354; Ft. 429/1209-1210

1 **Drapelul**, XIII, nr. 111, 5/18 octombrie 1913, p.3.

2 Ioan Lupaș, vicepreședinte al Epitropiei.

3 **Drapelul**, nr. 120, 29 octombrie/11 noiembrie 1913, p.1-2.

4 Nu am aflat nimic revelator în acest sens!

5 Fiica comerciantului Petre Ioan Comșa din Săliște.

6 Nu există confirmarea la rubrica de "Informații" din cuprinsul "Drapelului"!

171. TEODOR MIHALI

Dej, 21 octombrie 1913

(Telegramă)

În consens cu răspunsul primit astăzi în cunoscuta noastră cauză, nu putem trata decât săptămâna viitoare¹.

Plecarea [la Budapesta] se amână.

Mihali

Ismert ügyünkben ma kapott válasz értelmében csak jövő héten tárgyalhatunk. Felmenetel elnapoltatik.

Mihali

BAR, ms. nr. 149878; Ft. 392/167.

1 Vezi mesajele aceluiași emitent, din 17 și 24 octombrie 1913.

172. TEODOR MIHALI

Dej, 24 octombrie 1913

(Telegramă)

Mâine dimineața ne întâlnim. Te aștept la Császárfürdő¹.

Mihali

Holnap reggel találkozunk. Császárfürdőbe várlak

Mihali

BAR, ms. nr. 149879; Ft. 392/169

-
1. V. Braniște notează în calendarul de buzunar: „Vineri 24 X. Primit la amiază avizul să plec la Budapesta. Seara am plecat”. În **DJC**, 900, VII/28. Vezi și analiza detaliată a situației românilor din Transilvania, făcută de N. Iorga, într-o scrisoare către Al. Vaida Voevod, datată, București, 24 octombrie 1913, în Nicolae Iorga, **Correspondență**. Ediție de Petre Țurlea. Vol. III, București, 1991, p. 326-328.

173. TEODOR MIHALI

Dej, 14/27 octombrie 1913

Iubite Valer!

Am primit scrisoarea ta. Eu întru toate împărtășesc vederile tale.

Atari lucruri în galop nu să pot face precum ți-a scris Iuliu¹, care cu tot prețul voiește ca în 2-3 zile să terminăm și respective să întrerupem tratativele pentru ca să se înceapă așa-numitele “mari acțiuni”..

Spre orientarea ta îți comunic că premierul invitându-mă la sine mi-a comunicat foarte lămurit că dorește a continua tratativele și crede ca în chestiile culturale să mai facă concesii².

M-a întrebat că oare succesele României³ nu cumva ne-a influențat în o direcție politică mai intransigentă? I-am răspuns că noi cu toții ne-am bucurat de succesele frumoase a fraților noștri, însă noi suntem oameni serioși și reali și nu ne lăsăm influențați de curente externe și că totdeauna am făcut și vom face politica noastră în mod independent.

Scrie-mi, te rog, când poți veni la Pesta. Mai potrivit ar fi pe la mijlocul săptămânii viitoare⁴.

Te salut cu drag al tău iubitor amic

Teodor

BAR, ms. nr. 149875; Ft. 392/161, 168.

1 Iuliu Maniu.

2 Conteșle Tisza István.

- 3 Se invocă Pacea de la București, după încheierea celui de-al doilea conflict militar balcanic.
- 4 Spicuiuri din agenda de buzunar a lui V. Braniște: "Sâmbătă 25 X. Budapesta. Comisia de trei plus Cicio și Alexandru. Duminică 26 X. Primit avizul că luni la 11 suntem așteptați comisia de trei și de cinci. Luni 27 Budapesta. Întrevederea de la 11-1 și jumătate. Marți 28 X. A doua întrevedere de la 11-12 și jumătate. Miercuri 29 X. Budapesta, continuare. Joi 30 X. Primit condițiile. Seara plecat acasă". În: **DJC, 900**, VII/28. Vezi punctul de vedere menționat în scris, în **BAR, ms. Arh. V. Braniște, fond A., 1729-III plic I doc. nr. 26 și 27**; publicare parțială în V. Braniște, **Amintiri**, p. 581-584.

174. ION LAPEDATU

Sibiu, 2 noiembrie 1913

Prea stimate domnule doctor,

În 20 octombrie a.c. m-am adresat domnului Victor Antonescu¹ cu rugarea să aranjeze vreun matineu sau vreo reprezentație în beneficiul fondului ziarștilor. Dânsul a primit ideea și aflându-se în Sibiu² m-a cercetat să ne înțelegem mai de aproape. După ce o reprezentație în Sibiu dânsul nu era de părere să se facă, mi-a spus să aranjeze una sau la Brașov³ sau la Caransebeș⁴, și mi-a cerut să mă pun în înțelegere cu domnul Horia Petrescu. În 17 luna trecută am scris deci domnului Victor Braniște⁵ să caute pe domnul Petrescu, să se înțeleagă și să decidă. De atunci am mai urgit odată afacerea dar fără rezultat. Brașovul văd că tace și nu se face nimic. Tare mă tem că pășim tot asemenea și cu Caransebeșul. De aceea mă adresez azi dumneavoastră și vă rog să luați dumneavoastră chestia în mână și să vorbiți cu domnul Antonescu. Mai ușor și mai practic ar fi așa ca prima⁶ reprezentație din Caransebeș să fie în beneficiul nostru. Altcum scăpăm o sumă frumoasă. Vă rog deci nu mă uitați.

Dacă aș avea vreme, aș veni și eu la Caransebeș și m-aș interesa de afacere. Sunt însă reclamat la Orăștie în o afacere ce nu o pot amâna.

În speranța că dumneavoastră veți duce chestia la bun sfârșit și truda noastră nu va fi zadarnică
Vă mulțumesc și semnez
Cu toată stima
Lapedatu

BN, ms. nr. 23341; Ft. 429/1204-1205.

1 Vezi scrisoarea din iulie 1913

2 L. Paukerow, **op. cit.**, p. 89-97: trei zile de spectacole, între 25-28 octombrie curent.

3 **Idem**, p. 116-121: între 3-6 noiembrie 1913.

4 **Idem**, p. 123-13: între 7-9 noiembrie curent

5 Fratele destinatarului și redactor la "Gazeta Transilvaniei".

6 Oficialitatea îngăduia doar câte trei reprezentații, avizate din timp, în orașele incluse în traseu.

175. JEANNE DUCA

Cadar, 9 noiembrie 1913

Iubitul meu prieten Branîște,

Te rog primește acești butoni în amintirea scumpului meu neuitat Geza. Dumnezeu mare, ce nenorocire fără seamăn s-a abătut asupra mea; niciodată în viață nu mă voi putea consola!

Primește, te rog, împreună cu încântătoarea dumitale soție salutările mele cele mai cordiale.

A dumitale

Baronesa Duca¹

Lieber Freund Branîște,

Bitte tragen Sie diese Knöpfe zur Erinnerung an meinem teuren Geza, Grosser Gott, welch namenloses Unglück über mich hereingebrochen, nie im Leben werde ich es überwinden.

Ich grüsse Sie und Ihre charmante Frau sehr, sehr herzlich

Ihre aufrichtige

Baronin Duka

- 1 Născută Nicolici de Rudna, vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 18, 12/25 februarie 1913, p.2 și în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 239 .

176. IULIU MANIU

Blaj, 12 noiembrie 1913

Iubite amice!

Am primit cu mulțumită actele trimise¹. Deocamdată nu e lipsă de ele. Consfătuirea comună plănuită pe 16 l.c. nu se va ține².

Abstrăgând de la împrejurarea că Hossu³ e grav bolnav, încât nu ar putea risca călătoria, fiind împreună cu episcopul Radu și cu Mihali⁴ la Gherla la Hossu am găsit informații în urma cărora am constatat că ținerea consfătuirii și-a pierdut actualitatea. Trebuie luată deocamdată de la ordinea zilei și noi trebuie să mergem pe calea noastră. Cu cuvântul vei primi informațiile de lipsă. Deocamdată trebuie să ne mulțumim cu mângâierea sufletească că toți episcopii au fost aplecați a lua parte la consfătuire, nu numai ci o să se identifice cu punctul nostru de vedere.

Te rog vino nesmintit la Orăștie⁵ să ne înțelegem asupra celor de făcut.

Te salut cu drag

Devotat amic

I.ManIU

BAR, ms. nr. 149861; Ft. 392/133, 134.

- 1 Documentația Comisiei de 3 membri, în care V. Braniște era referentul tratativelor cu reprezentanții guvernului maghiar.

- 2 Dezbateră liderilor politici și bisericești ai românilor transilvăniți cu privire la proiectele de tratat cu premierul Tisza.
- 3 Episcopul greco-catolic Vasile Hossu.
- 4 Demetriu Radu și Victor Mihali, ambii episcopi greco-catolici.
- 5 Nu există date suficiente pentru argumentarea unei posibile consfătuiri restrânse la Orăștie!

177. TEODOR MIHALI

Dej, 14 noiembrie 1913

Stimate Amice!

Având să discutăm chestii de extremă importanță, care cad în competența comisiei de 10, te rog cu toată insistența să binevoiești a veni pe marți 18 l.c. la Budapesta. Császárfürdő¹.

Sper, ca ținând cont de greutatea situației și de răspunderea mare ce o avem pentru viitorul cauzei noastre vei binevoi să faci tot posibilul spre a participa la această sfătuire.

Al tău devotat stimător

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149877; Ft. 392/163

1 Vezi anunțul despre "**Consfătuirea de la Budapesta**", între 18-20 noiembrie, în **Drapelul**, XIII, nr. 125, 9/22 noiembrie 1913, p.2: Memoriu elaborat pe trei direcții convenite cu primul ministru Tisza István (articolul 44 din legea naționalităților, limba română în învățământ, validarea politică autohtonă în Transilvania).

178. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 11/24 noiembrie 1913

Luând la cunoștință că proiectata societate de acții "Tipografia"¹ nu se înființează, te autorizez să ridici suma solvită

de mine în acest scop și să o utilizezi după cum vei crede de bine.

Dr. E. Miron Cristea
Episcop

BN, ms. nr. 23022; Ft. 429/703

1 Nu am aflat nimic semnificativ în paginile "Drapelului"!

179. AUREL C. POPOVICI

Viena, 13/26 noiembrie 1913

Iubite amice,

La depeșa Litzii ți-am telegrafiat că-ți scrisei deunări deja la Kaiserbad¹. Sper că-ți vor fi dat scrisoarea.

Omul de încredere, N. care-i vorbise lui Caius², a fost sâmbătă la mine. Îmi spunea că o să aranjeze lucrul așa fel ca să nu fiu nevoit a trece pe la secretarul³ respectiv. Azi e miercuri și n-am primit nici o știre de la el, nici albă, nici neagră. Poate că șeful său, T(isza)⁴ se va fi răsgândit. Mă face să cred aceasta articolul de ieri din "Budapesti Hirlap"⁵ care se leagă din chiar senin de mine și care-mi face impresia că e scris rău inspirat de Jeszenszki⁶ căruia desigur, nu-i va conveni o înțelegere *serioasă* între unguri și români. La urma urmelor fie cum va fi: situația noastră e foarte bună. Voi prezentați celui mare punctațiunile și, dacă nu vă acorda un ministru fără portofoliu, cereți-i cu puțin un secretar de stat la culte și câte un consilier ministerial la interne și la agricultură⁷.

Vă salutăm și vă sărutăm

Al tău amic

Dipsi⁸

La Hossu⁹ am fost, și el la mine.

BAR, ms. nr. 149891; Ft. 392/195, 196.

- 1 Karlsbad, azi Karlový Varý, în Cehia.
- 2 Caius Brediceanu.
- 3 Jeszenszky Sándor(1852-?), consilier ministerial/secretar de stat din anul 1910.
- 4 Contele Tisza István, prim ministru între anii 1913-1917.
- 5 Articol de fond intitulat "**Nagy-osztrák örület**", în **Budapesti Hirlap**, XXXIII, nr. 278, 25 noiembrie 1913, p. 1-2: discută critic teza federalistă proprie emitentului scrisorii în cauză.
- 6 Vezi nota nr. 3.
- 7 Memoriul înfățișat în cursul discuțiilor dintre lunile ianuarie-februarie 1913.
- 8 Pseudonim frecvent utilizat în corespondența expedită de A. C. Popovici.
- 9 Vasile Hossu, amintit drept episcop greco-catolic de Gherla.

180. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, sâmbătă 29 noiembrie 1913

Miți dragă,

Alăturat trimit primul pe marți¹. Pune-l duminică seară în săculeț să-l aibă pe luni dimineață.

Eu nu știu când sosesc.

Mâine, duminică, plec la Viena, hotel Regina. Dacă este ceva urgent, rog să mi se adreseze acolo. Cred că pe miercuri voi putea pleca spre casă².

Ghetele ți le-am făcut. De asemeni am luat de la Gerbaud³ un pachet după rețetă. Dacă ajung, dimineață le împachetez, dimpreună cu rufele și le expediez acasă, ca să nu le car cu mine la Viena.

Trebile noastre nu stau rău, dar nu merge așa iute cum am dori cu încetul se face treaba bună⁴.

Mă avizează portarul că episcopul Cristea este aici. Eu plec acum la poștă cu scrisoarea (e seara la 9) și apoi îl voi căuta pe Cristea.

Sper că sunteți toți bine și vă sărut.

eu. Cele trimise cu poșta privește-le ca și când le-aș fi adus

Te sărut pe tine și copiii
Valer

DJC, 900, VI/48

- 1 Editorialul din **Drapelul**, XIII, nr. 129, 19 noiembrie/2 decembrie 1913, p.1.
- 2 Deplasare în capitala Imperiului motivată fie de necesitatea întâlnirii cu același Geza Duca, fie cu alți reprezentanți ai PNR în stradania de tatonare a opțiunii Cabinetului militar de la Belvedere față de "tratatul maghiaro-român". V. Braniște a rămas la Viena până în 7 decembrie 1913, unde s-a întreținut cu A. C. Popovici, I. Maniu, Al. Vaida Voevod, episcopii D. Radu, V. Hossu etc. Informații cuprinse în însemnările sale zilnice (agenda de buzunar). În: **DJC**, 900, VII/28. Despre participarea liderilor clericali la "ședințele din delegațiuni" și cuvântarea rostită de V. Hossu, vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 247, 12/25 noiembrie 1913, p.2.
- 3 Celebra cofetarie în Budapesta vremii respective.
- 4 Se are în vedere intervalul de acceptare/respingere a Memoriului (11 puncte) avansat, până la proxima dezbateră oficială din debutul lunii februarie curent.

181. VALERIU BRANIȘTE

Viena, 2 decembrie 1913

Hotel Residenz
Wien I Teinfaltstrasse 6
Nächst dem k.k. Hofburgtheater¹
Telephon 15880 Interurban und 23012

(către soție)
Dragă Miți,

Alăturat trimit în grabă primul și un articol pentru numărul de joi, scrise de Vaida².

Fiind eu ocupat, a luat el asupra-și să-mi facă foaia³.

Rog să se citească cu mare luare aminte la corectură, să nu scape vreo boacăină.

Mai stăm vreo două zile aici. Sunt la hotel Residenz și nu la Regina. Dar am primit scrisoarea ta și depeșa lui Dobrin.

Am fost cu Dipsi⁴ la Ionel Mocioni⁵. Voi povesti mai multe.

Mihali e încântat de cadoul tău⁶. Îți admiră scrisoarea și răbdarea. Îți mulțumește în special. I-ai făcut mare serviciu.

De Iași⁷ nu poate fi vorba. Abia voi ajunge atunci acasă. Unde să plec iară. Vreau să gust și eu *cât de bine e acasă*.

Pe aici e vreme frumoasă. Dar n-am ajuns în alt loc decât la Kinetofon⁸. Admirabil.

Cred că joi sau vineri sunt acasă.

Te sărută și pe copii
al tău

Valer

Domnișoarei Greavu⁹ scriu deseară!

Arhiva familiei

-
- 1 Hotel Residenz, în apropiere de Teatrul Imperial din Hofburg.
 - 2 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 130-131, decembrie 1913; mai vezi și "**Discursul contelui Tisza. Interviu cu Dl. deputat Al. Vaida Voevod**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 259, 27 noiembrie/10 decembrie 1913, p.1.
 - 3 "Drapelul" din Lugoj.
 - 4 A. C. Popovici. Din însemnările cuprinse în agenda de buzunar: "2 XII. Viena: de la 3-4 1/2 informațiuni Dipsi, /indescifrabil/; 3 XII. Viena, conferință. Prezentat declarație; 4 XII. Viena, declarația Maniu; 5 XII Viena, terminarea conferinței; 6 XII Viena, episcopii Hossu, Radu; 7 XII, Viena, plecat acasă. Seara Lugoj. În: **DJC, 900**, VII/28.
 - 5 Ionel Mocioni(1893-1930), fiul lui Eugen Mocioni.
 - 6 Maria Braniște a copiat pentru T. Mihali tocmai procesele verbale întocmite de soțul ei în cursul discuțiilor celor trei delegați cu premierul Tisza.

- 7 Referire la Congresul "Societății ortodoxe a damelor române", în **Drapelul**, nr. 128-129, noiembrie-decembrie 1913.
- 8 Combinație reușită de Thomas Edison între gramofon și cinematograf, după experiențe de circa un deceniu.
- 9 Probabil Valerica Greavu, absolventă a Institutului "Otetteleșeanu" din București. Vezi V. Branște, **Corespondență**, vol. III., p. 127.

182. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 5 decembrie 1913

Onorată redacțiune,

Prin prezenta ne permitem a vă ruga să ne transpuneți sau nouă la "Banca de asigurare" sau la "Ardeleana" sumele ce s-ar mai fi rămas aflând la dumneavoastră, ca vărsate în favorul fundațiunii gazetarilor, împreună cu o specificare a sumelor respective. Vă rugăm a ni le transpune și pe cele intrate până azi, cum și prin 25-28 luna curentă – și pe cele ce vor mai intra, căci am voi să le avem pentru proxima dare de seamă,¹ care e totodată și anuală.

Rugându-vă a nu ne da uitării cerea ce vă facem, semnăm

Cu toată stima
Lapedatu

BN, ms. nr. 23345; Ft. 429/1197.

1 Vezi anunțul publicat în numărul festiv de Crăciun, în **Drapelul**, XIII, nr. 143, 24 decembrie 1913/6 ianuarie 1914, p.3.; și în **Analele Fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria**, II, an 1913, Brașov, 1914, p. 3-6.

Sibiu, 5 decembrie 1913

Onorată redacțiune,

Epitropia noastră a decis încă în martie a.c. ca în viitor în anelele fundațiunii să se publice o consemnare amănunțită numele donatorului, suma și titlul sau prilejul din care a urmat donațiunea, a tuturor contribuțiilor ce se vor face în favorul fundațiunii noastre. Aceasta va fi cu putință numai dacă se va urmări toate ziarele și din ele ne vom extrage donațiunile făcute. Tocmai de aceea încă în anul trecut – în april – ne-am adresat tuturor redacțiunilor noastre să cedeze câte un număr gratuit pe seama biroului fundațiunii. Scopul nu era numai să extragem contribuțiile ce se fac în favorul fundațiunii, ci să adunăm pe seama acesteia și o colecție completă a tuturor ziarelor și revistelor române. Cererea noastră însă nu a fost considerată decât de revistele "Luceafărul", "Biserica și școala" și "Revista economică", din care ne-am și făcut colecții pe anul curent. Având în vedere scopurile ce le urmărim și foloasele ce le va da fundațiunea noastră, prin prezenta vă rugăm ca cel puțin cu începere din 1 ianuarie 1914 să aveți bunătate a trimite un exemplar gratuit din ziarul, respective revista dumneavoastră și anume pe adresa domnului Romul Simu junior, funcționar la Banca de asigurare Sibiu, Herberthgasse 15, pe care l-am încredințat cu facerea consemnărilor și cu administrarea colecțiilor.

Cu ocazia aceasta permiteți-ne să revenim și la o altă rugare ce v-am făcut. Anume cu datul de 20 octombrie a.c.¹ v-am rugat să introduceți o suprataxă de abonament în favorul fundațiunii noastre, fiind convingși că pe această cale noi am fi mult ajutați. Neprimind nici un răspuns până azi, credem că împrejurările nu vă permit a considera rugarea ce v-am făcut. Cu toate acestea permiteți-ne a vă ruga că dacă rugarea noastră nu poate fi îndeplinită în forma în care v-am prezentat-o, cel puțin să încercați și dumneavoastră procedeu "Gazetei Transilvaniei" din Brașov, și anume să faceți apel la abonații dumneavoastră ca din prilejul reînnoirii abonamentului să contribuie cu câte ceva și în favorul fundațiunii noastre. "Gazeta Transilvaniei" în anul trecut

ne-a adunat pe această cale peste coroane 600,00 dovadă că publicul nostru voiește a ne ajuta. Vă rugăm faceți și dumneavoastră astfel căci prin aceasta ajutați – cum poate azi nici nu se poate prevedea – propria dumneavoastră fundațiune².

Cu toată stima

Lapedatu

BN, ms. nr. 23353; Ft. 429/1207-1208.

1 Vezi mesajul respectiv, expediat de către același emitent.

2 Vezi anunțul, datat, Sibiu 20 decembrie 1913, semnat de I. I Lapedatu, secretarul Epitropiei, în **Drapelul**, XIII, nr. 139, 12/25 decembrie 1913, p.3.

184. ALMA POP

Lugoj, 8 decembrie 1913

Procedez pe deplin în intențiunile fericitului meu soț autorizându-te să dispui după cum vei crede mai bine despre suma pe care a vărsat-o dânsul la filiala "Albina" Lugoj în scopul înființării unei tipografi românești în Lugoj¹.

Cu stimă Alma Pop Maior²

BN, ms. nr. 21775/3; Ft. 429/121

1 Nu am găsit nimic cert în publicația de la Lugoj !

2 Văduva avocatului Izidor Pop din localitate, cunoștiință a familiei Braniște. Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 51, 4/17 mai 1913, p.1.

185. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 9 decembrie 1913

Onorată redacțiune¹,

Prin prezenta ne permitem a vă ruga să ne transpuneți sau nouă la "Banca de asigurare" sau la "Ardeleana" sumele ce s-ar mai fi rămas aflând la dumneavoastră ca vărsate în fondul fundațiunii gazetarilor, împreună cu o specificare a sumelor respective. Vă rugăm a ni le transpune și pe cele intrate până azi, cum și prin 25-28 luna curentă – și pe cele ce vor intra, căci am voi să le avem pentru proxima dare de seamă, care e totodată și anuală².

Rugându-vă a nu ne da uitării cererea ce vă facem, semnăm

Cu toată stima

Lapedatu

BN, ms. nr. 23345; Ft. 429/1197

1 Vezi solicitările reiterate la rubrica de "informații" pentru "răscumpărarea felicitărilor de sărbători în folosul fondului ziaristilor", în **Drapelul**, nr. 144-145, decembrie 1913-ianuarie 1914.

186. IULIU MANIU

Blaj, 9 decembrie 1913

Iubite amice,

Alăturat trimit proiectul concretizărilor discutate¹. N-am făcut schimbări decât am pus în formulă. Conform dorinței tale în loc de cuvântul „element”, „popor” și după cuvântul „existenței”, cuvântul „naționale”.

Te rog să mă avizezi telegrafic despre primirea acestei scrisori, ca să fiu liniștit; scăpând adică poșta, arunc epistola direct în ambulanța din tren.

Eu vineri dimineața voi fi în Pesta, să fiți și voi acolo tot atunci acolo², astfel că sâmbătă, duminică și cel mult luni să putem termina, pentru că de-acolo încolo eu sunt legat câțva vreme iarăși la Blaj.

Te rog predă stimatei tale doamne respectuoase sărutări de mâini iar tu primești multe salutări.

Al tău
devotat amic,
I. Maniu

BAR ms. nr. 149863; Ft. 392/137.

-
- 1 Referire la seria de întâlniri "neoficiale", la Budapesta și Viena, în "ședința delegațiunilor", cu privire la proxima reluarea a tratativelor vizând "Memoriul" românesc avansat contelui Tisza.
 - 2 Sigure tatonări prealabile în capitala Ungariei, vezi în premieră, comunicatul presei "semioficiale", în **Drapelul**, XIII, nr. 139, 12/25 decembrie 1913, p.1.

187. GEORGE POPESCU

Jena, 12 decembrie 1913

Mult stimat domnule doctor,

Oricât de depărțitor sunt de casă, totuși și până la mine pătrunde din când în când câte o noutate, câte o veste bună, mai ales prin primirea a câte un număr din "Drapelul", pentru care vă mulțumesc foarte mult.

În numărul de marți am citit cu multă satisfacție articolul plin de înțeles despre "Împăcarea maghiaro-română"¹. Fie ca măreața operă cu înfăptuirea căreia și-au pus credința și serviciile fruntașii noștri, să fie încununată de splendid succes!

De multe ori am auzit vorbindu-se despre o schimbare a lucrurilor înspre bine, acum cred și eu în așa ceva.

Azi-măine sunt deja două luni de când am ajuns în Jena, dar mi se pare că nu e mult decând eram în Lugoj. Poate că vacanța lungă de patru luni și mai bine îmi dă iluzia aceasta.

În semestrul acesta sunt înmatriculați la universitatea de aici 1862 studenți (86 dame), iar ca ascultători sunt 82 persoane. Sunt 103 teologi, 320 juriști, 425 mediciniști, iar ceilalți la filosofie (plus farmacie și agronomie). Din statele care susțin universitatea sunt 445 studenți, din celelalte state germane 1298. Mai sunt 51 din Rusia, 12 din Ungaria (dintre aceștia sunt 5-6 sași, iar români: Bologa și eu), 8 din Anglia, Austria, câte 7 din Bulgaria și Grecia, 6 România, 3 Serbia, câte unul din Franța, Luxemburg, Muntenegru, Suedia și Turcia. Din America 6, Asia 4, Africa 2.

În vacanța de Crăciun cei mai mulți studenți fac excursii prin întreaga țară. Și eu aveam de gând să merg cel puțin până în Berlin, dar după cum stau (de data asta!) cu finanțele nu numai că de excursii de acestea nu am bani, dar pe februarie nu-mi rămâne nici un finic³, ba chiar și pentru ianuarie îmi mai lipsesc vreo 20 mărci. Până la $\frac{3}{4}$ din ianuarie îmi ajunge rata a doua din stipendiu (primită în noiembrie). Rata a III-a o capăt pe 1 martie. Atunci se sfârșește semestrul 1. Apoi vine semestrul 2 de vară cu speșele de înscris și cheltuiala pe timp de 5 luni. Dacă rata a treia și a patra mi-ar ajunge pe semestrul 2... dar nu știu ce să fac și până atunci. Restul din ianuarie apoi luna februarie? Mai este un timp de o lună bună până la ivirea crizei, deci aș voi să împiedec aceasta prin măsuri luate din vreme. Ajuns al punctul acesta vă rog stăruitor să binevoiți a-mi da sfat, nu s-ar putea să mă adresez la veneratul Consistor sau la prea sfinția sa din Caransebeș pentru un ajutor de vreo 120 coroane?

Pare-mi-se despre posibilitatea aceasta mi s-a amintit în trecut, dat atunci nu am reflectat la așa ceva. Nici acum nu mi-aș lua remediul acesta, dacă nevoia n-ar fi mai presus decât celelalte considerente.

Cum mă povățuiți?

Aș dori să știu aceasta mai din vreme, ca eventual să pot rezolva afacerea în altă formă.

Rugându-vă să binevoiți a-mi împărtăși părerea domniei voastre în această chestiune, rămân al domniei-voastre stimător și recunoscător.

(Inselplatz 3. II. r.)

George I. Popescu⁴
Stud. phil.

BN, ms. nr. 23.224; Ft. 429/1060-1061

-
- 1 **Articol de fond, în Drapelul**, XIII, nr. 132, 26 noiembrie/9 decembrie 1913, p.1-2.
 - 2 Valeriu L. Bologa(1892-1971), student în medicină la Universitatea din Jena. Vezi Izsák Sámuel, Bologa Sandu, **Valeriu Lucian Bologa, evocare monografică**. Cluj-Napoca, 1995.
 - 3 Variantă alterată lingvistic a subdiviziunii mărcii, numită "pfenning".
 - 4 Vezi scrisorile anterioare din 18 martie și 10 mai 1911.

188. TEODOR MIHALI

Budapesta, 20 decembrie 1913

(Telegramă)

Vino neapărat cu primul tren. Te aștept la Császárfürdő¹
Mihali

Jőjjön ökvetlen legközelebbi vonattal. Császárfürdőbe
várlak

Mihali

BAR, ms. nr. 149867; Ft. 392/149

-
- 1 Despre audiența delegației române(Mihali, Maniu, Braniște) la premierul Tisza, din 22 decembrie 1913, vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 139, 12/25 decembrie 1913, p. 2.

189. MARIA V. BRANIȘTE

Lugoj, 21 decembrie 1913

Dragă Valer,

Acuma a fost Dobrin la mine și mi-a spus că a primit două exemplare din Pastorală din Caransebeș¹ fără nici o explicare decât ce stă scris pe exemplarul pe care ți l-am trimis. Diaconu² zice că nu mai încapă în foaie. Ce e de făcut? Dobrin mi-a spus să cer legătura la telefon cu tine, poate ești în hotel până pe la 3. Am și făcut-o și te aștept cu dor. Pro secundo³, El a primit o scrisoare despre care știi și tu – așa zicea să-ți scriu – în care i se impune să plece cât de în grabă la București. Ar pleca deseară, dar nu știe ce să facă. Chestia e importantă, pentru că între Crăciun și Anul Nou se schimbă guvernul⁴ – după cum spun ziarele – și el ar mai folosi momentul. Dacă ai veni azi la telefon până la 3, s-ar putea și el orienta. Eu voiam să telegrafiez ca să vorbim deseară, dar el n-a avut răbdare și a zis să-mi încerc norocul. Îi vine greu să lase și teatrul⁵ și nu poate explica publicului și actorilor tot. De altă parte însă crede chestia ceastălaltă mai de importantă.

Să nu uit, Dobrin are ideea să telegrafieze episcopului⁶ să trimită 1000 exemplare din Pastorală și o alăturăm "Drapelului"⁷. Ce să facem?

Am lăsat scrisul până după prânz, acum sunt două ceasuri și încă nu mi-a dat legătura cu "Császárfürdő", trimit scrisoarea, vom vedea. Noi suntem bine, aici ninge încontinuu, e tot alb. Când vii? La noi e cald și bine.

Te sărutăm cu toții, mai mult al tău

Hans⁸

DJC, 900, V/37.

1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 143, 24 decembrie 1913/6 ianuarie 1914, p.3.

2 Avram Imbroane.

3 "În al doilea rând".

4 Știre apocrifă lansată de gazeta "Az Est" și preluată de "Românul" privind guvernul conservator condus de Titu Maiorescu până la 31 decembrie 1913, vezi în **Drapelul**, nr. 140, 14/27 decembrie 1913, p. 2.

5 Reprezentarea piesei "Brândușa" de către trupa de amatori locali, în **Drapelul**, nr. 140-141, decembrie 1913.

6 Miron Cristea, la Caransebeș.

- 7 Nu am aflat nimic în acest sens! Nu putea fi redată în extenso pe motiv de întârziere la tipar, vezi în **Drapelul**, nr. 143, p.3.
- 8 Formă de diminutivare intimă între soții Branîște?

190. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 14/27 decembrie 1913

Stimate amice,

Cele scrise de "Pesti Napló" de la 25 decembrie 1913, alăturat aci, m-au neliniștit cu toate că privesc cu multă rezervă scrisesele foilor maghiare opoziționale¹. Aveam știrea că după ultima convorbire cu Tisza de luni ați rămas cu "resimțiri bune"².

Eu tocmai voiam în pastorală de Crăciun³, care de astă dată nu-i ceva deosebit (nu totdeauna are omul dispoziție bună) să adaug și un pasaj că "Dumnezeu să lumineze pe conducătorii națiunii române și maghiare cu Duhul păcii ce transpiră din cântarea din noaptea sfântă a corului îngeresc: mărire întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe *pământ pace...*"

Dacă aș avea presemne sigure, aș lăsa acest pasaj. Deci, ce inspirație ai tu ca unul din Înainte Mergătorii acestei cauze mari?

Miron
Episcop

BN, ms. nr.23024; Ft. 429/705

-
- 1 Vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 140-141, decembrie 1913.
- 2 Vezi în **Idem**, nr. 139, 12/25 decembrie 1913, p.2: designați cei trei, Mihali, Maniu și Branîște; vezi și "**Comunicatul oficial**", în **Unirea**, XXIII, nr. 121, 27 decembrie 1913, p.1.
- 3 Vezi în **Idem**, nr. 143, 24 decembrie 1913/6 ianuarie 1914, p.3: un pasaj semnificativ despre tratative!

Viena 28 decembrie 1913

Dragă Valerie,

Am primit scrisoarea ta. Și Iuliu¹ mi-a telefonat cam aceleași lucruri.

Probabil că Tisza, oricât este el de curajos, tot se teme de gura spartă a d-al de Apponyi e tutti quanti². Amintiri nu-mi explic de ce bate în retragere după ce el însuși v-a recunoscut *a teljes szabadságot*³ pentru înființarea de școli secundare românești; dacă legea admite această *deplină* libertate, atunci nu e de înțeles de ce se codește dânsul?

Că în chestia electorală⁴ nu-i poate păgubi artificial pe unguri? Prea bine. Dar el însuși recunoaște că românii sunt repartizați în 93 de cercuri. Apoi dacă ne acordă 30 de mandate, cine e păgubit în mod artificial în 63 sau cel puțin 43 de cercuri?! Și *cine beneficiază* de voturile românești din aceste 40-60 de cercuri electorale? Nu-i așa că Ungaria? Iar dacă ei ne iau voturile din 40 de cercuri, de ce nu ne-ar da chiar pe ale lor în cele 20 de cercuri controversate? Te rog nu neglija acest argument care e *hotărâtor în chestie*⁵.

Că foile ungurești șoviniste țin și toarnă minciuni cu găleata văd⁶, dar ele n-au menirea să facă *pace* cu românii, ci război. Căci din el trăiesc.

Cu 30 de deputați ar fi cu neputință să vă prezentați în fața lumii românești. Pe de altă parte, dacă tratativele acestea nu vor izbuti, însuși ideea împăcării cu ungurii se va compromite cu desăvârșire. Iar eu personal cred că nici T⁷. nu se va putea menține la guvern dacă nu reușește să facă o pace *onorabilă* cu noi. Aici se cunoaște exact valoarea unei "împăcări" cu "moderații".

În sfârșit, o să vedem curând ce are să fie⁸.

Salutări amicale, iar pe tine te îmbrățișează cu veche afecțiune

Aurel

BAR, ms. nr. 149892; Ft. 392/197-198

-
- * Publicată în I. Munteanu, **op.cit.**, p. 316-317.
- 1 Iuliu Maniu.
 - 2 "Apponyi și toți ceilalți". Apponyi Albert(1846-1933), om politic, lider al opoziției moderate, fost ministru, autor al legilor școlare din anul 1907. Vezi comentarii, în **Drapelul**, XIII, nr. 134-136, decembrie 1913.
 - 3 "Deplina libertate".
 - 4 Vezi "noua lege electorală XIV/1913, sancționată în 13 aprilie 1913, în **Telegraful Român**, LXI, nr. 123-134, noiembrie-decembrie 1913.
 - 5 Vezi detalii în **Telegraful Român**, nr. 129, 14/27 decembrie 1913, p. 521.
 - 6 Vezi articolul de fond, în **Drapelul**, XIII, nr. 141, 17/30 decembrie 1913, p.1.
 - 7 Conte Te Tisza István.
 - 8 Tratatul va fi reluat numai în ianuarie 1914.

192. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 8 ianuarie 1914

Epitropia "Fundațiunii
pentru ajutorarea ziaristilor
români din Ungaria"

La recomandarea domnului Goldiș, domnul Ghiță Pop s-a adresat pentru un ajutor din fundațiunea noastră. E vorba să meargă în o climă mai blândă pe vreo 3-4 luni, căci speră să-și recapete sănătatea. Are lipsă de un ajutor, după socoteala lui, ca întregire a mijloacelor de cari dispune de cca 7-800 coroane. Aflându-se zilele aceste dr. Mihaiciu, am vorbit și cu dânsul și apobă acordarea ajutorului. Cred că îl și merită. E vorba să convocăm epitropia, să rezolvim această cauză și altele multe, căci cum știți în anul acesta nu ne-am întâlnit.

Trebuie să comunicăm cât de curând, dacă se poate în săptămâna aceasta voiesc să prezentez și încheierile și raportul anual, căci e vremea să mă scutur și eu de grija acestor lucruri, să-mi văd de ale mele. Vă rog deci să stabiliți un termen cât mai grabnic să ne întrunim. Dacă nu ați putea veni, ceea ce eu aș

regreta *foarte mult*, dispuneți ce e de făcut și dați-vă părerea în chestia domnului Ghiță Pop.

În chestia regulamentului³, cum v-am raportat, am primit aviz să introduc modificarea eerută și să-l trimit spre a fi prevăzut cu clauza de aprobare. (Jováhagyás záradék reávezetése végett). L-am trimis, dar n-am nici un răspuns. Vă rog ocazional interesați-vă de cauza nr. (a válaszirat alapjául szolgáló jelentés száma) 6198 St. ... ministerul de interne.

Cu domnul dr. Miha am discutat și împrejurarea că votarea ajutorului domnului Ghiță Pop va trebui făcută eventual înainte de a reprimi regulamentul. A acceptat însă punctele de vedere că regulamentul în sensul scriptei ministeriale e aprobat cu modificarea, pe care am acceptat-o. Prin urmare piedecă nu este. Dar apoi chiar să fie, așa cred că oricine dintre noi bucuros ar suporta răspunderea morală și și materială când este vorba de un tânăr ca domnul Ghiță Pop.

Acum o rugare: vă rog să dispuneți să primim "Drapelul" pentru epitropie, anume pe adresa domnului Romul Simu, pe care l-am concretizat cu evidența contribuțiilor în sensul și scopul fixat chiar de dumneavoastră. Căci – așa cred – ar fi o ironie ca și cu foaia președintelui⁴ nostru "Drapelul" să pățim ca cu "Românul", să nu-l căpătăm.

De încheiere vă rog un răspuns urgent. Știu că sunteți ocupat dar vedeți, am mare trebuință să termin odată cu chestiunile acestea.

Vă mulțumesc și semnez cu toată stima
al dumneavoastră devotat

Lapedatu

P.S. Alături cererea domnului Pop și rog returnarea grabnică a ei. Adresa domnului Simu este: Romul Simu, funcționar la Bancă de asigurare Nagyszében, Herberthgasse, nr. 15

DJC, 900, V/176

1 Ghiță Popp(1884-1967), profesor, ziarist și redactor la "Românul". Vezi Șerban Madgearu, **Ghiță Popp, un**

- condamnat politic în arhivele serviciilor secrete**, București, 1998, p.12.
- 2 **Darea de seamă generală...**, Sibiu, 1 martie 1914, în **Analele...II**, 1913, Sibiu, 1914, p.6.
- 3 Vezi epistolele anterioare ale aceluiași emitent, expediate cursul anului 1913.
- 4 V. Braniște deținea funcția de conducere în cadrul Epitropiei, vezi în **Analele...I**, 1912, Brașov, 1913, p.2.

193. VALERIU BRANIȘTE*

Lugoj, 30 decembrie 1913/
12 ianuarie 1914

(Către Ioan Mihu)

Mult stimat domnule Mihu,

De mult, de foarte mult, mă port cu gândul să-ți scriu, dar cum sunt ocupat în atâtea părți, nu am putut nicicând prinde momentul potrivit, deși poate mai mult din dorul să te văd și să mai vorbim una alta.

Acum fiind prilejul te felicit de Anul Nou, dorindu-ți tot binele și în special să-ți vezi cea mai mare preocupare realizată. Înțeleg pacea maghiaro-română, al cărei precursor ești, deși te-ai retras din valorile pătimase ale politicei¹.

Nu știu dacă ești informat despre stadiul în care am ajuns cu "prietenui dumițale" cu contele Tisza, cu care continuăm acum noi convorbiri oficiale². Părea un moment, că suntem foarte aproape de pace, admisesese revizuirea legii apponiene³, învățământul românesc în școalele populare de stat (rezervând limba maghiară pe când știe elevul bine ceti și scrie în limba maternă), am ajuns – și acesta era lucrul de căpetenie – de acord și asupra formulei principale, prin care se aduc în consonanță interesele noastre de exigență națională cu interesele integrității teritoriale și politice ale Ungariei, făcuse concesii importante și relativ la școalele medii, așa că aveam nădejde a ne putea înțelege chiar și în privința limbii române la judecătorii și în administrație. Părea că suntem aproape de pace.

Deodată s-a schimbat boierul. Așa se vede că sub influența celorlalți miniștri și poate de teama frondei în partid⁴, așa că acum iarăși este dubios rezultatul.

Eu așa cred, că iarăși va trebui să intri dumneata în acțiune⁵. Tocmai de aceea simt trebuința să ne întâlnim undeva ca să-ți pot da seamă din fir în păr despre toate detaliile cari nu încap în cadrele unei scrisori.

Cred că încă în luna aceasta vom convoca epitropia fundației la Sibiu⁶ și atunci ar fi de dorit să vii și dumneata acolo. Iar de nu poți și ești acasă, voi veni eu pe o noapte la dumneata ... dacă mă primești.

O chestie delicată la fundație este rugarea lui Gh. Pop despre care îmi scrie dl. Lapedatu că ai cunoștință⁷. Eu prefer să colectăm noi suma trebuitoare, decât să creăm un precedent așa periculos. Dar dacă este dorința expresă a domniei tale, mă supun să facem cum dorești dumneata. Mâine voi scrie domnului Lapedatu în chestia aceasta.

Dar pardon! N-am prins condeiful să te deranjez cu afaceri, ci să te felicit de Anul Nou. Iartă deci că am scăpat pe alte terene. Deci: An Nou fericit

De la dumitale sincer admirator

Dr. V. Braniște

Arhiva familiei

* Publicată inițial în I. Mișu, **op.cit.**, p. 344-345.

1 Vezi inițiativele personale ale lui I. Mișu din vara și toamna anului 1910.

2 Vezi opiniile exprimate în **Telegraful Român**, LXI, nr. 128-129, decembrie 1913.

3 Legile școlare din anul 1907.

4 Partidul Național al Muncii, fondat în 1910.

5 I. Mișu nu se va mai antrena în acțiunea de tatonare a terenului propice unor ulterioare discuții româno-maghere la nivel oficial.

6 Pe data de 1 martie 1914, la Sibiu, vezi în **Analele..** III, 1914, Brașov, 1915, p.6.

7 Vezi mesajul precedent, semnat de I. I. Lapedatu în 8 ianuarie curent.

194. TEODOR MIHALI

Dej, 12 ianuarie st. n. 1914

Stimate Domnule!

Din încredințarea d-lui George Pop de Băsești, președintele comitetului partidului național român, - convoc ședința comitetului partidului nostru național pe ziua de *20 ianuarie* (Marți) st. n. în Budapesta, restaurantul "Katona" la *10 ore a.m.*¹.

Fiind obiectele ce se vor discuta de mare importanță, vă rog cu insistență, ca nesmintit să luați parte la această ședință.

Cu toată stima

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150 131; Ft.394/133

1 Vezi adresa oficială, identică, expediată lui Roman Ciorogariu la Arad, în R. Ciorogariu, **Studii și documente**, Oradea, 1981, p. 391; vezi și articolul de fond despre cele trei zile de ședință, dintre 20-22 ianuarie 1914, în **Drapelul**, XIV, nr. 3, 9/22 ianuarie 1914, p.1.

195. VASILE HOSSU

Gherla, 1/14 ianuarie 1914

Iubite amice,

E ziua de 1/14 ianuarie, al nostru an nou. Așadar încep cu a ți-l dori bun, liniștit și cu multe mângâieri mai ales în cercul drăgălașei tale familii.

La scrisoarea ta iată ce am de răspuns:

Mihali a venit la mine cu ultimele 11 puncte ale lui T(isza) și cu o scrisoare, în care zorește încheierea tratativilor. Văzând eu aceste scrisori, de altă parte atacurile pornite împotriva lui

T(isza) în toate părțile, după unele semne, aici în provincie incontrollable, pornite chiar și din alor săi, am rămas cu impresia că în adevăr omul nostru bate în retragere și că ar dori să scape de pacostea în care a căzut prin tratativele pornite de el¹.

Dar în politică nu este iertat a porni după impresii. Cei ce au a hotărî pașii ce au de făcut, trebuie să cunoască limpede situația. Astfel, în deplină înțelegere cu Mihali am decis să alerg la Budapesta², pentru a cere lămuriri direct de la T(isza).

Iată rezultatul:

A declarat că dorește terminarea trativelor numai pentru a se pune capăt miniciunilor și perversiilor din gazete. Încolo, dânsul merge înainte neînfricat pe calea apucată și dorește să realizeze pacea, crezând că un moment *mai potrivit* pentru aceasta n-a fost niciodată. Partidul dânsului îl urmează fără șovăire³.

I-am spus că nouă ni se pare că în unele puncte dă mai puțin ca înainte. Am relevat punctele cuprinse și în scrisoarea ta. A replicat că el absolut n-a dat înapoi, că la proxima voastră întâlnire va lămuri deplin acest lucru.

L-am întrebat oare ultimele puncte date de el *sunt* a se privi ca ultimul cuvânt? Mi-a replicat că în esență *da*, însă în unele particularități, cari pot să lămurească mai bine lucrul și garantează și mai limpede *libera mișcare a noastră națională* este gata a admite modificări. L-am întrebat: crede dânsul că cele cuprinse în punctațiunile dânsului se vor putea și de fapt se vor și executa cinstit? A răspuns cu toată hotărârea că *da*, și că acesta s-ar garanta chiar și cu un conclud parlamentar, care este a se privi drept o interpretare autentică a legilor.

Am lansat ideea: n-ar fi mai bine și pentru el și pentru noi să se întrerupă tratativele, dar să nu vă despărțiți ca vrășmași, trecând îndată la continuarea luptei și să se facă un *modus vivendi*⁴ tăcut, ca adecă el să execute spontan cele promise, voi în schimb să faceți opoziție mai domoală? Mi-a răspuns că un așa procedeu nu se unește cu caracterul său bărbătesc și franc, de altă parte nici nu ar avea înțeles, că chestia românească ar rămâne tot la suprafață și el tot nu și-ar ajunge idealul său de a vedea cât de cât rezolvată chestia aceasta. Dar altfel el în voi nu ar vedea vrășmași ci numai contrari politici și firește ar folosi toate mijloacele legale pentru a împiedeca acest

partid în desfășurarea activității sale: ținuta aceasta o dictează viața de partid.

L-am întrebat că oare nu ar fi bine, la caz de eșuare a tratativelor, a lăsa chestia întreagă să odihnească, ori doară are dânsul ceva planuri? Mi-a spus că dânsul sperează că tratativele tot vor reuși la rezultatul dorit. La caz contrar va apela la arhierii, de la cari în schimb pentru sanarea gravaminelor⁵ pe teren bisericesc și școlar va cere să influențeze credincioșii în direcția dorită de dânsul, anume să nu se ceară nimic ce ar trece peste drepturi și legi ce le-o garantează în legile țării aflătoare în vigoare. A zis că e convins că arhieriei, pe baza jurământului lor vor trebui să deie ascultare unei asemenea invitări. I-am replicat că ar fi fatal a pune pe arhierii în contradicere cu sentimentele obștei românești pentru că asta ar duce la sguduirea temeliei bisericilor noastre și apoi scopul de a se calma și agitațiile din România tot nu s-ar ajunge. La asta numai atâta a răspuns că el nu crede că voi să nu ajungeți împreună la înțelegerea dorită.

Am replicat ce va fi însă dacă voi, cei zece membri⁶, nu veți reuși ca comitetul și eventual conferința națională să nu sancționeze cele concordate cu dânsul? La asta surâzând a zis că absolut nu poate crede că voi cei zece să nu puteți câștiga aprobarea comitetului și a conferinței, dacă între voi sânteti unanimi a reprezenta un punct oarecare de vedere.

În urmă, *supărat adânc*, a zis: Regret că cei zece domni se văd a fi speriați! Aș regreta nespus dacă tratativele ar eșua. Eu am făcut *tot posibilul* ca lucrul să se facă. Nu puteți și nu este iertat să cereți mai multe drepturi decât au maghiarii. Dacă eșuează tratativele, eu voi prezenta întreg materialul și atunci cei ce judecă vor vedea *că nu eu port vina*, dacă nu s-a ajuns la scopul dorit. De altfel vom vedea ce va mai fi la proxima întâlnire⁷.

Cam astfel a decurs conversația noastră – și după ce i-am cerut voie ca aceste să le pot împărtăși cu voi, după o convorbire în total de aproape o oră, ne-am despărțit.

Întors acasă am luat în mână punctele lui T(isza) și am morfondat cu mine astfel:

După asigurările lui T(isza) cele cuprinse în punctele aceste *se vor* executa. Să vedem ce câștig ai, ce până acum *am avut* – însă numai pe hârtie, ori nici pe hârtie?

1. Recunoașterea Partidului Național în toată forma *legală și liberă* funcționare a aceluia în toate manifestațiile vieții politice.
2. Libertatea *întrunirilor* și formarea neîmpiedicată a însoțirilor și reuniunilor de *tot soiul*.
3. Eliberarea sufletului până aici robit al funcționarilor români.
4. Aplicare de funcționari pe toată linia, care cunosc limba poporului.
5. Dreptul folosirii limbii materne la forurile inferioare de toate categoriile, unde poporul are nemijlocită atingere cu autoritățile. Aici e aplicat T(isza) a face încă ceva concesii.
6. Sprijinirea întreprinderile economice și industriale românești și aplicarea mai cruțătoare a legii colonizării.
7. Introducerea limbii românești, deși numai ca limbă ajutătoare, în școlile populare de stat.
8. Reînființarea altor multe alte școli populare ale noastre, sistate prin aplicarea necruțătoare a legii apponyene și întregirea fără dificultăți.
9. Aplicare de inspectori umani.
10. Acordarea de ajutoare la înființarea de institute de tot felul de caracter confesional.
11. Dezvoltarea gimnaziului din Brad cu ajutor de stat.
12. Regularea dreaptă pretinsă de noi a limbii române în gimnaziile de stat.
13. Cruțarea sentimentului național și a tradițiilor poporului nostru în învățământul școlilor de stat, unde pururea am fost batjocoriți.
14. Acordarea subvențiilor de stat a celor două biserici românești.
15. Respectarea autonomiei bisericii ortodoxe.
16. Neîmpiedicarea din partea guvernului a autonomiei deschilinite a bisericii unite.
17. Reîncorporarea parohiilor românești din dieceza de Hajdudorogh^B. Aceste ar fi să le primim dacă se vor executa cele cuprinse în punctele lui T(isza) și dânsul asigură executarea *întocmai* a aceluia.

Mă întreb: dacă primim noi punctele aceste și pe baza aceasta ne împăcăm abzicem noi de ceva drepturi?

Autonomia Ardealului n-a fost un postulat al tuturor românilor din patrie și pretențiunea aceasta n-a luat-o cam

nimenea în serios; și acest punct însuși partidul național l-a părăsit în unele declarații făcute în dietă.

De ce alte drepturi abzicem? La momentul în care declarăm că ne punem pe baza unității politice a statului, eu nu văd de ce fel de drepturi am abzice.

Apoi: De ce aveam noi astăzi lipsă?

1. De mișcare liberă pe toate terenele.
2. De solidarizarea neamului întreg, de la vlădică și până la opincă.

Ei bine: Eu așa văd că față de trecut concesiunile (așa numite) înșirate mai sus ne garantează nouă o mișcare destul de liberă, până aici absolut necunoscută, pe toate terenele vieții noastre naționale.

A doua: prin o pace pe aceste baze ne solidarizăm, noi arhierii putem da liber și pe față mâna cu aderenții partidului național că, la momentul în care programul lor nu mai conține nimic contrar formei legale a statului de azi, nu poate excepționa nimenea solidaritatea aceasta. Dar se pot uni cu acest partid chiar și funcționarii de stat. Cu un cuvânt întreg neamul s-ar consolida într-una și ar porni spre o muncă pașnică și roditoare, în care întrecându-se cu neamul maghiar în adevăr am consolida însăși țara, pentru că o parte mare a forțelor productive s-ar elibera din cătușe.

Astfel în fața slavismului cotropitor⁹ am ajunge pe încetul la cunoașterea intereselor comune ale poporului român cu a celui maghiar și în strânsă prietenie și cu România sub egida Habsburgilor am împlini un rol istoric.

Mă mai întreb: oare prin ruperea tratatelor nu luăm asupra noastră răspundere mare?

Clerul în actualele împrejurări politice nu mai poate purta lupta fără jertfe enorme, de cari nu mai e capabil.

Dăscălimea pe lângă actuala aplicare a legilor n-o mai putem socoti la activele combatanților.

Poporul istovit prin criza economică și prin șicanele administrației reclamă liniște și cruțare.

Monarhia are lipsă de alianța strânsă a României dar România și *mai mult* de prietenia și sprijinul monarhiei noastre.

Cei mai înalți factori doresc înfiriparea unui modus vivendi. Întreb: putem așa dară să întrerupem tratativele, să luăm odiul pentru ruperea lor și să luăm răspunderea în fața istoriei?

Că iar întreb? Ce riscăm noi dacă nu se vor executa cele promise de T(isza). Răspuns clar: Nimic. Calea la o ținută ostilă față de guvernament ne rămâne pururea deschisă.

În schimb am înstrăinat un om ca T(isza) și poate ne atragem supărarea acestui bărbat, de la care în viitor așteptăm atât de mult.

Conclud: Hai să încercăm și așa. Mai scoatem și precizăm ce putem și apoi: *mână!*

Am crezut de folos a-ți le spune toate aceste, pentru că simțesc răspunderea ce pe toți ne apasă. Aș fi recunoscător dacă toate gândurile mele le-ai comunica și fratelui de la Caransebeș¹⁰.

Încolo apoi: Ce-o vrea Dumnezeu!

Salut cu drag familia întregă; în special pe Gilu și Olga¹¹, apoi cu o călduroasă strângere de mână umil

Al tău

Vechi amic

Episcop Vasile

Arhiva familiei

- 1 Vezi scrisoarea lui Maniu către Goga, Cluj, 18 decembrie 1913, în O. Goga, **op.cit.**, vol. II., București, 1983, p. 309-310";vezi și "**Comunicat oficial**" despre discuții și amânarea "sine die" până în debutul lunii ianuarie 1914, în **Unirea**, XXIII, nr. 131, 27 decembrie 1913, p.1.
- 2 Deplasare sigur confidențială, deoarece nu am aflat nici o știre în presa vremii!
- 3 Partidul Național al Muncii, format în 1910 și extins după iunie 1913, odată cu instalarea liderului Tisza drept premier al Ungariei.
- 4 "Mod de a trăi", aici cu sens de compromis/înțelegere reciprocă.
- 5 Apelul la conducătorii celor două biserici românești constituia un tertip uzitat de autorități pentru a se evita contactul cu reprezentanții PNR și recunoașterea, "de jure", a existenței unui partid politic interzis prin lege.

- 6 Comisia permanentă de 10 membri, cu atribuții lărgite, conform prevederilor ședinței Comitetului Executiv al PNR din 12-13 ianuarie 1913.
- 7 Nu a mai fost cazul, fiindcă în 17 februarie 1914, conducerea colectivă a PNR a refuzat un nou pachet de propuneri guvernamentale și a sistat definitiv tratativele.
- 8 Vezi scrisorile emise repetativ între liderii politici români în cursul anului 1912.
- 9 Una din tezele politice dominante pe tărâm geopolitic în cadrul Europei Centrale.
- 10 Episcopul Miron Cristea.
- 11 Fiul Virgil și fiica Olga, mezina familiei Braniște.

196. IOAN MIHU

Vinerea, 15 ianuarie 1914

Iubite domnule Valer

Primește, te rog, sincera și prieteneasca mea mulțumire pentru bunele urări de anul nou precum și asigurarea dovezilor mele de bine, pentru dumneata și toți ai dumitale¹.

Ce privește chestia noastră națională – cum bine știi – eu cu cele mai curate intenții, de mult foarte de demult, am fost și sunt pentru îndrumarea activității noastre politice în o albie mai potrivită nevoilor noastre reale, așa fiind, nu pot deci decât să mă bucur de prefacerile ce se prevăd. Dacă ostenelele domniei voastre vor duce imediat la rezultate irelevante, pentru că logica faptelor și evenimentelor, în cele din urmă, mai curând sau mai târziu, totuși va trebui să ducă la izbânda aspirațiilor noastre juste. Esențial e că dumneavoastră ați apucat pe calea cea bună și nu rămâne decât să țineți cu perseverență la minimum de deziderate ce ați aflat să le formulați. Eu am o mare satisfacere în faptul că prin ținuta dumneavoastră ați făcut dovada de temeinicia celor ce am spus lui Tisza la consfătuirea noastră din urmă², când l-am consiliat să se adreseze direct la dumneavoastră, cei din comitetul național, căci sunteți cu mult mai responsabili decât vă crede lumea maghiară rău informată asupra tendințelor dumneavoastră. Am credința că chiar eșuând și de astădată tratativele³, cauza noastră totuși va rămânea în

câștig , căci o ameliorare a situației în orice caz va trebui să urmeze, câtă vreme situația noastră gravaminală a fost accentuată în timpul din urmă atât de mult. Tot ce vă rog e să continuați silințele dumneavoastră cu prudență și hotărârea din trecut.

Pe protejatul lui Lapedatu⁴ îl cunosc prea puțin, am auzit însă de multe ori lucruri bune despre destoinicia lui.

Așa fiind, nu am nimic în contra să-l ajuturați, dar bine înțeleles numai în cadrele normale în vigoare, deci numai încât normativul referitor e aprobat. Altcum, pre lângă toată bunăvoința nu se poate face nimic pentru el, căci o abatere de la regulă poate avea urmări reale.

La Sibiu⁵ cu greu pot merge, căci abia de curând m-am reîntors de acolo, și povara anilor mei face să mă mobilizez cam greu.

Dacă aș avea însă norocul să mă caute în trecere aș fi foarte îmbucurat și îndatorat. În zilele prime ale lui februarie, probabil, am să plec pe un timp la Abazzia⁶, ceea ce nu e încă definitiv fixat.

Te salut cu multă dragoste
Dr. Mișu

BN, ms. nr. 23104; Ft. 429/829-832

-
- 1 Vezi rândurile din 30 decembrie 1913/12 ianuarie 1914.
 - 2 Despre tratativele din iulie-septembrie 1910 și ianuarie-februarie 1911.
 - 3 Vezi schimbul intens de mesaje pentru luna decembrie 1913.
 - 4 Ghiță Popp, în scrisoarea din 8 ianuarie 1914.
 - 5 Despre invitarea făcută la proiectata ședință a Epitropiei, vezi în epistola din 30 decembrie 1913/12 ianuarie 1914.
 - 6 Corect, Abbazia, stațiune balneară la Marea Adriatică, în Italia.

Caransebeș, 15/28 ianuarie 1914

Stimate amice,

Precum am convenit la ultima noastră întrânire¹, eu prevăd că nici alții și îndeosebi membrii comitetului partidului național nu pot privi ultimele concesiuni ale contelui Tisza de condițiuni suficiente pentru *împăcare*². Asta ar fi pentru Tisza un triumf, cu care s-ar putea lăuda. Nu le am la mână, dară așa îmi aduc aminte că-afară de recunoașterea partidului național celelalte sunt lucruri de sine înțeles³. Nu-i vorbă și numai promisiunea că pe viitor vor apuca guvernele față de noi pe calea dreptății încă e un mare câștig care e bine să nu fie scăpat din mâini, dară pentru atât nu poți admite ca Tisza să se laude la Viena, București sau mai știu eu unde că ne-a dezarmat. Trebuie deci să fim cu multă precauție. Eu simțesc că – dacă nu va face Tisza pace – va trebui să facă cel ce-i va urma. Și cred că oricine va fi acela, românii mai ușor vor isprăvi cu el decât cu Tisza, atât de isteț, inteligent, diplomat și rafinat. Deci eu nu pierd deloc nădejdea și dacă acum eșuiază pactul.

Cei ce acum tractați cauza trebuie și e bine să țineți cont, să cunoașteți părerile factorilor hotărâtori de la Viena, cari insistă de dragul României și astfel trebuie să știți și părerea Bucureștiului, dară toate acestea trebuie să sângerese rece trecute prin prisma propriului nostru interes. Orbiș nu puteți merge nici după unii, nici după alții. Pildă grăitoare ne este războiul balcanic⁴ că cei mici și-au rezolvat ei înșiși mai favorabil cauza, fără a asculta de toate amenințările marilor puteri. Ceva analog se poate întâmpla și în cauza noastră. Evident fiind ea de natură internațională-externă, dorită de factori grei, nu se poate să ne dăm pe nimic, sau pentru prea puțin. Prin asta nu cred că cădem în greșala lui dr. Daneff⁵. Vrem prea mult ca să pierdem apoi și puținul.

La scrisoarea contelui Tisza⁶ trebuia să reactez; altcum apăream indiferent. Numai cunoscându-i cuprinsul, poți înțelege deplin răspunsul. I-am spus că dintre toți bărbații de încredere ai românilor tu stai mai aproape de mine. Am discutat des în cauză și m-am convins că ești "jozangondolkozásu"⁷ și că ținuta

dovedită de tine în cursul tractărilor așa o știu, încât o aprob și eu. Am spicuit într-un mănunchi mai multe cazuri, ca să se convingă că din toate pornirile lor noi ne-am ales cu concluzia și convingerea că vreau să ne *maghiarizeze*. Trebuie deci să apuce pe altă cale, altcum pace nu va fi. Am trecut la legea lui Apponyi, care trebuie ori revizuită, ori la muzeul de vechituri cu ea. Susținându-se legea, sau aplicându-se ca până acum, orice acord nu va fi durabil, etc. Bazat pe vorbele lui că va mai face ceva, "modosításokat eszközölni, a melyek növelik a kedvező eredmény kilátásait"⁸, am adaus și eu: E bine să tracteze cu noi, să vă puie în vedere ce veți cere și mai ales revizia legii lui Apponyi, învățământul român în școalele de stat și comunale, câteva gimnazii și doară "talán"⁹ se va putea face acum înțelegerea. Deși noi acum nu ne-am oțelit diplomația, ca cei ce ați tractat mai mult, totuși cred că am scris destul de diplomaticeste.

Tisza e în strâmtoare, dară e un atât de încarnat ungur, încât nu-l lasă inima a da nici ceea ce e convins că ar fi în interesul succesului.

Eu cred că ar fi bine dacă ai căuta prilej să mergi pe la ministrul de culte¹⁰ și – spuind că te-am trimis eu – să intervii la el și la referentul școalelor populare tot Jankovits ca să rezolve problema petițiilor pentru ajutor¹¹. Vei ști ce să spui. Cauza e urgentă că acum sunt acolo. Odată respinse nu se vor mai accepta. Eu cred că-i timpul oportun. Dacă nu, voi fi silit a merge din nou eu pe acolo¹². Referentul mi-a zis că se chiar miră ce puține ajutoare avem noi. Poate mai poți aminti și cauza Lugoj-Ionescu¹³. Eu n-aș dori să fiu pe acolo chiar pe timpul întrunirii din nou a comitetului căci dacă n-ar succede pactul sau înțelegerea – atunci îmi vor face imputări că am contribuit la zădărniciere, ceea ce nu-i în interesul eparhiei mele. Dacă însă vor lua lucrurile cursul, care duce la înțelegere, atunci e bine.

Ce va fi cu putință îmi vei comunica.

Declarația lui Filipescu¹⁴ n-a fost rea. Nu strică nici voci mai energice și totuși mai tacticoase.

Cum îi vin omului toate prin minte, m-am cugetat pentru cazul nesuccesului; oare n-ar fi bine ca în conferința națională o majoritate să primească concesiunile prin un concluz diplomatic stilizat; iar ceilalți să tacă până punem mâna pe unele concesiuni; apoi, fiind noi - beati possedentes – să iasă iar la suprafață

pretenții energice. Nu știu dacă concesiunile lui Tisza sunt suficiente pentru a admite spargerea solidarității naționale sau dacă o conferință ar accepta concesiunile lui Tisza?

Duhul sfânt să vă lumineze ca, pe urma ostenelilor, neamul să se aleagă cu vreun folos.

Cu stimă

Miron
Episcop

DJC, 900, V/81

-
- 1 "Însemnările" cuprinse în agenda de buzunar a lui V. Braniste dezvăluie faptul că episcopul Miron Cristea a sosit la Lugoj în data de 17 ianuarie 1914.
 - 2 Vezi scrisorile expediat reciproc în cursul lunii, de către V. Braniste(12), V. Hossu(14) și I. Mișu(15).
 - 3 Vezi conținutul mesajului expediat de episcopul V. Hossu.
 - 4 Aluzie la cele două războaie balcanice și la atitudinea României între anii 1912-1913.
 - 5 Stojan Danev(1858-1944), fost prim ministru al Bulgariei între 1 iunie-4 iulie 1913; vezi în **Drapelul**, XIII, nr. 27, 5/18 martie 1913, p. 2, despre atitudinea reprezentantului diplomatic bulgar, S. Danev la Conferința ambasadurilor de la Petersburg
 - 6 Datată, Budapesta, 23 ianuarie 1914, vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 372, și răspunsul episcopului M. Cristea, Caransebeș, 26 ianuarie 1914, în **Idem**, p. 372-374.
 - 7 "Cap/minte limpede/lucidă"!
 - 8 "A iniția modificări care sporesc perspectiva unui rezultat propice".
 - 9 "Poate"!
 - 10 Iankovich Béla.
 - 11 Subvenția materială oficială convenită rețelei de învățământ în limba nemaghiară.
 - 12 Episod din februarie 1914, vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 113.
 - 13 Petru Ionescu, consilier/secretar de stat în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, vezi în **Telegraful Român**, LXII, nr. 4, 14/27 ianuarie 1914, p. 15.
 - 14 Nicu Filipescu(1862-1916), publicist, om politic conservator, fost ministru de război în guvernul T. Maiorescu, vezi în **Românul**, IV, nr. 10, 14/27 ianuarie 1914, p.4.

198. CAIUS BREDICEANU

Lugoj, 24 ianuarie 1914

(Telegramă)

Vin neapărat la ședința comitetului¹ / stop/ Cristea a acceptat să primească propunerea mea de a invita pe Cosma, Miha, Dixi și episcopii².

Caius

(Adresa: doctor Braniște, Budapest Császárfürdő)

Jövők Komite ülésre. Okvetlenül püspököket, Kozma, Miha, Dixit meghívni, Kristea hozzájárult eszmémhez.

Caius

BAR, ms. nr. 150082; Ft. 394/16

-
- 1 Vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 1, 2/15 ianuarie 1914, p.2, și "**Comunicatul oficial**" despre ședințele Comitetului Executiv, cu decizia de a amâna rostirea opiniei finale și a contacta din nou oficialitatea, în **Idem**, nr. 4, 11/24 ianuarie 1914, p.1.
 - 2 Miron Cristea, Ioan Miha, A. C. Popovici, episcopii greco-ortodoxi și cei greco-catolici, precum și Aurel Cosma(1867-1931), avocat, membru în conducerea centrală și lider al organizației locale din comitatul Timiș. Vezi Vasile Dudaș, **Aurel Cosma**, Timișoara, 1998.

199. TEODOR MIHALI

Dej, 25 ianuarie 1914

(Telegramă)

Poimâine, miercuri, neclintit să convenim la Viena

la Dipsi¹.

BAR, ms. nr. 150132; Ft. 394/134

-
- 1 Extrase din agenda de buzunar a lui V. Braniște: "Lugoj, luni 26 I. Depeșă și telefon cu Mihali. Marți 27 plecat la Viena. Miercuri 28 I. Viena. La amiază de la 1-4 Dipsi. Plecat la Budapesta. Sosit seara la 9 și un sfert". În: **DJC**, 900 VII/29.

200. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 29 ianuarie 1914

Stimate amice!

În Forotic¹ preotul unit îmi face mari greutăți: 50 familii or fi trecut deja, pentru că comitatul nu aprobă conlusul urbarialiştilor, cu prețul școlii zidite cu 17-20 mii să se așeze din banii lor². Poporul se teme de reparație. Am făcut cerere nouă. E la comitet sub Nr. 387 Eln. sz. 1913. Am scris fișpanului azi și cauza. Dară e bine să-ți cauți puțin timp și să întrevii și tu în persoană. Cei costă pe ei să aprobe. Foștii urbarialişti dară au anza lor ca anză particulară. Deci oamenii lor pot dispune așa.

Salutări

Miron.

DJC, 900, V/63

-
1. Localitate situată odinioară în fostul comitat Caraș-Severin.
2. Dispute profesionale determinate de ajutorul material statal pe seama bisericii și a școlii nemaghiare din zonă.

- Budapesta 30 ianuarie n. 1914

(Către Miron Cristea)

Prea sfințite domnule Episcop,

Din încredințarea P.S. Sale dr. Hossu și a domnului Mihali care ambii au primit scrisorile P.S. Tale vă scriu să stați gata ca la eventuala chemare telegrafică să puteți veni încoace¹.

Momentul în care va deveni actuală trebuința venirii P.S. Tale însă nu se poate prevedea. Dar poate fi iminent. Deocamdată laborăm la mari neînțelegeri interne, de cari vrem să vă ferim. Și tocmai de aceea nu e bine să faceți vreun demers special (d.e. scrisoare către Tisza)², pân ce nu ne lămurim între noi și nu putem lua împreună hotărâre uniformă.

Atât P.S. Sa V. Hossu cât și dr. Mihali vă mulțumesc pentru cele comunicate și contează la conlucrarea efectivă a P.S. Tale spre marelui scop de care ne apropiem, deși nesiguri și încet, dar ... totuși.

Mărți, înainte de a pleca v-am scris niște șire. Cred că le-ai primit și ... atât. Era să vin la Caransebeș, când am primit depeșa să plec imediat la Viena³.

Ieri, miercuri, am fost acolo.

Sâmbătă s-a îmbunătățit întru atâta că nu ni se mai cere "cu orice preț", ci ni se admite un "minim" de la care putem condiționa⁴.

Aici ne zbatem acum,

Mai mult nu pot conferi hârtiei.

Sărut mâna devotat

Dr. V. Branîște

Arhiva familiei

* Publicată în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1984, p. 34-35.

- 1 Vezi V. Hossu către M. Cristea, Budapesta, 17/30 ianuarie 1914, în Idem, **op.cit.**, 1986, p. 261.
- 2 Vezi scrisoarea expediată de Miron Cristea în 15/28 ianuarie 1914.
- 3 Vezi epistola semnată de T. Mihali în 25 ianuarie 1914.
- 4 Se referă desigur la programul de revendicări supus discuției la Budapesta și Viena.

202. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 18/31 ianuarie 1914

Stimate amice,

Vei fi știind că p. Vasile¹ încă este acum de acord a se întruni arhieriei și a se consulta afacerea pactului cu guvernul. Luni vom conferi cu toții la Jägerhorn². Eu voi sosi tot acolo de voi avea odaie, de nu atunci la "Magyar Király" încă de duminică mâine la 1 pe la amezai. Nu știu ce program vom face. La tot cazul ar fi bine să convenim – de cumva nu aia alte afaceri mai presante – încă duminică seara sau după amezai, ca să mă orientez în privința celor întâmplare în ultimele zile. E de folos asta pentru discuțiile episcopilor eventual înainte de a conveni cu reprezentanții partidului.

La tot cazul ținuta noastră trebuie să fie în conformitate cu tratările de până acum și în cunoștință de cauză.

Nu știu dacă în stadiul de acum al cauzei intervenirea episcopatului⁴ poate fi cu folos. Probabil nu se țintește altceva din partea lui Tisza, decât ca noi să facem presie asupra comitetului național, ca să primească ceea ce oferă. Și dacă comitetul nu va primi – episcopatul se va alege cu odiul a fi vrut să "compromită" cauza românească.

Revizia legii Apponyi trebuie cerută de toți, sau neaplicarea ei⁵.

La revedere

Cu stimă
Miron episcop

(Adresa: Domnului dr. Valeriu Braniște Budapest Császárfürdő)

-
- 1 Episcopul greco-catolic de Gherla, Vasile Hossu.
 - 2 Vezi scrisoarea anterioară și în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 113.
 - 3 "Regele Ungar", un alt hotel celebru în centrul Budapestei.
 - 4 Este vorba de cel al Caransebeșului.
 - 5 Vezi în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 113 și următoarele.

203. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 1 februarie 1914

Dragă Miți,

Trimit primul pe marți.

Rog pe Caius¹ și pe dl. Diacon² să se îngrijească să fie în numărul de marți extrase inteligente din proiectul de arondare al cercurilor electorale, cum și din interpelațiunea lui Bethlen și răspunsul lui Tisza (din Ujság) de duminică³.

Eu nu am ajuns să fac aceasta, fiind foarte ocupat. Abia am scris într-o pauză acest prim. Mai mult n-am putut face. Nu mai gătăm cu ședințele⁴. Azi au venit episcopii, mâine ne sfătuim cu ei.

Schwindeln am Dach⁵. Coverul s-a dus cu plutele.

Cred că marți seara voi fi acasă.

N-ai scris nimic ce să-ți aduc.

Sărut copiii.

Te sărută al tău

Valer

DJC, 900, VI/47

1. Caius Brediceanu
2. Avram Imbroane

3. Vezi articolul de fond, în **Drapelul**, XIV, nr. 8, 21 ianuarie/3 februarie 1914, p. 1; Noile circumspecții electorale; în Idem, p. 2.
4. Activitatea de negociere la tratatele cu reprezentanții oficialităților de la Budapesta
5. "A ameți pe acoperiș", în traducere liberă, în sens de a se fofila, a profita!

204. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 3 februarie 1914

(Către soție)

Miți dragă,

Încă tot nu vin acasă, nici nu mai cutez să pun în vedere vreun termen, deși încep a-mi pierde răbdarea.

Convorbirile cu Pista¹ au pornit din nou, deși nu e nimic lămurit, și nu știu până când mai are omul acesta de fier nervi și timp pentru o cauză deochiată.

Așa pare că și le face să nu cadă pe el vina pentru nesucces. Noi tot așa. Poate merge treaba în infinit ca sfredelul lui Arhimede².

N-ai mai scris nimic

Ce faceți?

Eu n-am fost încă nicăieri, nici la teatru, nici orfeu³, nici kinetofon, nicăieri. Noaptea cad de oboseală și dimineața se începe "Ringelspiel"-ul⁴ din nou.

Acum ne mai amețesc și arhierii⁵, care încep a ne da sfaturile peste care am trecut de mult.

Alături primul⁶.

Salut pe Uica și îl rog să mai vadă de foaie și de șef redactor⁷.

Te sărută

Valer

DJC, 900, VI/48

- 1 Contele Tisza István, vezi în **Românu I**, IV, nr. 17-18, ianuarie-februarie 1914, precum și articolul de fond, semnat de A. D. Xenopol, despre "**Împăcarea româno-maghiară**", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVII, nr. 15, 21 ianuarie/3 februarie 1914, p.1.
- 2 Una din descoperirile atribuite marelui savant grec(287-212 î. e. n.).
- 3 Vestită sală de spectacole, de revistă muzicală, la modă în epocă, vezi în I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 166.
- 4 "Carusel".
- 5 Vezi articolul de fond "Episcopatul român și împăcarea", în **Telegraful Român**, LXI, nr. 11, 30 ianuarie/12 februarie 1914, p.1-2.
- 6 **Drapelul**, XIV, nr. 9, 23 ianuarie/5 februarie 1914, p.1.
- 7 Nicolae Jugănar.

205. IULIU MANIU

Budapesta, 5 februarie 1914

Iubite amice,

Alăturat trimit copia scrisorii cunoscute¹, împreună cu copia făcută de tine, ca în caz că ceva nu aș fi putut ceti corect să poți amenda.

Îmbrățișându-te cu drag și rugându-te să predai stimatei tale doamne respectuoase sărutări de mâini pre lângă dorințele cele mai bune pentru întreaga-ți familie.

Al tău

devotat amic

Iuliu Maniu

BAR, ms. nr. 150120; Ft.394/113

1 Vezi schimbul de mesaje dintre Tisza I. și M. Cristea, în A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 120-121, 372-374. Cei cinci episcopi vor fi primiți în audiență, în 7 februarie 1914, cuvântând doar doi dintre ei, V. Hossu și M. Cristea, în **Drapelul**, XIV, nr. 13, 1/14 februarie 1914, p.2 și **Românu**, IV, nr. 21, 26 ianuarie/8 februarie 1914, p.3.

Paris, 14 februarie 1914
Le Courier Européen¹

Scumpul meu domn

Am fost nevoit să mă înapoiez din Balcani direct la Paris. Aș fi dorit să vă întâlnesc spre a lămuri față de prietenii dumneavoastră chestia *Tribunei popoarelor oprimite*. Dar o cunoașteți suficient după conversația lungă pe care am avut-o de la Budapesta la Lugoj. Știți locul însemnat pe care *Curierul* îl rezervează în viitor românilor din Ardeal și eforturilor grupului dumneavoastră. Sper că ați vorbit în privința asta cu domnul Mihali și cu Maniu, pe care am fost fericit să-i întâlnesc. Din parte-mi e lucru înțeleș. Aștept răspunsul dumneavoastră și dacă e afirmativ informațiile, notele și articolele cuvenite².

Vă strâng mâna cordial
Sabin Mony³

DJC, 900, V/201

-
- 1 Revistă săptămânală, apoi lunară de politică, actualitate, probleme social-literare, condusă între anii 1903-1910 de poetul și dramaturgul norvegian Björnson Bjørnstjerne.
 - 2 V. Braniște notează în agenda de buzunar pe 1914 întâlnirea cu Mony Sabin. În: **DJC, 900** VII/29; Nu am aflat nimic publicat în "**Bibliografia operei**", în Omagiu, **op.cit.**, 83-135.
 - 3 Nu deținem date despre persoana în cauză!

Budapesta, 2/15 februarie 1914

Császárfürdő

(Către soție)

Dragă Miți

Sosit și așezat la rezidența mea de aici (tot camera 57 mi s-a rezervat) luând condeiul în mână și nedripindu-mă sila de a scrie în fuga condeiului un prim, îți adresez ție de aici primele mele știre, la începutul ultimului capitol al "vertepului" [românește vifleimului] de împăcare cu Tisza¹, anunțându-te că am sosit în pace, călătorind bine și fără incidente și mai ales spre a te aviza că am vorbit cu Damaschin, care mi-a zis că omul care aduce lemnele le clădește bucuros pentru vreo câteva libre, să te înțelegi cu el.

Te rog să nu uiți să-i dai lui Jugănar 10 coroane, căci atât are să primească din leafă pre februarie. Restul merge în anticipația primită.

Marioara² să nu uite a-mi trimite marți foaia.

Ca să nu scriu cu mâna goală, alături aici niște șire pentru numărul de marți³. Să le dai la cules în plicul pe care desigur îl va pregăti domnul diacon⁴.

Caius să mă avizeze când sosește, dacă voiește să-i rețin camera în "Baia imperială"⁵.

Sper că ați petrecut bine *după concert*⁶. Ei, dar să nu uit. Te rog scrie negreșit o recenzie despre concertul Enescu ca să nu treacă acele eveniment muzical pentru Lugoj, fără ca "Drapelul" să iee notiță în numărul de marți⁷. Ar fi de-a dreptul o rușine.

Salut pe Uica, rugându-l să mai dea cu bâta pe la redacție. Copiii să se poarte bine. Pe tine te sărută la tău

Valer

Recenzia o poate scrie eventual și Caius, Gigi ori Uica. Poate chiar și Diaconu, dacă se angajează a o face scurt pentru un număr⁸.

-
- 1 Se referă la pregătirea pentru ultima ședință, din 17 februarie 1914, urmată de rezoluția publicată în presă. Vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 13-15, februarie 1914 și în **Românul**, IV, nr. 29, 6/19 februarie 1914, p.1.
 - 2 Fiica adoptivă a familiei Braniste.
 - 3 Editorialul "**Situația**", în **Drapelul**, nr. 14, 4/17 februarie 1914, p. 1-2.
 - 4 Avram Imbroane.
 - 5 "Császárfürdő", vestit hotel-sanatoriu pe insula Margareta.
 - 6 Vezi anunțurile preliminare în **Drapelul**, nr. 6,9, ianuarie 1914.
 - 7 **Idem**, nr. 14-15, februarie 1914.
 - 8 Informații și recenzii semnate, simplu, i.v.!

208. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 15 februarie 1914

Prea stimate domnule doctor

Cer scuze dacă acum din nou vă incomodez cu chestii de ale fundațiunii gazetarilor.

Am adică o rugare. Cât timp vă mai aflați la Pesta aveți bunătatea a vă interesa să mi se restituie regulamentul pentru procedura de ajutorare, trimis de mult de aici cu modificările cerute, regulament care știu sigur că e aprobat. Cauza e în Ministerul de Interne sub nr. 6198/912¹.

Vă rog a ne face acest serviciu, căci aș voi să vă prezint chestia spre deliberare în proxima ședință a episcopiei², care ședință nu mai poate întârzia. Voesc aceasta cu deosebire din motivul ca să se lămurească procedura urmată de mine, când am acceptat modificarea impusă. Împrejurările nu-mi mai permit să mai conlucrez la fundațiune și intenționez a cere sa fiu dispensat³. În vederea acestui fapt țin că e bine să se pronunțe, înainte de a mă despărți, eforia și asupra regulamentului.

Vă mulțumesc și semnez

BN, ms. nr. 23072; Ft. 429/779

-
- 1 Vezi epistola aceluiași, din 8 ianuarie 1914.
 - 2 Sibiu, 1 martie 1914, vezi "**Dare de seamă**", în Analele, **op.cit.**, II, 1913, Sibiu, 1914, p.6.
 - 3 Emitentul rămâne secretar pe mai departe, vezi în Analele, **op.cit.**, III, 1914, Sibiu, 1915, p. 4; IV, 1915, Sibiu, 1916, p.6.

209. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 25 februarie 1914

Mult onoratului domn

Dr. Valeriu Braniște

Director

Lugoj

Prin prezenta îmi iau voie a vă ruga să aveți bunătatea a participa la ședința Epitropiei noastre administrative, care se va ținea duminică la 1 martie a.c. la 3^h p.m. în localul "Băncii de asigurare" din Sibiu¹.

Având în vedere că în anul acesta, respective, din martie 1913 nu ne-am mai putut întruni niciodată² și considerând însemnătatea cesiunilor ce se vor prezenta, cred că veți onora invitarea ce trebuie să o fac și semnez

Cu deosebită stimă

Ioan. I. Lapedatu
Secretar

1 Vezi scrisoarea anterioară.

2 Sibiu, 3 martie 1913, în *Analele*, **op.cit.**, I, 1912, Sibiu, 1913, p.3.

210. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 1 martie 1914

Császárfürdő

(Către soție)

Dragă Miți

Trimit în grabă manuscript și scrisoare confidențială pentru Uica, pe care dacă nu o poate citi să i-o descifrezi tu.

Lui Jugănar telefonează-i că nainte de toate să culeagă raportul meu¹ și să-mi rezerveze pe marți dimineața 200-250 șire², pe care le trimit direct la tipografie.

Lui, seara, dă-i două coroane, ca răscumpărare a prânzului, ca să stea peste ameză în tipografie spre a culege îndată și hotărârea adunării, ca să apară încă marți în foaie³.

Nu sunt sigur de pot fi marți dimineața acasă⁴. Poate trebuie să mai rămân aici.

Mâine te voi aviza.

În caz că nu plec acasă mâine seara, voi telefona lui Dobrin ori îl voi chema la telefonul lui între 9 ½ și 10 ¼.

Eventual te poți interesa seara la telefon de am vorbit cu el. Te poate încunostiința și el telefonic după ce a vorbit cu mine.

Sper că ați petrecut bine⁵. Sărut mâna doamnei Pop⁶ pentru excelentele sandviciuri. Restul mi l-a mâncat astăzi Vaida și a regretat că nu am adus întreaga șatră de la petrecerea voastră.

Sărut copiii. Te îmbrățișează
Al tău

Valer

DJC, 900, VI/49

-
- 1 Articol de fond despre "**Ședința Dietei**", în **Drapelul**, XIV, nr. 20, 18 februarie/3 martie 1914, p.1; Din agenda de buzunar: "Duminică 1 martie Budapesta. Episcopul Hossu, Vaida, Mihali, Cicio. Luni 2 II. Budapesta. Ședința dietei". În: **DJC, 900, VII/29**.
 - 2 Vezi nota de mai sus și comentariul din articolul de fond specificat.
 - 3 **Ibidem**.
 - 4 Despre conferința organizației locale a PNR, în **Drapelul**, nr. 20, p.3.
 - 5 Petrecerea organizată de "Reuniunea femeilor române din Lugoj", în **Idem**, nr. 18, 13/26 februarie 1914, p.2-3.
 - 6 Văduva avocatului dr. Izidor Pop.

211. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 2 martie 1914

Mult stimabile domnule doctor,

Am primit sâmbătă în 28 februarie telegrama dumneavoastră că nu puteți veni la ședință și să o amânăm¹, dacă se poate. Regret foarte mult că nu am putut – oricât de mult aș fi dorit să pot și eu comunica cu președintele Epitropiei noastre – amâna această ședință. Întâi pentru că ceilalți membri își amânaseră alte lucruri pentru ședință și al doilea pentru că în 7 luna curentă am o exmisiune la București și cu aceea ocazie voiesc să mă interesez de unele afaceri ale Fundațiunii, în care

scop am neapărată lipsă de Analele de pe anul trecut, al căror text l-am prezentat spre aprobare ședinței de azi.

De altfel în ședința de azi s-au pertractat următoarele:

1. S-a luat act de donațiunile domnilor Mocioni și Mihali și s-a decis să li se mulțumească din partea epitropiei, atât prin adrese speciale cât și prin ziare.
2. S-au aprobat demersurile mele în cauza Regulamentului, care – în sfârșit – după mulțime de interveniri, mi-a sosit aprobat;
3. S-au aprobat demersurile în cauza sumei date de mine lui Ghiță Pop care nu mai putea aștepta cu sănătatea; actele acestuia cu cererea vi le-am trimis dumneavoastră la 8 ianuarie a.c.³ și vă rog a mi le retrimite, căci, așa cred, le-ați primit, cel puțin deduc aceasta din o conversație avută cu dl. Dr. I. Mihaș asupra acestei chestiuni;
4. S-a decis ca din sumele încasate ca răscumpărări la felicitări – de prezent peste coroane 5000 să se facă un fond special, fondul Felicitării răscumpărate, care să se mărească un de an, la asemenea ocaziuni. Motivele vi le voi comunica ocazional;
5. Epitropia a fost încredințată să roage pe ziariști a se înscrie la fond; s-a dat procură să încaseze în București ajutoare pentru fundațiune fratelui meu⁴; s-a revenit asupra legatului Al. Rus din Poiana de Arieș; s-au pertractat bilanțul, raportul general și alte chestii administrative.

Să mă credeți că deși la orice ocazie v-am ținut în curent cu lucrările biroului și deși prin lipsa de răspunsuri, m-aș fi putut simți absolvat în conștiința mea, totuși am regretat sincer absența dumneavoastră. Mie nu-mi convin astfel de situațiuni, și aș fi cel mai fericit dacă între secretarul și așa destul de împovărat cu agendele fundațiunii și între președintele epitropiei s-ar lua legăturile firești și continue care trebuie să existe între ei, în propriul interes al instituțiunii.

Țin foarte mult să lucrez cu dumneavoastră, dacă vă convine, însă nu mă lăsați lipsit de mulțumirea sufletească, ce poate mi s-ar cuveni.

Al dumneavoastră devotat serv

Lapedatu

- 1 V. Braniște se afla la Budapesta, vezi epistola anterioară. Mai vezi și "Suvenirul" de la Comisia de 3, adresat lui Constantin Missils, în: **DJC, 900, VI/57.**
- 2 Vezi pe larg în "Darea de seamă", în **Analele...II, 1913, Sibiu 1914, p. 4-6.**
- 3 Vezi rândurile trimise în 8 ianuarie curent.
- 4 Alexandru Lapedatu(1876-1950), istoric, secretar al Comisiei Monumentelor Istorice și al Comisiei Istorice a României. Vezi **Alexandru Lapedatu, Amintiri.** Ediție de Ioan Opreș. Cluj-Napoca, 1998.

212. VALERIU BRANIȘTE

Budapesta, 5 martie 1914

(Către soție)

Dragă Miți,

Te sărută al tău bărbățul, rugându-te să trimiți acest manuscris la tipografie¹.

Sâmbătă sosesc negreșit. Dacă nu peste zi, desigur seara, căci [de] sâmbătă nu va fi ședință la dietă până miercuri².

Așa cred că gătam mâine și chiar dacă nu gătam, nu va fi de trebuință să mai vin.

Rog spune-i diaconului să nu iee din "Românul" știrea despre adunarea tinerimii de aici și programul lui Maniu, căci nu e nimic adevărat³.

Salut pe Uica, sărut copii, te îmbrățișează al tău

Valer

Îl rog pe Uica să mai controleze foaia. În numărul de sâmbătă⁴ vine *desigur* textul reținut până acum. Pe sâmbătă dimineața am vrut să-mi mai rezervez loc de 200 șire Garamond.

Te rog să mai ști că de aci înainte plata de săptămână a tipografiei 150 coroane (nu 141) deci dacă ai bani plătește sâmbătă sau 150 coroane, sau 300 (pe două săptămâni). Toată socoteala face 450 coroane pe trei săptămâni.

Atâția bani poate nu ai.

Te sărută

Valer

DJC, 900, VI/50

-
- 1 Articol de fond despre dezbaterea "problemei naționale" în parlamentul maghiar, în **Drapelul**, XIV, nr. 22, 22 februarie/7 martie 1914, p.1-2.
 - 2 Vezi în **Românul**, IV, nr. 49, 1/14 martie 1914, p.5.
 - 3 Rubrica "**Știri politice**" din **Idem**, nr. 40, 19 februarie/4 martie 1914, p.6 și "**Desmințiri**", în **Idem**, nr. 41, 20 februarie/5 martie 1914, p.3.
 - 4 "**Chestia națională în Dietă**", vezi nota 1.

213. CAIUS BREDICEANU

Lugoj, 8 aprilie 1914

Telegramă

Pe sâmbătă sau duminică cumpără bilete la Chanteclair¹. Măine plec².

Szombat vagy vasárnapra vegyél Chanteclair jegyet.
Holnap elutazom.

Caius

BAR, ms. nr. 149911 ; Ft. 392/234

-
- 1 Un spectacol de revistă muzicală, de succes la Budapesta.
 - 2 Referire la călătoria de studii organizată de către Societatea "Pro Albania" din Viena, în Albania și pe Marea Adriatică, vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 37, 1/14 aprilie 1914, p.3, și notele de drum, sub titlul de "**Impresii din Albania**", în **Idem**, nr. 44-50 din aprilie-mai 1914.

214. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 5 mai 1914

Stimate amice,

Nu știu dacă vei putea veni la plenară¹ – miercuri – de aceea îți scriu că ar fi bine să vii și tu la Budapesta, ca să vorbim cu o cale și în cauza salariilor profesionale și a zidirii seminarului².

Eu plec miercuri sau joi dimineața. Joi și vineri vor fi ședințe la Casa magnaților³ și domnii miniștri ocupați, deci tu ai putea veni numai vineri după amiază, ca pe sâmbătă să vorbim. Firește trebuie să facem planul unde să mergem. La ministru? La secretar sau la referent? Poate va trebui să pregătim în cauză și pe comisarul guvernial de la examene.

Astfel și la Cadar⁴ numai după Pesta putem merge. Aștept să-mi răspunzi urgent.

Eu am utilizat o scurtă rugare către ministru, cerând a) întregirea salariului, b) bani pentru zidire. Am intirat (sic) și profesorii cu anii de serviciu și o catedră încă. Economie, desen, gimnastică, etc.

Salut,

Miron
Episcop

- 1 Vezi articolul de fond din **Drapelul**, XIV, nr. 45, 24 aprilie/7 mai 1914, p.1-2, și epistola expediată de T. Mihali în 10 mai curent.
- 2 "**Două ordine ministeriale**", în **Unirea**, XXIV, nr. 44, 5 mai 1914, p. 1-3.
- 3 "**În delegații**", în **Telegraful Român**, LXI, nr. 42, 22 aprilie/5 mai 1914, p. 169.
- 4 Moșia defunctului baron, Geza Duca.

215. PARTIDUL NAȚIONAL ROMÂN

Biroul Central

Adresa: Arad, str. Zrinyi nr. 1 A
Telefon 750

Dej, 10 mai 1914

On. "Drapelul" Lugoj

Comitetul Partidului Național Român întrunit la ședință plenară în ziua de 6 mai a.c.¹ a discutat cu stăruință raporturile dintre presa română declarată aderentă a partidului și între Comitetul Național. Cu acest prilej, spre a evita în viitor situațiunile dificile create prin lipsa de unitate de principii politice militante în presă, Comitetul a delegat ca bărbați de încredere ai săi pe dl. Dr. Teodor Mihali, pe lângă "Drapelul", pe dl. Dr. Iuliu Maniu, pe lângă "Românul" iar pe dl. Dr. Alexandru Vaida pe lângă "Gazeta Transilvaniei", cu deplin mandat de a demarca atitudinea ziarului în chestii de politică națională.

Comunicându-vă această hotărâre, vă rugăm să vă conformați ei. Cu toată dragostea românească

Pentru Comitetul Național

v. prezident

dr. T. Mihali

secretar

-
- 1 Vezi invitarea oficială, în **Drapelul**, XIV, nr. 45, 24 aprilie/7 mai 1914, p.2; alte detalii despre cele cinci puncte dezbătute, în **Idem**, nr. 46, 26 aprilie/9 mai 1914, p.2. Mai vezi și mesajul succint către fiul său Virgil, în **DJC**, 900, VI/56.
 - 2 Sever Dan(1885-?), avocat în Cluj, director la "Gazeta Transilvaniei" și la "Românul", secretar al Comitetului Executiv al PNR(1914), vezi în **Idem**, nr. 47, 29 aprilie/12 mai 1914, p.2.

216. IULIU MANIU

Blaj, 19 mai 1914

Iubite amice,

După cum sigur vei fi știind pe 31 l.c.st.n. după amiază am convocat o adunare populară la Alba Iulia. Vin cu tot dragul a te invita la această adunare, asigurându-te că ne vei face cu totul o mare plăcere și bucurie dacă vei avea bunătatea a veni în mijlocul nostru. Rogu-te vino.

Incidentul Mangra este o înaltă și competentă participare a noastră și o neapelabilă judecată pentru nenorocitul trădător. O scrisoare primită din Pesta (de la Rudas) îmi vestește că chiar și politicienii unguri desaproabă procedura bătărană a lui Mangra. Chiar și Tisza se leapădă de el. Mi se pare și firesc aceasta, căci luându-l în apărare s-ar întări numai credința că el a trimis pe Mangra în București.

Piatra primită prin domnul Damaschin promite foarte mult. Am trimis-o deja spre analiză. Luând rezultatul te voi aviza pentru a face demersurile necesare la proprietar.

Rugându-te să predai respectuoase sărutări de mâini
stimatei tale doamne iar tu să primești multe complemente,
rămân al tău,

Devotat amic,
Iuliu

BAR, ms. nr. 150121; Ft. 394/114-115.

-
- 1 Vezi convocarea în **Drapelul**, XIV, nr. 50, 6/19 mai 1914, p.2.
 - 2 Vezi articolul de fond, în **Idem**, nr. 55, 20 mai/9 iunie 1914, p. 1, și relatarea detaliată, p.2.
 - 3 Despre excluderea decisă de plenul Academiei, manifestările studențești, în gen de "reparație morală" pentru români, și umilirea cu ocazia rostirii discursului inaugural, vezi în **Gazeta Transilvaniei**, LXVI, nr. 97, 4/17 mai 1914, p.3.
 - 4 Rudas Izsó, ziarist la "**Keleti Értésítő**"; vezi despre interpelarea lui Mangra în ședința "delegațiunilor"(19 mai), în **Drapelul**, nr. 51, 8/21 mai 1914, p.2.
 - 5 V. Mangra a fost propus de către D. A. Sturdza să fie admis în forul științific suprem, în calitate de exponent al luptei naționale a românilor din Transilvania.
 - 6 Vezi în scrisoarea lui V. Braniște din 2/15 februarie 1914.

217. TEODOR MIHALI

Arad, 22 mai 1914

Stimate domnule,

Vă invit să luați negreșit parte la ședința de comitet, ce convocăm pe ziua de 31 mai n.a.c. orele 11 la Alba-Iulia¹.

La ordinea zilei sunt chestii urgente de mare importanță².

Pentru Prezidiul Comitetului

Național Român

Vice prezident

Dr. T. Mihali

-
- 1 Adunarea populară a fost dizolvată de autorități după rostirea a numai două discursuri (T. Mihali, Al. Vaida), în **Drapelul**, XIV, nr. 55-56, mai 1914.
 - 2 Despre un iminent proiect de reorganizare a partidului, vezi în **Românul**, IV, nr. 105-107, mai 1914.

218. TEODOR MIHALI

Dej, 3 iunie 1914

Iubite amice,

La adunarea populară convocată pe *8 iunie a.c. (a doua zi de Rusalii)* în Ileanda Mare la 11 ½ voi ține o dare de seamă despre activitatea parlamentară¹.

Te invit cu toată dragostea frățească să binevoiești a lua parte la această adunare, rugându-te totodată să îndemni și pe alți aderenți ai partidului nostru din jurul tău să participe și dâșnij în număr cât mai mare².

Cu toată stima

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150134; Ft. 194/136

-
- 1 Vezi despre convocare, în **Drapelul**, XIV, nr.57, 24 mai/6 iunie 1914, p.1; amănunte vizând desfășurarea, inclusiv cuvântarea rostită de V. Braniște, în **Idem**, nr 58, 28 mai/10 iunie 1914, p.2.
 - 2 Excerpte din discurs, în **Românul**, IV, nr. 114, 28 mai/10 iunie 1914, p.3.

219. HORIA PETRA-PETRESCU

Craiova, 3 iunie 1914

Salutări din Craiova¹. Vă trimit un număr din "Flacăra"². Aștept articolul dumneavoastră pentru "Revista teatrală"³. Am dat de piese tare potrivite pentru noi.

Devotat

Horia Petra Petrescu

DJC, 900, V/237.

-
- 1 "Un congres al librarilor români", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 117, 31 mai/13 iunie 1914, p.1.
 - 2 Săptămânal literar-artistic, publicat la București din anul 1911.
 - 3 Nimic nu a apărut în coloanele revistei menționate(nr. 1-4/1914).

220. TEODOR MIHALI

Dej, 4 iunie n. 1914

Iubite amice,

Cred că ai primit invitarea la adunarea poporală ce o vom ținea luni (a două zi de Rusalii) la Ileanda¹.

Ar fi de dorit să vii nesmintit și pentru ca să avem timp a revidia concluzele²; să pleci ca să ajungi trenul nostru în Cluj duminică dimineața la 7 oare 45 minute, cu care tren să vii până la "Szamosósmező" unde ajungi la jumătate la 11 oare a.m. Acolo te va aștepta trăsura cu care vei veni la Chizeni, unde vom fi și noi!

Te salut cordial

Al tău amic

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150135; Ft.394/137

1 Vezi epistola anterioară.

2 Cele șapte rezoluții adoptate, în **Drapelul**, XIV, nr. 58, 28 mai/10 iunie 1914, p.1.

3 Azi Glod, în județul Sălaj.

221. TEODOR MIHALI

Dej, 18 iunie 1914

Iubite Valer,

Din mai multe părți competente mi s-a pus întrebarea că de ce întârzie așa de mult editarea broșurii proiectată despre tratativele cu guvernul? Te rog deci cu toată insistența ca să grăbești cu tipărirea acestei broșuri și că prețul fixat de comitet să o dai publicității cât mai curând¹.

Totodată te rog ca să scrii cât mai în grabă și pentru "Românul" câțiva articoli de fond². Poate ar fi consult să faci aprecieri potrivite asupra concluzelor aduse la Ileana, la cari nici un jurnal n-a făcut apreciere, până când adunarea dela Alba Iulia și până azi e susținută la suprafață de ziarele noastre.

Să nu crezi că vorbesc din jaluzie, căci bine știi pe mine nu mă muncește această patimă dar nu aflu cu cale ca să se scrie tot despre lucruri negative, iar peste cele pozitive să se treacă cu vederea.

Dacă tu nu ai împărtăși această vedere a mea, apoi să scrii despre alte chestii actuale pentru "Românul"³, căci bietul Dan⁴ mereu se plânge că l-au părăsit "oțeliții" și că nimenea nu-i vine întru ajutor, iar dacă nu i se va schimba situația spre bine și dacă n-ar fi sprijinit de scriitorii noștri va fi silit să se retragă, iar în cazul acesta din nou vom avea criză la jurnalul partidului. Te rog deci din nou ca să ne vii în ajutor împreună cu prietenii tăi de pe acolo, d. e. Caius⁵ sau alții, ca să o putem duce cu jurnalul barem în lunile de vară. Apoi la toamnă, când lumea n-o fi așa înfierbântată vom vede că ce vom face.

Te salut cu dragoste al tău iubitor

Teodor Mihali

- 1 Nu am depistat nici un fel de informație în "**Drapelul**" și nici în "**Bibliografia operei**", în Omagiu, **op.cit.**, p. 83-135.
- 2 Probabil că din cauza precipitării evenimentelor diplomatico-politice, V. Branște nu a mai reușit să colaboreze cu publicația de la Arad.
- 3 Îndrumările au survenit și în calitate oficială de "delegat" pe lângă "**Drapelul**"!
- 4 Sever Dan, conducătorul Biroului Central al PNR de la Arad.
- 5 Caius Brediceanu.

222. IOAN SÂRBU

Rudăria, 10/23 iunie 1914

Prea stimate domnule doctor,

Am un cumnat teolog la Caransebeș și acesta a vut nefericita idee să mă dosădească cu cererea ca să intervin pe lângă dumneavoastră în favorul lui pentru examenul de capacitate dăscălească.

E foarte probabil ca intervenția mea să aibă efectul contrar și poate e și cu cale. Dar eu sunt silit să vă amintesc această dorință a lui ce să nu îngreunez și mai mult soarta nefericitei mele surori Ruța, cunoscuta Ruță de altădată¹.

Ce-ar face un om a cărui suflet nu se mișcă, de regulă, în marginile normalității, când ar auzi că nu i-am împlinit cererea. Și eu, dacă nu aș scrie, n-aș fi în stare să mint că am scris.

Dumneavoastră ve-ți face cum vă place și mai ales cum vă dictează datorința. Las că el merge cu obrăznicia și mai departe, cerând să i se dea primele 4-5 teze de la început² – poate fiindcă îl cheamă Bădin.

Eu toate le-am spus pentru achitarea mea față de pretențiunile lui și din considerațiile de mai sus, încolo sunt cu totul nepăsător față de toată afacerea și nu cer nimic deosebit.

Înțelegând-mi situația, și cu deosebire situația nefericitei mele surori, vă rog să binevoiți a-mi ierta pasul făcut.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele considerațiuni

Dr. Ion Sârbu³

DJC, 900, V/281

-
- 1 Ruța(Cătărina Sârbu-Bădin), sora istoricului medievist, cea care a sprijinit material tipărirea lucrării "Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul, Domnul Țării Românești", vol. I-II., București 1904. Autorul monografiei reproducea în prefață, p. IV-V, Rudăria, noiembrie 1904, scrisoarea donatoarei-surori. Cu acest prilej, V. Branște a publicat foiletonul "Ruța", în **Drapelul**, VI, nr. 23, 27 februarie/10 martie 1906, p.1-2.
 - 2 Examine trecute cu succes în 3 iulie 1914, sub conducerea lui Branște, în calitate de comisar consistorial, vezi în **Idem**, XIV, nr. 68, 21 iunie/4 iulie 1914, p.2.
 - 3 Ioan Sârbu(1865-1922), preot în Rudăria(1908).

223. IOAN POPOVICI

Orșova, 27 iunie 1914 st. n.

Mult stimată domnule Branște,

O doamnă din Orșova cu numele Iuliana Stoica de Hațeg vrea să doneze fondului ziaristilor suma de 10.000 coroane, zic: zece mii coroane cu acea condițiune ca acești bani să se administreze separat din partea numitului fond sub numele fundațiunea "Isaia și Iuliana Stoica de Hațeg"¹.

Suma de mai sus fiind depusă la Consorțiul oficianților (Beamtenverein) din Caransebeș, doamna Iuliana Stoica ar dori să o doneze încă acum, adică cât e dânsa la viață, căci fiind bolnavă și înaintată în etate (75-76 ani) zilele ei sunt așa zicând numărate.

Actul de donație l-ar face astfel că capitalul de 10.000 coroane îl predă în proprietatea fondului ziarștilor cu restricțiunea ca interesele (6%) să se plătească până la moartea surorii donatoarei cu numele Catarina Demetrovici, o femeie bătrână de 72 ani.

Fiind această cauza de mare interes pentru fondul ziarștilor noștri, vă rog să binevoiți a-mi comunica cât mai currând, cine e președintele sau directorul fondului ziarștilor², respective cine e competent a subscrie în numele fondului actul de donațiune ce are să-l facă doamna Iuliana Stoica.

Observ că m-am adresat totodată și domnului maior Pop din Caransebeș, care e președintele Consorțiului oficianților spre a-mi da informațiuni că oare – conform statutelor Consorțiului – fi-va posibil ca pe baza actului de donațiune să se transcrie suma de 10.000 coroane pe "fondul ziarștilor"³.

Semnez cu distinsă stimă
Devotat

Dr. Ioan Popovici
Advocat

BN, ms. nr. 23218; Ft. 429/1049

1 Vezi necrologul(1838-1914), în **Drapelul**, XIV, nr. 123, 30 octombrie/12 noiembrie 1914, p. 2 .

2 Tocmai destinatarul epistolei în cauză!

3 Despre donația efectivă, în **Analele...IV**, 1915, Sibiu, 1916, p. 6.

București, 11 iulie n. 1914

(Către soție)
 Dragă Miți,

Am sosit în pace aici și am pus totul în mișcare ca să pot pleca mâine, duminică, d.m. acasă.

Pe Semp¹ o scot sau astăzi seara sau mâine n.a. Directoarea mi-a telefonat că așteaptă de acasă un „mandat”, așa că plecăm de aici sau mâine, duminică, d.m. (sosind în Lugoj dimineața) sau luni dimineața (sosind în Lugoj luni seara). Vom telegrafia când vom ști sigur.

Eu am de gând să mă opresc la Orșova ca să aranjez acolo și chestia cu donațiunea². Cu Semp¹ voi face cum va voi ea, sau rămâne cu mine în Orșova, sau îi dau de acolo calea la Lugoj. Și despre aceasta voi telegrafia și anume: dacă venim amândoi voi depeșa *Sosim etc.*, iar dacă îi dau drumul /lui/ Semp¹, voi depeșa: *Așteptați pe S.* În fine nu e lucru așa complicat ca să nu înțelegeți îndată.

Spre mai mare siguranță răspund aici totodată și lui Dobrin, care mi-a scris două scrisori la Sibiu³ și una aici.

Le-am primit *toate trei* și în materia pentru care am venit aici, așa mi se pare că mă voi alege cu niște promisiuni. Acum e lucrul în fierbere. Pe cei de aici i-am avizat deja despre scopul venirii mele și astăzi d.m. va avea loc o mică conferință. Voi face totul ce se poate, dar nu cred că acum va rezulta în definitiv alta decât o promisiune.

Stau însă că dacă am cheltuit cu calea aceasta să văd de tot clar și să mă știu cu un gând la o parte.

În chestia cu congregația de la Lugoj⁴ nu știu ce să zic. Să fac de aici o moțiune, când nu am idee ce proiectează ei, este cu neputință. Aici mi se învârt cu totul alte lucruri prin cap, așa că să mă pun pe jar și nu pot face o moțiune de condoleanță politică.

Așa cred că dacă moțiunea comitatului nu conține nimic jignitor pentru noi, *să se alătore și ai noștri*, iar dacă pune partidul guvernamental un orator, *să designeze și ai noștri unul*. În Sibiu mi se spune că a vorbit foarte corect Ivan⁵. Discursul a

apărut în „Telegraful Român” de marți⁶. Eu nu am ajuns să-l citesc. Dar îl recomand oratorului din Lugoj.

Eu cred să fiu marți în Lugoj, pentru că după cum am anunțat mă opresc la Orșova, care chestie este pentru mine mai importantă. E grabă mare și economisesc speșele de călătorie. Tu știi de ce afacere e vorba.

Eu așa cred că am răspuns la toate chestiile puse de Dobrin. Poate ar mai fi ceva, dar la aceasta îi răspund direct.

Pe aici e vreme frumoasă, afară de un vânt care sperie lumea, ce năvălește spre grădini.

Cei cu parale grăbesc spre străinătate.

Dintre cunoscuți am întâlnit numai pe Iancu Popovici, pe Axente, Locusteanu și pe indispensabilul Tempea⁷. Încolo sunt încă incognito.

Poate voi mai căuta astăzi pe unii, dacă mai sunt pe aici.

Salut pe Uica, mulțumesc lui Caius, sărut copiii, iar pe tine te îmbrățișează

Al tău

Valer⁸

Arhiva familiei

-
- 1 Sempronia Terfăloagă, elevă la Institutul Otetteleşianu din Măgurele, fiica decedatului prieten al lui V. Braniște, David Terfăloagă. Vezi V. Braniște, **Correspondență**, vol. III., p.269-270.
 - 2 Vezi scrisoarea anterioară, expediată de către I. Popovici, în 27 iunie 1914.
 - 3 V. Braniște a participat la ședința ordinară a Secției școlare a "Astrei", în **Drapelul**, XIV, nr. 68, 21 iunie/4 iulie 1914, p.3.
 - 4 Vezi "Comemorarea fericitului Arhiduce clironom Francisc Ferdinand în congregația comitatensă și reprezentanța orașului Lugoj", Lugoj, 14 iulie 1914, în **Drapelul**, nr. 73, 3/16 iulie 1914, p.1-2, inclusiv cuvântarea rostită de V. Braniște.
 - 5 Nicolae Ivan, vicepreședinte al conducerii centrale a PNR, liderul clubului românesc din localitate.
 - 6 Vezi discursul în **Telegraful Român**, LXI, nr. 65, 24 iunie/7 iulie 1914, p. 266.
 - 7 C. S. Axente, avocat din Lugoj, stabilit la București. Vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 43,44; Petre

Locusteanu(1883-1919), ziarist și redactor; Liviu Tempea, funcționar al "Astrei" din Sibiu, vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, 1986, p. 371.

- 8 Despre intenția de a reveni la Lugoj, vezi pasajul următor dintr-o scrisoare către soție datată București, iulie 1914: "Astăzi după masă plecăm. Mâine, sâmbătă seara la orele 6 vom fi acasă. Vă doresc și sărut. Al vostru, Valer". În: **DJC, 900**, VI/40.

225. IOAN POPOVICI

Orșova, 18 iulie 1914

Mult stimat domnule Branște,

În cauza donațiunii de 10.000 coroane a doamnei Iuliana Stoica de Hațeg am onoarea a vă trimite în alăturare un formular de declarațiune pe care vă rog a o citi și dacă aflați că e bună a o decopia acolo și apoi prevăzând-o cu subscrierea dumneavoastră și a doi martori de acolo, a mi-o retrimite imediat spre a o preda doamnei Stoica, când apare și dânsa va face declarațiunea de cedare a sumei amintite. Acesta declarațiune o voi înainta numaidecât "Beamtenverein"-ului din Caransebeș¹.

Cu distinsă stimă

Devotat

Ioan Popovici

Advocat

BN, ms. nr. 23219; Ft. 429/1051-1052

1. Vezi scrisorile din 27 iunie și 11 iulie curent.

Bătești, 21 iulie 1914

Mult stimate domnule Braniste

Nu știu dacă epistola mea din trecut v-a aflat în Sibiu, ori nu, și de aceea îmi iau permisiunea a vă adresa din nou câteva șire, rugându-vă foarte frumos a-mi da mână de ajutor.

Eu am recurs în trei locuri și anume: la medici militari, la veterinari militari și la Gojdu¹. După cum am auzit medicii dau ajutoare numai după semestrul prim, iar veterinii² dau numai acelorora cari nu au fost încă asentați. Din aceste două locuri așadară nu pot aștepta nici un ajutor sigur. Îmi rămâne deci numai Gojdu. Drept că acest ajutor e cam puținel, dar voi căuta să trăiesc modest și izolat cât se poate și cred că voi căpăta locuință gratuită la „Societatea Petru Maior”³. Voi ruga apoi pe bătrânii mei să îmi trimită în toată săptămâna câte ceva de-ale gurii, până voi mai ieși din penele rele, căci de acas’ – ca și până acuma – nu pot aștepta nici un ajutor.

Vă rog deci foarte frumos binevoiti a-mi sta în ajutor ca să capăt un ajutor și de îmi va fi cu puțință vă voi fi foarte recunoscător și mulțumitor. De va fi lipsă de mine, vă rog a-mi adresa niște șire și voi veni numaidecât la Lugoj.

Mulțumindu-vă foarte frumos pentru osteneală, rămân

cu deosebită stimă

Sofron Cernescu

DJC, 900, IV/43.

-
- 1 Apeluri făcute și la Fundația "Gojdu" spre a obține un sprijin material necesar înscrierii la Universitatea din Budapesta.
 - 2 Vezi "Îndrumări", în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 127, 12/25 iunie 1914, p.3.
 - 3 Societatea studenților români din capitala Ungariei, vezi Eugenia Glodariu, **Asociațiile culturale ale tineretului**

studios român din Monarhia habsburgică(1860-1918), Cluj-Napoca, 1998.

- 4 Bătești, localitate lângă Făget. Vezi poezii scrise și publicate de cel înrolat pe frontul primului război mondial, în **Drapelul**, XV, nr. 74, 2/15 iulie 1915, p.1-2.

227. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 24 iulie 1914

Iubite amice,

Mobilizarea este pe încheiate¹. O mândrie te cuprinde când vezi entuziasmul acestui popor, care – afară de biserică – din prea puține părți aude câte o vorbă bună, încolo e neglijat cu desăvârșire. În cadrele unui răspuns la o scrisoare lungă a premierului² n-aș dori să exploatez acest moment. Ce zici? Firește ar trebui să cunoști cuprinsul scrisorii.

Aș veni să vorbesc cu voi și în cauza Oraviței³. Acolo trebuie făcut ceva, ca să se pună capăt ingerinței celor nechemați.

Ocazional ar fi bine să-i amintești fișpanului: „Dacă toți șase candidații sunt neexceptionabili din punctul de vedere al organelor politice, atunci de ce ne mai face el greutăți prin ingerință în favorul unui candidat mai slab? Confidențial îți comunic că părerea mea ar fi să găsim acolo un preot și să-l institui administrator protopopesc până la alte dispoziții. Așa ar rămâne unii deocamdată pe jos.

Eu am venit cu greu și cu înconjur⁴. Eram de altă parte de părerea că un conflict european se va evita. Acum după atâtea pregătiri a tuturor nu știu ce va fi. Poate tocmai înarmarea este genială să sperie diplomații, încât să caute o rezolvare mai ușoară, fără a aprinde Europa.

Când poți, dă pe aci. Cred că mai poți veni cu trenul.
Salut.

Miron
Episcop

BN ms. nr. 23018; Ft 429/696-697

- 1 Vezi articolele de fond din **Drapelul**, XIV, nr. 77-79, iulie 1914. V. Branîște nota în agenda de buzunar: "Sâmbătă 25 VII. Răspunsul nesatisfăcător al Serbiei. Noaptea la 11 ordin de mobilizare. Duminică 26 VII. Publicarea mobilizării. Știrea despre arestarea lui Cena et soții. Luni 27 iulie. Publicarea stării excepționale. La procuror pentru foaie. Marți 28 iulie. La procuror cenzura fără greutate. Declararea războiului. Miercuri 29 VII. "Către popoarele mele", Seara văzut un aeroplan. Știrea despre bombardarea Belgradului. Joi 30 VII. La procuror cenzura nr. 79. Vineri 31 VII. D.m. la 6 știrea mobilizării generale. Seara la fișpan. Chestia Brașov. Sâmbătă 1 VIII. La procuror cenzura nr. 80. Știri pe telefon: moratoriul. Duminică 2 VIII. Jurământul reg. 8 honvezi și 21 artilerie". În: **DJC**, 900 VII/29.
- 2 Tisza István atenționa printr-un "apel-avertisment" liderii bisericii ortodoxe române despre atitudinea "patriotică" a celor din subordine. Vezi A. Plămădeală, **op.cit.**, 10986, p. 374-376.
- 3 Alegerea de protopop stabilită inițial pentru 23 iulie și amânată ulterior, în **Drapelul**, XIV, nr. 72, 1/14 iulie 1914, p.3, și **Idem**, nr. 77, 12/25 iulie 1914, p.3.
- 4 Probabil că la revenirea de la băi (Lovrana), vezi în **Idem**, nr. 81, 22 iulie/4 august 1914, p.3.

228. CAIUS BREDICEANU*

Lugoj, 26 iulie 1914

Fiind cu ziua de azi mobilizat¹, trebuie să ies din redacția ziarului tău. Mă despart de această chemare cu cele mai frumoase aduceri aminte de tovărășia noastră de principii și muncă².

Al tău,

Caius Brediceanu

Arhiva familiei

-
- * Publicată în **Drapelul**, XIV, nr. 78, 15/28 iulie 1914, p.2.
- 1 Redactor șef(vezi în **Idem**, nr. 1, 2/15 ianuarie 1914, p.2), mobilizat ca și sublocotenent.
 - 2 V. Branște a ținut să răspundă public mesajului sus menționat: "Luând act de retragerea dlui dr. C. Brediceanu din legăturile redacției noastre, ne ținem de plăcută datorință a-i mulțumi pentru prețioasele servicii ce ne-a adus în timpul cât împreună am lucrat. Și noi ne vom gândi cu drag la acele zile de împreună lucrare, conduși de același gând și dor. Iar acum, la despărțire, îi dorim să ne vedem în curând cu bine". În: **Ibidem**, p.2.

229. IULIU MANIU

Blaj, 11 august 1914

Iubite amice,

Starea excepțională în care suntem mă împiedică să-ți comunic vederile mele ce privește evenimentele, ce cu o așa iușeală s-au desfășurat. E numai firesc că feciorii noștri au răspuns chemării în război cu promptitudinea admirată de toți, care sigur ar fi fost aceeași și fără excesele de zel din Cluj și Deva. Loialitatea noastră nu are nevoie de a fi dovedită și proptită nici prin "apeluri" și nici prin declarații. Ce va mai fi: vom vedea.

Să dorim din tot sufletul cotropirea vrășmașilor! E mare neajuns că din ziare nu ne putem orienta despre cele ce se întâmplă pe câmpurile de operațiuni, nici putem călători să ne vedem de lucrurile care stagnează grozav. De când suntem mobilizați biata advocație e dată naibii. Nici clienți, nici voie de lucru.

În afacerea minelor din Luncani am făcut toți pașii de lipsă. Lucrul se prezenta bine. A fost expert la fața locului și s-ar putea face afacerea în cel mai scurt timp, deși suntem mobilizați, mă necăjește însă că dl. preot Serafim Baron din Luncani, deși i-am trimis suma necesară, cu toate că nu eram obligat, ca să facă unele deschizături, care trebuiau deja să fie gata și deși l-am

solicitat în mai multe rânduri să mă informeze când sunt gata acele deschizături ca să poată ieși din nou expertul la fața locului totuși nu-mi răspunde absolut nimic.

Te rog găsește o cale oarecare ca să-l avizezi să-mi scrie ce a isprăvit și să-l scoți să grăbească afacerea.

Rogu-te isprăvește cu el *urgent* să nu pierdem vremea.

Te rog predă stimatei tale doamne respectuoase sărutări de mâini iar tu să primești multe complimente și cordiale salutări.

Al tău devotat amic,

I Maniu.

BAR, ms. nr. 150122; Ft. 394 / 116-117.

-
- 1 Dispozițiile excepționale despre starea de război, în **Drapelul**, XIV, nr. 78, 15/28 iulie 1914, p.1; vezi și articolul de fond, "**Mobilizarea generală**", în **Idem**, nr. 80, 19 iulie/1 august 1914, p.1.
 - 2 "**Deputațiunea Românilor la comisarul guvernamental din Cluj**", În **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 169, 1/14 august 1914, p.3; vezi relatările din **Drapelul**, nr. 82-83, iulie 1914.
 - 3 Vezi în **Idem**, nr. 81, 22 iulie/4 august 1914, p. 1: Dej, 30 iulie 1914, declarația lui T. Mihali.
 - 4 Referire la propriul domeniu de activitate la Blaj.
 - 5 Vezi mesajele din 2/15 februarie și 19 mai 1914.

230. AVRAM IMBROANE

Lugoj, 31 august 1914

Prea stimată domnule doctor Branîște,

Vă anunț cu multă părere de rău că împrejurările nu-mi mai permit să fac parte din redacția ziarului „Drapelul”¹.

Lugoj la 31 august 1914

Cu distinsă stimă

Arhiva familiei.

1 Vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 93, 21 august/3 septembrie 1914, p.2.

231. GEORGE NOAGHEA

Caransebeș, 20 septembrie 1914

Prea stimată domnule director,

Vă fac cunoscut că nu toți cei deținuți în ziua mobilizării parțiale la Orșova și împrejurime au fost eliberați¹. Căci au mai rămas dintre români: doamna Ioanovici (Orșova) și cumnatul meu Mihail Costescu, preot în Eșelnița. E interesant că au scăpat numai cei subscriși pe un cambiu al lui N. Ionescu², cu cheltuielile de intervenție la minister, iar cei ce n-au scris au rămas închiși. Aceasta e evident în cazul Ioanovici. Dl. Ioanovici³ a scris, iar dna nu, crezând că nu-i de lipsă, căci doar bărbatul său are să-i plătească cheltuieli de intervenție, nu ea, femeie.

Costescu n-a scris cambiu, căci nu e dator cu nimic lui Ionescu.

Vă comunic această în speranța că doar veți putea face dvoastră ceva la fișpanul⁴ în favorul lui Costescu, ceea ce vă și rog foarte mult.

Dl. Badescu nu e acasă, e dus de 6 zile la Eșelnița, unde s-a întâmplat un caz de moarte în familie (a murit un unchi al dlui Badescu) și încă nu s-a întors ca să poată interveni.

Costescu e absolut nevinovat.

La institut se țin regulat prelegerile⁵, curs III-IV la institut, curs I-II la școala confesională. La școala de aplicație propune în locul lui Curescu⁶ învățătorul diplomat Emilian Novacovici. Desemnul, slöjdul⁷, caligrafia, gimnastica le substituim noi profesorii. Economia se propune acum separat pentru fiecare curs. La institutul teologic n-am voit să propun

economia, pentru că nu mi-a dat voie să iau și eu parte la conferințele profesoriale de la institutul teologic.

Nu știu de ce domnul Imbroane nu mai lucrează cu dvoastră la „Drapelul”⁸.

Dintre frații mei unul a fost rănit în Galiția și acum, reînsănătoșat, e instructor la recruți în Sibiu, în rang de Kadett⁹. De Ilarie veterinarul, nu știu nimic, nici de Miron, inginerul.

Cu tot respectul și cu

Nestrămutată alipire

George Noaghea

Profesor

DJC, 900, V/212

-
- 1 18 dintre cei deținuți la Caransebeș, cu data de 26 iulie și în virtutea „stării excepționale instituite, fără deosebire de naționalitate și confesiune”(vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 80, 19 iulie/1 august 1914, p.2), au fost eliberați, în **Idem**, nr. 104, 16/29 septembrie 1914, p.1. V. Braniște a primit în iulie 1914 un tabel, semnat „Icar”, conținând numele persoanelor arestate în Mehadia și Orșova”. În: **DJC, 900 V/149**.
 - 2 Persoană apropiată taberei fostului primar și deputat guvernamental al Caransebeșului, Constantin Burdia.
 - 3 Nicolae Ioanovici(1880-1930), avocat. Vezi I. Munteanu, V. M. Zaberca, M. Sârbu, **op.cit.**, p. 221.
 - 4 Medve Zoltán, comite suprem al comitatului Caraș-Severin.
 - 5 Cursurile inaugurate la 17 septembrie 1914, vezi în **Drapelul**,nr. 100, 6/19 septembrie 1914, p.2.
 - 6 Ioan Curescu, vezi N. Cornean, **op.cit.**, p. 89.
 - 7 Metodă suedeză de predare a lucrului manual.
 - 8 Vezi propria scrisoare a celui în cauză, din 31 august 1914.
 - 9 „Cadet”, elev de școală militară.

232. NICOLAE IONESCU

Caransebeș, 4 noiembrie 1914

Stimate domnule Braniște!

În ultimul număr al Drapeului, în articolul de fond se zice între altele, că cu ocaziunea proximei congregațiuni veți nisui, ca să se facă lumină în privința deținerii fruntașilor din ținutul nostru. Atunci... "ni se va oferi prilej a elucida întreaga afacere și stabili cine și-a dat silința cinstită în această afacere odioasă și cine a speculat-o în mod nemernic pentru a-și face bani și a-și peteci adânc compromisa *trecere în ochii oamenilor*"¹. Ca unul care cunosc foarte bine afacerea deținerii și eliberării din temniță a fruntașilor², mă simt competent a constata, că această afacere nimeni n-a speculat-o până acum, dar îmi face impresia, că de acum înainte voiesc unii și alții să o speculeze. Că cine sunt aceștia, care de fapt în mod peste măsură de nemernic voiesc să speculeze această afacere, înaintea mea nu e [indescifrabil], cred că nici înaintea Dvoastră.

Unii binevoitori de ai mei mi-au atras atențiunea asupra șirelor citate mai sus, zicând că nu e eschis, ca autorul articolului să fi făcut aluziunea la mine, ca unul, care încă am întreprins în această cauză.

Dacă de fapt s-a făcut aluziune la mine, atunci, ca să nu mă folosesc de aceleași expresiuni, prea dure pentru un organ serios de publicitate, trebuie să declar, că sunt calomniat în modul cel mai neomenos. Pentru ca Dvoastră să fiți orientat, vă expun pe scurt rolul meu în această afacere.

După ce cei deținuți s-au convins, că nu e glumă cu deținerea lor, m-au rugat pe mine, ca avocat, ca să fac tot ce e posibil pentru eliberarea lor, punându-mi în vedere, drept onorariu, mii și mii de coroane. Fiind vorba de doi colegi, Dr. Popovici și Dr. Micu, am primit cu plăcere mandatul de apărător, dar am declarat, că pentru osteneala mea nu primesc nici un onorariu. Multă vreme n-am putut face nimic, decât numai atâta că, dacă nu în fiecare zi, dar tot la două, respectiv la trei zile, îi cercetam pe clienți, pentru ca să le referez despre starea cauzei lor. Le-am comunicat clienților că în timpurile anormale, pe care le trăim, de prezent, un avocat foarte puțin poate ajuta clienților săi. Atunci Dr. Popovici și Dr. Micu m-au rugat, atât în numele lor cât și al altor vreo 24 de deținuți români, ca să călătoresc la Budapesta și să întrevin în persoană la ministrul de justiție în favoarea lor. La început n-am fost aplicat a le îndeplini dorința, pentru că, după cum le-am spus și lor, nu am avut multă

speranță, ca întrevăderea mea să aibă vre-un rezultat, în care caz m-ar fi jenat foarte mult și afară de aceea, s-ar spesa oarecare sumă de bani în zadar. La insistențele clienților însă totuși m-am decis a întreveni la ministru și pentru ca întrevăderea mea să aibă succesul dorit, fiind vorba și de doi avocați, ca deținuți. Am rugat pe președintele despărțământului local, al însoțirii noastre avocațiale, ca să mă însoțească, ceea ce s-a și întâmplat. Drept speze de călătorie, - onorariu nici acum n-am voit să primesc -, mi s-a oferit 1000, eventual 600 cor. Eu însă am declarat, că pentru mine și colegul meu nu primesc mai mult de 300 cor., pentru că n-am voit să mă folosesc de situația lor pentru ale storce sume mai considerabile, deși puteam să stipulez, ca avocat, un onorariu mai mare, pe care clienții cu toată plăcerea mi l-ar fi dat și fără ca să poată cineva să-mi facă vreo recriminațiune. V-o spun sincer, că cu cea mai mare plăcere aș fi plătit pentru vreun scop oarecare și 500 cor. Numai să nu fi trebuit să fac călătoria, ce mi-o cereau cu insistență clienții, mai ales că în timpul acela soția mea era grav bolnavă, după cum bolnavă e și acum. Am plecat deci la Pesta cu 300 cor., bani de drum, ca și colegul meu, reprezentând cauza a 28 de inși, deci revine pentru fiecare nu de tot 11 cor. Am stat în Pesta 4 zile și am spesat peste banii primiți de la clienți, cel puțin încă 200 cor. Iată deci câștigul bănesc, ce l-am avut în această întreprindere. E drept că clienții, o accentuez încă odată, mi-au oferit un onorariu mai considerabil, dar eu n-am primit absolut nici un crucer. M-a bucurat că întrevăderea mea a avut succesul dorit și că clienții mei au scăpat din situațiunea lor³ peste măsură de penibilă și nesuportabilă. Am privit afacerea dintr-un punct de vedere mai înalt etic și am privit-o mai ales din punct de vedere românesc (vă rog a mă scuza, că am comis transgresiunea de a intra în raionul de activitate, ce vă aparține numai Dvoastră și a soților Dvoastră de principii).

Eu am cugetat foarte mult la aceia, că va se fac promisiunea clienților mei, ca să se adreseze d-voastră cu rugarea să întreveniți în favorul lor. Vă știam om cu trecere și cu influență în cercurile mai înalte și eram de ferma convingere, că d.e. comitele nostru suprem, drept recunoștință a multelor și valoroaselor servicii, ce i le faceți, va întreveni cu mai multă insistență pentru eliberarea celor deținuți. Că de ce nu le-am

făcut această propunere nici eu nu-mi pot da seama, dar era foarte bine, dacă Dvoastră, propriu nostru, o faceți aceasta.

După ce au fost eliberați Dr. Popovici și soții, au mai rămas încă vreo 15 inși în temniță, dar aceștia, cu excepțiunea a două persoane au fost străini: sârbi, bulgari, maghiari, evrei, turci. Au trimis și aceștia după noi și ne-au rugat ca să intervenim în favorul lor. Am primit mandat dar față de acestea nu am putut avea îndatorirea morală, ca față de cei ai noștri și am pretins ca să ne plătească pentru osteneală. Am cerut de la cei cu dare de mână și am întreprins gratuit pentru cei ce n-au putut să ne onoreze. S-au obligat să ne solvească vreo câțiva, dar după eliberare, n-au mai voit să știe de obligament. Așa că din toată afacerea acesta am primit până acum vreo 400 cor. În schimbul acestei sume am fost încă odată la Budapesta și la Timișoara, la comisarul guvernial. Doi deținuți români s-au deobligat să solvească sume mai neînsemnate. După eliberare nu i-am văzut nici pe ei și nici bani de la ei. Nici nu reflectez. Cauza colonelului Novacovič, care e sârb e predată avocatului Dr. Gergely.

Din acestea vă puteți convinge, dacă de fapt s-a făcut aluziune la mine, prin conținutul șirelor de mai sus, că câta parte am eu la specularea în "mod nemernic", după cum se zice, a cauzei deținuților români și încă cu intențiunea *de a-mi peteci adânc compromisa tăcere în ochii oamenilor*. Și oare în ochii căror oameni aș fi eu avizat a-mi peteci trecerea? Oare nu vedeți Dvoastră, că în jurul nostru de abia mai află om necompromitat, om care după perdeaua bombastelor fraze, cu conținut național, își face în mod clandestin trebușoarele sale "speculând în modul cel mai nemernic" cele mai vitale interese, aparținătoare cauzei românești. Și apoi înaintea acestor fel de oameni să mai am eu ambiția de a avea oarecare trecere? M-aș judeca pe mine ca stând jos, de tot jos, dacă aș avea slăbiciunea unei astfel de ambiții.

În fine, încă ceva. Dvoastră treceți ca om înaintea mea de om cinstit, care întotdeauna a avut curajul convingerilor sale, drept aceea vă întreb: când a-ți scris articolul de care fac mențiune și sus, făcuta-ți de fapt aluziune la persoana mea și dacă da, după cele amintite mai sus sunteți și acum de această convingere? Dacă voi primi de la Dvoastră răspuns afirmativ, pentru care răspuns alături o marcă de 35 de bani, neîndat voi

pune în contra Dvoastră proces de calomnie⁴. În cazul acesta v-aș da ocaziunea ca înaintea tribunalului, să vă dovedeți afirmațiile.

Cu deosebită stimă,

Dr. Nicolae Ionescu⁵

NB. Poate că aveți cunoștință și de cauza lui Lucian Cioran, un elev al Școalelor comerciale din Brașov, care a fost deținut pentru încarcerare de revoltă. Și pe acela l-am reprezentat eu. Mi-am dat multă silință și multă osteneală, ca să-l eliberez, am spesat cu telegrame și epistole esprese și știți câți bani am primit? Nici un crucer. E drept, că mama lui, o preoteasă văduvă, a voit să mă onoreze, dar n-am primit. Vedeți cum s-a speculat și cauza acesta.

De altfel eu nici unde nu am publicat și nu am cerut de la nimeni vreo declarație pentru publicitate, deci nici n-am intenționat și nici n-am ambiționat ca lumea mare să ia cunoștință de *bravurile* mele. În privința aceasta puteți fi liniștit, atât Dvoastră, ca și ceilalți domni lugoieni, că n-am să vă scot din seamă. E trist, foarte trist, că Dvoastră începeți, pe baza informațiilor false, pe care de altfel cu multă bărbăție le combateți, să vă folosiți de arma, atât de condamabilă a calomniei.

N. Ionescu

DJC, 900, V/151.

-
1. Vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 119, 21 octombrie / 3 noiembrie 1914, p. 1.
 2. Vezi scrisoarea expediată de Gh. Noaghea, în 20 septembrie 1914.
 3. Vezi un citat semnificativ, în **Drapelul**, op. cit., p. 1.
 4. Nu am găsit nimic consemnat în paginile **Drapelului** din Lugoj.
 5. Dr. Nicolae Ionescu, avocat, profesor și publicist în Caransebeș, vezi în V. Braniște, **Corespondență**, III, p. 157-158.

Brașov, 7 noiembrie 1914

Dragă Valer,

În urma scrisorii tale ți-am trimis vreo 5-6 gazete din țară în plic închis. Bine înțeles că nici aci nu au intrare¹, ci ne vin pe sub mână, le aduce când unul, când altul și face Geschäft² bun cu ele, căci le cumpără la Predeal cu 5 bani și aci le vinde cu 20 fileri. Aș vrea numai să știu, dacă le primești acolo. Ori le confiscă poșta, bănuind conținutul plicului? Te rog deci indică-mi pe o cartă de corespondență câte plicuri cu gazete ți-au sosit.

Pentru algebra clasei IV nu avem manual, se învață algebra după explicații și de pe tablă. Este însă un manual german de Mocnik, voi căuta la Zeidner și vi-l voi trimite.

Geografia fizică de Schmidt-Nestor este epuizată de câțiva ani, așa că în clasa IV reală, deși sunt numai 10 elevi de astădată, nu sunt decât 6 exemplare vechi în mâna elevilor. De altfel nici manualul acesta nu-i ceva de laudă.

Are un manuscript de manual profesorul nostru Tit Liviu Blaga. L-am rugat să mi-l împrumute. Avându-l numai într-un exemplar l-a dat la decopiat și în 8-10 zile cred că voi primi o copie de la el, și vă voi trimite-o spre folosință.

Aci-ți aclud spre orientare lista manualelor de clasa IV-a reală, precum și planul de învățământ al școlii reale, din care vei vedea ce material e impus la fiecare obiect în clasa IV-a.

Lelia⁵, biata, e necăjită că nu poate trece să meargă la studiu. Așteaptă demersurile voastre.

Noi suntem bine și suntem – ca și voi și ca și toată lumea – în așteptarea unor vremuri mai bune în locul zilelor cumplite de azi.

Multe salutări și sărutări

Virgil

BJB, 1/s. 2963

1 Despre cenzura presei interne/externe, vezi în **Românul**, IV, nr. 235, 25 octombrie/7 noiembrie 1914, p.4.

2 "Afacere".

- 3 Tit Liviu Blaga(1881-1916), profesor la Școala Reală din localitate.
- 4 Vezi în **Anuarul LI** al Gimnaziului greco-ortodox român și al Școlii reale greco-ortodoxe române din Brașov pe anul 1914/1915, Brașov, 1915, p. 41-43. Nevoia de manuale era explicabilă pe seama fetei sale, Valeria, elevă în clasa a IV-a a instituției respective, vezi în **Drapelul**, XIV, nr. 66, 17/30 iulie 1914, p.3.
- 5 Lelia Popovici, fiica adoptivă a familiei Branîște.

234. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 20 noiembrie 1914

Mult onorabile domnule doctor,

Azi am primit o nouă scrisoare de la bietul domn I. Moldovan¹. Vă rog prea mult convocați epitropia, ori în cazul cel mai rău arătați-i motivele pentru care nu puteți face aceasta². Eu cred însă că ne-am putea întâlni și anume la Vinerea, unde și Lupaș³ ar merge cu plăcere. Eu am fost acum, marți, la dr. Mișu. E sănătos și cred că ne-ar vedea bucuros. Dumneavoastră scrieți-i.

E bine să se convoace epitropia și din motivul că – cum aud – pe la Brașov s-ar fi răspândit unele vești că ar fi în jurul fundației și anumite incorectități. Ce fel? Nu știu. Eu am rugat pe cei ce mi-au spus de aceste faime să facă o întrebare prin „Gazeta”⁴. În tot cazul e bine, ba aveți și datorința să controlați fundațiunea și de aceea o întrunire a epitropiei s-ar impune și din acest motiv⁵.

Așteptând răspunsul dumneavoastră, semnez cu tot devotat

Lapedatu

BN, ms. nr. 23069; Ft. 429/789

1 Ioan Mîcu Moldovan(1833-1915), teolog, istoric, filolog, pedagog, folclorist, canonic mitropolitan și vicar al capîtlului de la Blaj, cu o fundație culturală și de

binefacere, în **Gazeta Transilvaniei**, LXXVI, nr. 226, 12/25 noiembrie 1914, p.1.

- 2 Nu am aflat nimic semnalat în presa vremii!
- 3 Ioan Lupaș, citat în calitate de membru al Fundației, alături de Ioan Agârbiceanu.
- 4 Nu s-a publicat nimic în luna respectivă!
- 5 Proxima reuniune a Epitropiei a avut loc la Sibiu, în 20 septembrie 1915, vezi în **Analele...** III, 1914, Sibiu, 1915, p.4.

235. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 20 noiembrie 1914

Mult stimat domnule doctor,

Deși am luat cu mult înainte de aceasta hotărârea de a nu mai primi nici un angajament de nouă lucrări, dat fiind că și pe cele ce le-am luat deja asupra mea abia le pot îndeplini, totuși stând în fața unui fapt împlinit și ne voind a mai zădărnici și eu acțiunea pentru augmentarea fundațiunii ziarștilor români vă mulțumesc pentru cooptarea mea în epitropia numitei fundațiuni și pentru alegerea de secretar al aceleia, asigurându-vă că cel puțin pentru câțva timp voi face tot ce omenește e cu putință pentru împlinirea datorințelor ce mi se impun.

Am citit procesul verbal ce l-ați redactat în ședința dv. din 6 luna curentă și am satisfăcut cererii ce ați adresat „Solidarității”, adresând din partea prezidiului o cerere tuturor băncilor noastre pentru a ajuta fundațiunea. Știu bine că cu atât nu e de ajuns și de aceea atât eu cât și dl. Director Cosma¹ vom scrie și epistole private pe la anumite bănci, rugându-le să contribuie cu sume mai mărișoare.

După cum văd însă din procesul verbal, ar mai fi și alte dispozițiuni de îndeplinit. Pentru discutarea acestora, cum și a altor chestiuni în legătură cu fundațiunea numită, vă voi cerceta în zilele proxime, având și de altcum să fac o călătorie prin acele părți. Când? Nu vă pot spune acum. Cred însă că dumneavoastră sunteți pe acasă și astfel ne vom putea întâlni.

Pentru a avea la îndemână toate actele de lipsă, am scris azi la Orăștie să ne trimeată o copie a actului fundațional, căci nu

știu dacă exemplarul original al acestui act, ce se află la domnul Goldiș², vi s-a transpus sau nu.

Până la o apropiată revedere, semnez cu tot respectul
I.I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23066; Ft. 429/772-774

-
- 1 Partenie Cosma(1837-1924), director executiv al băncii "Albina" din Sibiu(1885). Vezi portretul realizat de I. I. Lapedatu, în **op.cit.**, p. 105-109.
 - 2 V. Goldiș a fost cooptat membru în locul devenit vacant prin plecarea lui O. Goga, în **Analele...IV**, 1915, Sibiu, 1916, p.6.

236. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 1 decembrie 1914

Mult onorate domnule doctor,

Azi s-au prezentat la mine domnii Lupaș și Agârbiceanu¹ și îngrijorați de starea mizeră în care se găsește bietul Silvestru Moldovan², ne-am înțeles să rezolvăm cererea dânsului. Am ținut și ținem seama de cuvântul dumneavoastră și de aceea hotărârea adusă e mai mult o rugare, ce vi-o adresăm ca dacă adevărați la ea, să o putem executa. Din copia procesului verbal luat veți înțelege totul și veți vedea că întreaga afacere o am făcut pendentă de hotărârea dumneavoastră.

Vă rog de răspuns, respective, de a hotărî în cauză.

Al dumneavoastră devotat servitor
Lapedatu

BN, ms. 23070; Ft. 429/790

-
- 1 Ambii în calitatea oficială deținută, de membri ai Fundației.
 - 2 Silvestru Moldovan(1861-1915), profesor, ziarist, redactor la "Gazeta Transilvaniei", vezi I. I. Lapedatu, **op.cit.**, p. 125: despre înmormântarea pe banii Epitropiei.

3 Un sigur ajutor material, acordat în caz de boală, celui în discuție.

237. HORIA PETRA-PETRESCU

Brașov, 5 decembrie 1914

Stimate domnule doctor,

Volumul cu vorbirile lui Vulcan e gata¹, - lipsește numai prefața promisă de dumneata. Te rog îngrijește-te ca materialul pentru prefață să fie gata în curând.

Horia P. Petrescu

DJC, 900, V/237

1 Iosif Vulcan(1841-1907),publicist, redactor, scriitor, membru al Academiei Române, fost președinte al "Societății pentru fond de teatru român"; "Din vorbirile lui Iosif Vulcan", cu specificarea că volumul trebuia să apară în 1914, vezi în **Revista Teatrală**, I, 1913, p. 314-320, și în **Drapelul**, XIV, nr. 119, 26 octombrie/8 noiembrie 1913, p.3.

238. I. HAHON

Mautern¹, Ober Steiermark,
8 decembrie 1914

Mult stimate Dle!

De abia ieri am venit din Bistrița ca recruți. Regiunea este aici admirabilă. Încă merge bine. Până acum am primit numai numărul din 5/XII². Cred că voi rămânea aici mai mult decât la Liptó-Teple³.

Cu salutări călduroase și complimente acasă la toți

I. Hahon⁴

[carte poștală adresată Dsale Dr. Valeriu Braniște, redactor la foaia "Drapelul" în Lugoj, Ungaria de sud; Absender: I. Hahon, Lt. Beim Ers. Baion. Des Inf. Reg. 41, 2 Ers. Komp. In Mautern, Ob Steiermark]⁵.

DJC, 900, V/143

-
1. Localitate aflată în partea de mijloc a landului Stiria (Austria).
 2. **Drapelul**, XIV, nr. 133, 22 noiembrie/5 decembrie 1914.
 3. Localitate din fostul comitat Liptá, azi Liptov-Teplička în Republica Slovacia.
 4. Nu am găsit nici un fel de informație despre persoana respectivă. Presupunem că este unul dintre cunoscuții familiei Braniște.
 5. Expeditor: I. Hahon, Locotenent în cadrul batalionului prim, Compania a II-a de rezerviști a Regimentului de Infanterie 41, în Mautern, Steiermarkul Superior.

239. IULIU MANIU

Budapesta, 22 decembrie 1914

Iubite amice,

Am primit cu bucurie și sinceră mulțumire depeșa ta în care mă înștiințai că "lucrul e în ordine și documentul subscris e la tine". Îmi pare bine că am ajuns până aici. Eu cred tare că în timp relativ scurt voi isprăvi lucrul spre mulțumirea tuturor. O să vezi că va fi treabă bună. Păcat că am amânt lucrul și până acum. În afaceri de această natură lucrul principal este: *a lucra iute*. O zi pierdută în gheșefturi tare des nu mai revine. Dacă nu ar fi fost piedicile și întârzierile cuvenite ar fi fost deja lucrul isprăvit.. Acum trebuie să lucrăm cu Dampf forțat din multe considerații. Îndată după sărbători vom începe a lucra la deschizături și nu voi cruța timp și cheltuială pentru tot ce este necesar să fie în grabă

gata lucrul. Măine la amăzi voi pleca acasă; îndată voi expedia banii 500 coroane.

1. Te rog să mă avizezi că în ce formă s-au înțeles oamenii privitor cu trimiterea banilor. Ar fi foarte bine să-i trimit la tine și tu citind oamenii la tine (cu [indescifrabil] împreună) să dai banii luând chitanță de la toți.

2. Te rog să ții documentul la tine până ne vom întâlni personal te rog să-mi faci fără amânare o copie autenticată la notar public și să mi-o trimiți fără amânare.

Te rog să nu te superi că te incomodez în afacere și cu rugări dar lucrurile trebuie să meargă iute și exact și că osteneala nu va fi în zadar.

Rog predă stimatei tale doamne respectuoase sărutări iar tu primește multe complimente.

Al tău

Iuliu Maniu

Arhiva familiei

- 1 Vezi ultima sa epistolă din 11 august curent.
- 2 Afaceri.
- 3 "Ritm/presiune".

240. GIGI

Albertfalva, 1914 [șters]

Dragă domnule Branîște!

Mereu ajung la convingerea că și războiul are părți plăcute, mai cu seamă dacă ești staționat la Albertfalva¹. Din nou trăiesc timpurile fericite de universitar², până când, știe Dumnezeu! Săptămâna trecută era să plec cu bateria mea la Nándorfehérvár³, spre noroc, numai era...

Vă salută,

Gigi

[Carte poștală adresată Dlui Valer Braniște, Lugoj, Krassó-Szörény]

DJC, 900, V/17

241. GIGI

[fără dată]

Dragă Dle Braniște!

Aici vă trimit două curioza:

1. Un schrapnell sârbesc, explodat la 10 pași de noi.
2. Un Chorán (sau Korán) turcesc, prin care a trecut glonții sârbești în moșca⁴ turcească din Ada-Kaleh (absolut autentic).
Nu cumva să le trimiteți aceste muzeului etnografic!
De ce nu capăt Drapelul?

Salut,

Gigi⁵

[carte poștală adresată: familia Dr. Braniște, Lugoj]

DJC, 900, V/17

-
1. Comună în fostul comitat Pest, din propierea Capitalei maghiare.
 2. Probabil Virgil Bejan, un fost student lugojean la Budapesta!
 3. Denumirea maghiară a Belgradului.
 4. Moschee.
 5. Vezi nota 2, fără să putem identifica persoana. Vezi epistola trimisă de V. Braniște către soție, Budapesta 2/15 februarie 1914, cu referire la **Gigi!**

242. CORNEL JURCA

Cigale¹, Pension Alhambra, 1914

Frate Valer!

Te rog sistează expedierea "Drapelului". La sfârșitul săptămânii acesteia plec acasă. Vă salută cu drag

Cornel Jurca²

DJC, 900. V/174.

-
1. Localitate aflată probabil la granița dintre Italia - Slovenia - Croația. Nu am reușit identificarea actuală.
 2. Dr. Cornel Jurca, avocat în Lugoj, fost redactor responsabil al "Drapelului" și secretar al "Reuniunii române de cântări", vezi în V. Braniște, **Amintiri**, 1972, p. 126.

243. VICTOR BRANIȘTE

București, 15 ianuarie 1915

Cele mai cordiale urări pentru 1915.

Aci [e] liniște și încredere în acțiunea înțeleaptă a guvernului.

Părintele Ghiță Sârbu are de luat banii pe cărți.

Prin ce modalități i s-ar putea trimite?

Cu cele mai bune sentimente

Victor¹

DJC, 900, X/2

[vederea e din București, Palace Hotel].

-
1. Fratele lui Valeriu (1874-1938). Ziarist.

Orăștie, 28 ianuarie 1915

Frate Branîște,

Fiind tu membru în senatul școlar al consistorului metropolitan, te rog ca la proxima ședință ce se va ținea să mergi și întrucât se va pertracta chestia alegerii de învățător din Pricaz, te rog să insiști ca alegerea să fie aprobată, dându-i-se loc recursului.

Nu voiesc să intru în detaliurile chestiunii, dară îți pot spune sincer că protopopul¹ și consistorul nostru din Sibiu e mârjit în chestie.

Ce zici de porcăria făcută de Goga și Lucaciu²? Oamenii aceștia și-au pierdut mințile și nu-și dau seamă de urmările dezastruoase ale ținutei lor păcătoase și criminale? Ce cred ei că cu ajutorul rușilor se mântuiește neamul? Într-adevăr trebuie să ne fie rușine că suntem români și că oamenii noștri fac astfel de buclucuri.

Dorindu-ți tot binele te salută cu drag
al tău devotat

A. Vlad

BN, ms. nr. 23094; Ft. 429/817-818

-
1. Protopop în tractul Orăștiei era Vasile Domșa. Vezi **Șematismul bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania pe anul 1916**, Sibiu, p. 57.
 2. La 14 decembrie 1914 s-a ținut la București Congresul extraordinar al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor. Din acel moment denumirea Asociației a devenit: *Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor*. Președinte al ei a fost ales Vasile Lucaciu, vicepreședinte, Barbu Ștefănescu Delavrancea, secretar N. Iorga. Printre membrii comitetului se număra și Octavian Goga. Ion Dodu Bălan, **Octavian Goga. Monografie**. Ed. a II-a revăzută și adăugită, București, 1975, p. 130. La scurt timp, cei doi i-au trimis o scrisoare lui George Pop de Băsești, președintele P.N.R., prin care își anunțau demisia din Comitetul Executiv al partidului. "Cosânzeana" (București), nr. 1-2 din 1915, p. 7. "Drapelul" nr. 2 din 3/16 ianuarie 1915. Indignarea lui Vlad mi se pare puțin exagerată față

de proziția pe care se situau cei doi, care militau pentru intrarea României în război alături de Antantă. În fond, Goga și Lucaciu și-au dat demisiile pentru a nu arunca o umbră asupra P.N.R.

245. TEODOR MIHALI

Dej, 29 ianuarie 1915

Iubite amice,

Deputatul Onciu¹ deja a doua oară a fost la mine, rugându-mă ca să-i predau pentru cetire actele despre tratativele noastre cu guvernul maghiar².

Neștiind și neputând înțelege bine ce voiește cu acele acte, i-am răspuns că nu sunt la mine³.

La rugarea lui i-am dat o scrisoare deschisă ca să poată lua informații de la tine, Maniu și Goldiș.

Voi veți ști ce să-i răspundeți. La tot cazul vi se cere precauție. Eu de câteva zile mă aflu mai bine, după un morb greu de patru săptămâni. Pe aci nimic nou.

Te salut cordial

al tău iubitor amic

Teodor Mihali

Dej 29/I n. 1915

BAR, ms. nr. 150137; Ft. 394/140

-
1. Aurel Onciu, jurist, funcționar superior. Deputat în parlamentul de la Viena.
 2. Tratativele se încheiaseră în februarie 1914, fără nici un rezultat. I. Maniu a publicat un cuprinzător articol despre acestea în ziarul de limbă germană din Budapesta "Pester Lloyd" din 18 martie 1914, intitulat: *Die Ursachen des Scheiterns der Verhandlungen zwischen dem Grafen Ștefan Tisza und der Rumänen* (cauzele eșecului tratativelor dintre groful Ștefan Tisza și românii). Vezi pe larg Vasile Stoica, **Iuliu Maniu**, Cluj, 1932, p. 66 și următoarele.

3. T. Mihali a eschivat elegant cererea deputatului îndrumându-l spre cei trei, pe care i-a pus în gardă, sugerându-le să fie prudenți.

246. IULIU MANIU

Blaj, 31 ianuarie 1915

Iubite amice,

Mihali îmi comunică azi că domnul dr. Onciu din Viena i-a solicitat din nou predarea schimbului nostru de scrisori cu contele Tisza, pentru "studiere" și că dânsul (dr. Mihali) l-a îndemnat la noi la care se află acest schimb de scrisori. E sigur că dr. Onciu se va adresa și ție în această chestie. Pentru a purcede uniform te încredințez că pentru cazul că se va adresa la mine ei îi voi răspunde, conform adevărului, că acest schimb de scrisori de natură discretă – confidențială, și prin urmare fără autorizația comitetului, dată din ședință, nu pot să dau publicității nici o parte din acest schimb de scrisori, afară firește de cele 11 puncte, pe care le-a citit Mihali în parlament și care sunt deja publicate. De cumva tu ești de altă părere, comunică-mi să nu ne contrazicem. După cum am aflat, adică în Viena dr. Onciu vrea să elaboreze pentru ministerul [de] externe un memoriu asupra rezolvării chestiei românești, pe care dacă vrea îl poate foarte bine elabora și fără acest material pe care *acum* între stările excepționale în care suntem nu putem să-l supunem discuției publice pentru că nouă suplamente ne-ar lipsi libertatea de discuție.

Nou nimic. Am convingerea că Lucaciu și Goga au judecat greșit când au primit să fie aleși în comitetul Ligei¹.

Au stricat mai mult decât au folosit, dacă peste tot judecau să folosească prin acesta cauzei, ceea ce însă eu nu găsesc. Negreșit însă că și articolul "Românul" a fost greșit fiindcă a riscat în partea ultimă afirmări care nu se pot susține. Altfel, părintele Lucaciu a plecat la Roma pe timp nedeterminat.

În România liniște și încredere.

În afacerea minelor de fier a intervenit ceva ce mă silește să merg la Oravița, când probabil mă voi abate și pe la tine.

Doresc ca anul ce am început să-ți aducă ție și întregii tale familii numai bine și depline mulțumiri sufletești.

Sărut mâinile stimatei tale doamne, iar pe tine cu drag îmbrățișându-te, rămân al tău devotat amic

I.Maniu

Te rog notifică-mi primirea acestei scrisori pe o cartă poștală.

BAR, ms. nr. 150123; Ft. 391/118-120.

1. Vezi nota 2 din scrisoarea lui A. Vlad din 28 ianuarie 1915.

247. ICAR

f.l.26 februarie 1915

[Către redacția „Drapelul”]

Lista martirilor români din Orșova și jur, deținuți în duminica din 26 iulie 1914, iar în 27 iulie 1914 aruncați în pușcăria Tribunalului din Caransebeș ca vinovați pentru sponaj (kémkedés) fiind tratați ca criminaliști comuni¹.

a Români din Orșova

1. George Ioanovici, comerciant veteran, proprietar de case, fruntaș bogat și directorul agenturii Albina
2. Maria Ioanovici, soția dlui George Ioanovici, eroină,
3. Alexandru Ioanovici, fiul " " " comerciant,
4. George Mioc proprietar de casă, comerciant harnic,

- +) 5. Demetriu Oprean, comerciant harnic, e căzut în Serbia, rămânând soția și 3 orfani,
- +) 6. Ilie Chilosu, cancelist la pretură,
- ') 7. Mihail Popovici, contabil la „Járási hitelszövetkezet”²
- +) 8. Dimitrie Dărăbanțu, contabil la „Beamter Verein”³.
- A+) Constantin Durec,
- 10. Jianu teolog abs. Învățător confesional în Orșova,
- 11. Dr. Arsene Micu avocat,
- 12. Traian Milea contabil la agentura Albina (transilvănean)
- + +) 13. Fabius Bojinca, conducătorul cărților funduare Orșova,
- 14. Alexandru Deac proprietar de case și birtaș,
- 15. Buru respicient finanțial la forestiera Vodița
- 16. Elisaveta Traian, proprietăreasă de casă și soție de loț la navigația reg. Ung. Fiindu-i bărbatul în pat bolnav, au dus-o pe dânsa în pușcărie.
- 17. Gergeli Muntean cantinar militar în cazarmă
- 18. Dr. Ioan Popovici, avocat și proprietar de case,
- 19. Ioan Cârlan, proprietar de casă, fruntaș, oficial de stat reg. Ung. În penziune și actual cancelist activ la autoritatea de navigațiune reg. ung.
- 20. Dimitrie Cojocariu, fruntaș, proprietar de casă și angajat la Societatea de navigație danubiană,

b) *din Mehadia*

- + +) 21. Feldmarschalleutnant Cena în pensiu⁴
- A +) 22. Coriolan Buracu preot gr. or. Român⁵,
- 23. Nica Chiticean comerciant
- 24. Cerbu casar de bancă
- 25. Cozma contabil " "
- 26. Mihail Costescu preot în Ieșelnița luat din altar
- 27. Miloșescu " " Ogradena
- 28. Rezedatn comerciant în Ogradena
- 29. Rezedatan Roza, soția celui,
- + + +) 30. Drăgoi preot român în Globuràu
- 31. Udrea cojocar Jupalnic
- 32. Czepeneag Gergeli pîlar, beliv rău, prăpădit

Lista sârbilor arestați

- 1. Colonel reg. cezarc reg. în pensiu⁶ Novakovics

2. Dimitrijevics, fruntaș, comerciant și proprietar de casă,
3. Andrejevics Iovan " birtaș " " "
4. Savkovics cârciumar de navigație
5. " soția acestuia
6. Slamenkovics matroz de navigație
7. " soția acestuia,
8. Markitics soția unui matroz,
9. " fata " "
10. Învățătoarea domnișoara Darinka din Sirmia
11. Iokovics Vojslov, industria de lemne din Belgrad,
12. " Iovanka domnișoară tânără, nepoata celui,
13. Ilics pilari și grădinari din Serbia
14. Milos
15. Burkitics
16. Max jidan, chelnăr de la navigație,
17. Grigore grec, comerciant.

Explicarea semnelor +

+) Duminică seara în 26 iulie, pe picior liber și înrolați în armată.

++) la vreo patru săptămâni liberi, în chestia unei schițe extradată din cartea funduară.

+++) la 14 zile prin intervenția comunei politice eliberat.

A+) la patru săptămâni prin intervenția unchiu-său Boldea, înrolat în armată,

A++) la cinci săptămâni prin intervenția „lumpilor, găunarilor și bicherilor” din Orșova, dovedind că el ziua și noaptea nu lipsește din mijlocul lor, adică din birt, prin urmare nu poate fi acuzat de spionaj. Al dracului să fie cu ei cu tot. Amin.

Cei fără semn au suferit 64 zile martiriu, întru aceea au făcut din 12-23 septembrie excursiune pe spesele statului în „csillagbörtön” din Seghedin, unde la intrare abia au scăpat din furia poporului, spre a nu fi tocați!

Extradat în 1915 II/26

Icar⁶

DJC 900, V/149

-
1. În **Drapelul** nr. 80 din 19 iulie / 1 august 1914 au apărut următoarele: "Ziarele din România aduc pe temeiul unui comunicat din Turnu-Severin știrea că intelectualii români din Orșova și jur sunt deținuți și excortați la Seghedin. Suntem în măsură a comunica pe baza informațiilor primite de la loc competent că intrând în vigoare dispozițiile excepționale s-au făcut la Orșova și în împrejurime mai multe arestări fără deosebire de naționalitate și confesiune. Între cei arestați sunt și mai mulți fruntași de-ai noștri din partea locului. Cercetarea este acum în curgere și în interesul cauzei ne reținem de la orișice comentariu, dar aveam motive puternice a crede că cercetarea va dovedi deplina nevinovăție a fruntașilor noștri, așa că aceștia vor fi puși în cel mai scurt timp în libertate". În numerele următoare nu mai apar informații pe această temă.
 2. Cooperativa de credit cercuală.
 3. Uniunea funcționarilor.
 4. Nicolae Cena (1844-1933). General de divizie. Va părăsi, după eliberare Banatul și va trece în România.
 5. Coriolan Buracu. A scris lucrarea: **Muzeul general Cena în Băile Herculane**, Turnu-Severin, 1924.
 6. Nu știm cine este Icar.

248. PETRU JUCU

Przemysl¹, 28 februarie 1915

Dragă frate,

În vremuri de foarte grea cumpănă mă adresez ție – tu, purtătorul tuturor lucrurilor sfinte pentru noi! Cu ce satisfacție ar privi strămoșul nostru Ștefan cel Mare la cei 13 mii – de strănepoți cari cu sângele lor apără locul unde piciorul Lui mare cândva a călcat².

Sunt mândru de celea ce le petrec și te îmbrățișează cu căldură al tău

Pepi³

Sende meiner Lieben Schwester und Angehörigen meine heissesten Grüsse.

Handküsse deiner Gnädigen Frau und küsse deinen lieben Kindern P. (Transmite calde salutări iubitei mele surori⁴ și alor mei. Sărutări de mâini stimatei tale soții și sărutări iubiților copii).

Hochwohlgeboren Herrn Dr. Valeriu Braniște
Lugos
Südungarn

Zensuriert Fliegerpost Przemysl 1915. Ștampilă.

Arhiva familiei.

-
1. Azi, localitate în Polonia
 2. Soldații și ofițerii români din armata austro-ungară au luptat cu vitejie și eroism, spre surprinderea, poate, a unor creatori de clișee istorice false și idei preconcepute din istoriografie. Explicațiile sunt multiple și izvorăsc atât din realitățile oricărui război, cât și din statutul românilor ardeleni și bănățeni din Ungaria. Este un truism că pe câmpul de luptă suprema grijă a unui combatant este să nu moară el. De aceea el se străduiește să fie brav. În cazul românilor prevalau însă, considerente de mentalitate, comportament național-politic și conștiință națională. Ca popor, fiind împiedicat în multe din manifestările lui, cei de pe front doreau sincer să se impună în față celorlalți și în principal în fața aparatului de stat, luându-și ca punct de pornire și sprijin originea lor nobilă daco-romană, care a străbătut veacurile, înzestrându-i cu calități deosebite, pe care acum le probau în condiții sperifice. Eroismul lor urmărea să arate și să impună oficialităților că trebuiau tratați în mod egal cu celelalte popoare din țară. Ziarele românești din Ungaria oferă numeroase exemple de eroism, de cinstire și decorări. Vezi și Liviu Maior, **Soldați români în armata austro-ungară**, în: *Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice*. Îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, 1985, p. 354-367.
 3. Petru Jucu (? – 1925). Ofițer activ în armata austro-ungară. Prieten cu V. Braniște. Ilustrata este scrisă de pe câmpul de luptă, înainte de capitularea Przemysl-ului (22 martie 1915), unde Jucu a căzut prizonier la ruși. Un grup de prizonieri trimite informații **Drapelului** apărute în nr. 44 din 16 / 29 aprilie 1915, despre orașul Simbirsk, unde erau prizonierii de la Pzemysl. După o captivitate de 3 ani, întors acasă, colonelul Jucu i-a parte la campaniile armatei

- române din anul 1919. La moartea lui, V. Braniște îi aduce un cald omagiu în **Răsunetul** nr. 7 din 15 februarie 1925.
4. Otilia Simonescu, soția pictorului lugojean Virgil Simonescu (1881-1941)

249. GHEORGHE POPESCU

Budapesta, 8 martie 1915

Mult stimată domnule Braniște,

Cred că nu mi-ați luat în nume de rău îndelungata mea tăcere până acum, stând eu înaintea examenului și fiind și acum foarte ocupat cu tezele scripturistice.

Lucrez destul de mult, totuși abia răzbesc, căci pe lângă grijile studiului mai sunt și altele, cari îmi dau mult de gândit. Și apoi a mai trebuit să se adauge și împrejurările tipice locale – de îngrijire pentru ziua de mâine... Prin vitrine se citește zilnic: tej, zsemle, kenyér elfogyott¹.

Pe acasă, prin Lugoj, cred că stă lumea ceva mai bine. Cel puțin așa-mi scrie prietenul dr. Dumitreanu – din Pesta – care acum a venit de prin Lugoj, fiind acolo într-o afacere de tribunal. Și părinții îmi scriu într-o formă hazlie despre conscrierea bucatelor St. Frentz și „baci” Dinu au luat protocol².

„Drapelul” îl primesc regulat. Toată lumea de aici e încântată de știrile aduse și de redactarea lui. E cel mai bun ziar românesc.

Multe stimată domnule Braniște, v-aș fi foarte îndatorat dacă ați putea să-mi puneți la dispoziție harta lui [indescifrabil]. De altcum în chestia aceasta voi scrie colegului A. C. Vasilie³ să vă raporteze.

Mulțumindu-vă încă odată pentru trimiterea ziarului și stimăte doamne pentru expedierea lui, rămân al dumneavoastră stimător

George Popescu⁴

Student

Arhiva familiei

1. Lapte, jımbă, pâine, s-au terminat.

2. Baci Dinu, sergent de miliție, bun român, a reprezentat *autoritatea*, care a întocmit listele de rechiziție, constată cu ironie Popescu.
3. A.C.Vasilie, student la Budapesta. Mai târziu, în timpul detenției lui V. Braniște din anul 1918, a condus **Drapelul**.
4. G. Popescu era student la filosofie la Universitatea din Budapesta. După terminarea studiilor a murit de tuberculoză în noiembrie 1915. Vezi o listă cu cei care l-au ajutat la studii începând cu anul 1909. DJC 900. X/94.

250. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 1 aprilie 1915

Se împlinește un an școlar și încă n-am regulat chestia cercetării bisericii din partea elevelor de la pedagogia de acolo¹. De aceea, te rog, ia-ți atâta timp și mergi la părintele Frențiu² și caută a-l capacita că nu poate sili elevele noastre a cerceta biserica lor. Ar fi trist să ne reguleze ministrul acest lucru. La Sibiu, elevele greco-catolice au dreptul a merge la biserica lor. Și merg. Fiind departe, mai vin și la noi dar din voia lor liberă. Cum e la Arad și Beiuș nu știu. Aș dori să regulez acest lucru.

Acu au sosit ruși 500 și câteva sute de nemți din Viena, la săpat tranșee.

A fost bun răspunsul dat arădanilor. Nu înțeleg ce întrijorare i-a cuprins de noi. Cred că și pe la Sibiu sunt unii cari caută nod în papură pe tema asta.

Cu stimă

Miron
Episcop

Caransebeș 1/IV 915

DJC 900, V/83

1. Institutul pedagogic din Lugoj era greco-catolic. Cristea vorbește despre elevele ortodoxe din Lugoj. Vezi Convocarea sinodului din episcopia ortodoxă din Arad, în **Drapelul**, nr. 32 din 17 / 31 martie 1915.

2. Valeriu Traian Frențiu (1875-1952). Episcop greco-catolic de Lugoj. În anii 1946 – 1947 a fost locțiitor de mitropolit la Blaj. A murit în închisoarea comunistă de la Sighet. Vezi, Nuțu Roșca *Închisoarea elitei românești. Compendiu*, Baia Mare, 1998, p. 75.

251. GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, 11 aprilie n. 1915

Stimate domnule¹,

Apreciind propunerea domnului dr. Teodor Mihali, prez. deleg. dep. dietali naționali pentru a se consulta declarația care va fi prezentată parlamentului în ședința din 19 l.c. prin deputații noștri, convoc la ședință pe deputații noștri și pe membrii comisiunii de zece a comitetului executiv pe ziua de 18 aprilie oara 10 a.m. la Budapesta în hotelul Continental, locuința domnului dr. Mihali².

Bazat pe zelul dumitale și pe momentozitatea cauzei, sum convins că vei participa cu siguranță la consfătuirea asta.

Băsești 11 IV. 915

George Pop de Băsești

BN, ms. nr. 23085, Ft. 429/804

-
1. Adresă oficială trimisă de președintele P.N.R.
 2. "Ședința de ieri [19 aprilie] a fost numai formală, citindu-se doar actul de convocare a dietei. Nici unul din proiectele de lege anunțate nu s-a depus încă pe biroul dietei, urmând a urma aceasta probabil în ședința de azi". **Drapelul**, nr. 40, din 7/20 aprilie 1915. În **Drapelul**, nr. 41 din 9/22 aprilie 1915 s-au publicat proiectele de legi care urmau să se dezbată. În **Drapelul** n-am întâlnit detalii despre proiectata ședință a conducerii P.N.R. Doar sursele arhivistice sau memoriile ar putea face lumină în chestiuni atât de importante. Fiind vorba de **Drapelul** și de perioada de război, oferim cititorilor acestui volum o informație neobișnuită pentru vremuri normale, apărută în nr. 26 din 3/16 martie 1915: "Redacțional. Din considerente tehnice, suntem siliți, în interesul apariției la

timp, a modifica, pe câtă vreme avem a trece ziarul înainte de apariție prin cenzura *politică și militară* (sublinierea noastră – Gh. Iancu), aranjamentul intern al materialului admis spre publicare astfel ca primul articol să iee loc pe pagina a doua. Credem că credincioșii noștri cetitori se vor împrieteni în grabă și cu acest mod de aranjare a materialului, care numai la început le va părea neobișnuit. Revenind vremuri normale vom relua și noi formele de la început”.

252. ALEXANDRU S. IORGA

Viena, 18 aprilie 1915

... Mai sunt încă oameni care neagă importanța dar și existența stilului național. Reproduc părerile d-lui Dr. M. Fabiani profesor de ornamentică la secția de arhitectură a tehnicii ces. Reg. din Viena¹, om care a călătorit și studiat în toate centrele de cultură de pe întreg rotogolul pământului, a organizat învățământul ornamenticeii nu numai la Viena, ci mai în toate tehnicile austriace.

Referitor la stilul național mi-a spus d-sa următoarele: “D-ta ești român arhitect. Fratele și neamul d-tale românesc îți stau mai aproape decât eu și orșicine altul. Caracterul specific etnic va fi imprimat în produsul sincer, deci original, simțit și puțin judecat al individului. Și cum instinctul, care joacă atât de important rol în artă, funcționează incomparabil mai iute și premerge cu mult judecata, va fi și involuntar, românesc tot ceea ce vei produce ... cu inima. În momentul când nu vei mai lucra românește – ai și încetat a fi Român – mai bine zis trebuie mai întâi să-ți negi simțirea românească pentru ca să înlătorezi caracterul etnic al produsului d-tale – și pentru aceea am lăsat și la întreagă libertate fieștecărui elev, căutând a corege numai erori tehnice fără a vătăma spiritul lucrării, care doresc să fie întotdeauna o reoglindire sinceră a individului.

Referitor la încercările noastre de a introduce motivul decorativ din textile și la pictură în lemn: “Sunt aderent al libertății în ornamentică. Pot folosi și folosesc chiar acum și

înainte s-au folosit motive textile în tectonică și pictura decorativă mai cu seamă. Numai cu precauție și prelucrând motivul în spiritul materialului în care trece B. o. o frunză de acant din fier bătut va trece în bronz cu o formă mai închisă (geschlossene Form)".

Referitor la însemnătatea muzeelor de artă națională: "Arhitectul este făptura nenorocită, care trebuie să cânte și în claviar și-n lăută și-n flaută fără să cunoască instrumentele. Are să proiecteze pictarea unei biserici, o poartă de fier, o casă de peatră, o fațadă în stuc, sticlă, textile, etc. Mai des greșește pe contul caracterului recerut de material. Produsul umil al industriei naționale este însă tocmai din punctul acesta sănătos totdeauna. Și dacă vei porni de la acest punct și vei lăsa și meseriașului mâna liberă, care neaparat își cunoaște instrumentele și materialul mai bine decât noi, - totdeauna vei câștiga jocul.

Colecțiile de artă națională sunt pentru dezvoltarea unei industrii sănătoase naționale de mare importanță".

Al. S. Iorga

"Drapelul" nr.42 din 11/24 aprilie 1915.

-
1. Universitatea Tehnică din Viena (Technische Universität)

253. UN GRUP DE PRIZONIERI ROMÂNI

Simbirsk, 25 aprilie 1915

"Drapelul" Lugoj.

Rugăm publicați că suntem sănătoși în captivitate. Ai noștri să ne depezeze în limba germană. Simbirsk an der Volga.

Semnat:

Preot militar: Rista, locotenent-colonel Babeu, căpitanii Bordan și Petru Jucu, locotenenții Alexiu Mureșanu și Dr. Nestor-Blaj, sublocotenentul Valeriu Muțiu, stegarii: Emil Petrovici, Danciu, Ciosa, Liuba, Gheția, Ionescu, Lugojan, Cornel Milutinovici.

Bitte publizieren, wir sind gesund in Gefange. Unsere Angehörigen sollen uns deutsch telegrafieren: Simbirsk an der Volga.

"Drapelul" nr. 43 din 11/24 aprilie 1915.

254. TEODOR MIHALI

Dej, 11 mai 1915

Iubite Valer,

Fratele Maniu este de părere ca la Caransebeș să candideze Vlad¹.

Te rog să te înțelegi cu Dobrin și ceilalți competenți și dacă veți avea șansă de reușită să-i scrieți direct lui Vlad, ca să primească candidatura. Totodată te rog să mă orientezi și pe mine despre hotărârea voastră, comunicându-mi cât vor fi, respective la ce sumă se vor urca spesele electorale²?

Eu cu mare greutate am putut aduce până acuma 40 de vagoane de porumb pentru părțile nordice.

Profesorul Barbu îți va istorisi toate peripețiile prin care am trecut în chestia porumbului, deoarece am intervenit cu dânsul împreună și în interesul bănaștenilor voștri.

Mâine iarăși plec la București tot în chestia porumbului, deoarece în părțile nordice a izbucnit foametea în sensul strict al cuvântului.

Peste 5-6 zile iarăși mă voi reîntoarce acasă la Dej.

Te salută cordial

Al tău amic Teodor Mihali

Dej la 11/V n. 1915

1. "Din Budapesta ni se depeșează că ieri [27/10 mai 1915] a renunțat Burdia la mandatul de deputat al Caransebeșului [deputat guvernamental]. Fără comentariu". **Drapelul**, nr. 49 din 28 aprilie / 11 mai 1915. Din acest moment, conducerea P.N.R. a avut în vedere desemnarea unui candidat la alegerea parțială, ce urma să se țină la 2 iunie. Vezi, **Drapelul** nr. 51 din 5/18 mai. Vezi **Drapelul** nr. 52 din 7/20 mai, nr. 53 din 9/22 mai 1915. **Drapelul** nr. 55 din 16/29 mai 1915 anunța că "factorii chemați ai conducerii Partidului Național Român, examinând conștiințios situația și dându-și seama de toate motivele ponderoase, care între gravele împrejurări extraordinare de astăzi fac cu neputință lupta constituțională în vastul cerc electoral al Caransebeșului, din care o parte bună este astăzi considerat ca teren de operațiuni militare" au hotărât abținerea de la vot, adică nedepunerea nici unui candidat. Alegătorii români erau îndrumați să nu participe la vot.
2. T. Mihali era vicepreședintele P.N.R. și în această calitate se interesa de suma necesară pentru campania electorală.

255. SOFRON CERNESCU

Galiția, 14 mai 1915

Mult stimat domnule doctor!

Sprinten și voios vă adresez aceste șire de pe câmpul de luptă din Galiția, rugându-vă să binevoiți a întreveni ca stipendiul promis de la Gojdu să îmi rămână cel puțin pe anii viitori, dacă pe anul acesta nu-l pot căpăta¹.

În speranța că voi avea norocul de a mă folosi de stipendiu și a vă mulțumi, rămân

Cu deosebită stimă

Cernescu Kadeth

DJC 900. V/53.

-
1. Numele lui Cernescu nu apare în lista bursierilor Fundației Gojdu publicată de Ion Georgescu, **Fundația "Emanuil Gojdu" în sprijinul studenților și elevilor români din Austro-Ungaria**. Studii, Revista de istorie, 1973, 26, nr. 2, p. 364.

256. PETRU SIRIAN

Feldpost 251, 26 iulie 1915
K.u. K. Divisions Bäckerei 61¹

Onorată redacție,

Mă recomand cu numele Petru Sirian din comuna Rusberg. Fiind eu dus departe ca ostaș întru apărarea țării am creat și eu două poezii, una e despre întâmplările mele și alta e soarta unui căpitan român din al meu sat.

Rugându-mă, onorată redacție, de vor avea loc aceste două poezii în renumita dumneavoastră foaie „Drapelul”². Cred că aceste nu vor fi prea potrivite, dar sperez pe viitor să vă mai trimit altele și mai potrivite ca până acum, și de vor avea loc, rog onorata redacție a-mi trimite numărul acela la adresa aceasta Petru Sirian K.u.K.Divisionsbäckerei nr. 61, Feldpost 251.

Totodată rog onorata redacție a-mi trimite în numărul foii aceea prețul abonamentului pe trei luni, căci aș voi să o abonez și eu.

P. Sirian

DJC. 900 IX/16.

-
1. Poșta militară 251. Brutăria de divizie cezară-crăiască 61
 2. De la începutul războiului **Drapelul** a primit o vastă corespondență de la ostașii români de pe toate fronturile, în special versuri. Cele din primul an de război au făcut obiectul unui studiu al lui V. Braniște, intitulat **Poesia în război**, semnat Spectator și apărut în **Drapelul**, nr. 1,2,3,5,7,10 din 1915. Poeziile lui Sirian n-au apărut în ziar.

257. ȘTEFAN POP

Öszény¹, 1 noiembrie 1915

Prea onorate domnule Braniste!

Rog fă loc în "Drapelul" acestor trei articolași despre Filioque², sub pseudonimul Gruia. Numai bine încape în trei numeri.

Smerit protoieru
Ștefan Pop

Öszény, 1 noiembrie 1915

DJC 900. V/249.

-
1. Localitatea Izvin, jud Timiș.
 2. Dogmă creștină (catolică) potrivit căreia "Sfântul Duh" purcede atât de la Dumnezeu-tatăl cât și de la Dumnezeu-Fiul. Titlurile articolelor erau:
 - I. Interdogmatismul lui filioque, sau articlu de credință adiafor
 - II. Pro și contra recitării lui filioque
 - III. Duhul Sfânt, efect ori principiatArticolele n-au apărut în **Drapelul**.

258. CĂPITAN POP

Câmpul de luptă de la Doberdo,
17 februarie 1916

Sunt de o săptămână iarăși pe câmpul de război pe platoul carstic de la Doberdo, în iadul lui Dante¹. Luni întregi

țin aici bravii noștri piept atacurilor vehemente ale italienilor. Toți ofițerii, fără deosebire sunt plini de laudă față de ținuta bravă a eroilor noștri.

Feciorii noștri sunt neîntrecuți în menținerea pozițiunii noastre în focul cel mai teribil al artileriei grele italienești.

Iar atacurile italienilor le așteaptă feciorii noștri fără scut pe parapetul tranșeei lor cu grenade, pietri, patul puștilor și cu baionetele zvârlindu-i îndărăt pe dușmani.

Nici nu le-a succes italienilor să ne rupă acolo linia de apărare unde se aflau feciorii noștri eroici de la regimentul 43². Regretabil și pierderile noastre sunt enorme. Regimentul a scăzut din șase batalioane la trei. Dar din ofițeri numai în trei săptămânile ultime am pierdut 45 și din aceștia 16 morți.

Căpitanul Târziu e rănit la mâna stângă. Fără îndoială calitățile ostășești ale noastre sunt cu mult mai superioare față de acelea ale italianului.

Mari pierderi ne cauzează artileria grea italiană de 28 centimetri. Des se întâmplă că nici sărmanii morții noștri, îngropați prin dolinele platoului, nu pot odihni în pace, fiind prin o granată de 28 cm dezgropați din nou și zvârliți în aer în toate părțile.

Luptele din Galiția și Carpați au fost pe lângă luptele aceste de aici cum zic ai noștri: „lapte și colac”.

Har Domnului, acum încep să ne recunoască și supremii mai înalți. Însuși arhiducele Iosif³, comandantul corpului de armată, a zis deunăzi către un maior de geniu: „Bis jetzt waren meine Lieblinge die 39-er (ungurii din Debrețin) aber die 43-er zwingen mich jetzt zum nachdenken...⁴”.

Crudă e soarta noastră. Câte jertfe mari și abnegațiune fără pereche, până ce am ajuns la această recunoștință.

N-am mare speranță să scap de aici din iadul lui Dante teafăr. Până acum mă aflu însă deplin sănătos și rămân cu deosebită stimă și profund respect

Pop
Căpitan⁵

Arhiva familiei

1. Italia a încheiat tratatul de alianță cu Antanta la 26 aprilie 1915. La 3 mai 1915 a denunțat tratatul avut cu Puterile

Centrale. În 23 mai 1915 Italia a declarat război Puterilor Centrale, deschizându-se astfel un nou front. Între 15 februarie – 17 martie 1916 a avut loc a doua bătălie de pe Isonzo, care ca și cele anterioare, n-a dus la schimbări importante în situația frontului.

2. Regimentul 43 a depus jurământ la Caransebeș înainte de plecare, sâmbătă, 19 iulie/1 august 1914. **Drapelul** nr. 81 din 22 iulie / 4 august 1914.
3. Arhiducele Iosif (1872-1962).
4. Până acum cei mai iubiți mi-au fost cei din Regimentul 39, dar Regimentul 43 m-a pus pe gânduri.
5. Scrisoarea a ajuns la Lugoj adusă de cineva, netrecând prin cenzura militară. Cine era căpitanul Pop este destul de greu de identificat. Încercăm totuși cu riscul de rigoare. În **Drapelul** nr. 23 din 24 februarie/9 martie 1915 la rubrica Informațiuni. De ale războiului. Decorațiuni am întâlnit printre decorații români un căpitan Alexandru Pop, dar nu era din Regimentul 43.

259. AUREL COSMA

Timișoara, 2 aprilie 1916

Advocat

Temesvár, telefon 869

Iubite domnule redactor,

Acum când curg șiroaie de sânge românesc pentru apărarea țării și când între cei rămași acasă totuși se mai găsesc și la noi oameni hămesiți și fără nesaț pentru burta și buzunarele lor și oameni hibridi prilejuți de situația actuală pentru desfrânarea poftelor de ură și răzbunare personală, ca un picur de rouă candidă ne înviorează sufletele câte o faptă bună săvârșită pentru neamul nostru, pentru biserica și cultura sa. Țin deci să vă raportez despre o asemenea faptă la care am fost martor la 31 martie a.c.

În Timișoara-Elizabetin consorții Costa Mihailovici și soția sa Flora Barbu prin o muncă asiduă și onestă au agonisit în cursul vremilor o avere considerabilă: trei case frumoase și rentabile în Timișoara-Elizabetin. Soțul a murit mai demult, iar văduva zace de prezent greu bolnavă. Neavând copii, ambii s-au fost decis să lase partea cea mai considerabilă a averii lor bisericii românești.

Acești buni oameni și creștini exemplari mi-au fost de multă vreme clienți, nu m-a surprins deci când doamna văduvă Flora Mihailovici, născută Barbu, m-a chemat la sine, rugându-mă să fac dispozițiile de lipsă pentru redactarea testamentului ei, ceea ce s-a și întâmplat. Prin acest testament venerabila matroană a testat o casă înființându-i comuna bisericești gr. or. române din Timișoara-Iosefin, pentru ridicarea unei biserici, altă casă bisericii gr. or. române din Timișoara-Elizabetin, mai testându-i acestei biserici și 4000 coroane bani gata, iar a treia casă a lăsat-o rudelor sale și a fie-iertatului ei soț. Întreaga avere trece mult peste 100.000 cor. Aceste dispoziții ale nobilei românce nu se vor schimba și toți oamenii de bine îi doresc reînșănătoșire grabnică și viață îndelungată încă, ca dorința și fapta ei frumoasă să servească și altora de model, mai ales acum, în aceste zile de grea încercare.

Eu am mângâierea sufletească că acesta este al patrulea caz, la care am asistat clienților mei ca martor testamentar, testând acelea nobile suflete românești, averile lor în valoare totală de circa 400.000 coroane instituțiilor bisericești și culturale ale neamului românesc.

Exempla trahunt¹. Dacă afli de bine, iubite domnule redactor, te rog a face uz în formă potrivită de aceste șire în „Drapelul”.

Pe dumneavoastră, zileri neobosiți ai presei românești,
vă salută cordial

Dr. Aurel Cosma²

DJC. 900 V/80.

1. Exemplele au valoare pilduitoare

2. Aurel Cosma (1867-1931). Avocat în Timișoara. Om politic.

260. PETRU JUCU

Simbirsk, 19 aprilie 1916

Iubite prieten,

Stările de aici sunt de așa natură că noi nu primim vești de acasă cu lunile. Poate îți este posibil să reușești ca vreun cunoscut influent din preajma lui Dixi¹ să facă ceva pentru noi cu concursul puternicului său prieten din Petrograd. Ne bucurăm numai o oră pe zi de admirabilul și deliciosul aer de primăvară. Restul timpului trebuie să-l petrecem în cameră. Ne prăpădim și sufletește și trupește. Puținul de citit ce l-am avut ni s-a luat. Din păcate nu pot scrie mai multe. Te rog întreprinde ceva. Încearcă să-mi scrii. Te salut pe tine și iubita-ți familie.

Al tău sincer

Jucu

Expeditor: Prizonier de război căpitan Petru Jucu

Lieber Freund,

Die Zustände hier sind derartige, dass wir Monate hindurch keine Nachrichten aus der Heimat erhalten. Vielleicht ist Dir möglich bei irgend einem einflussreichen Bekannten aus der Umgebung des Dixi durchzusetzen dass er bei seinem mächtigen Freund in Petrograd etwas für uns tut. Die schöne sonnige Frühjahrsluft genießen wir täglich blos 1 Stunde, der Rest die Zeit muss im Zimmer verbracht werden. Geistig und körperlich geht man zu Grunde. Das wenige was wir zum Lesen hatten, hat man uns abgenommen. Ich kann leider nicht alles schreiben. Bitte Dich tue irgendwas, versuche mir zu schreiben. Te salut pe tine și iubita-ți familie.

Jucu

Arhiva familiei

1. Dixi, Dispi = Aurel C. Popovici (1863-1917). Om politic.

261. PATRICIU DRĂGĂLINA

Caransebeș, 22 aprilie 1916

Mult stimabile,

De la un căpitan, prieten al meu, mi s-a trimis de la Doberdo cu data 11/IV 1916 știrea următoare: „Duminica trecută (5 martie st. n.) a decorat arhiducele Iosif, comandantul nostru de corp, în persoană 340 bravi ostași, care s-au distins în luptele de la 12-16 martie. La acest act festiv am asistat în persoană având să țin vorbirea ocazională. Regimentul a primit cu această ocaziune 96 medalii de argint clasa I, 171 medalii de argint clasa II și 73 soldați medalia de bronz. Cânt și eu cu poetul: Fala străbună iarăși învie în fiecare piept de român. Cei mai mulți din bravii noștri sunt odrasle ale vitejilor Grăniceri.

Un alt prieten mai adaugă: „până acum au fost decorați 1700 feciori ai regimentului 43”¹.

Îți comunic fără comentar faptul acesta.

Cred a fi de interes a se lua notiță de faptul acesta.

Poftind sărbători fericite rămân cu salutare frățească.

Devotat

P. Drăgălina

DJC, 900 V/116

-
1. La rubrica Informațiuni din **Drapelul** nr. 44 din 14/27 aprilie 1916 au apărut rândurile scrise de pe front și trimise după cum se vede, redacției și lui P. Drăgălina. Vezi și editorialul scris de V. Braniște în 10/23 mai.

262. GEORGE BĂDESCU

Feldpost 62, 28 mai 1916.

Răsunet de pe câmpul de luptă

De la Feldpost 62 primim următoarele știri: On. Redacție! Cu lacrimi în ochi și cu bucurie nespusă petrecem sfânta duminică de astăzi, cu bucurie și fala ce ne-au făcut-o frații noștri bănățeni de la regimentul nostru românesc, ajungând foaia noastră bănățeană română din Lugoj foaia "Drapelul" nr. 54 și cetind articolul cel scris din 10/23 mai 1916 ne-am adus aminte de frații

noștri români din Banat care și-au vărsat sângele lor român pentru patria noastră¹. Toți românii care au fost de față la cetirea articolului erau împodobiți în lacrimi de bucurie, că frații noștri își arată iarăși ca anul trecut în Carpați bravura ce s-a dovedit prin faptul verbal față de regimentele noastre românești. Așdară putem fi mândri și putem striga fără frică: trăiască și regimentul nostru românesc 43., care și-a știut apăra patria și scumpul nostru pământ. Toți românii de aci ar dori să se poată împreuna cu trunchiul nostru regiment ca să-i putem felicita.

Așadară Stimabile Domnule Redactor ne-am bucura dacă binevoiti a publica și sincerile noastre felicitări în numele românilor noștri de la primul Cavalerie Divisions Sanitas Anstalt.

Cu stimă

George Bădescu

La 28 mai 1916.

"Drapelul", nr 54 din 10/23 mai 1916.

-
1. Vezi editorialul scris de V. Braniște: "În fața comunicatului lui Höfer de deunăzi care remarcă extraordinarul eroism al regimentului nostru de casă Nr. 43 (Caransebeș) putem zice liniștit: *Faptele vorbesc!* Aici nu mai încap comentarii, explicații și răstălmăciri. Aici faptele vorbesc.

De la început s-a distins acest regiment pe toate câmpurile de luptă unde a fost dus, la hotarele Sârbiei, în Galiția, pe frontul de pe litoralul italian, adăugând glorie peste glorie la cea erezită de la străbuni, vestiții grăniceri ai fostului regiment confiniar româno-banatic Nr. 13. Cu miile s-au împărțit distincțiile militare, medalii mari și mici, de aur și argint între feciorii acestui regiment, care cu dispreț de moarte și o extraordinară tenacitate au fost pretutindeni gata, unde au fost puși la supremul sacrificiu.

Cu vrednicie se înșiră acești decendenți ai grănicerilor de altădată lângă frații lor de la regimentul năsăudean, cărora le-a donat ca recunoștință Împăratul Wilhelm un steag decorat cu crucea de fier, precum și pe lângă Moții, care s-au distins la Ivangorod și Sibienii regimentului 31, despre a căror vitejie povestește cucerirea Poloniei și pe lângă toate celelalte regimente cu feciori români, eroi între eroi.

Nu exagerăm, nu ne lăsăm seduși de amorul propriu, nu facem uz de informații particulare ci ne raportăm numai la informațiile lapidare ale comunicatelor lui Höfer, care rînd pe rînd au remarcat vitejia acelor regimente, care se compun mai ales din feciori ai poporului nostru, cunoscute fiind în nomenclatura de toate zilele ca "regimente românești".

Pe noi nu ne surprind toate aceste. Poporul nostru crescut de biserica sa cu frica de Dumnezeu, și în viața publică cu supunere și credință față de tron și patrie, a dat întotdeauna soldați buni și viteji. Până unde putem pătrunde înapoi negura istoriei, care acopere ființa noastră aici, găsim pretutindeni dovezi de extraordinar eroism al fiilor poporului nostru: în lupta contra turcilor, care au stăpînit mai secolii trecuți un veac și jumătate aceste văi și plaiuri, în războiul zis de 7 ani, apărînd tronul mărinimoasei Împărătese Maria Theresia, de la care ne datează începutul renașterii bisericei dripite, în marile războaie contra lui Napoleon, doar la Lipsca s-au distins tocmai înaintașii celor ce alcătuiesc astăzi regimentul 43, în luptele contra Italiei și până în zilele noastre, numai dovezi de credință și de eroism a dat acest popor vrednic de o soartă mai bună pe moșia sa. Nu ne-am îndoit nici un moment că și acum tot așa va fi. Doar cine i-a văzut cum au roit la prima chemare sub steaguri și alergau din văi cu mîndrul tricolor al lor cîntînd "Deșteaptă-te române" a trebuit să vadă și să înțeleagă inima cu care sar fiii acestui popor să apere hotarele primejdute.

Am și avut satisfacția, ca mulți din aceia, cari până atunci ne priveau cu oarecare neîncredere, să ne dea cele mai splendide certificate de patriotism, înșirîndu-se între aceștia chiar și ministrul prezident conte Tisza, care atunci a considerat și politicește de oportun a sublinia în o depeșă, la adresa ambasadorului austro-ungar la București, dată la timpul său în publicitate, atitudinea loială a poporului român din întreaga țară.

Și totuși parcă a mai rămas un ghimpe în sufletul multora. Simțim, parcă și astăzi, după ce grăiesc atât de strălucit faptele, mai sunt oameni și cercuri care nu se pot dumiri. Chiar și ultimele evenimente din viața noastră publică care ne apasă atât de greu se aduc pe sub mînă în legătură cu anumite versiuni despre o oarecare moliciune a poporului nostru în zilele atât de grele și atât de pline de răspundere. Ne ferim anume a discuta acum în publicitate aceste chestii gingașe, pentru care va veni vremea după război, dar ne-am nesocoti chemarea de publiciști dacă nu am constata de pe acum că aceste versiuni date din gură în gură cu anumite aparențe de autenticitate au produs la

noi, cei rămași acasă, o deprimare sufletească și o nervozitate, care nu se poate ascunde.

În fine poporul înțelege sub patria sa nu numai pământul gol, cuprins între barierele frontierei, ci și întreaga viață de pe acest petec de pământ, tot ce are și ce iubește, toate instituțiile sale de viață proprie. A despărți toate acestea de conceptul patriotismului este absurd, dar tocmai din aceste izvoare de viață proprie izvorăsc toate condițiile patriotismului lui. Doar "patria" nu e un concept abstract sau imaginar, ci o realitate depotrivă sufletească, cât și materială, care pornește de la acea căsuță albă sau corăbioară mohorâtă unde și-a văzut pentru întâiași dată lumina zilei și cuprinde tot suspinul părerelor, șopotul frunzelor, ca și mirosul de suflet mângâietor al norilor de tămâie din modestele bisericuțe de pe deal, unde a spus întâiași dată "apostolul", sau au cântat glasurile... .

Și poporul are sentimentul realității. Instinctul lui sănătos distinge mai clar decât toate acele scrintituri de vorbe, care nu au altă menire decât a ascunde adevăratele intențiuni.

Tocmai de aceea primim cu mare satisfacțiune competentele constatări cuprinse în comunicatele lapidare ale lui Höfer. Nu pentru că găsim ceva nou și necunoscut până acum în aceste, ci pentru că le considerăm de un capital politic, pe care trebuie să-l fructificăm după război.

Și pentru soarta noastră trebuie să fie decisiv acest război. Aceste jertfe nu se pot aduce în zadar".

Drapelul, nr. 54 din 10/23 mai 1916

263. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 5 iunie 1916

Mult onorabile domnule ,

Alăturat vă trimit copiile a două scrisori, din care veți vedea că în urma unei rugări ce i-am adresat, venerabilul Badea Gheorghe mi-a trimis pentru fundațiune coroane 10.000¹.

Azi i-am mulțumit. Vă rog a scrie ceva din acest prilej – așa cum știți dumneavoastră frumos și duios – despre binefăcătorul nostru.

Din epistola mea vă rog a nu folosi. A lui Badea Gheorghe o veți întrebuința după chibzuială. E destul de frumoasă ca să merite păstrată.

Am mai primit – la cererile adresate – și alte donațiuni de 2-3000 coroane. Le vom publica numai mai târziu².

Din prilejul Consistorului Metropolitan, dacă veniți, am putea ține o ședință la Epitropie. Ce ziceți?³

În fine, faceți, vă rog, o notă în gazetă, că cine voiește poate avea Analele de la mine⁴.

Al dumneavoastră devotat servitor
Lapedatu

BN, ms. nr. 23073; Ft. 429/780

-
1. Gheorghe Pop de Băsești, președintele Partidului Național Român, a donat pentru fondul ziaristilor români 10.000 coroane, însoțind donația cu următoarele cuvinte: "De mult aveam gândul și simțul de datorință a veni și din partea mea cu posibilul ajutor pentru asigurarea sorții preaiubiților și vitejilor noștri zariști, cari s-au luptat și se luptă pentru asigurarea drepturilor noastre naționale, dezinteresați și jertfitori ai libertății lor personale, jertfitori chiar și ai Eu-lui lor în așa măsură că rar poți găsi păreche la alte popoare". Vezi **Drapelul**, nr. 60 din 26 mai/8 iunie 1916.
 2. În mai multe numere din **Drapelul** au apărut donații pentru Fundația ziaristilor români din Ungaria
 3. Epitropia Fundației s-a întrunit în ședință la Sibiu, în 22 iunie 1916, sub președinția lui V. Braniște, președintele ei. Au fost prezenți și Ioan Lupaș, I. Agârbiceanu și secretarul Ioan I. Lapedatu.
 4. V. Braniște l-a felicitat pe Lupaș pentru alegerea, cu puțin timp înainte, ca membru al Academiei Române. S-a luat act de donațiunile pe seama Fundației a doamnelor Elena Popovici din Brașov (5.000 cor.) și a Anei Filip din Abrud (1.000 cor.) și "s-a exprimat adâncă mulțămită și recunoștință d-lui Gheorghe Pop de Băsești pentru frumoasa donațiune de cor. 10.000". **Drapelul** nr. 67 din 14/27 iunie 1916.
 5. Analele Fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria.

24 mai / 6 iunie 1916

Albumul eroilor noștri

Primim spre publicare următorul Apel: Comitetul central al "Asociațiunii" s-a fost adresat în anul trecut către publicul nostru cu rugarea : să-i trimită către proiectatul Album al eroilor din anii 1914 și cei următori, căzuți în lupta pentru Tron și Patrie, câte o fotografie (dacă se poate format cabinet) a scumpilor lor decedați, însemnând pe dosul ei, în mod legibil, numele decedatului, ocupațiunea și localitatea în care trăia înainte de război, anul nașterii, data morții, rangul său ca militar, trupa la care a servit, distincțiile sale militare și, dacă se poate, locul în care a căzut sau a fost rănit cel decedat. Totodată s-a fost indicat în apel, că fotografiile pot fi însoțite și de date biografice mai amănunțite, care se vor păstra în arhiva "Asociațiunii" și la timpul său se vor da publicității.

De pe 21 astfel de fotografii, intrate la Asociațiune s-au făcut deocamdată clișee și s-au publicat în "Calendarul Asociațiunii pe anul 1916" și se vor introduce, la timpul său, și în Album.

De astă dată repetăm rugarea noastră către familiile acelor viteji care și-au jertfit viața pentru Tron și Patrie, ca să ne trimită fotografiile iubiților lor decedați, din care, întrucât li se va putea face loc, se vor publica și în calendarul Asociațiunii pe anul 1917.

Totodată rugăm on. nostru public să binevoiască a trimite "Asociațiunii" toate scrisorile trimise acasă de soldații noștri de pe front în care se vorbește despre lupte și alte întâmplări de interes general și toate poeziile scrise de ei și republicate în ziare.

Socotind că adunarea și studierea acestui material are să ne fie de un folos neprețuit, rugăm Onor. noastră preoțime și învățătorime, cum și pe toți intelectualii noștri să stăruie în cerul lor de activitate pentru ca acest apel să aibă un răsunet cât mai desăvârșit la obștea căruia îi este adresat.

Sibiu, din ședința comitetului "Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român" ținută în 13 mai 1916.

Dr. Ilarion Pușcariu
p. președinte

R. Simu
secretar

substituit

Drapelul, 59 din 24 mai / 6 iunie 1916

1. Ilarion Pușcariu (1842-1912). Arhiereu, membru de onoare al Academiei Române.

265. IULIU MANIU

Blaj, Ante 9 iunie 1916

Scumpe amice,

Mâine plec la armată (Feldkannoneregiment 35). Înainte de ce m-aș despărți de un timp oarecare de viața civilă țin să-ți transmit și ție și întregii familii cele mai afectuoase și călduroase salutări și multe complimente.

Îmbrățișându-te cu drag, sunt al tău devotat amic

Iuliu Maniu

[Cartea poștală ilustrată reprezintă reședința Mitropoliei greco-catolice din Blaj]

BAR, 34(26) XVII.

1. Datare făcută de Stan Apostol în lucrarea: **Iuliu Maniu. Naționalism și democrație. Biografia unui mare român**, București, 1997, p. 68. În pagină sunt și câteva

cuvinte din scrisoare. I. Maniu fusese recrutat în mai 1915, deși ca jurist al Mitropoliei ar fi trebuit să fie scutit de serviciul militar. Ibidem.

266. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 9 iunie 1916

Prea stimate domnule doctor,

Am primit scrisoarea dumneavoastră din Lugoj.

Lui Badea Gheorghe i-am mulțumit imediat. În chestia lășământului Filip, mă voi interesa. Este chiar acum aici protopopul Damian eredele doamnei Filip, de la care am primit suma de 1.000 coroane.

Mă bucur că putem ține ședință în 23 crt. Atunci vă voi prezenta și alte donațiuni, ce cred că vor sosi. Cel puțin despre una sunt sigur.

Joi după Rusalii voi fi și eu în Brașov. Vă rog vorbiți cu dr. Vecerdea, care mi-a scris pentru un ajutor pe seama lui Clopoțel¹. De la dânsul a voi afla ce ați isprăvit, dacă va fi atunci în Brașov.

Tot cu ocazia consistorului metropolitan ne întrunim și „ancheta” de la Albina pentru verificarea textelor. Noi, aci, le-am pertractat și stabilit prin bun înțeles cu dr. Mișu, care a plecat în străinătate.

Cu tot respectul

Ioan I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23071; Ft. 429/777-778

1. Ioan Clopoțel (1892-1996). Profesor, ziarist și scriitor

267. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 25 iunie 1916

Stimate amice,

Desigur cunoști numărul cel mare al elevelor ortodoxe române de la pedagogia de acolo. Eu în ședințele senatului școlar am zis adeseori că acelea au să devie o plagă pentru noi în curând. Vremea se apropie. În cele două cursuri de până acuma sunt 105 ortodoxe române.

O pedagogie de fete în metropolie e iminentă. Dar până atunci nu putem lăsa fără îngrijire elevele de la Lugoj.

Fii bun studiază cauza după împrejurările locale de acolo. Și comunică-mi opinia. Ce s-ar putea face? Am scris și oficiului protopopesc, dar cunoscându-vă relațiile, poate n-o să vă cheme la consultare¹. Poate s-ar putea susține ceva internat din toate elevele. Domnișoara Florescu² a mai condus ceva internat și mai nainte³.

Salut

Miron

Episcop

La ureche am căpătat o eczemă proastă, care mă indispuie rău și nu cedează spre bine.

BN, ms. nr.23020; Ft. 439/700-701

-
1. Aluzie la raporturile destul de capricioase ale lui George Popovici, protopopul Lugoșului, cu V. Braniște. Acestea se vor deteriora total în campania electorală din noiembrie 1919.
 2. Sofia Florescu, învățătoare în Lugoj.
 3. În **Drapelul** nr. 60 din 18 iunie/1 iulie 1916 s-au publicat Condițiile de primire în Institutul pedagogic gr. catolic român de fete din Lugoj.

268. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 15 iulie 1916

Mult onorabile domnule doctor,

Cu multă bucurie vă comunic că zilele acestea fundațiunea noastră a mai primit o donațiune – mare și frumoasă

– de 12.000 cor. – de la unul din bătrânii nobili ai generațiunii trecute, care cere anume să nu fie publicat. Cred, că nu comit o indiscreție, dacă președintelui nostru i-l spun! Este Domnul Ungureanu¹. I-am mulțumit și l-am rugat ca să permită să luăm cel puțin o notiță scurtă – fără a-l numi – și aceasta ca un îndemn și pentru alții, să-l urmeze. Îndată ce am răspunsul trimet notița la gazetă.

E interesant că de fundațiunea noastră se animează îndeosebi bătrânii noștri. Se vede au mai multă înțelegere pentru rostul ei, pentru mențiunea de a regenera și reîntemeia acea presă românească serioasă și coștientă, singura de la care așteaptă binele în orice împrejurări. Între acești bătrâni, acolo la Dumneavoastră am mai avea pe *Musta*, *Roșu*² și *Trăilă*,³ acești doi din urmă le-am trimes, la timpul său, câte un exemplar din Anale. Dar atât, sigur, nu e suficient. Dumneavoastră ați fi omul, care i-ați putea îndupleca, cum am vorbit și la ultima întrunire. Oare să-i putem avea până la finea anului între fundatori?

Domnul Petru Stoica din Satul Nou, din prilejul că „Sentinela” lui a ajuns depuneri de un mil. – mi-a trimes 50 cor. Mulțumită publică n-am dat încă, deoarece i-am scris și l-am rugat să completeze suma și să intre și „Sentinela” între fundatori – alătura de „Albina” și „Ardeleana” – cu o sumă mai mărișoară. Răspuns n-am primit. Se vede, nu poate. De aceea, vă rog a lua o notiță de suma de 50 cor. trimisă Epitropiei din prilejul augmentării depunerilor „Sentinelei” la 1 milion cor.

Joi voi fi în Arad. Voi ruga pe domnul *Raicu* să înscrie pe „Victoria” între fundatori și voi stărui să reguleze chestia girurilor domnului *Mihali*, de când cu încetarea „Tribunei”, deoarece dânsul mi-a scris, că dacă îmi succede, augmentează fondul Eleftera și Teodor Mihali.

Chestiunea *donățiunii domnului Vulcu*, de care am raportat în ultima ședință, încă nu e aranjată. Sper să se aranjeze cât de curând. Domnul [indescifrabil] încă nu a zis nimic până acum.

Primiți, vă rog, asigurarea celor mai sincere sentimente de stimă de la al Dumneavoastră dev.

Ion I. Lapedatu

1. Emanuil Ungurianu (1845-1929). Avocat în Timișoara. Unul din fondatorii ziarului **Dreptatea** din Timișoara. Vezi Vasile Râmneanțu, **Emanuil Ungurianu**, Timișoara, 1996.
2. Ioan M. Roșiu, avocat primar al orașului Biserica Albă, mort în octombrie 1917, la vârsta de 69 de ani.
3. Elie Trăilă, unul din întemeietorii **Dreptății**.

269. IUSTIN ILIEȘIU

Maieru, 6 august 1916

Onorate domnule redactor,

În urmă am rămas cu o singură foaie de seamă, în care ne-am pus toată credința, toată nădejdea, noi, un popor oropsit pe bietekele ținuturi ardelenes...¹.

Un șir, două, citindu-l ne mângăie, domnule redactor, ne mai face să sperăm în viitor.

Trăind în mijlocul poporului, simțim durerile lui, simțim viața lui plină de amar, jalea în cunună stranie de moarte, ne îngrijorează frunțile noastre pale, galbene de prăpastia, care se-ntinde înaintea vieții noastre din zi în zi tot mai mult.

Să fiu un bogătan așa și așa de mare, pe câți fii nu i-aș alina, i-aș primi cu brațele deschise, dar păcat, nu sunt, ci un biet om simțitor ce îndură și plânge.

Ei, la ce aș scrie mai mult, nu-i lipsă, dumneavoastră înțelegeți totul.

Aici, domnule redactor, deodată cu scrisoarea aceasta mai adaug și câteva versuri; ar fi o foarte mare încurajare pentru mine dacă le-ați publica. Ați face un bine pe care nicicând nu vi l-aș putea mulțumi îndeajuns.

Mai am niște cărți tipărite la domnul Ciurcu, Brașov și colaborez regulat la revista lunară.

V-aș trimite din când în când, dacă ați avea bunătatea de-a deschide câteva șire din neprețuita dumneavoastră foaie „Drapelul” și pentru mine.

Rugându-vă din nou, rămân în speranța bunătății dumneavoastră și vă poftesc tot binele.

Major (B. Năsăud) august 6/916

DJC, 900, V/167

1. În editorialele din **Drapelul**, multe apărute cu pete albe datorită cenzurii, V. Braniște discuta chestiunile importante din țară și mai ales pe acelea care-i priveau direct pe români.
2. Iustin Ilieșiu (1900-1976), poet și publicist. Scrisoarea – un document din tinerețe – precede eliminarea lui din liceul din Bistrița. "Când a intrat România în război, în 1916, sufletul meu de român grănicer m-a împins și am scris pe zidurile liceului: <<Trăiască România Mare>>", mărturisește scriitorul. A urmat eliminarea și trecerea elevului la liceul din Blaj. Pentru biografia scriitorului, vezi Teodor Tanco, **Timpul literar al lui Iustin Ilieșiu**, în Iustin Ilieșiu în *Virtus romana rediviva*, vol. IV, Bistrița, 1981, p. 302-305. Spațiul ziarului era prea redus – din cauza știrilor de pe fronturile de luptă - pentru a fi loc pentru versuri.

270. VASILE GOLDIȘ

Arad, 11 august 1916

Iubite amice,

În fața celei mai proaspete calomnii a lui Mangra, în care ne identifică cu acei factori din România, cari agită pentru ca România să declare război patriei noastre, așa cred că trebuie să luăm poziție. Să vii deci imediat la Arad, unde vom ținea în chestie joi 17 august n. o consultare¹.

Al tău devotat

V. Goldiș

BN, ms. nr. 23088; Ft. 429/807

1. N-am depistat "calomniile" lui Mangra. Vezi, Vorbirea Arhimandritului Vasile Mangra rostită în fața Congresului

electoral după comunicarea făcută că a fost ales la 6 august 1916 arhiepiscop și mitropolit al bisericii ortodoxe române. **Teelgraful român** nr. 78 din 28 iulie/10 august 1916.

271. MEDVE ZOLTÁN

Lugoj, 14 august 1916

Stimate domnule redactor!

În conformitate cu atitudinea manifestată de guvern pe toată durata războiului, acesta intenționează, cu prilejul alegerii de mitropolit¹, să vegheze cu strictețe ca în presă să nu apară nici un comunicat care să tulbure unitatea și coeziunea cetățenilor patriei.

Chestiunea are o importanță deosebită în situația dată, fiindcă știm că tocmai în conjunctura actuală ce impact pot avea articolele apărute în presă, menite să destrame coeziunea sau chiar eventuale atacuri la persoană.

Pentru aceasta vă rog și doresc să vă atrag respectuos atenția că având în vedere cele sus menționate să aveți bunăvoința a sista publicarea unor asemenea articole [tendențioase], căci în caz contrar voi fi obligat să dispun atenționarea pe cale legală a ziarului.

Cu salutări cordiale

(Originalul în l. maghiară)

DJC, 900, V/190

1. Este vorba de alegerea mitropolitului ortodox Vasile Mangra.

Caransebeș, 27 noiembrie 1916

Mult stimate amice,

N-ai știut desigur că Eforia fundației Gojdu ține ședință extraordinară, căci poate ai fi răspuns ceva la încredințarea ce ți s-a dat cu privire la adunarea datelor și compunerea planului pentru biografia Fundațiunii Gojdu. Astfel am raportat eu verbal că ai început deja a aduna documente și că ocazional mi-ai și făcut un expozeu despre modul cum ar fi să se scrie biografia, sau mai bine zis monografia aceea¹.

Cauza aceasta s-a sulevat și la întrunirea aceasta în urma unei cereri a protopopului dr. Ioan Lupaș². M-am gândit atunci că vei deveni susceptibil, dacă nu vei afla adevărata stare a lucrului. De aceea mă grăbesc a ți-o scrie. Toată Eforia veche împreună cu noul prezidiu n-au avut nici un cuvânt defavorabil față de tine, ca încredințat al nostru. Toți doresc să lucrezi ce ți s-a dat. Cunoști însă situațiunea cu dr. Lupaș, mutat de la Sibiu la Budapesta, unde n-are de lucru, dar nici bani pentru existență. Astfel a fost autorizat a aduna și arhivele de acolo, ce va afla. Datele și documentele ți le va pune la dispoziție, eventual vă veți înțelege împreună ce să mai faci Lupaș³. El m-a rugat anume să nu cumva să uit a-ți scrie ție și a delătura orice umbră de susceptibilitate. Asemenea m-a rugat întreaga Eforie, ba m-a însărcinat chiar prin concluderile ca să vorbesc cu tine și să clarific situația, ca tu să rămâi absolut mulțumit⁴.

Cred că vei veni ocazional aci. Eu plec numai în 26 sau 27 decembrie la încoronare, unde mergem *pe jos, nu călare*, ca altă dată⁵.

În tot cazul, pentru ședința din martie să arăți stadiul la care ai ajuns cu lucrările, ca ideea să meargă cu un pas înainte spre realizare.

Verbal mai multe.

Miron episcop

Caransebeș, 27/XI 916

1. Se referă la hotărârea luată în ședința Fundației din martie 1912 pentru adunarea datelor referitoare la activitatea lui E. Gojdu în vederea scrierii unei monografii pe această temă. Vezi **Teelgraful Român** nr. 26 din 6/19 martie 1912. Foștii bursieri, printre care și V. Braniște, plănuiau de mult o asemenea lucrare. Încă la 1 noiembrie 1907 V. Braniște scria: "Dacă actualul Comitet al Fundației nu se poate hotărî a da cele două-trei mii coroane pentru o monografie a lui Gojdu, ar trebui să ne adunăm noi, foștii bursieri și dacă fiecare am da numai un procent din suma ce am beneficiat, am avea berechet bani pentru acest scop..." **Drapelul** nr. 116 din 20 octombrie / 2 noiembrie 1907. Reprodusă în Valeriu Braniște, **Oameni, fapte, înâmplări**. Ediție de Valeria Căliman și Șerban Polverejan, Cluj-Napoca, 1980, p. 138.
2. Ioan Lupaș (1880-1967). Era protopop în Săliște. A fost deportat la Ruszt (15 august – 13 octombrie 1916). A avut, apoi, domiciliu forțat la Budapesta (13 octombrie 1916-6 aprilie 1917). Vezi Mircea Păcurariu, **Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului, 1867-1918**, Sibiu, 1980, p. 91.
3. Vezi I. Lupaș, **Emanuil Gojdu (1802-1870). Originea și opera**, București, 1940, 59 p.
4. Materialul adunat de V. Braniște pentru monografia E. Gojdu a dispărut cu ocazia percheziției făcută de autorități în casa lui în data de 1 / 14 februarie 1918, înaintea de a fi arestat. Mărturie a Valeriei Căliman, fiica lui Braniște.
5. Împăratul și regele apostolic Francisc Iosif I a murit în 21 noiembrie 1916. În aceeași zi a fost elaborat manifestul, la Viena, **Către popoarele mele**, semnat de Carol și contele Ștefan Tisza. **Drapelul**, nr. 132 din 12 / 25 noiembrie 1916. Încoronarea lui Carol a avut loc în 30 decembrie 1916. Vezi editorialul scris de V. Braniște, **Trăiască regele**, în **Drapelul** nr. 146, din 17/30 decembrie 1916. Miron Cristea, membru în Casa Magnaților, a luat parte în cortegiul oficial al încoronării.

273. TEODOR MIHALI

Dej, 5 decembrie 1916

Iubite amice

Precum îți este cunoscut actul de mare importanță a încoronării Majestății Sale împăratului și regelui nostru Carol se va îndeplini încă în decursul lunii curente.

Te rog deci ca în timpul cel mai scurt să binevoiești a-mi comunica părerea referitor la dispozițiile ce ar trebui să luăm la această festivitate.

Te salut cordial
al tău amic

Dr. Teodor Mihali

BAR, ms. nr. 150139; Ft. 394/143-144

274. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 11 decembrie 1916

Tânărul arhitect Vlad¹ din Lugoj nu știu unde e de prezent. Aș dori să-l rog să compue o schiță – plan – pentru repararea turnului de la mănăstirea Călugăru (Oravița). A putrezit lemnul. Aș vrea ceva simplu după modelul bisericii orientale, care e mult mai ieftin ca dublele cepe². Vorba e să cadreze cu celelalte. Te rog a-mi comunica adresa lui.

Cu stimă

Miron.

Cs. 28/XI

BN, ms. Nr. 22991 ; Ft. 429/644-645

1. În ședința din august 1916 a Fundației Gojdu s-a discutat acordarea de burse pentru anul universitar 1916-1917. În acea ședință s-a făcut cunoscut că Iosif I. Vlad își

terminase studiile și obținuse diploma de arhitect. Fusese deci bursier al Fundației Gojdu. "Telegraful român", nr. 83 din 11/24 august 1916. A ajuns profesor la Politehnica din Timișoara.

2. Biserica cu două turnuri având partea superioară în formă de ceapă, ca în Rusia.

275. PETRU GEORGESCU

Sibiu, 26 decembrie n. 1916

Onorată administrație,

Cu poșta de azi am trimis și 12 coroane ca abonament pentru ziarul „Drapelul” să se trimită la următorii domni:

Domnului Traian Marian, ospătar în Nagyszeben [Sibiu], Jungewaldstrasse¹ nr. 3 pe timpul de șase luni (adică 16 coroane).

Domnului Adam Florian, cursor de bancă, tot în Nagyszeben, Hechtgasse² nr. 38 pe trei luni (3 coroane).

Pentru mine iară mai departe pe trei luni (3 coroane), adică Petru Georgescu, tipograf, tot în Nagyszeben, Rosenauergasse³ 17, care am mai fost sub nr. 524; adică suma totală de 12 coroane, care am trimis-o.

Vă fac cunoscut că eu fac reclamă pentru foaia dumneavoastră, așa că am speranță să vă mai câștig abonați, unul a și trimis mai de grabă ca mine banii pe trei luni, cu numele Ioan Gruia comerciant, tot aici în Bayergasse⁴ și cred că ați mai primit de aici din Sibiu tot la stăruința mea niște abonați și în anul trecut.

Mai departe vă doresc din inimă la toți An Nou fericit, cu o pace eternă pentru toată lumea, domnind dreptatea și dragostea între oameni.

Transmiteți, vă rog, și domnului prea mult stimat Braniște salutările și sincerele mele felicitări, cu toate că nu îl cunosc personal, dar am informațiuni plăcute despre persoana dânsului și din cetit iară.

Tot asemenea și fostului meu coleg Nicolae Jugănar, cât și stimatei familii le doresc la toți tot binele.

Am și eu patru băieți militari, 2 ofițeri, cari de prezent sunt în concediu aici. Până acu, Dumnezeu mi-a ascultat rugăciunea și mi s-a împlinit orice dorință în viață.

Totodată vă rog să predați poezia din cealaltă parte domnului Braniște și dacă crede de cuviință să o publice. Titlul poate fi și *Soarta României* în loc de *Doliu*.

La mulți le-am citit-o dar toți au apreciat-o de bună. Cred că și dumnealui. Am multe făcute, pe cari voiesc să le scot în broșură mai târziu, care să nu mai fie la fel ca ea, cu felicitări diferite și de dragoste, dar unele și hazlii etc. etc.

Multe nu putem vorbi, că e timpul scurt.

Vă salută cu stimă

Petru Georgescu

BN, ms. nr. 23367; Ft. 429/1214-1215

-
1. **Adressbuch der k. freien Stadt Hermannstadt.** Herausgegeben von Hermannstädter Bürger und Gewerbe-Verein. XII Jahrgang, Hermansstadt, 1911, p. 221.
 2. **Ibidem**, p. 217.
 3. **Ibidem**, p. 232.
 4. **Ibidem**, p. 209.
 5. Poezia n-a apărut în **Drapelul**.

276. IULIU MANIU

Feldpost 106, 9 aprilie 1917

Iubite amice,

De la frontul sudic din munții înalți ai Tirolului îți trimit ție și întregii tale familii cele mai călduroase dorințe de sărbători fericite și multe complimente. Războiul merge din greu cu toate peripețiile sale. Am zile, mai ales nopți, grele adeseori. Dar mulțumită lui Dumnezeu răzlesc bine până acum.

Sărut mâna stimatei tale doamne, salut pe Dobrin și toți cunoscuții.

Te îmbrățișează al tău amic devotat,
Iuliu

[Adresa] K.u.K. Gebirgsartillerieregiment Nr. 26, Haubitzbaterie
Nr. 1

BAR, ms. nr. 150125; Ft. 394/121-122.

277. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 25 aprilie 1917

Mult onorabilule domnule doctor,

În posesiunea scrisorii dumneavoastră din 25 crt. vă comunic că azi am expediat doamnei Ecaterina Dimitrievici suma de coroane 100, ca întregire a cametelor fondului Ioana și Iuliana Stoica de Hațeg.

Mie mi-ar conveni să ne întrunim și în Sibiu, mai cu seamă că din prilejul adunării generale a „Albinei”¹, cred că vom avea aici și pe domnul dr. Mihu. Mă tem însă că nu vom fi în număr suficient. Mă îndoiesc anume că vor veni domnii Goldiș și Lupaș. Cest din urmă nu prea iese din casă². Cu toate acestea, dacă credeți și vă e mai comod, ne vom vedea aici. La caz când totuși v-ați decide a veni la Arad, ar fi bine să sosiți sâmbătă seara, având eu a doua zi să plec la Budapesta în chestia „Albinei”. La Arad, de altfel, mai am două ședințe, pentru „Banca de asigur.” și pentru „Solidaritatea”³.

Eu voi aduce și actele Fundațiunii⁴.

În chestia doamnei Elena Popovici⁵, fiul ei Mihai a luat garanție că vom căpăta suma. În schimb, căpitanul Costi Popovici are oarecari excepții. Mai pe larg la ședință.

În Arad trag la hotel Central și sosesc sâmbătă seara.

Cu tot respectul

Ion I. Lapedatu

BN, ms., nr. 23076; Ft. 429/785

1. Adunarea generală a "Albinei" s-a ținut la Sibiu în 29 aprilie/12 mai 1917, sub președinția lui Ioan Mihu. Vezi **Drapelul** nr. 49 din 2/15 mai 1917, nr. 51 din 5/19 mai 1917. Pentru banca "Albina" vezi: Mihai P. Drecin, **Banca Albina, instituție națională a românilor transilvăneni (1871-1918)**, Cluj-Napoca, 1982, 235 p.
2. Ioan Lupaș era bolnav după revenirea din domiciliul obligatoriu.
3. În anul 1898 s-a înființat *Asociația băncilor române din Ungaria*, cu organul de presă „Revista economică” (Sibiu). Peste câțiva ani, această Asociație și-a schimbat numele în „Solidaritatea”, cu sediul tot la Sibiu, și care și-a început efectiv activitatea la 22 august 1907. Primul ei președinte a fost Partenie Cosma. Cf. Mihai D. Drecin, **op. cit.**, p. 128-129.
4. Se referă probabil la Darea de seamă a Frontului ziarștilor români pe anul 1916.
5. Elena Popovici a lăsat un codicil testamentar în favoarea Fondului ziarștilor, pe care unii moștenitori l-au contestat. Fiul ei, Mihai Popovici (1879-1962), s-a desolidarizat de ei. El a fost un membru marcant al P.N.R. și al Partidului Național Țărănesc

278. DANIEL NIKOLITS

Frontul de pe Isonzo, mai 1917

Ceea ce aș putea spune și aș spune-o foarte bucuros – tiparul nu o rabdă astăzi încă din anumite motive.

Eu nu vă pot servi decât cu impresii fugare și cu palide imagini de moment. Dar și acestea ne pot servi de mare liniștire și ne aduc frumoase speranțe. Noi am voit să vizităm pe frații noștri, ostașii din comitat, pe înălțimile Doberdoului, pentru a le preda din partea celor rămași acasă dragi salutări și adâncă recunoștință pentru marile sacrificii ce le aduc pentru noi¹. Astăzi totul e joc de copil. Pretutindeni există cele mai minunate mijloace de apărare și cele mai ideale tranșee: drumuri tăvălugite drept în tabără – un adevărat oraș – barăci construite exemplar, în care într-adevăr se găsesc de toate, conducte de apă, baie, săli de lectură, cafenea și nici cinematograful nu lipsește. Dar au fost

vremuri, nici chiar atât de îndepărtate când eroicii noștri ostași au rezistat dramatic respingând dușmanul pe pământul sterp, aproape fără niciun adăpost, având vreo 200 tunuri contra a 1200 tunuri a celui mai josnic dușman și au rezistat cu uimitoare dăruire la asalturi intense repetate de cinci ori.

Bravii noștri foști aliați ne-au făcut atunci să cunoaștem muzica distrugătoare de nervi a exploziilor continue. Gazda noastră [Iosif] Arhiducele ne-a spus că au fost timpuri când înălțimea sa a numărat o sută șaptezeci și șase grenade trase de dușman pe minut. S-au tras zilnic asupra adăposturilor noastre 70-80.000 de grenade. Iar rezultatul? Și astăzi încă se găsesc aproape acolo unde se găseau când a început atacul. Floarea tineretului lor a sângerat acolo în fața pământului făgăduinței – la un singur pas acolo și la un singur punct au văzut ai noștri căzând mai mult de 12.000 italieni, iar noi continuam cu cea mai mare însuflețire drumul nostru cuceritor spre interiorul Italiei. Nu pot servi redactarea amănunțită a călătoriei noastre ne putând aminti nume și localități. Dar vreau să immortalizez un lucru: dragostea și atașamentul fără asemănare al întregii tabere față de comandantul corpului de armată alteța sa Arhiducele. Oricine și oriunde poate să i se adreseze fără formalitate și să-i prezinte necazul sau plângerea, iar întreaga tabără pare să formeze o familie armonioasă și iubitoare cu atâta dragoste și dăruire sunt legăți unii de alții.

Sosirea noastră fiind anunțată în prealabil, noi am fost așteptați. Din cauza unei întârzieri de o oră și jumătate, comandantul corpului de armată fiind chemat într-o problemă urgentă, noi nu am mai putut participa la decorarea festivă a unui mare număr de ostași din comitatul nostru. În numele regimentului am fost primiți de comandant, în fruntea corpului ofițeresc, am fost salutați de ei și ni s-a mulțumit pentru darurile trimise de lugojeni. La cuvintele de salut a răspuns domnul comite suprem² care și-a exprimat admirația față de corpul ofițeresc și trupă pentru succesele mari obținute.

După-masă alteța sa ne-a dus personal la punctul său de observație și ne-a arătat locurile stâncoase învecinate, unde a curs atâta sânge pentru patrie și am respins cu atâta eroism și jertfă atacurile cele mai înverșunate. Mai târziu ne-am dus în tabără cu întregul corp ofițeresc și am vizitat temeinic utilarea ei

măiastră. Ne-am întâlnit și cu numeroși flăcăi lugojeni, o întreagă ceată purtau pe piept frumoasele decorații și cu emoție mare s-au interesat despre Lugoj și lugojeni. A doua zi dimineața ne-am dus în sectorul artileriei. La întoarcere am privit instalațiile sanitare din dosul frontului, o adevărată minune a tehnicii militare. La mai puțin de 2 km în dosul frontului sunt tăiate caverne în stânci pentru acordarea primului ajutor. Am luat parte la mai multe festivități organizate în cinstea noastră și la un banchet și nu este lipsit de interes felul cum este alcătuită o masă princiară, în conformitate cu starea de război în simplitate: supă, friptură de vițel cu salată, prăjitură, cafea și 3dcl vin roșu. Orice masă burgheză duminicală este mai copios alcătuită. Dacă ați fi văzut lista de bucate a mesei de seară! Sparanghel, spanac cu ouă, caș! Nimic altceva. Se vede că alteța sa Arhiducele este artist al modestiei și exemplu de urmat.

În tabără ne-a primit un dascăl român din comitat cu un discurs în românește. La care și eu am răspuns românește. La aceasta au urmat strigăte de „să trăiască” de a răsunat tabăra întreagă. Pot să constat aici cu bucurie că ostașii noștri români se bucură de prețuire pretutindeni pentru comportamentul lor.

Putem fi mândri de ei și o mare parte la victoria finală le aparține³.

La întoarcere ne-am oprit în orașul portuar [indescifrabil] unde am văzut submarinele și unitatea de aviație marină și exercițiile minunate ale aviatorilor. Ne-am reîntors cu cel mai liniștitor sentiment, fiind respinse pretutindeni atacurile.

Dacă nu le-a reușit până acuma adversarilor noștri să ne învingă, de acum încolo nu mai pot nutri nici o speranță să obțină vreun succes.

Trimit acest material spre utilizare împreună cu salutări
Nikolits Dani⁴

Arhiva familiei
[originalul este în limba maghiară]

1. Vezi pentru ofensiva italiană de pe Isonzo: **Drapelul** nr. 50 din 4/17 mai 1917, nr. 51 din 6/19 mai, nr. 52 din 9/22 mai, nr. 53 din 13/26 mai, nr. 54 din 16/29 mai, nr. 55 din 18/31 mai, nr. 57 din 25 mai/7 iunie, nr. 58 din 27 mai/9

iunie 1917. În paginile **Drapelului** n-a apărut nimic despre această vizită.

2. Medve Z oltán

3. Victoria finală n-a fost cea invocată de emitent.

4. Deputat al Lugoşului în parlament, prieten cu V. Branîşte.

#

279. PAVEL LIUBA

Vârşeţ, 25 iulie 1917

Prea stimat domnule doctor,

Abia de 8 zile reîntors din vilegiatura Sopron, unde petrecusem cu alţii 10 luni de zile amare şi necăjite¹, aflu acasă toate pe dos; astfel trebuie să fac ordine generală în toate chestiile mele şi în prima linie în cauza defunctului baron Duca.

Am fundată speranţa a putea realiza cel puţin în parte promisiunea dată mie şi prea onorat domniei tale în cauza societăţii anulate ulterior şi de aceea grăbesc a vă întreba: mai vă aduceţi aminte că fie-iertatul baron mi-a fost promis $\frac{1}{4}$ milion de franci, despre ce a fost vorba la Budapesta la adunarea primă a Societăţii miniere de Banat, când dobândisem absolutoriul predând prezidentului toate valorile aduse din Bruxelles.

Domnul Vásárhely, Juhl, dr. Rona recunosc exactitatea afirmării mele şi eu voiesc a vă provoca şi pe dumneata ca martor, fiind şi dumneata prezinte şi căruia asemenea i s-a făcut promisie de excontentare pentru prestarea avută şi de aceea vă rog a mă încunoştinţa cât mai grabnic dacă vă mai aduceţi aminte de provizia mea de 250.000 franci, ca să pot intenta procesul contra lăsamântului, cât mai grabnic, doar îmi va succeda a realiza cel puţin o părticică şi a mă putea achita şi eu de deobligamentele mele².

Cu grabnic răspuns rămân al domniei tale

Devotat stimător

Pavel Liuba

DJC, 900 V/180

1. În timpul războiului mai mulți români au fost internați la Sopron.
2. La 5 octombrie 1917 Pavel Liuba îi ceda lui V. Braniște 10.000 cor. din cele ce îi promisese lui baronul Duca. DJC, 900 V/180.

280. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 3/16 august 1917

Stimate amice,

Abia duminică a sosit și la noi ucazul lui Apponyi în cauza pedagogiilor¹. La Sibiu au tândălit mult timp. Mitropolitul este la Fatra. Se vede că n-au avut cu cine se înțelege. Zigre² încă va fi fost absent. Trebuia de mult convocat consiliul mitropolitan și luată poziție. Mă tem că la mitropolie să nu se facă nimic sau puțin de tot. „Keleti Értésítő” spune în numele guvernului că ordinul s-a făcut în înțelegere cu „..... görök keleti román főhatóság”³. *Cu mine nu*. Ordinul pune toate trei pedagogiile noastre sub jurisdicțiunea mitropolitului. *De ce?*

Eu am convocat pe azi ședința școlară. S-a întrunit soborul grav. Figuri venerabile cu barbe până la pământ, admirabile fețe de preoți la sate, iar în dosul lor vedeam umbrele bărbaților independenți și cu rost în gură, cari cunosc frământările publice și împrejurările și cari știu *să scrie*. Erau însă numai umbre. Din afară, cari nu puteau vorbi, ci erau îngrijorate dacă se va face ceea ce putem și trebuie să facem.

Am decis – vorba vine –

a. să arătăm la mitropolie că la noi toți s-au purtat corect, deci nu-i justificată purcederea ministrului,

b. din eparhie n-au fost „înveninați de chipul nepatriotic nici al învățământului, nici al preoților”,

c. profesorii noștri s-au purtat corect, deci ce lipsă e să fie „numiți de ministru”,

d. elevii știu ungurește, deci de ce programa unor studii ungurește. Le cerem apoi consistorului mitropolitan să apere ierarhic cauza, intervenind la guvern și dacă nu reține la Rege.

II. Temându-ne că la mitropolie nu se va face nimic, am decis să facem remonstrază depusă la guvern, cerând revocarea.

III. Înscrierile se fac în 1-3 septembrie, dar cursurile nu se deschid.

IV. Până la deschidere, profesorilor să li se dea ocupații la consistor etc.

Aș dori să facem împreună reprezentare atât la mitropolie, cât și la guvern. Nu știu deci când vei fi disponibil.

Eu plec duminică cu acceleratul la Pesta. Eventual ne-am putea convorbi pe tren de la Lugoj-Timișoara. Merg și părintele Musta, căci luni în 7/20 ne prezentăm la Împăratul în audiență deputația bisericii și luni 8/21 se încep ședințele Eforiei Gojdu.

După ședințe vin acasă pe câteva zile, apoi merg la consistorul metropolitan din Sibiu.

O copie a ordinului îți voi trimite.

Al doilea ordin cu închiderea școlilor primare din graniță spre România n-a sosit la noi încă.

Părerea mea este că planul restrângerii drepturilor pedagogilor noastre era *gata de mult*. Apponyi folosește războiul de *pretext* ca să-l realizeze. Tisza i-a pregătit calea cu afirmatele cazuri de infidelitate.

Va da Domnul să fie ultimele încercări medievale ale retrograzilor¹.

Miron Episcop
Caransebeș 3/VIII 917

BN, ms.nr. 23019; Ft. 429/698-699.

1. În 17 iulie 1917 ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, contele Albert Apponyi, a dispus măsuri dure la adresa Institutelor pedagogice confesionale românești din Arad, Caransebeș, Sibiu (ortodoxe) și Blaj, Oradea, Gherla (greco-catolice), și cu privire la existența școlilor primare confesionale românești din comitatele de la frontiera cu România. Motivația era lipsa de patriotism care domnea în acele instituții școlare și care a ieșit pregnant în evidență

cu prilejul intrării armatei române în Transilvania și Banat în vara anului 1916. Ordonanțele au fost trimise celor doi mitropoliți români, Vasile Mangra și Victor Mihalyi de Apșa. În esență, ordonanțele ministeriale condiționau începerea noului an la Institutele pedagogice românești de o aprobare prealabilă a ministrului, decideau numirea unui comisar guvernamental pe lângă fiecare școală, - ceea ce s-a și făcut - , numirea unor profesori de către ministru, ceea ce contravenea autonomiei școlare a bisericilor, și măsuri care conduceau la închiderea unui mare număr de școli primare românești din așa-numita zonă culturală. Oamenii politici și de cultură români și mai ales forurile de conducere ale celor două biserici românești au inițiat mai multe demersuri pentru anularea dispozițiilor amintite. Indiferent de sentimentele lor reale, din considerente pragmatice, de apărare a școlilor românești – centre vitale pentru conservarea identității naționale – fruntașii români au contestat acuzația că în școlile românești era dominant un spirit antipatriotic, afirmând că numărul celor care au pactizat cu "dușmanul" a fost mic și au relevat eroismul și jertfele românilor de pe câmpurile de luptă.

Articole în presa românească ("Drapelul", "Telegraful român", "Unirea") și cuvântarea deputatului Ștefan Cicio-Pop din 12 septembrie în parlament pe aceste teme, au fost principalele acțiuni ale laicilor.

Mai consistente și mai numeroase au fost cele ale autorităților bisericești românești, patroanele școlilor.

La Blaj (22,23 august) și Sibiu (3,4 septembrie) s-au întrunit Sinoadele mitropolitane, la care s-au redactat memorii ample adresate ministrului Apponyi, prin care se susțineau interesele școlilor românești confesionale.

Dacă în privința institutelor pedagogice duritatea dispozițiilor s-a mai atenuat, numărul școlilor primare românești din zona culturală extinsă în decembrie 1917 și asupra comitatului Bistrița Năsăud, departe de granița cu România, a scăzut dramatic până la prăbușirea monarhiei dualiste.

După unirea Transilvaniei cu România, prin Legea Învățământului primar din 1924 s-au luat măsuri reparatorii pentru școlile românești din zona culturală maghiară, față de care liderii politici și confesionali maghiari au protestat. Vezi pe larg: Mircea Păcurariu, **op. cit.**, p. 164-177; **Drapelul**, nr. 81, 84, 87, 89, 90, 93, 97, 100, 102, 127 din 1917; **Telegraful Român** (Sibiu), nr. 56, 64, 65, 69, 71, 102, etc. din 1917; **Unirea** (Blaj) nr. 43, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 56, 60, 67, 71 din 1917.

3. Nicolae Zigre (1882 - ?). Avocat în Oradea. Om politic. Era secretar al Consistoriului mitropolitan din Sibiu.

4. Autoritatea superioară ortodoxă română, afirmație contestată de Sinod.
5. Dorința i s-a împlinit la 1 Decembrie 1918.

281. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 20 august 1917

Mult stimate domnule doctor,

La 25 iunie a.c. domnul Ioan Clopoțel, ziarist în Arad, s-a adresat episcopiei Fundațiunii noastre pentru un ajutor ocazional în scop de a-și acoperi, cel puțin în parte, cheltuielile avute cu o lucrare a sa mai mare, neterminată, *Îndreptățirea vieții publice românești în Monarhie*¹.

Tot în rugarea amintită a anunțat că are terminată o lucrare: *Actualitate*, ce roagă să i-o tipărim pe spesele fondului și să-i votăm un premiu pentru ea.

Cu datul de 16 august n. îmi scrie că v-a vorbit și dumneavoastră despre lucrarea sa *Îndreptățirea vieții publice românești*² și că i-ați pus în vedere un ajutor din partea Fundațiunii și adică suma dată de domnul dr. Mihaela pentru cercetarea problemelor de actualitate nu numai anul acesta, ci și anul viitor.

Pentru a putea rezolvi această cerere, cum și altele ce mai am aici (una de la fostul expeditor al „Gazetei” -- , Spuderea și una pusă în vedere de domnul Aurel Ciato, fostul redactor al Revistei politice și literare din Blaj, vă rog a convoca ședința episcopiei în un loc și timp potrivit.

În luna trecută, aflându-mă în Lugoj, am regretat foarte mult că nu v-am putut găsi acasă. Voiam să vă spun – între altele – că pentru premiile dr. Mihaela, după cât știu, s-au apucat și alții de lucru.

Fundațiunea, în anul acesta, sporește greu de tot. În afară de venitele proprii și de cca 3.200 cor. de la bănci, abia dacă am mai putut face de cca 1000 cor. Cu sporul vom rămânea în urma tuturor anilor de până acum. Oare n-ar fi bine să cercați dumneavoastră la domnul vicar Musta, despre care spuneți că

se gândește să ne dea o sumă mai mărișoară? Ar fi foarte bine venită!

În așteptarea răspunsului dumneavoastră semnez cu respectuoase salutări

Ion I. Lapedatu

BN, ms. nr. 23075; Ft. 429/783-784.

1. Titlul sub care a apărut lucrarea este: **Antologia scriitorilor români de la 1821 până azi**, vol. I-IV, Arad, 1917-1918.

2. Credem că este vorba de cartea **Însemnări pe răboj. Jertfe românești în războiul neamurilor**, Arad, 1916.

282. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 25 august 1917

Stimate amice,

Ne-am înțeles cu Triteanu să ne întâlnim cât de curând dimpreună cu tine la Budapesta în o cauză politică spre a ști da un răspuns potrivit și unitar unui domn cu care vrem să se stee de vorbă; e om al viitorului, Emil Petricsevics Horváth¹, comitele Sighișoarei. Ar fi de lipsă să avem memoriul ce l-ați dat ille tempore lui Tisza. De sine se înțelege că îndemnul final nu poate decât cine vrea să știe dorințele noastre să intre în legătură cu forul competent. O pregătire însă nu strică².

Aș dori să vii zilele aceste pe o jumătate de zi aici, nainte de a pleca la Pesta; cât de curând plec³. Dacă n-ai putea veni, aș da o telegramă din Pesta să vii acolo, cu cele de lipsă.

Decisul de la Consiliul Mitropolitan e bun. L-ai căpătat⁴.

Salut

Miron

BN, ms. nr. 22994; Ft. 429/650-651.

1. Emil Petricsevics Horváth (1881-1945). Om politic maghiar.

2. Era prea puțin probabil să se mai ajungă la tratative serioase între oamenii politici români și maghiari.
3. Miron Cristea se putea duce la Budapesta în chestiuni bisericești. Noi semnalăm, totuși, o ședință a membrilor Comitetului „P.N.R., neînrolați, care s-a desfășurat la Budapesta luni, 28 august / 9 septembrie și marți, 29 august / 10 septembrie 1917, prezidată din încredințarea lui Gh. Pop de Băsești, de T. Mihali. Informațiile apărute în „Drapelul” nr. 95, din 31 august / 13 septembrie 1917 sunt foarte laconice: „Scopul acestei ședințe a fost orientarea generală asupra situației noi și hotărâre asupra demersurilor mai apropiate”. S-au discutat probabil chestiuni politice și poate și chestiuni școlare românești.
4. Credem că este vorba de memoriul redactat la Sinodul mitropolitan ortodox de la Sibiu din 3 și 4 septembrie în chestiunea școlilor românești. Ca atare 25 august este stil vechi. Vezi nota 1 din scrisoarea lui Miron Cristea din 3 august 1917.

283. TEODOR MIHALI

Dej, 4 septembrie n. 1917

Stimate Domnule!

Din încredințarea prezidentului comitetului național român, Vă invit la ședința plenară ce se va ține în Budapesta (Hotel Continental) la 9 septembrie n. oara 11 a.m¹.

Cu stimă:

Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 150140; Ft. 394/145

-
1. Vezi nota 3 din scrisoarea precedentă.

284. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 9 septembrie 1917

Stimate amice,

Am regretat că ni s-au încrucișat drumurile, încât n-am putut conveni la Budapesta, conform intențiunii. Sunt curios ce va

fi vrut domnul comite. E. Petr. Horváth? I-am scris azi lui Triteanu că dacă mai dorește respectiv convorbirea să stabilim o zi de convenire la Budapesta și acolo noi ne-am instala cu o zi mai înainte sau două, ca să fim cu noi în clar. Vederemo ce va răspunde.

2. Aș fi dorit să fi venit pe aici, să vorbim, căci aș vrea să fac o vizită noului comite¹ etc. Dacă poți, vino și o zi. Nu-i mare lucru.

3. În cauza pedagogiilor l-am aflat pe A/pponyi/ domolit. Nu știu cum? A abstat cu vorba de la celelalte și a susținut numai controlul. Vom vedea cu ce vine de la Viena.

De la denumirea profesorilor ne-a declarat categoric că abastă. Ugron² mi-a spus că legea electorală o fac cu camera prezentă, care mai bine o votează, decât să cadă la alegeri noi.

Mă jenează că nu am mai întâlnit pe domnul dr. Nikolits, ca să-i plătesc datoria pentru *tutun*. Spune-i să mă ierte. Odată l-am văzut la Pesta, dar n-am putut să convin. Nu era nici el singur.

Ministrul Ugron mi-a lăudat tare pe noul n[ostru] prefect.
Caransebeș, 9/IX 917.

La revedere

Dr. E.M. Cristea

Episcop

BN, ms. nr. 23017; Ft. 429/694-695

1. Instalarea noului comite suprem al comitatului Caraș-severin, Oliver Nagy de Eöttevényi, a avut loc marți 29 august / 11 septembrie 1917. Vezi **Drapelul** nr. 95 din 31 august / 13 septembrie 1917.

2. Ugron Gábor (1880-1960). Ministru de interne în guvernul Wekerle (20 august 1917 – 31 octombrie 1918).

285. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 14 septembrie 1917

Eu plec vineri dimineața la Budapesta. N-am putut mai iute. Dacă ai putea veni pe jumătate de zi aș telefona și după Lazăr¹. Cine știe de ce e bună înțelegerea care se consideră urgentă. Poate în jurul alegerilor?² Telegrafiază la Jägerhorn. Aș sta acolo mai mult, până trebuie³.

Salut

Miron

Caransebeș, vineri

BN, ms. nr. 22989; Ft. 429/641-2

- ~~1. Aurel Lazăr (1874-1930). Avocat. Om politic.~~
2. În luna septembrie 1917 au avut loc alegerile parțiale pentru parlamentul maghiar.
3. În rest, căutări, inițiative despre care cu greu se pot obține detalii.

286. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 20 septembrie 1917

Stimate amice,

A fost aici noul prefect cu vicecomitele¹. Au venit pentru comitetul statuii Elisabeta², care s-a întregit cu noul prefect și soția. Statuia e gata. S-a făcut petiție ca să vie Regele, eventual o va aduce o delegație. Eu am chemat comitetul la masă 7 inși plus 3 de ai mei, = 10. Eu ținui și un toast. Miezul a fost: „Cât ne privește pe noi românii, deci și mai ales pe credincioșii bisericii mele, te asigur că vom aprecia și sprijini activitatea dintre noi a înălțimii tale, dacă cunoscuta-ți iubire de dreptate o vei aplica și față de interesele românilor... Promovarea mai puternică și sprijinirea intereselor noastre românești o merităm în deplină

măsură, mai ales că noi am dovedit patriotismul nostru și alipirea de patrie, nu cu cuvinte, cu laude goale, ci și moral cel mai splendid, cu vitejia neîntrecută și cu jertfele fără pereche aduse de fiii românimii din acest istoric ținut”.

Prefectul în răspunsul său accentuează și recunoaște vitejia și jertfele românilor, arată că fiii bisericii mele formează majoritatea locuitorilor comitatului, dorește sprijinul meu, căci conlucrând ambii împreună – succesul e asigurat. Promite a ne sprijini.

După ce se va aranja deplin la Lugoj voi întoarce vizita.

Pedagogia s-a început³. Noaghea pare a se pregăti să treacă la Brașov. În cazul reușitei ne trebuie un profesor de matematică și fizică și nu cunosc la Budapesta pe nime. Am fost angajat pe Țeposu (istorie-română). Dar a cerut să rămână anul acesta pentru cenzură. După ce s-a dus și Magdescu soldat, am angajat de catihet pe Clopoșel, care propune și religia și româna la pedagogie. La școala de aplicație am adus pe învățătorul Bugariu din Șoșdea. La începerea anului referentul școlar a apelat nițel viind în conflict cu comisarul ministerial.

Când vii să mă avizezi înainte. Te văd bucuros.

De votul universal mă tem că [nu] se alege nimic din punct de vedere românesc⁴. Te rog conțez [pe] actele școlare ce le ai acolo cu pedagogia. Ne trebuie personalul de la Arad privitor la fuzionarea pedagogiilor, etc. (Parte IV 204-909).

Să nu vii fără ele.

Salut Dr. E. M. Cristea
Episcop

BN, ms. nr. 23016 ; Ft. 429/652-653

-
1. Aurel Issekutz. Vezi despre vizită: **Drapelul** nr. 109 din 5 / 18 octombrie 1917.
 2. Elisabeta (1837-1898). Soție a împăratului Francisc Iosif, împărăteasă a Austriei, regină a Ungariei. Ea a fost asasinată la Geneva de anarhistul Luigi Luccheni, în anul 1898. Dezvelirea statuii reginei Elisabeta s-a amânat pentru februarie 1918. **Drapelul**, nr. 131 din 2/15 decembrie 1917.
 3. Institutul pedagogic ortodox din Caransebeș.

287. ANTONIU MOCIONI DE FOEN

Bulci, 2 octombrie 1917

Domnului Dr. Valeriu Braniște și familiei
Antoniu Mocioni de Foen vă mulțumește adânc
mișcat pentru mângâietoarea participare a D.V. la doliul său.

Bulci, 2 octombrie 1917.

DJC. 900, V/198.

1. Murise mama sa, Maria Mocioni de Foen.

288. ION VIDU și alții

Fertő-Megyes¹, 20 octombrie 1917

Mult stimate domnule Braniște,

Pentru articolul părțitor din nr. 113 te rugăm să primești călduroasele noastre mulțumiri². Vă rugăm să nu luați de incomodare când vă rugăm ca chestia internaților să o țineți la suprafață, cu atât mai vârtos că deținerea noastră aici nu denotă atât interes de stat, ci mai mult nepăsare față de soarta noastră - ca să nu-i zicem ură.

Ne-am mai permite a face domnului ministru de interne observarea ca să nu rischeze enunțiațiuni de acelea cari pot să ne îngreueze situația față de populația de aici. Noi dar, cari am rămas după revizuire, cu ce suntem acuzați? După cele zise de domnul ministru populația de aici ne poate considera ca pe niște adevărați păcătoși. Dar ce am păcătuit? Am voi să știm și noi. Căci lumea zice că ministrul știe ce zice.

Alăturat vă trimitem un articolăș din „Sopron Vármegye”³ la carele facem observarea că tocmai dacă ne folosim de limba maghiară între popor, acesta ne primește cu răceală. De cei cari se pot înțelege cu poporul în limba germană e mai bine.

Reabilitarea și despăgubirea noastră este cea mai justă pretensiune, căci pentru a ne putea susține atât pe noi aici, cât și familiile noastre acasă, în această mare scumpete a trebuit să ne înglodăm în datorii, pe cari poate numai copiii noștri vor mai fi în stare a le plăti. Dacă sunt și bogați între noi, de ce trebuie să-și mănche averea pe aici?

În privința alimentelor, cetățenii de pe aici dacă nu capătă cvantul săptămânal, merg la lucru ori se împrumută, ceea ce noi nu putem face, ci numai răbda.

Rugându-vă să ne scuzați pentru incomodare, și să nu ne dați uitării, suntem cu tot respectul

Vidu, înv.⁴, Ariton M. Popa, protopop⁵, Vasile B. Munteanu, preot⁶, Vasilie Urdea, măiestru.

DJC, 900 V/333

-
1. Localitate în Ungaria
 2. Este vorba de editorialul din **Drapelul** nr. 113 din 14 / 27 octombrie 1917, în care V. Braniște comentează răspunsul ministrului de interne Gábor Ugron la interpelarea lui Ștefan Cicio-Pop pe tema internațiilor români. V. Braniște insistă să fie eliberați: “Să se stabilească faptele, să se publice rapoartele secrete, să știm despre ce e vorba”. Vezi pe această temă și memoriul lui Iosif Gomboș din Abrud, datat 20 martie 1917 și adresat Ministerului de Interne maghiar cu privire la internarea lui la Sopron. DJC, 900 III/19.
 3. Comitatul Sopron.
 4. Ion Vidu (1863-1931). Om de cultură. Vezi Ioan Stratan, **Corul lui Ion Vidu din Lugoj 1810-1970. Contribuție la istoria corurilor din Banat**, Timișoara, 1970.
 5. Ariton M. Popa (1871-1946). Protopop în Reghin. A fost deportat între 8 septembrie 1916 – mai 1918. M. Păcurariu, **op. cit.**, p. 272. Vezi și Grigore Ploeșteanu, **Ariton Popa (1871-1946)**. În *Reghinul cultural, II, Studii și articole*. Coordonatori: Grigore Ploeșteanu și Marin Sara, Târgu Mureș, 1990, p. 209-212. Sfârșitul deportării, aici apare greșit (12 iunie 1917).

6. Vasile B. Munteanu nu apare în M. Păcurariu, **op. cit.** Să fie oare acel Vasile Muntenescu din Solovăstrău, comitatul Mureș, deportat la Sopron, între 3 septembrie 1916-18 mai 1918? M. Păcurariu, **op. cit.**, p. 271.

289. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 21 octombrie 1917

Stimate amice,

1. Am așteptat venirea aicea, dar văd că întârzie. Adevărat că și eu am fost o săptămână la Budapesta. E bine să vii, să-ți reglez înainte de anul nou chestia cu ridicarea competențelor, cari s-au asemnat.

2. Când vii – la tot cazul – să aduci actele ce le ai de aici, privitoare la pedagogie, căci avem lipsă și e jenant ca de câteori se vorbește de ele, trebuie să se spuie „sunt la domnul Braniște”. E între ele și un conclud de la Arad etc.

3. Domnul dr. Mihali vorbește de necesitatea unei întruniri; de cumva aveți ceva idei în fața pornirilor de desființare, ce se fac față de noi. Am vorbit cu el și în alte chestii.

4. S-au dispus alegeri noi pentru congres. La 19 noiembrie sinoadele electorale. La 26 noiembrie, scrutinul¹.

Ar fi de dorit să vă mișcați și voi și să nu lăsați mâna liberă combinațiilor ce se țin de la Lugoj.

Doar or mai fi oameni de omenie în lume.

5. Nu știu dacă comitele suprem este definitiv aranjat în locuință, căci aș vrea și eu să vii pe o zi, să-i întorc vizita.

Caransebeș, 21/X 917

Salut

Miron

Episcop

BN, ms. nr. 23025; Ft. 429/706-707.

-
1. Colegiile preoțești pentru alegerea deputaților din cler s-a convocat pentru 16/29 noiembrie 1917, iar sinoadele parohiale electorale pentru alegerea mirenilor la 19 noiembrie / 2 decembrie. Scrutinul avea loc în 26 noiembrie / 9 decembrie 1917. **Drapelul** 117 din 24 octombrie / 6 noiembrie 1917

290. IULIU MANIU

Feldpost 382, 30 noiembrie 1917.

Iubite amice,

Am citit cu multă plăcere și vie satisfacție articoli din numerii 121 și 122 ai *Drapelului*¹. Te felicit din toată inima și doresc ca cuvintele tale clare și adevărate să găsească răsunetul potrivit. Am avut zile foarte grele până am ajuns aici la Piave, unde de prezent sunt iarăși lupte mari, care după toate semnele se vor mai înteji. Suntem cu toții în mâna lui Dumnezeu. În El mi-e toată nădejdea.

Sărut mâna stimatei tale doamne, iar pe tine te salut cu sinceră

Afecțiune.

Al tău devotat

I. Maniu

BAR, ms. nr. 150124; Ft. 394/121-122

-
1. Sunt editorialele, nesemnate, dar scrise de V. Braniște, de acum familiarizați că ele apăreau pe pagina a doua, din 4/17 noiembrie și 7/20 noiembrie 1917. În ele V. Braniște se pronunța pentru reluarea activității politice a P.N.R., intreruptă în mare măsură la începutul războiului.

291. MIRON CRISTEA

Caransebeș, 23 decembrie 1917

Iubite amice,

Când pleci la Pesta? Eu încă merg în 26 dimineața cu acceleratul. Sunt informat că mergi și tu. Deci am putea merge împreună.

Aș dori să convorbim cauza școalelor. Comisarul e acum la Blaj. Apoi urmează Caransebeșul.

Cauza preșidenției Comunității de avere a devenit actuală¹. Vezi ce nechemați umblă după ea.

Era bine să fi isprăvit cu G.S. El vine în 27 decembrie n. aici să se prezinte comitelui, la dorința lui Caius². Vorbește cu el. Apoi e bine să ne întâlnim cu el în Budapesta.

Salut

Miron
Episcop

BN, ms. nr. 22993; Ft. 429/648-649.

-
1. Vezi Tabloul președinților Comunității de avere de la înființare până azi [decembrie 1938], Antoniu Marchescu, **Grănicerii bănățeni și Comunitatea de avere (Contribuțiuni istorice și juridice)**, Caransebeș, 1941, p. 392-393.
 2. Caius Brediceanu (1879-1953). Om politic.

292. TEODOR MIHALI

Dej, 18 ianuarie 1918

Iubite amice,

Azi am primit scrisoarea domnului Goldiș, datată din 30 decembrie 1917¹, în care îmi face cunoscut că fiind într-o stare sufletească apăsată nu se simțește destoinic a compune proiectul de memorandum proiectat în ședința comitetului, apoi îmi scrie că

te-a recercat pre tine ca să compui acest proiect, dar tu nu i-ai răspuns nimic și din tăcerea ta deduce că nici tu nu te vei apuca de lucru.

Scrisoarea o termină în modul următor: „Starea noastră e absolut dureroasă și rușinoasă pentru noi, care am dovedit o absolută incapacitate de a reprezenta cu destoinicie cerută interesele neamului. Istoria sigur ne va osândi”².

La epistole scrise în astfel de ton ofensător pentru partid țin de subdemnitatea mea a răspunde. Așa se vede că confratele nostru, care are multe pe suflet, voiește și cu această ocazie a ne dovedi că este indispensabil pentru cauza neamului românesc și că afară de dânsul noi ceilalți cu toți suntem neputincioși .

Ce mă privește pe mine personal, care întotdeauna mi-am împlinit datoria în mod conștiincios, fără ca să mă cuget la nemurirea sau la gloria istorică, sum pe deplin liniștit în conștiința mea și de astă dată, pentru că mi-am făcut datoria cu vârf și îndesat de la începutul războiului până azi.

Precum bine se știe, noi în aceste părți de la începutul războiului până în timpul din urmă am fost teren de război și am trăit sub dispozițiile statariului, în care vreme de urgie cu sutele au fost deținuți și internați inteligenți de ai noștri din aceste părți. În urma intervențiilor mele la toate forurile competente, azi sunt eliberați toți inteligenții deținuți din aceste părți, iar numărul internaților de aproape 1000 astăzi e redus la 240. Pentru ajutorarea materială a celor mai lipsiți dintre internați precum și pentru ajutorarea jurnalelor noastre naționale, după puterile mele am contribuit cu sume destul de considerabile.

După sistarea statariului încă în luna septembrie anul trecut am convocat comitetul la Budapesta, iară mai pe urmă l-am convocat în 16-17 decembrie tot la Budapesta.

Așa cred că nu conducerea partidului poartă vina că între împrejurările actuale nu putem conveni mai des și că cei mai mulți dintre frunțași nu se pot prezenta la consfăturile noastre, fiind duși la fronturi sau fiind internați.

În curând se vor începe pertractările parlamentare meritorice și /nu/ prea cred că noi puținii și modești deputați, pe lângă toate obstacolele și greutățile mari ce le vom întâmpina, ne vom împlini datoria față de neam.

Dacă pre lângă toate acestea se vor găsi oameni de-ai noștri care să afirme că purtarea noastră este rușinoasă și că vom fi osândiți de istorie, nu am ce să le fac.

Flere posuum, sed juvare non!³

Pentru ca să putem executa hotărârile luate în ultima ședință te rog cu toată insistența ca să compui acel proiect de memorand cât se poate mai în grabă și să-mi comunică ca pe când să convoc din nou comitetul partidului⁴.

Criticele aspre, ce le aud din unele părți, pe mine nu mă alterează, dar sum mâhnit și foarte mă mir că în loc de critici nebazate de ce nu vin oamenii noștri cu un plan de acțiune potrivit împrejurărilor în care ne găsim, care plan apoi l-am dezbate în comun și eu mi-aș da toată silința pentru executarea lui.

Durere însă, îndreptarea sorții noastre de prezent nu depinde de noi, ci depinde de la împrejurări. Deci un plan de acțiune, care ar duce la scop nici că se poate găsi.

Cine mi-ar dovedi contrarul, i-aș fi foarte mulțumitor.

Azi am primit știrea că sunt ales în comisia de 48 pentru legea electorală⁵. Ți-aș fi foarte mulțumitor, dacă mi-ai comunica în timpul cel mai scurt părerile tale despre acest proiect de lege.

La tot cazul te rog ca pentru orientarea mea să-mi răspunzi la această scrisoare cât mai curând.

Te salut cu toată dragostea

Al tău iubitor amic

Dr. T. Mihali

Dej la 18 ianuarie n. 1918

BAR, ms. nr. 150141; Ft. 394/146-151

-
1. Scrisoarea nu se găsește în volumul de corespondență Goldiș, îngrijit de Gh. Șora.
 2. Subscriem la mâhnirea lui Mihali după scrisoarea primită de la Goldiș, dezvoltată în rândurile următoare. Goldiș i-a scris lui Mihali și nu președintelui P.N.R., Gh. Pop de Băsești, ținând cont poate, de vârsta înaintată a acestuia (n. 1839). Se vede că apele nu erau total liniștite în cadrul partidului. Regretăm că nu dispunem de scrisoare. Aducem acum în discuție și cele scrise de Goldiș lui Braniște în 11 august

1916 în eventualitatea intrării României în război împotriva Puterilor Centrale. Dacă am cunoaște ceva mai în detaliu discuțiile lui V. Goldiș cu Hans Benning, emisar de al lui Tisza pentru a face propagandă printre românii de Transilvania în favoarea Puterilor Centrale, în perioada de neutralitate a României, în martie 1915, am ști mai mult despre spectrul politic al românilor din Transilvania. Vezi Arhivele Naționale București, Colecția **Microfilme, R.F.Germania**, rola 64, cadre: 159-164. Vezi pentru propaganda în timpul Primului Război mondial: H.D. Lasswell, **Propaganda Technique in World War I**, M.I.T. Press Cambridge, 1971, J.R. Marck, C. Larson, **Words that Won the War**, New York, 1939, G.G. Bruntz, **Allied Propaganda and the Collapse of the German Empire in 1918**, Standford, 1938.

3. Să te deplâng pot, dar să te ajut, nu. (Vergiliu, Eneida)
4. Sunt alte încercări de activizare a activității P.N.R.
5. Proiectul legii electorale a fost depus în parlament miercuri, 6 / 19 decembrie 1917. Vezi extrase din poiect: **Drapelul** nr. 136 din 12 / 25 decembrie, nr. 136 din 14/27 decembrie 1917.

293. VASILE GOLDIȘ

Arad, 22 ianuarie 1918

Frate Valerie,

Îmi scrie Ciura¹ de la Blaj de ceva ajutor din fondul ziaristilor pentru publicistul Ciato. Eu bucuros îmi dau votul, dacă voi încă vă îndoiiți. În acest înțeles am scris și fratelui Lapedatu.

Cicio îmi spune că ți-a scris și el în chestia scriptului hotărât la Budapesta, dar nici lui, ca și mie, tu nu i-ai răspuns nimic. Cred că vei fi lucrat de atunci și poate ai și terminat. Ar fi bine să convenim în chestia asta aici în Arad și te rog să avizezi despre ziua, în care ai putea să vii aici. Poate voi încerca și eu ceva și atunci să comparăm lucrările și să facem din amândouă unul, ori să hotărâm altfel, cum va rezulta din convorbirile noastre. Fără îndoială ar trebui să se facă ceva. Cel puțin așa rezonează toți, cu care am avut ocaziune a discuta afacerea.

Trebuința aceasta se manifestă de altfel și prin faptul că oamenii se mișcă și văd cu multă bucurie că au început să apară și la Sibiu² și la Caransebeș³ foi pentru popor, amândouă cu

direcție corectă și în mâini de bună credință. Sunt informat că cea de la Sibiu se răspândește cu o iuțeală de uimit. Poporul arde de setea unei lecturi sănătoase.

Semne foarte îmbucurătoare.

Am simțit mare plăcere citind și articolul părintelui Cristea din „Lumina”. E foarte bine așa. Să dea Dumnezeu ca *duhul* acesta să prindă rădăcini trainice.

Eu personal sunt tot cam mahmur. Încep să simțesc presemnele bătrânețelor și văd încetul cu încetul va trebui să mă retrag în odihna slăbiciunii fizice⁴. Doresc din inimă să avem urmași destoinici și cu izbânzi mai evidente.

Te salută cu toată afecțiunea al tău
iubitor amic

V. Goldiș

BN, ms. nr. 23089; Ft. 429/808-810.

-
1. Alexandru Ciura (1876-1936). Scriitor, profesor la Blaj și Cluj.
 2. **Gazeta Poporului**. Foaie politică-culturală. Apare în fiecare duminică. Întemeietori: N. Bălan, I. Broșu, S. Dragomir. Redactor responsabil și editor: Ștefan Pop, an I, nr. 1 din 6 ianuarie 1918.
 3. **Lumina**, foaie religioasă, culturală pentru popor. Apare săptămânal, între 4/17 ianuarie – 13/26 septembrie 1918. Proprietar editor și redactor, Cornel Cornean. Cf. G. Răduică, N. Răduică, op. cit., p. 265.
 4. V. Goldiș și-a continuat activitatea politică.

294. ION I. LAPEDATU

Sibiu, 15 februarie 1918

Mult onorabile domnule doctor,

Cum ați văzut, apelul Epitropiei pentru răscumpărarea felicitărilor de sărbători în favorul Fundațiunei noastre a dat un rezultat neașteptat. Până azi eu am încasat suma de *coroane*

3668, iar dv. la „Drapelul” de asemenea ați încasat sume frumoase.

Voiesc să fac o consemnare alfabetică și după comitate a tuturor contribuenților pentru a o alătura la Anale și pentru a o avea pentru primele sărbători, ca să o trimitem ca un stimul și în viitor. De aceea vă rog a ne asemna contribuiriile făcute la „Drapelul” ca răscumpărari de felicitări, împreună cu o consemnare a singuraticilor contribuenți. Totodată, deoarece trebuie să închei și socotelile pe anul trecut, vă rog a asemna și celelalte contribuiri făcute la „Drapelul” pentru Fundațiune. V-aș ruga, dacă se poate, ca și acestea să fie specificate. După evidențele noastre de aici am primit contribuiriile achitate până incl. în nr. 7 al „Drapelului” din 1916. De la acest dat înapoi deci sunt a se trimite.

Îndată ce voi primi listele și asemnările cerute voi face încheierile ca să ne putem întruni la ședință, având, cum știți, și alte obiecte de decis, asupra cărora ni se cere urgentă rezolvare.

Dintre toate centrele, aș putea zice, Lugojul, firește nu „Drapelul”, a fost mai nepăsător la apelul nostru. O listă ce am trimis-o domnului Rațiu¹ mi-a retrimis-o albă de tot. Nici dânsul, nici ceilalți mulți oameni bogați, nu au ținut să dea din avutul lor și pentru onorurile la care s-a ridicat acest neam trădat, nici măcar câte o coroană. Să le fie de bine.

În așteptarea răspunsului dvoastră semnez
vechi stimător și adict

Ion I. Lapedatu

P.S. Mă gândesc ca de data aceasta să ne întrunim la Vinerea.

BN, ms. nr. 23078; Ft. 429/787-788.

1. Dominic Rațiu, directorul „Albinei” din Lugoj.

Rudăria, 5/18 februarie 1918.
Înmânat la 13/26 aprilie 1918

V.B.

Domnule doctor¹,

Într-o scrisoare de natură publică ce am adresat grănicerilor și reprezentanților Comunității de avere mi-am exprimat bănuiala, ba chiar convingerea că lucrul cu candidatura generalului Șandru la prezidența de Comitet a Comunității e o apucătură merită să asigure alegerea lui Bordan².

Aflu, în urmă, că s-a publicat în „Drapelul” o „Declarație” pornită de la Comitet în favorul generalului.

Faptul acesta, pentru mine (care n-am fericirea să vă citesc foaia) e o chezășie că nu poate fi vorba de sprijinirea lui Bordan, pe cale piezișă.

Grăbesc dar, fără a cunoaște textul declarației (va fi probabil cel prezentat și mie de un codrean spre subscriere - nu-i mai țin minte cuprinsul - știu însă că impresia lui și a persoanelor ce erau subscrise mi-au dictat șirele cu pricina din scrisoarea mea) a face amendă onorabilă *încât privește „Drapelul”*.

Țin să adaug însă că scopul urmărit de inițiatorii „declarației” pentru mine e destul de clar acum: asigurarea domniei vice-președintelui de azi pe cât de multă vreme, fie în formă de provizorat, fie în cea definitivă. Mai mult, acest din urmă e adevăratul scop, după ce nici ei nu cred în cel dintâi. În orice caz, apucătura, dacă s-ar și realiza, e cât se poate de păgubitoare Comunității de avere. Și e periculoasă și numai ca apucătură.

Primiți, vă rog domnule director, încredințarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

Rudăria 5/18 februarie 1918

Dr. Ioan Sârbu

DJC, 900 III/2.

-
1. Cum întreaga corespondență adresată lui V. Branște, în timpul înmormântării sale, se trimitea Judecătorei militare din Seghedin, scrisoarea a primit-o numai la 13/26 aprilie 1918. Data primirii este consemnată de mâna lui.
 2. La 10 octombrie 1918 a fost ales președinte al Comunității de avere românul renegat Octavian Bordan. În 4 decembrie 1919 a plecat în Ungaria. A. Marchescu, *op. cit.*, p. 392. Pentru tentativa nereușită de candidare a lui M. Șandru vezi corespondența acestuia cu Miron Cristea în Antonie Plămădeală, **Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918)**, Sibiu, 1986, p. 365-368.

296. TEODOR MIHALI

Dej, 8 octombrie 1918

Stimate domnule!

În conțelegerea cu Dl. președinte al Comitetului partidului național român și în urma autorizării primite de la D-sa, te rog, să participi la ședința Comitetului, care va avea loc în 12 l.c. la Oradea-Mare¹. Adresa localului în care ne vom întruni, va aduce-o Dl. Dr. Aurel Lazăr la cunoștință d-lor membri din Comitet, sosiți la Oradea-Mare, D-sa va griji și de locuință.

Dej, octombrie 1918

Cu deosebită stimă și cu salutări frățești

Dr. Teodor Mihali

Vicepreședinte

BAR, ms. nr. 150142: Ft. 394/152

-
1. În 12 octombrie 1918 s-a ținut la Oradea ședința Comitetului Executiv al Partidului Național Român, la care s-a elaborat o adevărată „Declarație de independență” a națiunii române din Ungaria. A fost un moment foarte important în drumul spre 1 Decembrie 1918.

- Lugoj, 10 octombrie 1918

Vers în onoarea domnului Braniște,

De Seghedin ai avut parte,
Șapte luni și jumătate
Nu-mi vine bine prin gând
Ai mai șezut oarecând
Mie-mi pare că la Vaț
Cu alți nevinovați,
Știm cu toții ca ai tras amar
Dar nu va fi în zadar.
Și cu robi ai fost în rând,
În inimă aveai un gând.
Vreau gândul să se împlinească
Cu voia dumnezeiască.
Porțile ți s-au deschis,
Așa frumos ca un vis
La porunca unui om
Și acela a fost Wilson.
Acum lucră cu putere
După gând și după vrere
Și strânge românii toți
Ai lui Traian strănepoți
În bucurie să trăiască
Națiunea românească.
Între martiri să te scrie
Numai după vrednicie,
Și la toți aș vrea a spune
O stradă să-ți poarte nume.
Și cum unguri te iubea
În temniță te ducea,
Dumnezeu e bun părinte
De toți își aduce aminte,
Și și-au adus și de noi,
Să ne scoată din nevoi,

Și mă rog ca să mă ierți
Și la mulți ani să trăiești!!!

Un ardelean.

DJC 900 V/ 1.

-
1. Gânduri pline de simțire și de prețuire pentru Omul V.
Braniște.

298. IOAN CIMPONERIU

Reșița, 14 decembrie 1918

Spectabile domnule!

Vă aduc la cunoștință precum că în 8/XII am fost provocat de comanda militară sârbă din Vârșeț să predau pretura din Iam unui prefect (nacealnic) sârb. Așa sum informat pe cum că procedura asta să va continua la Oravița, Bozovici și celelalte cercuri din comitat¹.

Cu stimă

Ioan Cimponeriu
Proprefect al Iamului

Reșița, 918 14/XII

BAR, ms. nr. 150175; Ft. 391/9

-
1. La Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, s-a hotărât unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România. Situația internațională a făcut însă ca în Banat administrația românească să se instituie abia în vara anului 1919. Vezi pe larg: Gheorghe Iancu, **The Ruling Council. The Integration of Transylvania into Romania. 1918-1920**, Cluj-Napoca, 1995, p. 133-145, Idem, **Istoria României. Transilvania**. Vol. II (1867-1947),

Cluj-Napoca, 1999, p. 729-736, Gheorghe Iancu, George Cipăianu, **Prezența militară franceză și administrația Banatului (noiembrie 1918—august 1919)**, in: *1918. Sfârșit și început de epocă*, Zalău și Satu Mare, 1998, p. 382-398 (cu rezumate în limbile maghiară și engleză).

299. ROMÂNIA

Sibiu, 14 decembrie 1918

MARELE CARTIER GENERAL
AL ARMATEI
Serviciul Contabilității
Nr. 154/14 decembrie 1918

Către dr. Valeriu Braniște directorul ziarului
„Drapelul”.

Cu onoare vă aducem la cunoștință că am dat ordin telegrafic Diviziei II-a de Vânători din Sibiu să vă avanseze de urgență suma de lei 20.000 (douăzeci de mii) prin curier special.

În cazul că nu ați primit până în prezent această sumă, vă rugăm să binevoiți a vă prezenta dvoastră personal sau un împuternicit al dvoastră pentru a ridica suma dată din fondul diplomatic de propagandă.

Din ordin

Șeful serviciului Contabilității
Căpitan [indescifrabil]

Arhiva familiei

1. Informațiile din acest document ca și din cel următor sunt deosebit de prețioase. Ele atestă ajutorul dat de autoritățile statului român locuitorilor români din Banat înainte de instaurării efective aici a administrației românești. Vezi nota 1 din scrisoarea precedentă.

300. MINISTERUL INDUSTRIEI ȘI COMERȚULUI
DIRECȚIA
MINELOR, CARIERELOR ȘI APELOR MINERALE

București, 15 decembrie 1918

Domnului
Valeriu Braniște
Lugoj,

Avem onoarea a vă face cunoscut că: s-a aprobat de acest Minister pentru trebuințele populației din Caraș-Severin și orașul Timișoara, cantitatea de 30 (treizeci) vagoane produse petroliere, din care 18 vagoane petrol lampant și 12 vagoane cu păcură; - cu condițiunea ca, D-voastră să procurați 2 locomotive și 30 cisterne cu cari să puteți transporta aceste produse; locomotivele ar rămâne una temporar în țară.

Prețurile sunt cele publicate în Monitorul Oficial No. 197 din 24 noiembrie 1918 și anume:

50 lei 100 kgr. petrol lampant

12 --" --" --" păcură-franco rafinărie încărcată în cisterne inclusiv taxele fiscale.

Plata se va face în momentul ridicării către Soc. Distribuția B-dul Carol I No. 5 Loco.

Prezenta adresă se încredințează dlui locotenent Văleanu Eugeniu, care o va înmâna celui în drept.

Ministerul

S.S.Indescifrabil

DJC 900, V/194.

301. LOCOTENENT M. GROSSU

Boemia, 1918.

Către administrația gazetei "Drapelul",
Str. Făgetului 121, Lugoj, Ungaria

Plecând în fine spre patrie trimit Onoratei gazete cele mai cordiale salutări. Am fost un român pierdut și renașterea mea o atribuiesc în cea mai mare parte neprețuitului "Drapel"¹.

Trăiască "Drapelul", trăiască colaboratorii lui pentru îndrumarea celor rătăciți și pentru întărirea neamului nostru mândru românesc. Sper că și în Basarabia voi avea fericire să cetesc sfântul "Drapel".

Fost judecător de instrucție în Chișinău

M. Grossu.

DJC, 900 IV/48.

-
1. Formidabilă scrisoare din care răzbate elocvent unitatea de simțire a românilor de pretutindeni și cu care încheiem acest volum. Noi n-am fi găsit cuvinte mai elogioase la adresa lui V. Braniște și a foii sale de suflet, atunci când se încheia un mare Capitol din istoria românilor.

INDICELE EMITENȚILOR

Scrisori trimise de Valeriu Braniște către:

Andrei Bârseanu 63

Maria V. Braniște 59, 64-67, 69-70, 96-98, 108, 110, 117-118,
121, 126, 135, 159, 180-181, 203-204, 207, 210, 212, 224

Virgilia Braniște 127

Consistoriul diecezan Caransebeș 88

Consistoriul mitropolitan Sibiu 94

Miron Cristea 201

Nicolae Jugănaru 158

Teodor Mihali 106

Ioan Mișu 3,81,193

Scrisori primite de Valeriu Braniște de la:

Alexandru Aciu 39

Victor Antonescu 150

Un ardelean 297

George Bădescu 262

Aurel P. Bănuț 74

Andrei Bârseanu 29

Biroul "Astrei" 20

Iosif Blaga 36

Dumitru Bogoevici 37
Romul Boilă 40
Maria V. Braniște 189
Victor Braniște 243
Caius Brediceanu 198, 213, 228
Căpitan Pop 258
Sofron Cernescu 226, 255
Valeriu Chevereșan 154
Ion Cimponeriu 298
Comitetul parohial ortodox din Lugoj 151
Cornel Cornean 163
Aurel Cosma 259
Miron Cristea 1, 30, 41, 72-73,77,90,92,103,111, 120, 128, 148,
178, 190,197, 200, 202, 214, 227, 250, 267, 272, 274, 280, 282,
284, 285, 286, 289, 291
Cristur din Panticeu 42
Elie Dăianu 10, 57-58
G. Demetrescu 15
George Dobrin 124
Patriciu Drăgălina 261
Jeanne Duca 175
Geza Duca 11, 114-115, 119
George Fleșariu 38, 43
"Gazeta Transilvaniei" Brașov 44
Petru Georgescu 275
Liviu Ghilezan 83

Gigi 240-241
Vasile Goldiș 27, 270, 293
M. Grossu 301
Un grup de prizonieri români 253
I. Hahon 238
Vasile Hossu 195
Icar 247
Igrîșenii 45
Iustin Ilieșiu 269
Avram Imbroane 230
Petru Ionașiu 145
Nicolae Ionescu 232
Alexandru S. Iorga 252
Nicolae Iorga 62
Alexandru Isăceanu 82
Petru Jucu 248, 260
Cornel Jurca 242
Ion I. Lapedatu 85, 89, 123, 136, 138, 140, 143-144, 146, 164,
169-170, 174, 182-183, 185, 192, 208-209, 211, 234-236, 263,
266, 268, 277, 281, 294
Pavel Liuba 107, 279
Iuliu Maniu 23, 25, 46, 86, 122, 129-131, 133, 155, 166, 176,
186, 205, 216, 229, 239, 246, 265, 276, 290
Marele Cartier General al Armatei Române 299
Iustin Marșieu 12
Medve Zoltán 271

Ioan Mețianu 93

Teodor Mihali 5, 87, 95, 101-102, 104-105, 109, 112, 116, 125, 132, 137, 149, 152, 157, 168, 171-173, 177, 188, 194, 199, 217-218, 220-221, 245, 254, 273, 283, 292, 296

Ioan Mișu 22, 80, 153, 196

Ministerul Industriei și Comerțului din București 300

Antoni Mocioni 287

Eugenia Mocioni 26

Ionel Mocioni 31

Silvestru Moldovan 14

Sabin Mony 206

Ștefan Morariu 47-48

Cassian R. Munteanu 75

Daniel Nikolits 278

George Noaghea 2, 231

Dimitrie Onciul 91

Virgil Onițiu 61, 84, 160, 162, 165, 167, 233

Nestor Oprean 49

Ion Orza 35

Partidul Național Român 215

Ioan Ștefan Paulian 113

Ioan Sofron Penția 24

Penția 50

Horia Petra-Petrescu 100, 219, 237

Alma Pop 184

George Pop de Băsești 8, 13, 79, 156, 251

Ghiță Pop 76
Izidor Pop 32
Ștefan Pop 257
Ariton M. Popa 51
George (Gheorghe) Popescu 17, 33, 187, 249
Aurel C. Popovici 179, 191
Ioan Popovici 52, 223, 225
Ilanion Pușcariu, R. Simu 264
Sava Raicu 139
Marioara Rațiu-Porumbescu 56
Reșițenii 53
Ignác Róna 141-142
Ion M. Roșiu 68
Pavel Rotariu 6
Constantin Savu 54
Ioan Sârbu 222, 295
Petru Sirian 256
Ioan Suciu 4,9,18,74
Aurel Șterca Șuluțiu 28
Iosif Șterca Șuluțiu 7
Alexandru Tzigara-Samurcaș 78
Alexandru Vaida-Voevod 16, 19, 21, 34, 55, 60
Victor Verzea 147
Ion Vidu și alții 288
Aurel Vlad 134, 244
Ioan Victor Vlad 161

Glosar

abiturent – absolvent

absolutoriu – certificat de absolvire a unei școli superioare

a absolve – a absolvi, a scuti

a absta – a renunța

a aclude – a atașa, a include

active – avantaje, atuuri, participații

acție – acțiune și bancară

adict – credincios, devotat

angajat – funcționar, salariat

a se interesa – a se interesa, a se preocupa

cauza – cauză, motiv

anticvat – depășit, învechit

aplicat – îndreptățit

aranjare – îndreptare, rezolvare

a asemna – a stabili

asemnare- confirmare, validare

asentat – înrolat, recrutat

biserică dripită – biserică din pământ bătut

camanditar – patron, stăpân

cartă – scrisoare, epistolă

casar – casier

a cerceta – a căuta, a vizita

codrean – om de la munte

comersant – comerciant

competențe – bani, venituri

conchemare – întrunire, reuniune

a concipia – a compune, a redacta

concluz, concluză – decizie, hotărâre

concrede – a împuternici, a însărcina

a conferi – a destăinui, a mărturisi

a conveni – a se aduna, a se strânge

a corege – a corecta

cursar de bancă – probabil curier

cvantal – porție, cantitate stabilită

cvartir – chirie, gazdă

a dătători – a bătuci

dâlmă – delușor, ridicătură

a defige – a fixa, a stabili

a delătura – a alunga, a îndepărta, a înlătura

delatje – amânare, retardare

a denega – a omite, a uita

a deobiliga – a degreva, a scuti

a depeșă – a telegrafia

depeșă – telegramă

deschilinit – neîngrădit, nestânjenit

desmântare – intervenție, rugămintă

dexteră – măiastră, pricepută

a diriga – a conduce, a îndruma

a dosădi – a se preocupa, a se procopsi

a dripi – a cuprinde, a cotropi

enunțiune – afirmație, declarație

a envoca – a convoca, a aduna

ered – moștenitor

fibirău – prim pretor local

fișpan – comite suprem (comitatens)

fundat – cert, sigur

garanță – adevărire, certificare
gravamine – greutate, plângeri/reclamații
a honora – a cinsti, a omagia
in obligo – aranjament, contract
a incurge – a aduna, a cumula
indigitări – lipsuri, omisiuni
influență – gripă, răceală
a se insinua – a fi notat, a fi înscris
a involucra – a cuprinde, a include
a întira – a cuprinde, a include
a întreveni – a interveni, a solicita
întrevenire – intervenție, solicitare
jaluzie – gelozie, invidie
a labora – a lucra, a munci
libel – libret (bancar)
libră – unitate de greutate monetară
loț – salariat care măsoară adâncimea apei
măieș – caltaboș
momentuozitate – actualitate, urgență
morb – boală, suferință

a morfonda – a cugeta, a medita
a mortifica – a se ocupa, a se preocupa
a se nărăvi – a conveni, a se înțelege
nex – adăugire
odiu – dispreț, oprobriu
partie – echipă, partidă
pendent – nerezolvat, nesoluționat
pensiune – pensie
a pertracta – a dezbate, a discuta
pilari - preocupări
poderos – important, cu greutate
presie – intervenție, presiune
priicios – favorabil, util
prospecte – planuri, proiecte
punctațiuni – cereri, doleanțe
a reaga – a răspunde, a reacționa
a recere – a reclama, a solicita
regulare – ordonare, reglementare
remonstrează – întâmpinare
a face remonstrează – a face o întâmpinare

a repeți – a relua, a repeta
reprezentării – cereri, memorii
a reschira – a risca
rescript – act, document oficial
a retăcea – a ascunde, a omite
reverință – onoare, respect
a revidia – a revedea, a revizui
revidiere – reconsiderare, revizuire
roc – haină, sacou
rotogol – întindere, cuprins
scriptă – decizie, hotărâre, act
scripturistic – în scris
sentență – decizie, verdict
simonie – trafic cu lucruri considerate de biserica creștină sfinte
solvit – convenit, potrivit, plătit
spese – cheltuieli, investiții
statar – stare de asediu
subscris – înscris, înscariat
a subveni – a sprijini, a subvenționa
sucrescență – rădăcină, vână

sufragiu – vot, alegere

a suleva – a se pune în discuție

suplamente – în plus

șire – rânduri, mesaje, vești

șvartel – tobă (specie de carne)

a testa – a ceda, a dona, a acorda asistență juridică la întocmirea testamentelor

testimoniu – adeverință, certificat, diplomă

texturare – compunere, elaborare

a da titula – a denumi, a intitula, a da un premiu

a tracta – a dezbate, a discuta

a transpune – a transmite

INDICE

A

- ACIU**, Alexandru, 61.
AGĂRBICEANU, Ioan, 18, 19, 37, 97, 276, 277, 308.
ALECSANDRI, Vasile, 176.
ALEXANDRU, vezi **MOCIONI**, Alexandru.
ALEXANDRU, vezi **VAIDA-VOEVOD**, Alexandru.
ALEXICI, Gheorghe, 80, 81.
ANCUȘA, Romul G., 115
ANTONESCU, Victor, 175, 176, 201.
APPONYI, Albert, 11, 218, 219, 232, 237, 327, 328, 329.
ARANY, János, 55, 56.
ARHIDUCELE, vezi **IOSIF**, arhiduce.
ARHIMEDE, 239.
ARION, Virgil, 115, 116.
AUGUSTIN, vezi **GHILEZAN**, Augustin.
AXENTE, C. S., 261.

B

- BABEȘ**, Emil, 45.
BABEȘ, Vincențiu, 45.
BABEU, locotenent-colonel, 296.
BADEA, George, vezi **GHEORGHE-POP DE BĂSEȘTI**.
BARÎȚ, George, 5, 10.
BARBU, Lucia, 151.
BARBU, Petru, 63.
BĂDESCU, Iosif Traian, 53, 114, 268.
BĂDESCU, George, 304, 305.
BĂLAN, Ion Dodu, 283.
BĂLAN, N., 344.
BĂNUȚ, Aurel P., 12, 77, 79, 88.
BĂRSEANU, Andrei, 12, 51, 52, 75, 76, 81, 82.
BEJAN, Virgil, 281, vezi **GIGI**.
BENNING, Hans, 343.
BERÉNYI, Maria, 79.
BETHLEN, 238.
BLAGA, Iosif, 58, 59, 78, 193.
BLAGA, Tit Livi, 274, 275.
BOCU, Sever, 91, 92, 107, 169, 170.
BODEA, Cornelia, 137.
BOGDAN, Alexandru, 39.
BOGDAN, Doru, 21, 26.
BOGOEVICI, Dumitru, 59.
BOIAN din Margina, 180.
BOILĂ, Romul, 12, 61, 62, 127.
BOILĂ-TITIENI, Livia, 41.
BOJINCĂ, Fabius, 287.
BOLCAȘ, Lucian, 170.

BOLOGA, Sandu, 214.
BOLOGA, Valeriu L., 214, 215.
BONAPARTE, Napoleon, 306.
BONTESCU, Victor, 144.
BORDAN, căpitan, 296.
BORDAN, Octavian, 18, 346, 347.
BORNEMISA, Sebastian, 125.
BOTIȘ, Teodor, 49, 54, 95.
BRANIȘTE, Maria, 120, 121, 155, 194.
BRANIȘTE, Maria V., vezi **HANS**, Miți, 8, 10, 22, 52, 76, 82, 83, 84, 86, 87, 101, 120, 122, 123, 136, 138, 143, 145, 148, 152, 154, 162, 183, 192, 206, 207, 208, 213, 215, 238, 239, 242, 245, 248, 260, 321, 339.
BRANIȘTE, Moise, 155.
BRANIȘTE, Olga vezi **OLGHÎȚA**.
BRANIȘTE, Valeria, vezi **CĂLIMAN**, Valeria.
BRANIȘTE, Valeriu, passim.
BRANIȘTE, Veturia, vezi **VETURIA**.
BRANIȘTE, Victor, 12, 58, 59, 170, 201, 282.
BRANIȘTE, Virgil, vezi și **GILU**, Virgil, 153, 228, 229, 252.
BRANIȘTE, Virgilia, 153, 154, vezi **VIRGINI**.
BREDICEANU, Caius, 12, 31, 62, 122, 126, 151, 154, 155, 198, 206, 234, 238, 242, 249, 256, 257, 261, 265, 266, 340.
BREDICEANU, Coriolan, 98.
BREDICEANU, Tiberiu, 190, 191, 193.
BREZEANU, Iancu, 176.
BROȘU, Ion, 344.
BROTE, Eugen, 29, 30.
BRUNTZ, G.G., 343.
BUGARIU, învățător, 235.
BURACU, Coriolan, 287, 289.
BURDIA, Constantin, 269.

C

CAIUS, vezi **BREDICEANU**, Caius.
CARAGIALE, Ion Luca, 49, 176.
CAROL, împărat al Austriei și rege al Ungariei, 318, 319, 334.
CĂLIMAN, Nicolae, 7.
CĂLIMAN, Valeria, 5, 6, 7, 15, 22, 141, 318.
CĂPITAN POP, vezi **POP**, Alexandru.
CĂRLAN, Ioan, 287.
CENA, Nicolae, 287, 289.
CERBU, casier de bancă, 287.
CERNESCU, Sofron, 263, 297, 298.
CHELARIU, Gheorghe, 187.
CHENDI, Ilarie, 37.
CHEVEREȘAN, Valeriu, 179.
CHILOSU, Ilie, 287.
CHITICEAN, Nica, 287.
CIATO, Aurel, 170, 330, 343.
CICIO-POP, Ștefan, 11, 62, 91, 92, 144, 152, 201, 246, 329, 337.

CIMPONERIU, Ion, 349.
CIOCAN, Ioan, 80, 81.
CIORAN, Lucian, 273.
CIOLOCA, Dimitrie, 63.
CIOROGARIU, Roman R., 36, 37, 42, 44, 51, 55, 223.
CIPĂIANU, George, 350.
CIPRIAN, vezi **PORUMBESCU**, Ciprian.
CIURA, Alexandru, 343, 344.
CIURCU, I., 125, 314.
CLOPOȚEL, Ion, 311, 330, 335.
COJOCARIU, Dimitrie, 287.
COMȘA, D. din Lugoj, 117.
COMȘA, D. din Săliște, 123.
COMȘA, Ioan Petre, 198.
COMȘA, Maria, 122, 123.
CORNEAN, Cornel, 114, 115, 187, 188, 189, 190, 194, 344.
CORNEAN, Nicolae, 47, 63, 115, 136, 188, 269.
CORNEANU, Petru, 24, 25, 89.
COSMA, Aurel, 234, 301, 302.
COSMA, Partenie, 276, 277, 323.
COSTESCU, Mihail, 268, 287.
COȚIOIU, Platon Rom., 78.
COZMA, contabil, 287.
CRĂCIUNESCU, Cornel, 89.
CRISTEA, Miron, vezi **MIRON**, 12, 15, 16, 17, 35, 36, 53, 62, 63, 76, 78, 79, 89, 90, 94, 108, 109, 111, 113, 116, 117, 121, 127, 129, 139, 147, 151, 155, 159, 164, 173, 174, 178, 195, 203, 204, 205, 206, 216, 217, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 240, 250, 264, 292, 311, 312, 317, 318, 319, 327, 328, 331, 332, 333, 334, 335, 338, 344, 349.
CURESCU, Ioan, 268, 269.
CZEPENEAG, Gergeli, 287.
CZERNIN, Ottokar, 180.

D

DAMIAN, protopop, 311.
DAN, Sever, 170, 252, 256, 257.
DANEFF, vezi **DANEV**, Stojan.
DANEV, Stojan, 231, 233.
DANTE, Alighieri, 299, 300.
DĂIANU, Elie, 12, 26, 27, 30, 74, 75.
DĂRĂBANȚU, Dimitrie, 287.
DEAC, Alexandru, 287.
DEMETRESCU, G., 34, 35.
DEMETROVICI, Catarina, 259.
DEMȘEA, Dan, 92, 167.
DIACON, vezi **IMBROANE**, Avram.
DIMA, George, 162, 163, 190, 193.
DIMITRIEVICI, Ecaterina, 322.
DIPSI, vezi **POPOVICI**, Aurel C.
DOBRIN, George, vezi și **UICA**, 12, 53, 62, 63, 66, 70, 84, 87, 89, 115, 121, 128, 136,

144, 145, 151, 153, 180, 174, 183, 184, 185, 190, 192, 193, 208, 215, 239, 242,
245, 248, 260, 261, 286, 321.

DOBRIŢ, Elena, 151.

DOMŞA, Aurel C., 170.

DOMŞA, Vasile, 283.

DRAGOMIR, Silviu, 19, 344.

DRĂGĂLINA, Patriciu, 12, 303, 304.

DRĂGOI, preot, 287.

DRECIN, Mihai, 323.

DUCA, Geza, 12, 30, 31, 98, 128, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 155, 156, 157,
158, 202, 207, 251, 326, 327.

DUCA, Jeanne, 155, 167, 202.

DUDAŞ, Vasile, 234.

DUREC, Constantin, 287.

E

EDISON, Thomas, 209.

EDROIU, Nicolae, 290.

ELISABETA, soţia împăratului Francisc Iosif I, 334, 335.

ENESCU, George, 242.

EVUŢIANU, Savin, 111, 112.

F

FABIANI, M. 294.

FANACHE, Vasile, 50.

FILIP, Ana, 308, 311.

FILIPESCU, Nicolae, 232, 233.

FLEŞARIU, George, 60, 64, 65.

FLORESCU, doctor din Lugoj, 151.

FLORESCU, Sabina, 151.

FLORESCU, Sofia, 312.

FLORIAN, Adam, 320.

FRANCISC, Iosif I, 318.

FRANZ, Ferdinand, 157.

FRÂNCU, Amos, 26, 29.

FRENŢIU, Valeriu Traian, 151, 153, 292, 293.

G

GABOR, Ioan, 6.

GALL, Iosif, 94, 95, 123.

GAŞPAR, Mihail, 58, 89, 94, 95, 114, 115, 170, 188, 189.

GEORGESCU, Ion, 298.

GEORGESCU, Petru, 320, 321.

GERGELY, avocat, 272.

GHIBU, Onisifor, 37, 61.

GHIDIU, Andrei, 16, 17.

GHIDIU, Constantin, 16.

GHIDIU, Tit.

GHILEZEN, Augustin, 89, 102, 103.
GHILEZAN, Livius, 102, 103.
GIGI, vezi **BEJAN**, Virgil, 280, 281.
GILU, vezi **BRANIȘTE**, Virgil.
GLODARIU, Eugenia, 263.
GOGA, Octavian, 35, 36, 37, 44, 50, 66, 92, 96, 106, 113, 144, 169, 170, 192, 228, 277, 284, 285, 287.
GOJDU, Emanoil, 79, 318.
GOJDU, fundație, 78, 79, 95, 263, 317, 319, 328.
GOLDIȘ, Vasile, 12, 33, 40, 41, 42, 49, 50, 62, 91, 92, 97, 126, 127, 144, 154, 156, 157, 190, 192, 219, 277, 284, 315, 322, 342, 343, 344.
GOMBOȘ, Iosif, 337.
GREAVU, Valerica, 208, 209.
GROSSU, M. 12, 351, 352.
GROZA, Liviu, 46.
GRUIA, Ion, 320.
GRUIA, pseudonim pentru **POP**, Ștefan.

H

HADZEGA, Gyula, 74.
HAHON, I., 278, 279.
HANS, vezi **BRANIȘTE**, Maria.
HOSSU, Ioan, 68.
HOSSU, Vasile, 113, 114, 203, 205, 206, 207, 208, 223, 228, 233, 236, 237, 238, 240, 246.

I

IANCU, Gheorghe, 5, 12, 14, 15, 22, 294, 349.
ICAR, 269, 286, 288.
ILIEȘIU, Iustin, 314, 315.
ILNOIU, profesor, 16.
IMBROANE, Avram, 151, 216, 238, 242, 243, 248, 267, 268, 269.
IOANOVICI, George, 286.
IOANOVICI, Maria, 286.
IOANOVICI, Nicolae, 268, 269.
IONAȘIU, Petru, 169, 170, 171, 172, 173.
IONESCU, Nicolae, 268, 269, 273.
IONESCU, Petru, 233.
IONESCU, Take, 79, 80.
IORGA, Alexandru S., 117, 294, 295.
IORGA, Nicolae, 50, 51, 79, 80, 115, 116, 200, 283.
IOSIF, arhiduce, 300, 301, 304, 324.
IOSIF, Ștefan Octavian, 37.
ISĂCEANU, Alexandru, 100, 101.
ISSEKUTS, Aurel, 334, 335.
IULIU, vezi **MANIU**, Iuliu.
IVAN, Nicolae, 35, 36, 37, 260, 261.
IZIDOR, vezi **POP**, Izidor.
IZSÁK, Sámuel, 214.

J

- JANCOVICH, Béla, 180, 233, vezi JANKOVITS.
JANCOVITS, 232.
JÁSZI, Oszkár, 39.
JESZENSZKI, Sándor, 205, 206.
JIANU, avocat, 287.
JIANU, Ștefan, 114, 115.
JUCU, Petru, 12, 289, 290, 296, 302, 303.
JUGĂNARU, Nicolae, 81, 82, 121, 182, 182, 240, 242, 245, 320.
JURCA, Cornel, 281, 282.

K

- KHUEN-HÉDERVÁRY, Károly, 17, 147.
KORKÁN, Péter, 161.

L

- LAPEDATU, Alexandru, 247, 248.
LAPEDATU, Ion I., 12, 23, 82, 97, 98, 104, 105, 113, 150, 163, 165, 166, 167, 169, 170,
171, 172, 173, 188, 189, 197, 201, 202, 209, 210, 211, 212, 219, 220, 222, 239,
240, 243, 244, 246, 247, 275, 276, 277, 307, 308, 311, 312, 313, 332, 330, 331,
343, 344, 345.
LARSON, C., 343.
LASSWELL, H.D., 343.
LAZARESCU, G., 92.
LAZĂR, Aurel, 334, 347.
LAZĂR, Gheorghe, 80, 81.
LELIA, vezi POPOVICI, Lelia.
LIUBA, Pavel, 135, 141, 142, 168, 326, 327.
LOCUSTEANU, Petre, 261, 262.
LUCACIU, Vasile, 24, 33, 41, 62, 96, 144, 283, 284, 285.
LUKÁCS, László, 127, 137, 139, 145, 180.
LUPAȘ, Ioan, 19, 36, 37, 97, 104, 105, 113, 198, 275, 276, 277, 308, 317, 318, 322,
323.

M

- MADGEARU, Șerban, 220.
MAGDESCU, profesor, 335.
MAIOR, Liviu, 38, 290.
MAIORESCU, Ion, 80, 81.
MAIORESCU, Titu, 216, 233.
MANGRA, Vasile, 27, 28, 29, 30, 76, 252, 253, 315, 316, 329.
MANIU, Iuliu, 12, 40, 41, 45, 47, 48, 62, 66, 80, 83, 106, 138, 144, 149, 154, 156, 157,
158, 159, 160, 180, 190, 191, 192, 195, 196, 200, 203, 207, 208, 212, 213, 215,
217, 218, 219, 228, 240, 241, 248, 251, 252, 253, 266, 267, 279, 280, 284, 285,
286, 296, 310, 311, 321, 322, 339.
MARCHESCU, Antoniu, 340, 347.

MARCK, J. R., 343.
MARIA, Terezia, împărăteasă, 306.
MARIAN, Traian, 320.
MARȘIEU, Iustin, 24, 25, 31, 32.
MARTA, Alexandru, 122, 123.
MĂRCULESCU, C., 170.
MĂRIOARA, vezi **POPOVICI**, Maria.
MÂNDRUȚ, Stelian, 12, 14.
MEDVE, Zoltán, 268, 269, 316, 324, 326.
MEȚIANU, Ioan, 117, 118, 119, 129, 162, 163, 164, 178, 181, 327.
MICU, Arsenie, 287.
MIHAILOVICI, Costa, 301.
MIHAILOVICI, Barbu Flora, 301, 302.
MIHALI, Teodor, 11, 12, 21, 62, 107, 119, 120, 126, 127, 129, 130, 131, 136, 137, 138, 139, 143, 144, 149, 154, 157, 158, 159, 164, 169, 174, 175, 177, 178, 181, 182, 191, 195, 196, 199, 200, 204, 208, 215, 217, 223, 224, 234, 235, 236, 237, 241, 246, 247, 251, 253, 254, 255, 256, 267, 284, 285, 293, 296, 297, 313, 319, 332, 338, 340, 342, 347.
MIHALYI, de Apșa, Victor, 204, 329.
MIHOC, Blaga, 25.
MIHU, Ioan, 12, 18, 19, 20, 44, 97, 99, 100, 103, 104, 113, 128, 135, 138, 139, 143, 147, 167, 169, 172, 173, 178, 179, 185, 219, 220, 221, 229, 230, 233, 247, 275, 311, 322, 330.
MILEA, Traian, 287.
MILOȘESCU, preot, 287.
MIOC, George, 286.
MIRON, vezi **CRISTEA**, Miron.
MISSITS, Constantin, 123, 248.
MISSITS, Valeria, 122, 123.
MIȘI, Traian, 16.
MIȚI, vezi **BRANIȘTE**, Maria V.
MOACA, Aurel, 114, 115.
MOCIONI, Alexandru, vezi **SÂNDOR**, 12, 48, 49, 52, 54, 95, 98.
MOCIONI, Antoniu, 94, 95, 170, 172, 336.
MOCIONI, Eugenia, 48.
MOCIONI, Eugeniu, 49, 95, 208.
MOCIONI, Ionel, 54, 208.
MOCIONI, Maria, 336.
MOCIONI, Petru, 94, 95.
MOCIONI, Zeno, 95.
MOCNIK, profesor german, 274.
MOGA, vezi **PUȘCARIU**, Eugenia.
MOLDOVÁN, Gergely, 80, 81.
MOLDOVAN, Ioan Micu, 275.
MOLDOVAN, Silvestru, 33, 34, 36, 37, 170, 277.
MONTANI, Ion, 170.
MONY, Sabin, 241.
MORARIU, Constantin, 73.
MORARIU, Ștefan, 35, 37, 67, 68.
MOȚA, Ioan, 170.
MUNTEANU, Cassian R., 92.

MUNTEANU, Gergeli, 287.
MUNTEANU, Ioan, 68, 92, 158, 192, 219, 269.
MUNTEANU, Vasile B., 337, 338.
MUREȘIANU, Alexiu, 296.
MUREȘIANU, Aurel A., 125, 198.
MUSTA, Filaret, 114, 115, 313, 328, 330.
MUȚIU, Valeriu, 296.

N

NAGY, de Eötetevényi, Oliver, 333, 334, 335, 338.
NEDELCU, Ioan, 24, 25, 89, 94, 147, 148, 161.
NESTOR-BLAJ, locotenent, 296.
NICHIN, George, 91, 92.
NIKOLITS, Daniel, 323, 325.
NOAGHEA, George, 12, 16, 17, 111, 268, 269, 273, 335.
NOVACOVIĆ, colonel, 272, 287.

O

OLARIU, Iosif Iuliu, 16, 18, 33, 34, 47, 48, 114.
OLGHÎȚA, vezi **BRANIȘTE**, Olga.
ONAE, Alexandru, 84.
ONCIUL, Aurel, 284, 285.
ONCIUL, Dimitrie, 36, 37, 115, 116.
ONCU, Nicolae, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 40, 42, 43, 45, 47, 76, 92, 106.
ONIȚIU, Victoria, vezi **VICTORIA**, 103.
ONIȚIU, Virgil, vezi **VIRGIL**, 12, 38, 39, 51, 52, 58, 59, 77, 78, 103, 104, 122, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 192, 194, 195, 274.
ONIȚIU, Virginia, vezi **VIRGINI**, 104.
OPREAN, Demetriu, 287.
OPREAN, Nestor, 68.
OPRIȘ, Ioan, 23.
ORGA, Valentin, 85.
ORZA, Ion, 57.
ORZESCU, Ilie, 16, 112.
OSVADĂ, Vasile C., 170.

P

PAPP, Ioan I., 164.
PASCU, Ștefan, 5, 6.
PAUKEROW, Leonard, 176, 177, 202.
PAULIAN, Ion Ștefan, 140.
PĂCĂȚIAN, Teodor, 170.
PĂCURARIU, Mircea, 63, 103, 318, 329, 338.
PEPI, vezi **JUCU**, Petru.
PENȚIA, Ioan Șofron, 46.
PETRA-PETRESCU, Horia, 12, 124, 125, 177, 185, 188, 194, 201, 255.
PETRICSEVICS, Horváth Emil, 278, 331, 333.
PETROVICI, Ștefan, 24, 25.

PETRU, vezi **MOCIONI**, Petru.
PEȚIA, Dimitrie, 46.
PEȚIA, Ioan, 46.
PISTA, vezi **TISZA**, István.
PLĂMĂDEALĂ, Antonie, 15, 90, 95, 135, 137, 138, 140, 143, 144, 148, 149, 153, 157, 163, 203, 233, 236, 238, 240, 261, 262, 265, 347.
PLOEȘTEANU, Grigore, 17, 70, 337.
POLVEREJAN, Șerban, 141, 318.
POP, căpitan, 299, 300, 301.
POP, maior din Caransebeș, 259.
POP, Alexandru, 301.
POP, Alma, 211, 245, 246.
POP, Ghiță, 12, 93, 170, 219, 220, 222, 230, 247.
POP, Ionel, 41.
POP, Izidor, 12, 54, 55, 76, 77, 145, 146, 152, 153, 162, 163, 211, 246.
POP, Ștefan, 299.
POP, Ștefan, 344.
POP de BĂSEȘTI, George, 12, 23, 24, 25, 32, 33, 62, 80, 96, 129, 137, 181, 223, 283, 293, 308, 311, 332, 342, 347.
POP BISTRITĂNUL, Irineu, 25.
POPA, Ariton M., 69, 337.
POPEA, Nicolae, 16, 18.
POPEANGĂ, Vasile, 61.
POPESCU, Gheorghe (George), 12, 38, 39, 55, 56, 213, 214, 291, 292.
POPOVICI, doctor, 270, 272.
POPOVICI, Aurel C., 12, 34, 205, 206, 207, 208, 218, 234, 235, 303
POPOVICI, Costi, 322.
POPOVICI, Doru, 59.
POPOVICI, Elena, 308, 322, 323.
POPOVICI, George, 24, 25, 95, 312.
POPOVICI, Iancu, 261.
POPOVICI, Ioan, 70, 258, 259, 261, 262, 287.
POPOVICI, Lelia, 76, 77, 162, 163, 274, 275.
POPOVICI, Mărioara, 163, 242, 243.
POPOVICI, Mihai, 44, 322, 323
POPOVICI, Mihail, 287.
POPOVICI-BEYREUTH, Dimitrie, 162, 163.
PORȚEANU, Alexandru, 37.
PORUMBESCU, Ciprian, 72, 73.
PORUMBESCU, Eraclie, 58, 73.
PUȘCARIU, Anton, 84.
PUȘCARIU, Eugenia, vezi **MĂRIOARA**, 84.
PUȘCARIU, Ilarion, 309, 310.
PUȘCARIU, Leontin, 68.
PUȘCARIU, Sextil, 37, 84.

R

RADU, Demetriu, 158, 159, 203, 204, 207, 208
RAICU, Sava, 106, 166, 313.
RAȚIU, Dominic, 345.

RAȚIU, Lucia, 151.
RAȚIU-PORUMBESCU, Mărioara, 72, 73.
RĂDUICĂ, Georgeta, 18, 25, 344.
RĂDUICĂ, Nicolin, 18, 25, 344.
RĂDUȚIU, Aurel, 290.
RĂMEANȚU, Vasile, 147, 314.
REGMAN, Nicolae, 17, 18.
REZEDATAN, comerciant, 287.
REZEDATAN, Roza, 287.
RISTA, preot militar, 296.
RÓNA, Ignác, 167, 168, 169, 326.
ROȘCA, Nuțu, 293.
ROȘESCU, Eugen, 68.
ROȘESCU, Iuliu, 68.
ROȘIANU, Ștefan, 162, 163.
ROȘU, I.M., 40, 41, 85, 86, 313, 314.
ROTARIU, Pavel, 12, 22.
RUȚA, 257, 258.

S

SAFTU, Vasile, 56, 57.
SĂNDOR, vezi MOCIONI, Alexandru.
SARA, Marin, 337.
SAVU, Constantin, 71.
SĂRBU, Ghiță, 282.
SĂRBU, Ioan, 257, 258, 346.
SĂRBU, Mariana, 68, 269.
SEMPI, vezi TERFĂLOAGĂ, Sempronia.
SETON-WATSON, Hugh, 137.
SIMIONESCU, Otilia, 291.
SIMU, Romul jr., 165, 166, 210, 220, 309, 310.
SIRIANU, Petru, 298.
SLAVICI, Ioan, 26, 27, 29, 80, 89.
STAN, Apostol, 41.
STERE, Constantin, 9, 36, 37, 44, 96, 106, 107.
STOICA, Dionisie, 170.
STOICA, Ghiță, 170.
STOICA, de Hațeg, Ioana, 322.
STOICA, de Hațeg, Iuliana, 258, 259, 262, 322.
STOICA, Petru, 313.
STOICA, Vasile, 90.
STRATAN, Ioan, 88, 93, 337.
STROESCU, Vasile, 90.
STURDZA, D.A., 79, 80, 253.
STURDZA, Marius, 189, 190.
SUCIU, Ioan, 20, 21, 25, 26, 40, 41, 42, 45, 62, 91
SZERB, George, 94, 95.

Ș

ȘANDRU, M., 346, 347.
ȘCHIOPUL, Iosif, 169, 170.
ȘERB, Florica, 96.
ȘERB, Ioan, 96.
ȘERBAN, Alexandru, 38.
ȘERBAN, Nicolae, 80, 81.
ȘORA, Gheorghe, 41, 342
ȘTEFAN cel Mare, 28, 289.
ȘTEFAN, Cornel, 114.
ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA, Barbu, 283.
ȘTERCA ȘULUȚIU, Aurel, 50, 51.
ȘTERCA ȘULUȚIU, Iosif, 23, 43, 50.

T

TANCO, Teodor, 315.
TĂSLĂOANU, Octavian, 37.
TĂRZIU, căpitan, 300.
TEMPEA, Liviu, 261, 262.
TEODOR, vezi MIHALI, Teodor.
TEODOR, Pompiliu, 290.
TERFĂLOAGĂ, David, 261.
TERFĂLOAGĂ, Sempronia, vezi SEMPI, 260, 261.
TIBERIUS, vezi BREDICEANU, Tiberiu.
TISZA, István, vezi PISTA și T, 19, 30, 31, 100, 135, 138, 140, 143, 144, 145, 147, 149,
157, 179, 180, 191, 200, 204, 205, 213, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 225, 226,
228, 229, 231, 233, 236, 238, 239, 240, 242, 252, 265, 306, 318, 328, 331, 343.
TRAIAN, Elisaveta, 287.
TRAIAN, împărat roman, 348.
TRĂILĂ, Elie, 89, 313, 314.
TRITEANU, Lazăr, 331.
TRITEANU, Veturia, 122.
TZIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru, 95, 96.

T

ȚEPOSU, profesor, 335
ȚURLEA, Petre, 200.

U

UDREA, cojocar, 287.
UDREA, Vasile, 337.
UGRON, Gábor, 333, 337.
UICA, vezi DOBRIN, George.
UNGURIANU, Emanuil, 12, 147, 148, 313, 314.
URSUȚIU, Maria, 6.

V

VI., Vr., VALER, VALERIU, VALERIE, vezi BRANIȘTE, Valeriu.

VAIDA, Elena, 43, 44.
VAIDA-VOEVOD, Alexandru, 12, 35, 36, 38, 40, 42, 43, 45, 56, 57, 60, 61, 71, 72, 77, 95, 96, 144, 152, 173, 190, 193, 200, 201, 207, 208, 245, 246, 251, 254.
VALERICA, vezi **MISSITS**, Valeria.
VASILE, vezi **HOSSU**, Vasile.
VASILIE, A.C., 291, 292.
VÂRGOLICI, Teodor, 37.
VECERDEA, Nicolae, 44, 45, 193.
VELICIU, Mihai, 92.
VERDI, Giuseppe, 72, 73.
VERGILIU, 343.
VERZEA, Victor, 173.
VETURIA, vezi **BRANIȘTE**, Veturia, 120.
VICTORIA, vezi **ONIȚIU**, Victoria
VIDU, Ion, 58, 59, 151, 336, 337.
VIRGIL, vezi **BRANIȘTE**, Virgil.
VIRGIL, vezi **ONIȚIU**, Virgil.
VIRGILIU, poet roman, 343.
VIRGINI, vezi **BRANIȘTE**, Virgilia.
VIRGINI, vezi **ONIȚIU**, Virginia
VLAD, Aurel, 25, 62, 84, 85, 92, 144, 157, 158, 159, 160, 161, 283, 286, 296.
VLAD, Iosif, 185, 186, 319.
VLAICU, Aurel, 83, 182, 183.
VULCAN, Iosif, 278.
VULCU, Ion, 313.

W

WILSON, Woodrow, 348.

X

XENOPOL, A.D., 240.

Z

ZABERCA, Mircea Vasile, 68, 269.
ZBUCHEA, Gheorghe, 178.
ZEIDNER, 274.
ZICHY, János, 16, 17, 74, 128.
ZIGRE, Nicolae, 327, 329.
ZRINYI, Miklós, 55, 56.

Bucuri, 11/24 Aug. 194

Scumpulă Scumpulă,

Scumpulă în te descurgi cu o
siguranță.

Păi cu încrederea restată la
Bucuri. Numai puținătatea mea
justifică semnarea în tipografie
— că în pot avea mare în timpul
devenit așadar se potea în am
devenit teu semn de încredere în
tipografie, căci or să fie publicat
în la de încredere.

Te rog să, or — să ai o probă
dată fiind de încredere încrederea
poteste a încrederea în Bucuri,
în așteptarea ta semn de încredere
bătă oșteră în ce mult de încredere
de încredere în Bucuri a o încredere
o copie în plină de încredere,
când altfel numai blamat
cu încrederea ta încredere
important de încredere.

Te rog să de un mai mare
de încredere. În Bucuri or
fi în crederea în Bucuri,
de încredere în Bucuri.

Spunând în Bucuri se poate
un mai mare de încredere
majoritatea mea Te rog să
fiel. În crederea

M. Brucianu